

ISSN: 2645-8837

HUMANITAS

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Cilt 8- Sayı 15 | Bahar 2020

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Volume 8- Number 15 | Spring 2020

TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL UNIVERSITY FACULTY OF ARTS AND SCIENCES

Cilt/Volume:8 Sayı/Number:15 Bahar/Spring 2020

ISSN: 2645-8837

Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Bahar ve Güz olmak üzere yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Humanitas - International Journal of Social Sciences is a double blind peer-reviewed international journal published twice a year Spring and Autumn.

SAHİBİ / OWNER

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ (Dekan / Dean)

Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Adına

On Behalf of Faculty of Arts and Sciences of Namık Kemal University

YÖNETİM MERKEZİ / MANAGEMENT CENTER

Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

Namık Kemal Mahallesi, Kampüs Caddesi, Nu.: 1

59030 Tekirdağ - TÜRKİYE

Tel: + (90)282 250 2601 Belgeç / Fax: + (90) 282 250 9925

Elmek / Email: humanitas@nku.edu.tr

Genel Ağ / Web: <http://dergipark.gov.tr/humanitas>

İNDEKSLER / INDEX

MLA (Modern Language Association) International Bibliography, CEEOL (Central and European Online Library), EBSCO Publishing, TEİ (Türk Eğitim İndeksi), Index Copernicus

©Namık Kemal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

©Namık Kemal University Faculty of Arts and Sciences

TEKİRDAĞ

BAŞ EDITÖR- EDITOR IN CHIEF

Doç. Dr. H. Veli AYDIN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, vaydin@nku.edu.tr

Doç. Dr. Onur K. BAZARKAYA, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, okbazarkaya@nku.edu.tr

EDİTÖR YARDIMCILARI- EDITORIAL ASSISTANTS

Arş. Gör. Elif BAKSI, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, ebaksi@nku.edu.tr

Arş. Gör. Özlem ERGİN, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye, erginozlem@hotmail.com.tr

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Abdullah THABIT, York Üniversitesi, Tarih Bölümü, Toronto, Kanada, athabit@yorku.ca

Prof. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye, aozturk@erbakan.edu.tr

Prof. Dr. Şener BAĞ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı, Tekirdağ, Türkiye, sbag@nku.edu.tr

Doç. Dr. Emre ÖZŞAHİN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, eozsahin@nku.edu.tr

Doç. Dr. Georgios SALAKIDES, Democritus University of Thrace, Karadeniz Ülkeleri Edebiyatı ve Kültürü, Komotini, Yunanistan, gsalakid@bscc.duth.gr

Doç. Dr. H. Veli AYDIN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, vaydin@nku.edu.tr

Doç. Dr. İhsan ÇETİN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, icetin@nku.edu.tr

Doç. Dr. İrfan ATALAY, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, iatalay@nku.edu.tr

Doç. Dr. M. Cevat ATALAY, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Resim Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, mcatalay@nku.edu.tr

Doç. Dr. Mehmet KUYURTAR, Ege Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İzmir, Türkiye, mehmet.kuyurtar@ege.edu.tr

Doç. Dr. Petru GOLBAN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, pgolban@nku.edu.tr

Doç. Dr. Sedat BİNGÖL, Anadolu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Eskişehir, Türkiye, sbingöl@anadolu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Levent TOKSÖZ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, ckahraman@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Ligia FERRO, Porto Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Porto, İspanya, ferro@letras.up.pt

Dr. Öğr. Üyesi M. Oğuzhan KUŞOĞLU, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, mokusoglu@nku.edu.tr

Dr. Maïke SCHMIDT, Kiel Üniversitesi, Modern Alman Edebiyatı ve Medya Enstitüsü, Kiel, Almanya, mschmidt@ndl-medien.uni-kiel.de

Dr. Öğr. Üyesi Selin ÖZMEN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, sozmen@nku.edu.tr

Arş. Gör. Elif BAKSI, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, ebaksi@nku.edu.tr

Arş. Gör. Özlem ERGİN, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye, erginozlem@hotmail.com.tr

ALAN YAYIN YÖNETMENİ / FIELD EDITOR

Doç. Dr. İhsan ÇETİN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, icetin@nku.edu.tr

Doç. Dr. İrfan ATALAY, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, iatalay@nku.edu.tr

Doç. Dr. M. Cevat ATALAY, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Resim Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, mcatalay@nku.edu.tr

Doç. Dr. Onur K. BAZARKAYA, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, okbazarkaya@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi C. Özge ÖZMEN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, cozmen@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Levent TOKSÖZ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, ckahraman@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi M. Oğuzhan KUŞOĞLU, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, mokusoglu@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Selin ÖZMEN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, sozmen@nku.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep SET, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, zset@nku.edu.tr

YABANCI DİL YAYIN YÖNETMENİ / FOREIGN LANGUAGE EDITORIAL BOARD

İngilizce Dil Editörü- English Language Editor

Doç. Dr. Tatiana GOLBAN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, tgolban@nku.edu.tr

Arş. Gör. Derya BENLİ, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, dbenli@nku.edu.tr

Almanca Dil Editörü- German Language Editor

Dr. Öğr. Üyesi Harun GÖÇERLER, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, hgocerler@nku.edu.tr

Fransızca Dil Editörü- French Language Editor

Öğr. Gör. Dr. Yusuf TOPALOĞLU, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, topaloglu@nku.edu.tr

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ / GENERAL MANAGER

Doç. Dr. H. Veli AYDIN, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, vaydin@nku.edu.tr

SEKRETERYA / EDITORIAL SECRETARY

Arş. Gör. Elif BAKSI, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ, Türkiye, ebaksi@nku.edu.tr

Arş. Gör. Özlem ERGİN, Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye, erginozlem@hotmail.com.tr

DANIŞMA KURULU/ ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Sevim Akten	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Neşe Atik	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Stefan Avadanei	A. Iona Cuza University-Romanya
Prof. Dr. Şener Bağ	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Evangelia Balta	N. H. Research Foundation-Yunanistan
Prof. Dr. Ahmet Beşe	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan Boynukara	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Michel Bozdemir	Doğu Medeniyetleri ve Dilleri Ulusal Enstitüsü- Fransa
Prof. Dr. İhsan Bulut	Akdeniz Üniversitesi
Prof. Dr. Tankut Centel	Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Alpaslan Ceylan	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Adina Ciugureanu	Universitatea Ovidius din Constanta
Prof. Dr. Yakup Çelik	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati Develi	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Ayten Er	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Werner Gumpel	L.-M. University Of Munich-Almanya
Prof. Dr. Sabahattin Güllülü	Maltepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Akile Gürsoy	Beykent Üniversitesi
Prof. Dr. Cemil Hasanlı	Bakı Devlet University – Azerbaycan
Prof. Dr. Alpaz Hekimler	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Tanju İnal	Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Tuğrul İnal	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. H. Bayram Kaçmazoğlu	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Abdullah Köse	Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Günther Löschnigg	University of Graz - Avusturya
Prof. Dr. Ahmet Makal	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Ölmez	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Sergiu Pavlicenco	Universitatea de Stat din MOLDOVA
Prof. Dr. Reinhard Resch	J. Kepler University Of Linz-Avusturya
Prof. Dr. İbrahim Sirkeci	Regent's University, London-İngiltere
Prof. Dr. Medine Sivri	E. Osman Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Müjdat Şakar	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar Şenler	Namık Kemal Üniversitesi
Prof. Dr. Eduard Vlad	O. Constanta University-Romanya
Prof. Dr. Orhan Kemal Tavukçu	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Eser Erguvanlı Taylan	Boğaziçi Üniversitesi
Prof. Dr. İbrahim Yerebakan	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Prof. Dr. Eren Yürüdür	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Zaman	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Paul Arthur	Universita Del Salento- İtalya
Assoc. Prof. Dr. H. Veli Aydın	Namık Kemal Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Claire Despierres	U. De Bourgogne-Fransa
Assoc. Prof. Dr. Snejana Gadjeva	Inalco – Fransa
Assoc. Prof. Dr. Tatiana Golban	Namık Kemal Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. Wafa Hammedi	University Of Namur - Belçika
Assoc. Prof. Dr. Emre Tandırlı	Işık Üniversitesi
Dr. Isa Sphaili	I. Balkan University- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti

OKUR YORUMLARI / LETTRES

Lütfen yayımlanan yazılar hakkındaki yorum, görüş ve önerilerinizi
Yayın Yönetmenine gönderiniz.

Readers are highly encouraged to express their comments, views or suggestions on
published articles to the editor:

Doç. Dr. /Assoc. Prof. H. Veli AYDIN: vaydin@nku.edu.tr

Doç. Dr. /Assoc. Prof. Onur K. BAZARKAYA: okbazarkaya@nku.edu.tr

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

ARAŞTIRMA-İNCELEME

Fetine YILDIRIMTÜRK BAYRAKTAR	1-15
<i>The Development of Human Rights After Cold War (Soğuk Savaş Sonrası İnsan Haklarının Gelişimi)</i>	
Mürüvvet Mira PINAR DOLAYKAYA	16-28
<i>Silencing and Voice in Philip Pullman's Northern Lights (Philip Pullman'ın Northern Lights'ında Sessizleştirme ve Ses)</i>	
Mehmet ÖZ	29-36
<i>Hilmi Yavuz Şiirinde Geleneğin Bir Unsuru Olarak Türküler (Folk Songs as an Element of the Tradition in the Poetry of Hilmi Yavuz)</i>	
Esra BAŞAK AYDINALP	37-51
<i>Le Texte Littéraire Et L'interculturel En Classe De Fle- L'exploitation De Celui Qui N'avait Jamais Vu La Mer De Le Clézio (Fransızca Yabancı Dil Eğitimi Sınıflarında Edebi Metin ve Kültürlerarasılık- Le Clézio'nun Denizi Hiç Görmemiş Çocuk İsimli Öyküsü)</i>	
Mikail PUŞKIN-Davut DAĞABAKAN	52-63
<i>Garp's Ascension Through the Diegetic "World According to Garp" by John Irving (John Irving'ın "Garp'a Göre Dünya" Eserindeki Diegetic Anlatı Dünyasında Garp'ın Yükselişi)</i>	
Sertaç Timur DEMİR	64-80
<i>"Ahlat Ağacı"nın Gölgesinde, Kentin ve Taşranın Ötesinde: Modern Gündelik Yaşamda Bıkkınlık Ruh Halinin Yükselişi (Under the Shadow of "The Wild Pillow Tree" and beyond the City and Province: The Rise of Blasé Attitude in the Modern Everyday Life)</i>	
Furkan KOCA-Hikmet ASUTAY	81-94
<i>Yüksel Pazarkaya'nın "Yeşeriyor" Adlı Öyküsünün Göstergibilimsel Çözümlemesi (A Semiotic Analysis of Yüksel Pazarkaya's Short Story "Yeşeriyor")</i>	
Mehmet Semih KARLIDAĞ	95-108
<i>Robert Schumann'ın Op. 129 Viyolonsel Konçertosu'na Genel Bir Bakış (An Overwiev of Op. 129 Violoncello Concerto by Robert Schumann)</i>	
Sonel BOSNALI-Yusuf TOPALOĞLU-Ferda DİKMEN-İrfan ATALAY	109-132
<i>Özbek Göçmenlerin Dilsel Uyum Stratejileri (Linguistic Acculturation Strategies of Uzbeks Emigrants)</i>	
Petru GOLBAN-Sinan ALTAŞ	133-153
<i>Henry James and The Bildungsroman: Between Convention and Its Alteration (Henry James ve Bildungsroman: Gelenek ve Geleneğin Değişimi Arasında)</i>	
Kübra ERHAN	154-174
<i>İdari Coğrafya Açısından Bir İnceleme: Tekirdağ İli (An Analyss in terms of Administrative Geography: Tekirdağ Province)</i>	
<i>Yayın İlkeleri /Principles of Publication</i>	175-176

THE DEVELOPMENT OF HUMAN RIGHTS AFTER COLD WAR

Fetine YILDIRIMTÜRK BAYRAKTAR¹

Abstract

The issue of human rights is an area that is experienced in practice and should have maximum knowledge by each individual. For this reason, the issue of 'Human Rights' remains one of the most important areas of social sciences that should be discussed and researched to increase social and individual awareness. This study aims to contribute to the studies on the development of 'Human Rights since the Cold War years. This article examines the principles and policies of 'Human Rights' along with historical background in the scope of International Relations and investigates how human rights policies have been influenced since the Cold War years. In the post-Cold War period, the study of Human Rights policies has been discussed with the chosen theory of normative theory and the historical background for the integrity of subject for the reader's holistic evaluation.

Keywords: human rights, cold war, normative theory, international relations, international organizations

SOĞUK SAVAŞ SONRASI İNSAN HAKLARININ GELİŞİMİ

Öz

İnsan hakları konusu, çeşitli yaşamsal alan ve koşullarda her bireyin pratikte deneyimlediği ve azami düzeyde bilgi birikimine sahip olması gerektiği bir alandır. Bu sebeptendir ki, 'İnsan Hakları' konusu, toplumsal ve bireysel farkındalığı artırabilmek amacı ile üzerinde en çok konuşulması ve araştırılması gereken sosyal bilimler alanlarından biri olma özelliğini korumaktadır. Bu çalışma, Soğuk Savaş yıllarından itibaren 'İnsan Hakları' kapsamındaki gelişimi konusunda ki çalışmalara katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu makale, Uluslararası İlişkiler zemininde, İnsan Hakları prensip ve politikalarının tarihsel veriler ile birlikte ele alıp, Soğuk Savaş yıllarından itibaren insan hakları politikalarının nasıl etkilendiğini irdelemektedir. Soğuk Savaş sonrasında, İnsan Hakları politikaları araştırması, okuyucunun bütünsel değerlendirebilmesi adına, tarihsel arka plan ve konu bütünlüğünde seçilmiş olan normatif teori ile ele alınmıştır. Son olarak, bu araştırma, öncelikle Soğuk Savaş sonrası insan haklarının kapsamının nasıl ve neden değiştiğini, ve Soğuk Savaş sonrası

¹Bağımsız Bilim İnsanı, fetine.bayraktar@emu.edu.tr, ORCID:0000-003-0614-9634

dönemi uzatmanın Uluslararası İlişkilerde insan hakları politikasının nasıl etkilendiği gibi sorulara cevap bulmayı hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: insan hakları, soğuk savaş, normatif teori, uluslararası ilişkiler, uluslararası organizasyonlar

It is essential, if man is not to be compelled to have recourse, as a last resort, to rebellion against tyranny and oppression, that human rights should be protected by the rule of law...

Universal Declaration of Human Rights.

Introduction

The article divided into four parts, the first part of article emphasizes the historical background of the politics of human rights. According to the first part of article, the origin of human rights has been introduced to provide general understanding about the formation era of the politics of human rights. In this content, the reader can find the relative sources on what was the basic aim to establish the scope of human rights in the International Relations, why the world states need to have human rights into world politics and the roles of the International Organizations based on the origins of human rights in IR politics.

The second part of the article focuses to explain the selected theory of IR that is the normative theory. In the context of the second part of paper, the reader can find general description of the meaning of the normative approaches in respect of the subjects of international relations. Moreover, the IR perspectives of the normative theory have been given at the second part for further understanding for the next part of the paper.

According to the third part of the article, the reader find the sources overall the changes of meaning of human rights since the Cold War. Furthermore, the states' responses tried to emphasize on behalf of the expansion of the human rights politics since the Cold War. The reason may assume that; the end of the Cold War influences the tendency of the governments from all around the world to esteem towards the politics of human rights. These changes in a particular government's willingness to respond the human rights of its citizens would connect upon the directions and relative extent of the changes in democratization, interstate conflict and domestic conflict it experienced in the post-Cold War era. (Cingranelli and Richards, 1999, p.511–512)

Consider as the conclusion part of the research, the reader can find the general summary of the normative approaches and its influences above the theoretical response of the International Relations in line with the recent changes of International Relations.

Historical Background

First and foremost, the paper initiated to emphasize the issue of *Human Rights* since 1948 which is the date of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR).

Article 1:

All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood. (The Universal Declaration of Human Rights, Dec. 10 1948, p.2)

As stated above, Article 1 has a significant importance to understand the meaning or the goals of the Universal Declaration of Human Rights.

On the other hand, the Universal Declaration of Human Rights is a non-binding declaration which is adapted by United Nations General Assembly. One of the main reason of this declaration may assume as; the violence of World War II. However, the questions of human rights were generally outside from the frame of the international concern or regulation, such as; the questions of human rights were simply defining like internal disputes, unlike either international or global. (Martin, Schnably, Wilson, Simon, Tushnet, 2006, p. 5) However, after the end of WW II three intergovernmental organizations were established; which are the UN (1945), the Council of Europe (1949) and the Organization of American States (1948), and those were circulated the meaning of human rights and humanitarian legal standards in all around the world, especially the UN initiated to the formation of the structure of international human rights law. (Martin et al., 2006, p. 5) According to the Universal Declaration of Human Rights; in case of it is a non-binding origin, it has been accepted as the central constituent of international human rights law. For example, whenever the governments, international organizations such as UN, non-governmental organizations or authorities have desired to enhance human rights or criticize the violations, it was the turn point of the Universal Declaration of Human Rights on the road to become an applicable rule for all states. Afterward, the content or structure of UDHR became the symbol 'meaning of human rights' through an international community to ensure the rights of the UDHR statements. (Buergetal, 1997)

According to these, the Universal Declaration of Human Rights advocated member states to support human, civil, economic, and social rights; those are stated into the foundation of freedom, justice and peace in the world, as quoted below:

...recognition of the inherent dignity and the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice, and peace in the world. (Universal Declaration of Human Rights, 1948, p.1)

On the other hand, following the years of the approval of The Universal Declaration of Human Rights, the new declarations or so called organizations has been formed deals with the human rights issue. In this respect, especially with the United Nations concern, subject of human rights has expanded radically. For instance, consistent with the Human Rights in the UN Charter (1941) Article 1, its goals stated as:

To achieve international cooperation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging, respect for human rights and fundamental freedoms goal for all without distinction as to race, sex, language, or religion.”

The formation of European Convention (1950)-Twelve states (Belgium, Denmark, France, Germany, Iceland, Ireland, Italy, Luxembourg, Netherlands, Norway, Turkey and United Kingdom signed it in 4 November 1950) probably called as the one of the important progress deals with the improvement of human rights. For instance, when the first protocol of the European Convention held at The Hague, the President of Honor was Sir Winston Churchill, presented the message to Europeans as cited below:

We desire a United Europe, throughout whose area the free movement of persons, ideas and goods is restored... Charter of Human Rights guaranteeing liberty of thought, assembly and expression as well as the right to form a political opposition...(Merrills and Robertson, 2001, p.6)

The Convention composed of broad range of rights, those are mainly: (i) right to life, (ii) prohibition of torture, (iii) protection from slavery and forced labor, (iv) principles on personal liberty and security, (v) the right to fair trial in civil and criminal cases, (vi) protection of private and family life, (vii) freedom of thought, conscience and religion, (viii) freedom of expression , (ix) freedom of assembly and association, (x) protection of property, (xi) right to education, (xii) freedom of movement and (xiii) freedom from discrimination and so forth. (Ovey and White 2006, p.1-2)

Additionally, as indicated into the UN Charter, several human rights conventions and protocols have been implemented along with UN following as:

- (i) The Genocide Convention (1948)
- (ii) The Convention on the Political Rights of Women (1952)
- (iii) The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1957)

- (iv) The Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (1965)
- (v) The International Covenant on Economic, Social, Cultural Rights (1966)
- (vi) The Protocol relating to the Status of Refugees (1967)
- (vii) The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (1979)
- (viii) The Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1984)
- (ix) The Convention on the Rights of Child (1989)
- (x) The Convention on Migrant Workers (1990) (Hannum, 1992, p.5)

According to these conventions and treaties which is accepted by UN, generally, all of them have created concerning as: (i) against of any distinction-race, color, national, ethnic origin, sex (ii) for equal footing, protect of fundamental freedoms-political, economic, social, cultural, (iii) respect the wishes of child, (iv) equal respect towards, minorities, refugees, migrant workers and so forth. (Clapham, 2007, p.48-51)

Following the contemporary international or global human rights dispute settlements, individuals directly obtain advantages from the principles of international law compare the previous years. Because, compare to the traditional value of human rights, individuals could act with the virtue of national law to defend their rights. In terms of recent years, in lines with the improvement of the standards of human rights, IGOs have developed to monitor the cases of human rights. These IGOs may follow: (i) the United Nations, (ii) the Council of Europe, (iii) the Organization of American States (OAS), and (iv) The African Union. In short, these IGOs established to execute of the human rights standards towards dispute- settlement procedures based on the formation of treaties or use the other way of problem solve methods. (Butler, 2007, p.100)

In conclusion, the first part of paper presents the historical background of the Human Rights. In this context, the first section provide general sources of the ‘how to define human rights’ or ‘what is the meaning of human rights’ and ‘how the human rights become an obligations towards international community’ by statements of the Universal Declaration of Human Rights (1948). Moreover, the first section of paper underlined the developments of the human rights by specified the titles of conventions those are accepted by the United Nations.

The second part of paper follows to introduce the selected theories of international relations to provide more coherent sources and analysis of paper analysis.

Theoretical Background: Normative Theory in International Relations

Especially since end of the Cold War, several theories had created by IR scholars both to redefine and reanalyze the future arrangements of International Relations among states. The main reason may assume that; rearrangement of state relations based on the peaceful environment in all around the world by theoretical analysis of the reasons of the war. In this respect, the normative theory has become an important theoretical basis rather than previous period of the Cold War.

According to the main argument about the normative theory; it has been abandoned within the International Relations (IR) due to the dominance of positivism, dominance of realism, and the blocking the effects of Cold War period. (Brown, 1992, p.4.)

In this respect, this part of paper composes of the brief and general assumptions of the normative theory which would help to examine the next chapter of the paper.

Meaning of the Normative Theory

First and foremost, the normative theory ask the question of “what ought to be’ rather than ‘what is or will be’”. It means that, the normative theory stresses on the perfect competition not imperfect competition in a framework of cosmopolitan sense of International Relations. Secondly, the hypotheses or statements of the normative theory- It also called as the meaning of the Normative-ethics, concern as the following questions:

- What is right of wrong?
- What is desirable or undesirable?
- What is just of unjust in a society?

As mentioned above, the normative theory seeks to explain moral values and problems of International Relations. According to the Frost-Mervyn (1994) who is one of the normative theory scholars, he emphasized that “there are no easy answers to these (ethical) questions and that engaging in normative theory is complicated, difficult and of the great practical importance (p. 110). Therefore, since the Cold War, the normative principles become an inevitable theory to provide necessary theoretical ground for the recreating discipline of IR.

As Brown Chris claims (1992); “by normative international relations theory is meant that body of work which addresses the moral dimension of international relations and the wider question of meaning and interpretation generated by the discipline.” (p.3). Additionally, the normative theory deals with the ethical nature of state relations in a global world order such as broad context of liberty, distributive justice, sovereignty, violence, just war, human rights and so on. Furthermore, the normative theory has a strong aim with how to relate the

core normative concepts which are; freedom, equality, justice, democracy, state autonomy, the meaning of war. (Brown, 1992, p.5).

On the other hand, there are two main approaches under the background sources of the foundation of normative theory. These two approaches tried to find out the ethical limitations of several subjects such as: (i) state sovereignty, (ii) the demands on human rights, (iii) the issue of distributive justice, (iv) the ethics of intervention, and (v) the environmental issues. (Hoffman, 1994, p.27-44)

The first approach called as the communitarian approach support a theory that; the highest authority is a state in a community and individuals obtain their status due to their membership of a particular community. It means that, individuals must accept and live in a community under the limitations which are determined by state who has a unique or highest authority. (Bakan, 2008, p.12-14)

In contrast, the cosmopolitan approach ignores the statements of communitarian approach. According to the cosmopolitan approach; it purposes the autonomy of states is obtained their power from the nature of individuals as a member of human kind. It means that, all individuals are same human being and they born with certain natural right in an equal basis. This approach strongly suggests as following; the universal rights possessed by the individual that ignores the state autonomy and the autonomy of a state can be limited by the universal rights as well. (Bakan, 2008, p.12-14) According to these, the normative theory seeks to answer several field of complicated ethical questions especially deals with the state sovereignty, human rights, distributive justice and etc.

Briefly, Frost summarized the normative theory quoted as:

Normative theory always presupposes that actors in the practice of international relations do have alternatives and real choices and can change their conduct. ...Similarly, normative theory in international relations presupposes that the international order itself can be deliberately changed in specified ways. In short then, normative theory presupposes that there is an important sense in which people's normative ideas [norms, morals, and principles] can shape the order in which they live. (Frost, 1996, p.122)

On the other hand, the normative theory argues that; the issue of human rights should evaluate into the frame of moral values rather than legal rules. For instance, according to the Realist view of thought; it strongly against beliefs of the normative theory on behalf of the human rights. The reason may summarize that, the Realist taught argues that; normative theory neither define the order of international relations nor the issue of human rights.

Additionally, realists assume as following; in a conflict society-which is the system of IR for them, there is no anything about illegal practice in a state. It means that if a society is legal, there is no any unjust and inequitable in a society. In sum, Realist theory absolutely against the argument that: the normative theory cannot relative for the system of IR because of the importance of power factor. (Dagi, et al.,1996, p.203-205.)

Correspondingly, the next chapter of paper attempt to analyze the issue of human rights under the theoretical background of the normative theory. Therefore, the paper continues with the ethical questions about the field of human rights by theoretical perspectives of the normative theory.

Expansion the meaning of Human Rights since Cold War

Since the end of the Cold War, the principles of human rights have been taking the attention of scholars especially based on the day to day political discussions. Therefore, since Cold War, the standards of human rights have been developed and so it becomes one of the main issues in today's international affairs. (Baehr and Castermans, 1994, p.23) Simultaneously, behind period of the war; discussions about the human rights achieved new composition deals with the new debated rights. For example:

- a.Environmental Rights
- b.Future Generations
- c.Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender (LGBT) Rights
- d.Trade
- e.Water
- f.Crime and Punishment
- g.Reproductive Rights

On the other hand, during the twentieth century, the transformation was observed regard as international regimes. In this respect, many regimes changes happened due to the internal political developments or international interventions. In this context, the following examples assist to understand the challenges of international relations system during the twentieth century. First of all, as a result of the reunification; new political structure established through Argentina, Chile, Guatemala, and Germany. Secondly, due to the fall of communist regime; new methods of political arrangements have applied over Czechoslovakia. Thirdly, at the end of the apartheid regime; new system of political principles takes place in the former Yugoslavia, South Africa. . (Baehr and Castermans, 1994, p.36)

According to these, in respect of the issue of human rights; the questions may arise in respect as follows:

What should happen to persons who are guilty of gross violations of human rights and international humanitarian law, committed under the responsibility of torture, genocide, inhuman act, wanton killing, rape, ethnic, cleansing and so forth. (Baehr and Castermans, 1994, p.36)

As briefly, in a global world order, the question emerged as; whether and how to punish those acts of crimes those are responsible of violations as cited in above, because an international legal system is almost completely different from the origin of domestic law. In this respect, in line with the related case; such persons have to apply internal or domestic courts but consider to other related case of crime; they must apply to international tribunals or courts. For example, the international tribunal in Yugoslavia and Rwanda (Yugoslavia Tribunal) would be the important case to evaluate the roles of international tribunals. However, it doesn't mean that the International Tribunal have been to be able to solved all of the international human rights problems such as in Rwanda; the tribunal's progress have proceeding slowly; therefore we have to wait and observe in which extent it (Yugoslavia Tribunal) will have concrete results. (Baehr and Castermans, 1994, p.36)

Under the normative theory, it asks; should human rights could be accepted or expand everywhere in all around the world? However, the theory doesn't pursue an argument about the same norms has to implemented in everywhere in the world but at least there should be an proposal to create an authority which have permanent pressure and it should have influence over states to implement internationally agreed standards.

Therefore, overall this content argument has shown as; the need for continuous development of global and regional instruments in all around the world such as in Europe, the Americas, and Africa, all parts of Asia, and in the Pacific region. In short, the normative theory argues that; regional mechanisms should accept as the first step in a direction of true global supervision. (Baehr and Castermans, 1994, p.38)

According to the origin of human rights, its dilemmas have to solve at the universal or global arena. Because, the state or government can act as the supporter or protector of human rights but in contrast, it could be potential enemy of the cases of human rights. Therefore, creation of the universal human rights platform may call as the best practical way to the projection of human rights equally to all world citizens.

In this sense, the cosmopolitan normative approach introduces as; the individuals and group of people would be the start point of the formation of universal human rights approaches in the International Relations. In this context, the sovereign state roles have declined since the global wave of the meaning of the universal human rights. For instance, states slowly lost their sovereign rights to judge its citizens into its domestic courts after the creation the idea of universal human rights. It means that, based on the universal perspective of the issues of human rights, states cannot act solely without the principles of universal human rights.

For instance, almost all states have been accepting the leading factor of the universal human rights organizations which had signed the related documents of: (i) The United Nations Commission on Human Rights, (ii) Universal Declaration of Human Rights, (iii) the Economic and Social Council (ECOSOC), (iv) Human Rights Institutions of the European Union and so forth. According to these examples of international organizations, J. Donnelly (1998) stated as; if the states adapted non-binding norms and rules once, then it lead to improvement of regimes. Moreover, if states accepted the importance of moral values- such as women rights, torture- of these kinds of approaches or understand conscious of the moral meanings, it leads to strong inter-state relationship between other states. To sum up, the global interdependence is the best approach for the creation of international political human rights awareness.

Conclusion

The paper tried to examine the development of the scope of human rights in the system of International Relations since the Cold War period. The paper seeks to explain the expansion of human rights policies through the normative theory. Therefore, first, the paper introduced the historical background of human rights, and secondly paper tried to examine the selected theory of international relations that is the normative theory. Moreover, the paper attempts to analyze the expansion of human rights since the Cold War period in the fourth part of the paper. For instance, the last part of paper generally composed of the global or universal perspectives of International Relations towards the changes in the content of the human rights policies. In short, the paper emphasized to put in a single frame of the developments of human rights until the current status of its effects on all world states.

Consider as the normative theory, the scholars of International Relations have not accepted that it as an important or necessary theoretical background for analyzing the subjects of IR until the end of the Cold War. But since the Cold War period, the changes have been

observed towards the system of International Relations. For instance, the basic theories of International Relations- such as Realism have become insufficient to analyze the meaning of these transformations of IR since the Cold War, scholars target to address more intensive theories. The normative theory has gained its importance in respect of the transformation period of International Relations since the post- Cold War. The normative approaches could introduce evidence of the transformation period of IR. For instance, Frost may identify as one of the best scholars of the normative approaches in the International Relations theory as follows: To understand the reasons underlying war and to find out the ways to achieve peace. In this respect, the normative theory provides a crucial account of how we should understand world politics and how the distinct claims in terms of main themes of international relations (sovereignty, freedom, human rights, humanitarian intervention, justice, etc.) might be reconciled. (Bakan, 2008, p.12-14)

During the Cold War may called as bipolar period, there were several discussions against the West-East that "democracies that enable human development, thus making societies productive and creative, will overcome totalitarian regimes, guaranteeing personal rights and freedoms." As a result, a major process of change began in the Soviet Union in the late 1980s and its reflections were felt throughout the world, especially in Europe. The new moral and ethical considerations emerged in the post-Cold War era, which leads the normative approaches have become an inevitable duty to offer a theoretical background of the changing politics of International Relations. (Bakan, 2008, p.12-14) For instance, the Warsaw Pact dissolved, the split in Europe ended, and Germany united. Some of the former Warsaw Pact member countries have become members of NATO and the EU. The West saw this change as a victory for human rights.

As a result of all these evaluations, it is undoubtedly that the regional organizations established in the European geography, besides the UN, have contributed to the development of human rights after the Second World War. Consider as the protection and promotion of human rights there has been various documents created and applied in many countries in the continents of Europe, America, and Africa. For example, Charter of Human and People's Rights (1981) among African states, created the Cairo Declaration on Human Rights in Islam (1990) in the Muslim States, and various positive practices and theories have been activated in Europe, and popular activist movements have been taken place in China, Korea, and other Asian nations for the protection and supporting the human rights.

NGOs are one of the most important application tools and the social base in the democratic system, to participate in the process of making polyphony and political decisions and to make the individual heard as organized. (Aliefendioğlu, 1999, p.6) In this context, the role of non-governmental organizations is incontrovertible which means the power of citizens is playing a more important role than government authorities. Because of this reason, the influences of NGOs played a key role in the states for the development of human rights since the cold war period. For example of the fundamental NGOs has been established such as Amnesty International, the Antislavery Society, PEN International, the International Commission of Jurists, the International Working Group on Indigenous Affairs, Human Rights Watch, Minnesota Advocates for Human Rights, Survivors International (Shiman, 1993 p. 6-7), Inter-American Program and Protection of the Human Rights of Migrants, Including Migrant Workers and their Families, ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights, The African Court on Human and Peoples' Rights, Réseaux Institutionnels de la Francophonie (Herz and Summa, 2014, p. 5-7) monitor the actions of governments and pressure them to act according to human rights principles.

In this context, the Council of Europe, which was founded on the core values of democracy, law and human rights in 1949, one year after the adoption of the United Nations Universal Declaration of Human Rights, and also Helsinki Accord, which was signed by 35 countries in Helsinki in 1975, aims to be taken within the framework of democracy. Subsequently, in 1990, the 'Paris Charter for New Europe' accepted and the Cold War ended symbolically. With the Paris Charter, it is possible to count the European Security and Cooperation Organization, which is based on a substantial human rights basis. As of 2015, there are 57 member states of the European Security and Cooperation Organization.

Besides, while the Council of Europe and the Organization for Security and Cooperation in Europe transformed the European Economic Community, which originated from the idea of the Western 'economic union' into the European Union, it aimed to base this formation on the fundamental values of human rights. The European Union has emerged with the idea of the positive and negative experiences Europe has gained over the centuries and the principles of common cooperation. It is one of the most important establishment aims to provide permanent peace with social welfare, solidarity, human rights and the rule of law, common ideals of European states.

Bayraktar-Yıldırımürk, F. (2020). Soğuk savaş sonrası insan haklarının gelişimi. *Humanitas*, 8(15), 1-15

In short summary, human rights have become increasingly important in determining international relations and order in the period following the Second World War, especially during the Cold War.

References

- Aliefendioğlu, Y. (1999). İnsan hakları ve sivil toplum örgütleri, *Anayasa Mahkemesi Yayınları*, 6.
- Avrupa güvenlik ve işbirliği teşkilatı (n.d.). In *İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi*.
<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/34-avrupa-guvenlik-ve-isbirligi-teskilat/>
- Baehr, P. R. & Castermans, H. M. (1994). *The role of human rights in foreign policy*, (3rd Ed.). London: Palgrave.
- Bakan, Z. A. (2008). Normative theory in IR: Frost's constitutive approach, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 63 (1), 12-14.
- Brown, C. (1992). *International relations theory: new normative approaches*. New York: Columbia University Press.
- Buergental, T. (1997). The normative and institutional evolution of international human rights, *Human Rights Quarterly*, 19 (4), 703-723.
- Butler, F. (2002). *Human rights protection: methods and effectiveness*. London: Kluwer Law International.
- Butler, I.J. (2007). *Unravelling sovereignty: human rights and the structure of international law*. Antwerp: Intersentia Press.
- Cingranelli, D. L. & Richards D. L., (1999). Respect for human rights after the end of the cold war, *Journal of Peace Research*, 36, 511-512.
- Clapham, A. (2007). *Human rights, a very short introduction*, (2nd Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Dagi, I.D., Eralp, A., Keyman, E.F., Polat, N. O., Tanrisever, F., Yalvac, F. & Yurdusev, A.N. (1996). Devlet, sistem ve kimlik, uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar, *İletişim Yayınları Araştırma İnceleme Dergisi*, 59, 203-205.
- Donnelly, J. (1998). *International human rights, dilemmas in world politics*, (2nd Ed.). Boulder: Westview Press.
- Frost, M. (1994). The role of normative theory in IR, *Millennium Journal of International Studies*, 23 (1), 110.
- Frost, M. (1996). *Ethics in international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Hannum, H. (1992). *Guide to international human rights practice*, (2nd Ed.). Pennsylvania: University of Pennsylvania Press.
- Herz, M. & Summa, R. (2014). Regional organization and humanitarian practices. *Humanitarian Action In Situations Other Than War*, 9, 5-7.
- Hoffman, M. (1994.) Normative international theory: approaches and issues. In A.J.R Groom & L. Margot (Eds.), *Contemporary International Relations: A Guide to Theory* (pp. 27-44). London: Pinter
- Martin, F.F., Schnably, S.J., Wilson, J. R., Simon, J. S. & Tushnet, M. V. (2006). *International human rights and humanitarian law, treaties, cases and analysis*. New York: Cambridge University Press.
- Merrills J. G. & Robertson A. H. (2001). *Human rights in Europe, a study of the European convention on human rights*, (4th Ed.). New York: Juris Publishing.
- Ovey, C. & White, R. C. A. (2006). *The European Convention of human rights*, (4th Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Shiman, D. (1993). *Teaching human rights*. Colorado: Center for Teaching International Relations Publications.
- The EU in brief. (n.d.). An official website of European Union. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en
- United Nations (1941). *Charter of the United Nations*. <https://www.un.org/en/sections/un-charter/chapter-i/index.html>
- United Nations (1948) *The universal declaration of human rights*. <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>

SILENCING AND VOICE IN PHILIP PULLMAN'S *NORTHERN LIGHTS*¹

Mürüvvet Mira PINAR-DOLAYKAYA²

Abstract

Children's literature can be argued to expose its child readers and characters to certain norms because of its conventionally didactic quality, reverberation of adults' nostalgic feelings, and tendency to create an image of the ideal child. This, however, creates a hierarchy between childhood and adulthood, rendering the child silent and passive both outside and inside the text. Published in 1995, Philip Pullman's *Northern Lights* destabilizes the hierarchy between adulthood and childhood, restructures archetypal renditions, and gives voice to the child that has been suppressed in various ways in didactic children's books. In this respect, this paper aims to analyse how such issues as silencing, voice, ideal child are employed in Pullman's novel. It explores modern children's fantasy as a fruitful ground not only for problematizing the hierarchies between binaries such as adult/child, adulthood/childhood, and maturity/immaturity but also for providing children with the voice and individuality they were deprived of in earlier examples of children's literature.

Keywords: children's literature, fantasy literature, Philip Pullman, *Northern Lights*, silencing

PHILIP PULLMAN'IN *NORTHERN LIGHTS*'INDA SESSİZLEŞTİRME VE SES

Öz

Çocuk edebiyatının geleneksel anlamda öğretici bir nitelik taşıdığı, yetişkinlerin nostaljik bakış açılarını yansıttığı ve ideal bir çocuk imgesi yarattığı göz önüne alındığında, çocuk karaktere ve çocuk okuyucusuna belirli normlar empoze ettiği söylenebilir. Lakin bu durum çocuk ve yetişkin arasında bir hiyerarşi ortaya koymakla birlikte çocuğu sessiz ve pasif kılar. Philip Pullman'ın 1995 yılında yayınlanan *Northern Lights* isimli romanı çocuk ve yetişkin arasındaki bu tarz bir güç ilişkisinin

¹ This paper is the revised and extended version of the paper entitled "Reclaiming the Child-Voice in Philip Pullman's *Northern Lights*" which was presented at the 24th IRSCS Congress: *Silence and Silencing in Children's Literature* held in Stockholm, Sweden in 14-18 August 2019.

² Res Assit. Dr., Manisa Celal Bayar University, The Department of English Language and Literature, muruvvetmirapinar@gmail.com, ORCID:0000-0001-8047-1504

sorgulandığı, arketiplerin yeniden anlamlandırıldığı ve geleneksel anlamda öğretici nitelik taşıyan çocuk kitaplarında çeşitli biçimlerde bastırılan çocuğa sesinin geri verildiği radikal bir metin olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan bu çalışma sessizleştirme, ses, ideal çocuk gibi meselelerin Pullman'ın *Northern Lights* isimli romanında nasıl ele alındığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Modern fantezi çocuk edebiyatını yetişkin/çocuk, yetişkinlik/çocukluk, olgun olma/olgun olmama gibi kavramlar arasındaki hiyerarşileri sorgulamaya ve önceki dönemlerin çocuk kitaplarında çocuk karakterlerin mahrum bırakıldığı ses ve bireyselliği onlara geri vermeye elverişli bir alan olarak incelemektedir.

Anahtar Sözcükler: çocuk edebiyatı, fantezi edebiyatı, Philip Pullman, *Northern Lights*, sessizleştirme

Introduction

“Children’s fiction rests on the idea that there is a child who is simply there to be addressed and that speaking to it might be simple” (Rose, 1984, p. 1).

One of the central questions in the studies of children’s literature has been children’s relationship with the text and the genre itself. The scholars of children’s literature have been questioning the position of children and the role of children as both characters and readers in children’s literature. Accordingly, they have been trying to find answers as regards the autonomy of children in the context of children’s literature since the emergence of the criticism of the genre. Such questions concerning children’s position in children’s literature continue to preoccupy the scholars of children’s literature. Jacqueline Rose puts forward one of the most influential arguments concerning the issue in *The Case of Peter Pan, or The Impossibility of Children’s Fiction* - a key text that explores the relationship between adult and child as represented in children’s books. In *The Case of Peter Pan*, Rose writes that “[c]hildren’s fiction is impossible” (1998, p. 1). Rose’s argument remains to sound vexing and shocking only until her next sentence. She argues that children’s literature is impossible, “not in the sense that it cannot be written [...] but in that it hangs on [...] the impossible relation between adult and child” (1998, p. 1). What Rose actually comes to mean proves to be the dominance of adults and absence of children in children’s literature. Written, edited, published, and selected by adults, children’s literature comes to be very much an adult domain.

As Rose further points out, “the adult comes first (author, maker, giver) and the child comes after (reader, product, receiver)” in children’s literature and “neither of them enter the space in between” (1998, p. 1-2). Viewed from Rose’s perspective, children’s literature situates the child outside of its own processes, and renders him/her passive, inactive, and silent both inside and outside the text (Rose, 1998, p. 2). The absence of child in children’s literature as formulated by Rose can be related to two main interrelated reasons, which can also coexist. On the one hand, the child character whose voice is heard and whose actions are perceived throughout the narrative might represent adults’ nostalgic feeling towards a childhood that might be lost, wasted, or dearly remembered and longed for. On the other hand, the child character might stand for the ideal child that is desired for. In this view, children’s literature inculcates in their child-readers a set of values, which not only reflects adult expectation from children but also lays bare an ideal childhood envisioned by adults.

Correspondingly, children’s literature, which traditionally follows didactic purpose, exercises a silencing force on both child characters and its children recipients. In this view, children’s books tend to inscribe normative values regarding gender, race, and religion, and present evil and good as universally distinguished opponents. Such tendency denies cultural, philosophical, and social relativity. Most importantly, it results in stereotyping child characters, and framing them within certain standardized behaviour patterns, morals, and normative values. Taking into consideration the pedagogical effects and outcomes of children’s books, it is acceptable that children’s literature should lead to a moral, academic, and social development of children. However, to what extent children’s books achieve to represent child-experience and child-voice remains a controversial issue. Children’s books can be argued to represent child experience only as far as adults perceive and process it. Even though children are presented as central characters in children’s books - especially in fantasy narratives - playing crucial roles in important issues such as the future of the world and humanity, their voices represent to a great extent that of adults. Accordingly, the morals and values child characters stand for belong to adults, who create these characters in the first place. It is in this context that children’s literature in the traditional sense offers a hierarchical relationship between such binaries as adult and child, adulthood and childhood, maturity and immaturity, experience and inexperience by almost always prioritizing the former side of the list.

Even when the Romantic image of the child offers childhood as an antidote to industrialism, urbanism, and corrupt world of adults, children are still expected to internalize

the values that represent white Anglo-Saxon and middle-class perspective. Considered one of the classics of children's literature, Charles Kingsley's *The Water-Babies*, for instance, criticizes child labour and social inequality between upper middle class and working class. Although the novel presents childhood as an innocent and incorrupt stage, it paradoxically ends by portraying its child character reaching adulthood as a moral and educated British gentleman with a proper job and income. J. M. Barrie's *Peter Pan* similarly juxtaposes adulthood and childhood, displaying childhood as a site for endless games contrary to adulthood that brings various responsibilities. Nevertheless, in this case, the child who denies growing up is cast as a rebel against the system. Therefore, Peter Pan is considered to be a bad role model for the English children who are anticipated to develop into responsible, respectful, and productive individuals. Likewise, C.S. Lewis' *The Chronicles of Narnia* prioritizes child experience and depicts adults as the destroyers of the society and the nature. Nevertheless, children ironically continue to embody the very adult roles in secondary world, and they are depended on as warriors, slayers, knights, kings, queens, and mother and father figures. In this regard, silencing in the sense of oppression and stereotyping children can be said to permeate all forms of children's literature written in different periods. The silenced child arguably lacks autonomy, and s/he is bombarded with a myriad number of standardized roles and behaviour patterns that do not take into consideration his/her individual traits and expectations.

Nevertheless, the scholars of children's literature have been scrutinizing the didactic purpose of children's books especially since the mid-twentieth century as epitomized by Jacqueline Rose's study. This scrutiny stems from various intellectual, theoretical, socio-economic developments and transformations. The changing family structures in the post-war era, the rise of feminist, postcolonial criticisms, and most significantly the recognition of children's literature as heavily imbued with ideological sub-texts have given way to alternative readings of children's literature. The focus of such studies has primarily been the binaries of gender, race, and religion inscribed in children's books. In this respect, the hierarchical relationship between adulthood and childhood, maturity, immaturity, woman and man, black and white, as well as Christian and non-Christian contained in the traditional children's literature has been investigated. The scholarly interest in children's literature has accordingly engendered children's books that are considerably transgressive and subversive especially with regard to dominant ideologies characterizing children's books.

As a result, the conventional attributes of such binaries have been reconsidered and re/represented in children's books in extremely radical ways. The stereotypical characterization has been replaced by the portrayal of round characters that cannot be grasped easily. Both adult and child stereotypes as well as the conventional attributes of archetypal imagery have been reconfigured. In relation to this, the child that is outside and inside the text has started to be recognized as an individual that might actually have a voice of his/her own, which negates adult expectations and adult ideals. Intrigued by the silenced voice of the child, which characterizes what can be called conservative and didactic children's literature, the children's books' writers have tended to pay a specific attention to the agency of the child character. They have inclined to save child characters from the stereotypical renditions as well as the ideals the canon of children's literature has been reiterating for almost two centuries.

Philip Pullman's *Northern Lights*

Considered to be a "liberal reformer", Philip Pullman has probably been one of the most subversive and radical children's writer of the last three decades (Brittain, 2003, p. 54). Published in 1995, Pullman's award-winning yet controversial children's fantasy novel *Northern Lights* - the first book of *His Dark Materials* trilogy - interrogates normative morals, Christian references, as well as conventional binaries characterizing children's literature. Set in an alternative universe, which looks very much like Victorian England, *Northern Lights* obtains its fantasy quality by the existence of talking animals - daemons -, which represent humans' souls, the portrayal of witches, talking bears, a truth-telling golden compass, as well as Dust - a substance associated mainly with consciousness. The main story revolves around Lyra Belacqua, an orphan girl who lives in Jordan College in Oxford and her struggle to stop the government's project to separate children from their daemons - their souls. Pullman's imagined world is largely an adult-controlled one that is governed by a religious institution called the Magisterium, which is occasionally referred to as the Church. The novel depicts a theocratic society founded on the premises of order, discipline, and obedience to hierarchical structures within the government. In this strictly governed society, children are exposed to various instances of silencing and suppressions and they need to be tamed and educated properly to be able to fit in the system. However, as Deborah Thacker highlights, "Pullman is clearly interested in questioning the boundaries society draws" (2002, p. 148). Therefore, juxtaposed against the suppressive society, which tends to keep children silent, passive, and submissive to doctrines, Pullman depicts extremely rebellious and assertive children. Pullman indeed portrays child characters, who are courageous enough to intervene in the adult-world,

and in so doing, he puts into question and then rewrites the conventional attributes of childhood prevalent in the children's books of the earlier periods.

Correspondingly, Pullman contests the image of the ideal child that is conventionally associated with simplicity, nature, naivety, and submissiveness. He instead portrays autonomous children whose primary aim is not to save the world as heroic characters but to protect their own existence and identity as children. As such, the novel moves from representations of silencing towards reclaiming voice in the course of narration. These various instances of silencing and reclaiming voice not only bring to the fore the question of ideal child but also transform into a symbolic device that arguably problematizes the tradition of children's literature, which has silenced and pacified its child characters.

Pullman employs the themes of silencing and reclaiming voice through a considerably complex narrative, and these themes impair the novel in both literal and metaphorical terms. In *Northern Lights*, silencing in the sense of oppression and subjugation starts in the daily lives of children. The children in Lyra's world have to follow certain rules in their daily lives that are defined by adults. In other words, they are supposed to behave, wear, speak properly and follow a certain etiquette especially when they are in the presence of adults. As such, the novel offers a silent struggle between children and adults even before the actual battle. Pullman juxtaposes adult figures, who aim to mould children in line with their own ideological perspectives, against children who want to imagine, dream, and explore freely. For instance, when the Master asks for Lyra, the Housekeeper Mrs. Lonsdale makes sure that she looks sleek and clean, and acts properly. Thus, she advises Lyra saying that "you're going to have dinner with the Master and his guests. I hope to God you behave. Speak when you're spoken to, be quiet and polite, smile nicely and don't you ever say *Dunno* when someone asks you a question" (Pullman, 1998, p. 65).

The housekeeper's advice evinces the hierarchical relationship between children and adults prevailing in Lyra's world. It most notably shows how children are made to internalize being silent, submissive, and subservient to the adults in the name of being respectable and polite. The hierarchy between adult figures and children in the college functions as a means to highlight the corrupt and oppressive education system, society, and religious institutions, which prioritize so-called morality over children's academic success, their welfare, or simply their internal goodness. The importance given to morality and respectfulness of children, however, results in pacification of the children within society, and becomes a barrier to freethinking, questioning, and fulfilling individual pursuits.

Given that, the adult world represented in the novel can be said to ignore the particularities of childhood as well as certain traits, ambitions, and desires of children as individuals. The novel conveys the discrepancy between childhood and adulthood as well as child perspective and adult perspective through adults' incapability to identify with supposedly unruly child characters, particularly the character of Lyra. To the adult characters, Lyra "seems to be an orphan with little promise or talent and is a riotous child always into mischief and uninterested in anything serious" (Senior, 2012, p. 195). As the narrator points out, she is a "barbarian" and "like a half-wild cat" (Pullman, 1998, p. 35-47). She climbs up the roofs of the buildings, fights against the children of gypsies, and runs here and there with stained clothes. Nevertheless, the most important reason that makes Lyra an unfavourable child for the adults is her discontent with and resistance against being told what to do especially by the adults around her. On a symbolic level, the adults' incapability to understand Lyra's character serves to highlight the dominance of the adult voice and the absence of the child voice in children's literature as argued by Rose. Lyra's unruly personality negates normative representations. She resists being an ideal child and an ideal child hero; therefore she gives voice to the silent child of the canon.

Even though the adult perspective stigmatizes Lyra rendering her a rebel who cannot fit in the society, she simply enjoys being a child who likes to explore. Most importantly, Lyra's not-so-favourable character transforms into an empowering quality, which not only emancipates her from the oppressive environment but also earns her the strength to live through suppression. Amidst the silence characterizing the children's lives, her voice becomes the most heard one due to her unruly actions. Even before her real adventures begin, she displays a curious nature concerning issues and matters related to the adult world that children are not allowed to. She loves to sneak into the scholars' residence, where children are not permitted and enjoys listening to the scholars' conversations secretly. Moreover, she is very keen on learning the politics and scientific experiments going on in the restricted areas of Jordan College. As such, the novel offers an ambivalence regarding Lyra's character. Lyra is situated between the adults' underestimating view of her and her increasing visibility through so-called misbehaviours. Likewise, the narrator mentions of Lyra as follows:

She was a coarse and greedy little savage, for the most part. But she always had a dim sense that it wasn't her whole world; that part of her also belonged in the grandeur and ritual of Jordan College; and that somewhere in her life there was a connection with the high world of politics represented by Lord Asriel. (Pullman, 1998, p. 37)

As the narrator's thoughts of Lyra point out, Lyra declines to be limited to the world, which she is confined to by the adults. Lyra's greediness, which adults consider her defect, can alternatively be read as her desire to learn, discover, and take an active role within the society she belongs to. These contradictory views about Lyra's personality highlight not only Pullman's decline of stereotypical and one-dimensional renditions of children but also his resistance against the distinct boundaries between good and evil, moral and immoral, ethical and unethical. As epitomized by varied interpretations of Lyra's personality, the meanings attributed to evil and good, moral and immoral as well as other interrelated dualities remain to be relative and dependent on subjective perceptions throughout the narrative.

When Mrs. Coulter adopts Lyra, the novel moves to a different kind of silencing, which is associated with the division of gender roles in society. Mrs. Coulter aims to transform Lyra from a tomboy into a young woman by arranging the way she looks, behaves, and speaks. Before introducing Lyra to her community, she says that

Now the first guests will be arriving in a few minutes, and they are going to find you perfectly behaved, sweet, charming, innocent, attentive, delightful in every way. I particularly wish for that, Lyra, do you understand me? "Yes, Mrs. Coulter." "Then kiss me." (Pullman, 1998, p. 88)

Mrs. Coulter's expectations from Lyra point to an 'ideal feminine', and her aim is to create a miniature of herself in Lyra. The appropriation of gender roles turns into an oppression and silencing of a different kind for Lyra. Lyra's occupation with her physicality, clothes, baby dolls, and manners as instructed by Mrs. Coulter distances her from the free-spirited girl she used to be. Nevertheless, Lyra is neither an ordinary girl nor an ordinary child as much as Pullman is not an ordinary children's writer when it comes to represent dominant discourses including gender roles. Lyra's daemon, Pantalaimon, awakens Lyra to Mrs. Coulter's power on her saying that "[Mrs. Coulter is] just making a pet out of you" (Pullman, 1998, p. 86). Considering that a daemon represents one's own soul and mind, Pan's views of Mrs. Coulter become Lyra's inner voice, her own thoughts, which have been repressed until this moment.

In addition to this, Pan's observation summarizes the central dichotomy between adulthood and childhood underlying the novel. The children in the novel are obviously the objects of construction and manipulation for adults, and they can be discarded at times when necessary. However, Lyra's awakening eventually becomes an attack at not only gender-roles,

but also a set of standardized values and morals children's books tend offer to children. Lyra's reaction to such confinement as explained in the following quotation epitomizes this attack:

Lyra turned her back and closed her eyes. But what Pantalaimon [her daemon] said was true. She had been feeling confined and cramped by this polite life, luxury it was. She would have given anything for a day with her Oxford ragamuffin friends, with a battle in the Claybeds and a race along the canal. (Pullman, 1998, p. 86)

Lyra's denial of attributes that inform ideal childhood and ideal womanhood and her strife to regain her voice threat the patriarchal and dogmatic society the adults have created in the first place. Lyra's waywardness and 'childishness' that used to empower her in the beginning gradually transform into a conscious resistance. Lyra's discovery of the Magisterium's secret project to sever children from their daemons initiates the actual battle between children and adults. Escaping Mrs. Coulter's guardianship, Lyra joins forces with Gyptians, whose children are kidnapped. Most significantly, with the revelation of the Magisterium's project, silencing children as one of the central themes of the novel intensifies to the extent of annihilating children. As such, the novel offers a movement from silencing as a metaphor for oppression to silencing in literal meaning of the word.

The Magisterium's project is based on children's and adults' different relationships with their daemons and its interpretation of this relationship from a religious perspective. As Mike Newby summarizes, the daemons

reflect our moods, advise us and protect us, but take on no fixed form until adulthood is reached. The daemons of children have power to become whatever creature they wish to become in order to function adequately in any situation. Thus, the spiritual strength of humans takes on visible form, this becoming fixed at adulthood. (1998, p. 73)

When people reach adulthood, their "daemon companions settle to reflect the true nature of the individual", because one's personality is assumed to complete its development at this stage of life (Mendlesohn, 2012, p. 126). In this context, the portrayal of daemons in such terms turns into a narrative strategy through which the novel juxtaposes childhood against adulthood. In *Northern Lights*, adulthood obviously denotes a stage where one's personality is already settled and his/her characteristics are fixed never to undergo drastic changes again. By contrast, childhood represents a stage of change, learning, and transformation. A child can be educated and shaped in diverse ways; hence, it symbolizes the possibility of development, rejuvenation, and rehabilitation for the good of entire society.

However, the Magisterium interprets children's relationship with their daemons in entirely different terms. The daemons connect to human beings through a particle called Dust, and Dust attached to adults are found in large quantities while it is observed in less density around children. According to the Magisterium, this means that children lack the consciousness adults have already reached, and Dust representing "original sin" tends to gather around adults not affecting children. Therefore, adults consider themselves to be hopeless being irreversibly afflicted with the original sin, and they supposedly aim to rescue children from this eternal affliction. As Santiago Colas explains, Mrs. Coulter "arrives the hypothesis that if the link between child and daemon is severed just prior to puberty the child can forevermore be free from the affliction of Dust and in that sense be cleansed of original sin" (2005, p. 51). Nevertheless, the experiment, or '*intercision*' as they call it, turns into an act of extermination and an extreme form of silencing rather than a salvation. As Newby points out,

[u]pon the death of a person, the daemon also dies, but upon the death or removal of the daemon, the person continues to exist, though in a sort of limbo-like state, able to become the tool of whoever has them in their control. (1998, p. 73)

As the Magisterium is still experimenting, the results turn out to be much more disastrous. The severed children, who literally serve as guinea pigs, start to die shortly after the '*intercision*'. The children are already silenced and suppressed by the theocratic society in different spheres of life, but this experiment proves to be a kind of massacre, which marks the very end of childhood itself. In "Where is Home? An Essay on Philip Pullman's *Northern Lights*", Margaret and Michael Rustin explore Pullman's thoughts on childhood, and how his ideas of childhood translate into *Northern Lights*. They maintain that

There are two essential and related dimensions to children's experiences of growing up. The first is the process of becoming independent and autonomous - becoming persons in their own right. The second is the dependence of children in this development on the care and understanding of adults who love them. (2003, p. 93-4)

As the Rustins underline, the children in *Northern Lights* lack both of these dimensions of childhood, and Pullman obviously can identify with both the real child and the fictional one. Given that, *Northern Lights* can also be read as a story about how adults' assumptions regarding childhood can be distorted hence destructive for the child itself. In the novel, not only experiencing childhood but also the right of growing-up is denied to children for the sake of adult's erroneous expectations and misinterpretations of religion. For the adult

characters, the experiment is conducted for children's as well as the society's welfare. Nevertheless, for the children, it comes to mean being soulless, senseless, and most importantly never having the taste of growing up, erring, achieving as well as experiencing the joys and sorrows of life at its every stage. As a result, the creation of an alternative universe and alternative social order through reliance on fantasy functions as means to problematize the oppression of children in conservatively didactic children's literature, which tends frame the child within the boundaries of adult expectations. Pullman depicts extreme applications of religious doctrines, gender biases, and scientific experiments in *Northern Lights*, yet in so doing, he achieves to give voice to the silenced child of children's literature, and he earns her/him the strength to fight back against adult values.

Lyra and her supporters eventually succeed in rescuing the kidnapped children from the experiment centre through a series of adventures. However, the novel does not offer a sudden change in terms of the power relations between children and adults. In fact, very unconventionally, some of the children are depicted passing away in exceedingly tragic ways due to the adult characters' self-centred goals on 'supposedly' reasonable grounds. Pullman's nonconformist approach to the conventions of children's literature is a proof of his radical and subversive writing on the one hand, and it shows his views of children's fantasy literature on the other. As Margaret and Micheal Rustin point out, Pullman "thinks of himself as a realist, and not as a fantasist", and he indeed "uses mechanisms of fantasy" to say things more "vividly" (Rustin & Rustin, 2003, p. 93). Accepting his Carnegie Medal, Pullman himself affirmed that some themes and some subjects are "too large for adult fiction; they can only be dealt with adequately in a children's book" (Hunt & Lenz, 2003: 122). Therefore, as surreal and unrealistic as they seem, the wide range of conflicts conveyed through fantasy in *Northern Lights* continue to relate to the world we inhabit and the problems we have in the real world. This explains why Pullman does not opt for reorganizing the corrupt society at once in *Northern Lights*. No oppression, dogmatism, discrimination, and silencing can be removed suddenly in real life, neither do they in Pullman's fantasy world. *Northern Lights* ends with the opening of a portal into another alternative world, which indeed links the novel to the second book in the series, *The Subtle Knife*. The reader hence is assured that the children need to confront various obstacles and go through varied adventures in the following books before they can come up with solid outcomes.

Conclusion

To conclude, *Northern Lights* is a multi-layered novel which engenders interpretations regarding childhood, religion, dogmatism, ideology, and various socio-economic issues. It is undoubtedly a radical text not only in terms of its treatment of such controversial subject matters but also in terms of its subversive employ of patterns and representations that characterize traditional didactic children's books. Pullman's novel can be considered a critique of children's books, which have conventionally associated childhood with innocence, submissiveness, simplicity, and purity. It is an awakening to how adults both in real life and literary texts can silence children and build barriers to their development as individuals. In the meantime, it is a story about how children can perseveringly demolish these barriers by raising their voice through solidarity. Viewed from this perspective, the voice of children in *Northern Lights* also becomes the voice of child characters that have so far embodied the ideals of anthropocentric, white, and paternalist mind-set in children's books. If fantasy genre is a radical form of literature by any means, *Northern Lights* proves to be the most aggressive kind of all. It is not an escape from real-world problems but instead it is a door opening into the most repressed and ignored realities of the real world, and most significantly it is an evidence of how children's fantasies can restructure values, morals, and unexamined assumptions people painstakingly hold on to.

References

- Brittain, E. (2003). The larger project within fantasy literature: the Lewis/Pullman divide. *English in Education*, 37 (1), 48-58.
- Colas, S. (2005). Telling true stories, or the immanent ethics of material spirit (and spiritual matter) in Philip Pullman's his dark materials. *Discourse*, 27 (1), 34-66.
- Hunt, P. & Millicent L. (2003). *Alternative worlds in fantasy fiction*. New York and London: Continuum.
- Mendlesohn, F. (2012). Thematic criticism. In *The cambridge companion to fantasy literature* (pp. 125-33). Cambridge: Cambridge UP.
- Newby, M. (1998). The god beyond god in fiction for young people. *International Journal of Children's Spirituality*, 3 (1), 69-74.
- Pullman, P. (1998). *Northern lights*. London: Scholastic.
- Rose, J. (1984). *The case of peter pan, or the impossibility of children's fiction*. London: The Macmillan Press.
- Rustin, M. & Rustin, M. (2003). Where is home? an essay on Philip Pullman's *Northern Lights*. *Journal of Child Psychotherapy*, 29 (1), 93-105.
- Senior, W.A. (2012). Quest fantasies. In *The cambridge companion to fantasy literature* (pp. 190-99). Cambridge: Cambridge UP.
- Thacker, D. C. & Webb, J. (2002). *Introducing children's literature: from romanticism to postmodernism*. London and New York: Routledge.

HİLMİ YAVUZ ŞİİRİNDE GELENEĞİN BİR UNSURU OLARAK

TÜRKÜLER

Mehmet Öz¹

Öz

Edebiyatın gelişimi geçmişten bugüne uzanan kesintisiz bir çizgi olarak tanımlandığında ve edebiyata bu gözle bakıldığında elbette bir gelenekten söz edildiği açıktır. Çünkü bu noktada bu çizgi üzerindeki her durağın önceki duraklardan kimi izleri bünyesinde barındırdığı anlayışı ön plana çıkmaktadır. Geleneği önemseyen, ondan az veya çok faydalanmayı, bu iz üzerinden yürüyerek onu yeni bir bakış açısıyla geleceğe taşımayı kayda değer bir ölçü kabul eden şairler ve anlayışlar açısından gelenek vazgeçilemez bir kaynaktır. Elbette edebiyat tarihi içinde geleneği eleştiren, onu reddeden şair ve anlayışlar da kimi zaman var olagelmiştir. Geleneği reddedenlerin aksine Hilmi Yavuz, geleneği önemseyen, ondan faydalanarak onu şiirinin önemli bir kaynağına dönüştüren şairlerdendir. Yavuz; gerek klasik Türk şiirinden, gerek halk şiirinden, gerekse de Batı şiirinden faydalanmaya çalışınlardandır. Bu yüzden onun şiirlerinde geleneğin çeşitli izlerine çokça rastlanmaktadır. Bu makalede önce gelenek, gelenek ve Hilmi Yavuz ilişkisi üzerinde durulacak; daha sonra Hilmi Yavuz'un şiirlerine, geleneğin önemli unsurlarından biri olan türküler açısından yaklaşılacaktır.

Anahtar Sözcükler: gelenek, Hilmi Yavuz, şiir, halk şiiri, türkü

FOLK SONGS AS AN ELEMENT OF THE TRADITION IN THE POETRY OF HILMI YAVUZ

Abstract

When the development of literature is defined as an uninterrupted line from past to present, it is clear that a tradition is mentioned considering this aspect of the literature. At this point, the understanding that each stop on this line contains some traces of previous stops comes into prominence. Tradition is an indispensable source in terms of poets and understandings that care about the tradition, that make more or less use of it and that transfer it to the future with a new perspective by walking over those traces is a significant criterion for them. Of course, poets understanding, criticizing and

¹Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, mehmetozzz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7990-1009

rejecting tradition have existed in the history of literature at alltimes. Contrary to those who reject tradition, Hilmi Yavuz is one of the poets who gives importance to tradition and makes use of it to turn it into a significant source of his poetry. Yavuz is one of those who try to make use of the classic Turkish poetry, folk poetry and Western poetry. For this reason, various traces of the tradition can be encountered in his poems. In this article, first, the focus will be set on the tradition and the relationship between the tradition and Hilmi Yavuz, and, second, the poems of Hilmi Yavuz will be approached in terms of folk songs, one of the significant elements of the tradition.

Keywords: tradition, Hilmi Yavuz, poetry, folk poetry, folk song

Giriş

Gelenek açısından bakıldığında “her sanatın ve kademenin kendine göre örf ve adetleri vardır” (Ülgener, 2006, s. 106). Edebiyat ve edebiyatın çok önemli bir unsuru olan şiir sanatının da geçmişten bugüne getirdiği kimi örf ve adetleri, yani bir geleneği vardır. Elbette ki şiirde bir geleneği kabul eden, onu vazgeçilmez bir kaynak gören şairler açısından bu böyledir. Sonuçta edebiyat tarihi içinde gelenekten faydalanmayı eleştiren, onu kabul etmeyen anlayışlar ve şairler de olmuştur. Yahya Kemal bunu bir inkar düşmanlığı olarak değerlendirmektedir. Ona göre “şiir bahçemizde, bizim milletimiz kadar inkar düşmanlığına uğramış bir unsur yoktur” (Kemal, 2017, s. 30). Geleneği çokça önemseyen Yahya Kemal bu yüzden onu şiirlerine taşımayı hiçbir zaman ihmal etmemiştir. Beşir Ayvazoğlu da geleneğe, Yahya Kemal’e benzer bir bakış açısıyla yaklaşır. Ayvazoğlu’na göre gelenek “kültürün kendini koruma refleksi ve sürekli bir yenilenme bilinciyle ‘hal’de devam ettirme gücüdür” (Ayvazoğlu, 1997, s. 13). Elbette bu anlayışta vurgulanan bir taklit değildir. Burada geleneği sürekli bir yenilenmenin bir parçası kılma çabası önem kazanmaktadır. Sonuçta geleneğin, şiiri belli bir kalıbın içine hapsedmesi de şairlerin çoğu tarafından olumlu karşılanmamıştır. Çünkü bu tavrın süreç içerisinde bir donmaya, kısırlığa ve tıkanmaya sebep olacağı düşünülmüştür. Özellikle Hilmi Yavuz gibi şairler “köklü bir geçmişten sürüp gelen maddi ve manevi” (Akkanat, 2012, s. 35) birikimlerden faydalanma noktasında taklidi onaylamamışlardır.

Gelenekten faydalanmaktan kaçınmayan şairler açısından gelenek bir bakıma bir toplumun hafızası olarak kabul görmektedir. Bu hafıza sayesinde dünden bugüne aktarılan her şeyin sesi, tadı, kokusu hissedilir. Bu hafıza “zamana ses, renk ve koku veren” (Yılmaz, 2019, s. 17) durumunda olan bir hafızadır. Bu, bir bakıma bugüne aktarılanlarda mevcut olan, dünden kalan izleri üzerinde taşıyan bir hafıza konumundadır. Sonuçta bugüne yansıyan her

şeyde dünün kimi renkleri, sesleri, kokuları, izleri gizlidir. Zaten şiiri, geleneğin izlerini taşıyan bir sanat olarak okuyanlar için “hiçbir şey bırakmayan geçmiş bir ortam, bir düşünceler ve hassasiyetler” (Halbwachs, 2018, s. 80) durumundan söz edilemez. Onlara göre zaten gelenekle ilişki de bu kalan izler izler üzerinden kurulur. Şiir söz konusu edildiğinde Sezai Karakoç’a göre bu daha evvelki şairlerle adeta bir ruhsal ilişki kurulması durumudur (Karakoç, 2007, s. 107). Bu ilişki de tesadüflerin neticesi bir ruhsal ilişki değildir. Sonuçta tesadüfi ilişkide bir bilinçlilik durumundan söz edilemez. Bu yüzden Jan Assmann bu ilişkiyi “kopyayı aşarak geçmişle kurulan bilinçli bir ilişki” (Assmann, 2015, s. 43) olarak tanımlar. Bu bilinçli ilişkide şiire yenilik getiren, geleneği yeniden yeni bir bakış açısıyla yorumlayıp onu şiire taşıyan bir taraf vardır. Bu taklidi aşan, şiirde eskiye bakan bir yönü de barındıran bir yeniliktir. Sonuçta her yenilik getiren şiirde, “her yenilik getiren şairde eskiye bakan bir taraf vardır” (Tanpınar, 2016, s. 348). Bu da çeşitli yollardan gelenekten faydalanmadır. Elbette bu durum, geleneği reddeden anlayışlar veya şairler tarafından hoş karşılanan bir durum değildir. Onlar açısından bu; beraberinde şiirde bir kalıplaşmayı, kısırlaşmayı, donmayı getiren; şiirde yeniliğin önünde engel oluşturan bir durumdur. Bu yüzden gelenekten faydalanan şairler kimi zaman gelenekçilikle suçlanmışlardır. Hilmi Yavuz “Bir kere ‘gelenek’ten yana olmanın ‘gelenekçilik’ olmadığını belirtmek gerekiyor.” (Yavuz, 2010, s. 72) diyerek bu bakış açısını reddeder. Ayrıca bunun tersi durumlar da söz konusu olmuştur. Kimi zaman yeniliği benimseyen şairler de gelenekten uzak olmakla eleştirilmişlerdir. Bu durumla ilgili Sezai Karakoç’un bir tespiti dikkate değerdir. Sezai Karakoç şiirde yeniliğin gerekliliğini tespit ederken bunun geleneğe karşı bir anlayış olarak görülemeyeceği inancındadır. Ona göre “bu yenilik, esasta, geleneğe karşı olmak değil” (Karakoç, 2007, s. 109).

Elbette Türk şiirinde geleneği kabul noktasından red noktasına kadar çok değişik anlayışlar görülmüş ve görülmektedir. Bu da Türk edebiyatında birçok geleneğin, görüşün, grubun doğuşuna kaynaklık eden unsurlardan biridir. Bu yüzden “Türk Edebiyatının belirleyici bir yönü ya da niteliği olan gelenek çokluğu” (Kula, 2012, s. 234) görülebilir. Bu gelenek çokluğu içerisinde geleneğin kabulünden reddine kadar değişik anlayışlar zuhur etmiştir. Geleneği kabul noktasında Hilmi Yavuz önemli şairlerden biridir. O, gerek Batı, gerek Divan şiiri, gerekse de Halk şiiri geleneğinden çokça faydalanmayı tercih etmiştir. Aslında onun bu noktadaki tercihi yukarıda alıntılanan yazar ve şairlerin anlayışları ile paralel bir düzeydedir. Bunu onun şiirlerinde sıklıkla görmek mümkündür. Elbette gelenekten gelen

bu yansımalar onun şiirlerinde birer taklit unsuru olarak görülmez. Hilmi Yavuz, şiirlerinde geleneğe dair öğeleri yeni bir ruh ile ele alır ve bu öğelere yeni renkler eklemektedir.

Hilmi Yavuz Şiirinde Geleneğin Bir Unsuru Olarak Türküler

Hilmi Yavuz, bir roman geleneğimiz değil de bir şiir geleneğimizin var olduğu inancındadır. Bu yüzden “Benim şiirim Türk şiir geleneğinin içinde, bu geleneğin ‘içinden’ yazılan bir şiirdir. Şiirimizin bizim geleneğimize, hem divan hem halk şiiri geleneğimize eklenmiş bir şiir olduğunu düşünüyorum.” (Yavuz, 1999, s. 17) diyerek geleneği önemseyişini vurgular. Ona göre geçmişten bugüne gelen gelenek bir bakıma bir kimliktir ve ona göre bu “kimlik, değişimin içinde değişmeden kalan şeydir” (Yavuz, 1999, s. 33). Hilmi Yavuz’a göre değişim kaçınılmazdır ama değişimin içinde değişmeyen bir özün varlığı her zaman gereklidir. Bu bir bakıma “mazinin şimdiki genişleten gücünü” (Yılmaz, 2019, s. 19) yansıtan bir özdür. Yavuz, şiirde de gelenekten yansıyan bu özü oldukça önemsemektedir. Beşir Ayvazoğlu Hilmi Yavuz hakkında kimi tespitlerde bulunurken “asırların tortusuyla görünmez olmuş mücevherlerini bulmaya çalışan heyecanlı bir defineci kimliğiyle karşımıza çıkıyor.” (Ayvazoğlu, 1997, s. 17) demektedir. Bu da Ayvazoğlu’nun onun şiirlerine yansıyan bu özü görmesinden, önemsemesinden kaynaklanmaktadır.

Hilmi Yavuz yukarıda vurgulanan anlayışlar ve şairler içerisinde geleneği önemseyen, benimseyen, özümseyen şairlerden biridir. Onun kendi şiirinde, gerek Klasik Türk şiiri geleneğinden, gerek halk şiiri geleneğinden, gerekse Batı şiiri geleneğinden ciddi anlamda faydalandığı görülmektedir. Bütün bu renklerden yansımaları onun şiirlerinde görmek mümkündür. Onun şiirlerine yansıyan bu geleneksel renklerden biri de türküler, türkülerle ilgili terimlerdir. Bunları Hilmi Yavuz’un birçok şiirinde görmek mümkündür.

İlk olarak Hilmi Yavuz’un, şiirlerinde türkü terimini çokça kullandığı görülmektedir. Elbette Hilmi Yavuz bu terimi, kullanıldığı eski bağlamların içinde klasik anlamlarda kullanmaz. Onu yeni bağlamların içerisinde, yeni imgeler, yeni söyleyişler oluşturacak biçimde kullanır. Özellikle Bedreddin Üzerine Şiirler ve Doğu Şiirleri’nde bunun daha yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Örneğin “solgun bir idam fermanıdır ruzigâr / bir türkünün derin ağaçlığında” (Yavuz, 2018, s. 53) , “ve sesiyle şayağa ve tunca / sancağı buğdaysı, türküsü ebrulî / bir isyan diye işlenmek (s. 55) , “ve bir hüzünden huruc eder / gibi kalın bir türkü / ile dağları düz eden abdal” (s. 56) , “ve hüznü bir kirmen gibi eğirip / yükleyip türküleri tuza ve yüne” (s. 62) , “halkımız, gülün sesini savurup / bir türkünün kekiğinden tüterken / der ki, böyle yazılır sevdamız” (s. 65) , “ey günü akşamlı kılan duyarlık / derin şayak türküleri gerekli (...) ey sen, yalnızlığın ortakçı kulu / bozlak gizemlere bal ören abdal”

(s. 73) , “gel de bir sürgünü baştan alalım / boz türküler nakşeyleyen görüntü” (s. 84) , “ve kimbilir nasıl ve nerde / gelen bir türküyle duyulmayı” (s. 96) , “türküsü ki eşkiyaya geniş / ve bir keklige dardır” (s. 98) , “ve bir ninniyle darılıp / bir türküyle barışılır” (s. 100) , “açsın bir yufka gibi umudu / türkülerini yeniden yoğursun” (s.111) , “buğdayları anlat / unuyla sevdaların / türkülerin / ve emeğin (s. 118) , “duyulur türküsü şiirin” (s. 141) , “beklerdim, aşklar birer türküydü” (s. 323) , “bir türkü söylendi, neyin tadı var? / akşam bile bitti, kalmadı çünkü” (s. 324), “o bildik türküden ağan samanyolları” (s. 477) dizelerinde türkü” terimine sıkça rastlandığı görülmektedir. Bu da Hilmi Yavuz’un halk şiirinden gelen bu geleneksel unsuru çokça önemseydiğini göstermektedir.

Ayrıca Hilmi Yavuz’un, bazı dizelerinde ağıt, bozlak gibi türkülerle iç içe terimlere de yer verdiği görülmektedir. Örneğin; “şimdi o, bir gurbet gibi güler / ağıtlarla konar göçer gibiydi” (s. 57) , “korkunç bir ağıt diyerek geçirip / bizi düzlüğe çıkardı” (s. 91) , “bir doğudur ki o, gülerken bile bozlak” (s. 92) dizelerinde bu görülmektedir.

Yine onun kimi dizelerinde türkülerle iç içe bir yaşamdan gelen Emrah, Mahzunî, Karacaoğlan, Pir Sultan gibi isimlere de yer ayırdığı göze çarpmaktadır. “ve nasılsa bir gülü edip bahane / gözleri mahzunîdir, karacaoğlandır (s. 62) , “bil, şiir gurbettedir emrah’la / ağzı kanlı bir ağaç selidir pir sultan için” (s. 69) dizeleri bunu örneklemektedir. Bütün bunlar Hilmi Yavuz’un şiirde bu geleneği önemseydiğini göstermektedir.

Hilmi Yavuz’un, metinlerarasılık yoluyla türkülerden alınmış kimi dizeleri şiirlerinde kullandığı da aşikardır. Zaten Yavuz’un “Her metin ancak başka metinlerin bağlamında var olabilir.” (Yavuz, 1999, s. 37) derken özellikle postmodern eserlerde çokça kullanılan metinlerarasılığı onayladığını, önemseydiğini ortaya koymaktadır. Buna örnek olarak Bedreddin Üzerine Şiirler’deki “ay doğar” şiiri gösterilebilir. Asıl metni “Ay doğar bedir Allah / Bu sevda nedir Allah / Ya benim muradım ver / Ya beni öldür Allah” olan bu türküden alınan iki dizeyi Hilmi Yavuz’un, kendine ait “bir ay doğar / bir ay doğar umarsız gözlerinden / bir ay doğar bedir Allah (...) ya kara bir kırbaç gibi vur beni küheylanlara / ya beni öldür Allah (s. 75) dizelerinde farklı, yeni bir bağlam içinde kullandığı görülmektedir. Yine aynı şiirde bir türküye ait olan “Mendilimde hare var / Yüreğimde yâre var / Ne ben öldüm kurtuldum / Ne bu derde çare var” sözlerinden bir kısmını alıntılıdığı ve yeni bir bağlam ve söyleyiş içinde kullandığı görülmektedir. Hilmi Yavuz’un dizeleri “mendilimde hare yok ama / yüreğimde yâre var” (s. 75) şeklindedir.

Söylen Şiirleri’nde de bir Hilmi Yavuz şiirinde bu görülmektedir. Türkünün ilk dizesi olan “Eşrefoğlu al haberi” dizesi “eşrefoğlu, al haberi / zamanın oğlu! Senden beri / duy,

gülün tesbih sesini” (s. 236) dizelerinin başında yer almaktadır. Yine Ayna Şiirleri’ndeki “gizler! kim bilir ki, kalbim gömü, perdita / anlamak sırma kuşak, sarıyorum eğnime” (s. 269) dizelerinde “Ben melamet hırkasını / Kendim giydim eynime” türküsünü çağrıştıran bir bağlam oluşturulmuştur. Burada değişen ise hırka yerine kuşak sözcüğünün kullanılmasıdır. Metinlerarasılık yoluyla başka bir türküden bir alıntı da Yara Şiirleri’ndeki “yara yerine aşklar... öyleydi eskiden! / ama şimdi? Kimseye yaramadı; / gül tükendi, aşkların / işine yaraya yaraya” (486) dizelerde göze çarpmaktadır. Burada da Ali Temizöz (Kıvırcık Ali) adlı Türk halk müziği sanatçısı tarafından düzenlenen “Gül Tükendi Ben Tükendim” adlı türküden bir alıntı yeni bir bağlam içerisinde göze çarpmaktadır.

Hilmi Yavuz’un gelenekten ve türkülerden yararlanmasının bir başka örneği de Lanet Şiirleri’nde yer almaktadır. Burada da onun, Zahit Bizi Tan Eyleme adlı türkünün “Sayılmayız parmak ile / Tükenmeyiz kırmak ile” bölümünden yararlandığı görülmektedir. Sözleri Muhyî’ye (Bezcizâde Muhyiddin Efendi) ait bu türkünün “Tükenmeyiz kırmak ile” dizesi Hilmi Yavuz’un şiirinde aynı şekilde yer almıştır. Hilmi Yavuz’a it dizeler “kaç kuşuz biz? simurg ya da otuz / tükenmeyiz kırmak ile. muhyî mi dedi?” (s. 516) şeklindedir. Yavuz’un, Doğu Şiirleri’nde yer alan “nehir kuşa batsa birden / aksa tersine aksa / batsa kül, batsa turna / ve batsa” (s. 97) dizelerinde ise “Ordunun Dereleri” adlı türkünden izler görülmektedir. Türkünün “Ordunun dereleri / Aksa yukarı aksa” dizelerinin “aksa tersine aksa” şeklinde yansıtılmıştır.

Sonuç

Şiirde gelenekten, gelenekten nasıl ve ne ölçüde yararlanılması gerektiği veya geleneğin kabul ve reddi noktasındaki tartışmalar hep süregelmiştir. Bu tartışmalar içerisinde gelenekten faydalanılması gerektiği iddiasında olan şairler değişik ölçülerde gelenekten yararlanmışlardır. Hilmi Yavuz gelenekten faydalanma noktasında geleneği önemseyen şairlerden biridir. Yavuz; geleneği önemseydiğini, ondan faydalandığını, kendi şiirinin bu geleneğin içinden yazılan bir şiir olduğunu kimi yazılarında da dile getirmiştir. O, Türk edebiyatında bir roman geleneğinin değil de bir şiir geleneğinin var olduğu inancındadır. Yavuz, bu geleneği bir topluma ait bir kimlik gibi düşünmektedir. Ona göre bu kimlik değişimin içinde değişmeden kalabilen önemli bir unsur düzeyindedir. Bu yüzden o, şiir geleneğini önemsemiş ve bunu değişik yollarla şiirlerine yeni bağlamlar, yeni söyleyişler içerisinde taşımıştır. Elbette onun, şiirlerine taşıdığı geleneksel unsurlar taklit düzeyinde kalmamıştır. O, bu unsurları kendi şiirine yeni bir renk, yeni bir bakış ve anlayış içerisinde taşımıştır. İşte Hilmi Yavuz’un, şiirlerine yeni bir anlayış içerisinde taşıdığı geleneksel

unsurlardan biri de Anadolu insanın hayatının önemli bir rengi olan türküler olmuştur. Zaten Hilmi Yavuz'un bunu çok önemseydiği onun; şiirlerinde türkü, ağıt, bozlak gibi sözcükleri çokça kullanmasından anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra türkülerle anılan/ünlenen kimi ozanların isimlerine de şiirlerinde yer vermiştir. Hilmi Yavuz bazı şiirlerinde ise yeni bir bağlam içerisinde metinlerarasılık yoluyla doğrudan türkülerden alınma dizeleri kullanmıştır. O, bu dizeleri kendi şiirinin yeni bağlamları içerisinde kendi ifadesiyle değişmenin içinde değişmeden kalabilen bir öz şeklinde kullanmıştır. Bütün bunlar Hilmi Yavuz'un; diğer eserlerinde, söyleşilerinde zaman zaman geleneğin önemine, değerine dair söylediği sözlerin söylemden eyleme de taşındığını göstermektedir.

Kaynakça

- Akkanat, C. (2012). *Gelenek ve ikinci yeni şiiri*. İstanbul: Okur Kitaplığı.
- Assmann, J. (2015). *Kültürel bellek*. (A. Tekin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1997)
- Ayvazoğlu, B. (1997). *Altı çizili satırlar*. İstanbul : Timaş Yayınları.
- Ayvazoğlu, B. (1997). *Geleneğin direnişi*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Halbwachs, M. (2018). *Kolektif bellek*. (Z. Karagöz, Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1950)
- Karakoç, S. (2007). *Edebiyat yazıları 1*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Kemal, Y. (2017). *Edebiyata dair*. İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.
- Kula, O. B. (2012). *Dil felsefesi edebiyat kuramı (Cilt 2)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2016). *Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Ülgener, S. F. (2006). *İktisadi çözülmenin ahlak ve zihniyet dünyası*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Yavuz, H. (1999). *Şiir henüz*. İstanbul: Est & Non Yayınları.
- Yavuz, H. (2010). *Alafrangalığın tarihi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Yavuz, H. (2018). *Büyü'sün yaz*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yılmaz, E. B. (2019). *Edebiyat şehir hafıza*. İstanbul: Kesit Yayınları.

**LE TEXTE LITTÉRAIRE ET L'INTERCULTUREL EN CLASSE DE
FLE- L'EXPLOITATION DE *CELUI QUI N'AVAIT JAMAIS VU LA MER*
DE LE CLÉZIO**

Esra Başak AYDINALP¹

Résumé

Le monde de nos jours est devenu de plus en plus multiculturel avec l'arrivée de la globalisation dont l'effet est ressenti plus dans L'Europe où les échanges tant au niveau social que culturel et économique sont fait au niveau transnational. A l'ère de la mondialisation où le contact avec l'autre devient une sorte d'impératif, il devient impossible d'envisager un enseignement qui fait de l'abstraction d'une compétence interculturelle. Cet article est une tâche pour questionner la place de l'interculturel face au multiculturel en classe de FLE notamment celle du cas de texte littéraire. Le texte littéraire est reconsidéré comme un outil fécond avec l'arrivée de l'approche communicative dans les classes de FLE à laquelle s'ajoute une compétence interculturelle. Cette revalorisation sera décortiquée en détail tout au long de la recherche et est suivie par l'exploitation d'un texte littéraire de Jean-Marie Gustave Le Clézio intitulé « Celui qui n'avait jamais vue la mer ».

Mots-clés : le texte littéraire, interculturel, FLE, Jean-Marie Gustave Le Clézio, CECR

**FRANSIZCA YABANCI DİL EĞİTİMİ SINIFLARINDA EDEBİ METİN VE
KÜLTÜRLERARASILIK- LE CLÉZIO'NUN *DENİZİ HİÇ GÖRMEMİŞ*
ÇOCUK İSİMLİ ÖYKÜSÜ**

Öz

Karşılıklı etkileşimin hem sosyal, kültürel hem de ekonomik düzeyde olduğu Avrupa'da küreselleşmenin hızla yükselen etkisinin daha çok hissedilmesi ile birlikte günümüz dünyası giderek çok-kültürlü bir yapıya büründü. Bir öteki ile etkileşimin bir gereklilik olduğu bu küreselleşme çağında, kültürlerarası yetkinliği görmezden gelen bir eğitim anlayışını göz önüne almak imkansızlaşmıştır. Bu makale, Fransız Dili Eğitimi sınıflarında çok kültürlülüğe karşı kültürlerarasılığın yerini sorgulayan özellikle bunu edebi bir metni dayanak noktası olarak alan bir çalışmadır. Edebi metin

¹ Arş. Gör. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fransız Dili Eğitimi Bölümü, esrabasakaydinalp@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8035-5917

Aydınalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

dil öğretim sınıflarında iletişimsel yaklaşımın kullanılmasıyla birlikte tekrardan verimli bir araç rolünü üstlenmiştir. Buna kültürlerarası yetkinlik te eklenir. Bu tekrardan değer kazanma bütün çalışma boyunca ele alınacak ve Jean-Marie Gustave Le Clezio'nun «*Denizi hiç görmemiş çocuk*» adlı öyküsü üzerinden irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: edebi metin, kültürlerarasılık, Fransızcanın yabancı dil olarak öğretimi, Le Clézio, Avrupa ortak dil başvuru metni

Introduction

Découvrir les autres, c'est s'ouvrir à une relation et non à se heurter à une barrière.

Claude Levi- Strauss

La littérature est un champ d'échange entre soi et l'autre, elle allie des codes sociaux, esthétiques, linguistiques et voire même culturels. Ce disant, elle se situe entrecroisement de la culture et de la langue. La rencontre avec l'autrui est un des principes fondamentaux dans nos sociétés dont le trait caractéristique est une multitude des cultures. De son côté, la littérature a toujours été un lieu où les cultures et la civilisation se sont croisées. De ce croisement sont nées la langue et la culture tant au niveau individuel qu'au niveau social. Dans cette recherche il sera question d'élucider cette relation entre la littérature, la culture et la langue.

Selon M. Abdallah- Pretceille et L. Porcher la littérature « est le lieu emblématique de l'interculturel » (1996, p. 162) et ils la décrivent comme « une discipline de l'apprentissage de divers et de l'altérité » (Pretceille et Porcher, 1996, p. 4). Suite à ces conceptions de la littérature le chercheur entame à définir la place du texte littéraire comme un support de l'approche interculturel en classe de FLE.

L. Colles affirme dans son livre intitulé “ Littérature comparée et reconnaissance interculturelle” que “le texte littéraire est comme un regard qui nous éclaire, fragmentairement sur un modèle culturel. La multiplicité des regards nous permet de cerner petit à petit les valeurs autours desquelles celui-ci s'ordonne. “ (Colles, 1994, p.20) Donc le texte littéraire a plus que tout autre support linguistique un potentiel culturel, voire même interculturel qui véhicule des valeurs aussi bien esthétiques, linguistiques, éducatives, morales, affectives dans lesquelles l'apprenant d'une langue étrangère peut trouver toute la possibilité d'aller à la rencontre de l'autrui.

Le dialogue interculturel exige un regard dialogique entre les cultures et les langues. Dans la classe de langue, la culture de l'apprenant est confrontée à la culture étrangère, ce que l'on appelle « dialogue des cultures ». Dans ce dialogue, la propre culture de

Aydinalp, E. B. (2020). **Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio.** *Humanitas*, 8(15), 37-51

l'apprenant est enrichie au contact de la culture de l'Autre et mène à la compétence interculturelle (à la « troisième » culture de l'élève) » (Sperkova, 2009, p.3). Kollárová (2000) nous propose la figure qui illustre ce phénomène : (cité par Sperkova, 2009, p.3)

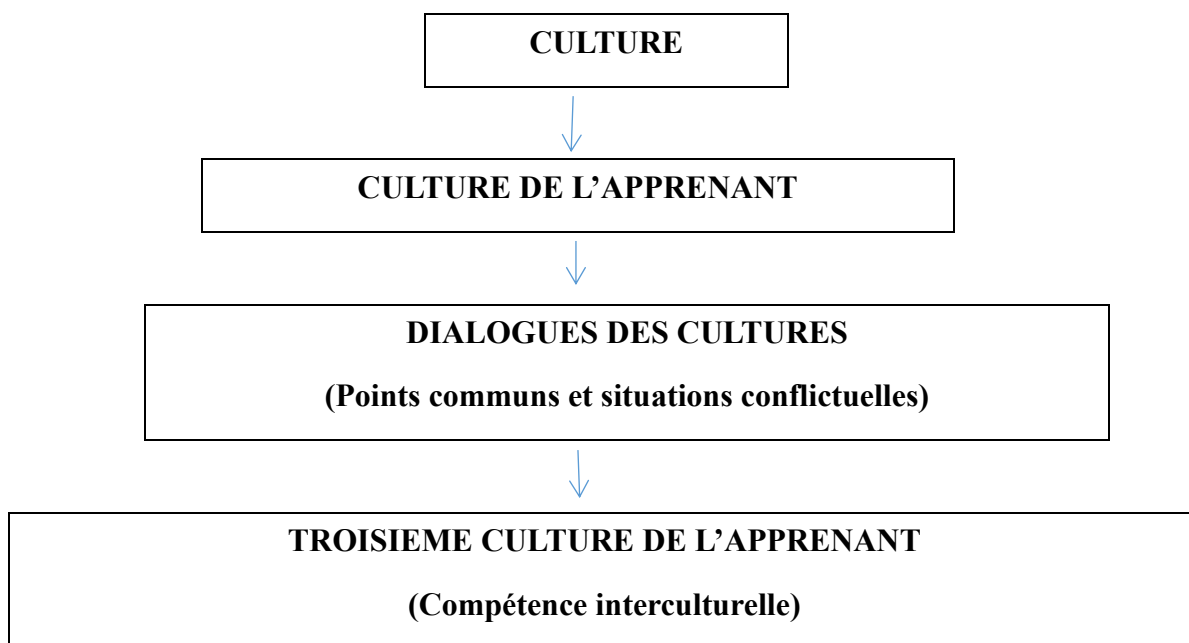

Figure 1. La compétence interculturelle comme troisième culture de l'apprenant

La compétence interculturelle dans une classe de langue peut se revêtir du caractère dialogique de texte littéraire. Le texte littéraire est dialogique selon Bakhtine. La conception du « dialogue » de Mikhaïl Bakhtine s'articule deux groupes d'idées : 1) la notion de « dialogue » en tant que forme de l'interaction verbale interindividuelle (l'échange des répliques) et 2) la notion de « dialogisme » comme principe qui prévoit un rapport particulier entre le « Moi » (le « Je ») et l'« Autrui » (Tyllkowski , 201, p. 51). De cette interaction verbale entre l'apprenant et la langue étrangère et entre soi et l'autre, le texte littéraire du caractère dialogique contribuerait aux dialogues des cultures d'où l'importance d'une compétence interculturelle. Le texte littéraire non seulement devient un vecteur de l'interculturalité entre diverses cultures en classe de FLE, mais aussi il est porteur d'un rôle médiateur entre la culture de l'apprenant et celle de la langue étrangère au niveau linguistique, pragmatique et social.

La Compétence Interculturelle À Partir Du CECR

L'interculturel devient une notion qui revêt une importance centrale avec l'élaboration du CECR en 2001. Le CECR adopte une approche aussi bien actionnelle qu'interculturelle dans lequel « l'objectif essentiel de l'enseignement des langues est de favoriser le

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

développement harmonieux de la personnalité de l'apprenant et de son identité en réponse à l'expérience enrichissante de l'altérité en matière de langue et de culture." (CECR, 2001, p.9) Donc « les compétences linguistiques et culturelles relatives à chaque langue sont modifiées par la connaissance de l'autre et contribuent à la prise de conscience interculturelle, aux habiletés et aux savoir-faire" (CECR,2001, p. 38)

De ce fait, « les aptitudes et les savoir-faire interculturels comprennent :

- la capacité d'établir une relation entre la culture d'origine et la culture étrangère
- la sensibilisation à la notion de culture et la capacité de reconnaître et d'utiliser des stratégies variées pour établir le contact avec des gens d'une autre culture
- la capacité de jouer le rôle d'intermédiaire culturel entre sa propre culture et la culture étrangère et de gérer efficacement des situations de malentendus et de conflits culturels
- la capacité à aller au-delà de relations superficielles stéréotypées (CECR, p. 84)

La notion d'interculturalité est reprise par Le Conseil de l'Europe dans « développer la dimension interculturelle dans l'enseignement des langues qu'il a mis au service des enseignants en 2002 affirme que :

« Développer la dimension interculturelle de l'enseignement des langues, c'est reconnaître les objectifs suivants : faire acquérir à l'apprenant une compétence aussi bien interculturelle que linguistique ; le préparer à des relations avec des personnes appartenant à d'autres cultures ; permettre à l'apprenant de comprendre et d'accepter ces personnes «autres» en tant qu'individus ayant des points de vue, des valeurs et des comportements différents ; enfin, aider l'apprenant à saisir le caractère enrichissant de ce type d'expériences et de relations » (CERC, 2001, p.11) La dimension de l'interculturelle vise à faire des apprenants des locuteurs et des médiateurs interculturels, capable de s'engager dans un cadre complexe et un contexte d'identité multiple et d'éviter les stéréotypes accompagnant généralement la perception de l'autre dans une seule et unique identité. (CERC, 2001, p.9)

Selon Daniel Coste, la compétence interculturelle est « un ensemble de savoirs, de savoir-faire, de savoir-être qui par le contrôle et la mise en œuvre des moyens langagiers formel de s'informer, de créer d'apprendre, de distraire, de se faire et de faire faire, en bref d'agir et d'interagir avec d'autres dans un environnement culturel déterminé. » (Coste, 1997, p. 8)

Les composantes d'une compétence interculturelle sont définies dans « Développer la

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

dimension interculturelle de l'enseignement des langues » comme

« Les points de vue et approches interculturels ou le savoir-être »

« La connaissance ou les savoirs » -

« Les capacités d'interprétation et de mise en relation ou savoir comprendre »

« Les capacités de découverte et d'interaction ou savoir apprendre/ faire »

« La vision critique au niveau culturel ou savoir s'engager » (Byram et al., 2002, p. 12-15).

J. C Beacco propose un tableau des composantes des compétences qui sera utile de mentionner : (2007, p.93)

Tableau 1

Les compétences de communication interculturelle

Compétence de communication langagière	Composante stratégique
	Composante discursive (la maîtrise des genres du discours)
	Composante formelle
Compétence de communication interculturelle	Composante ethnolinguistique
	Composante actionnelle
	Composante relative à la communication interculturelle
	Composante d'interprétation
	Composante éducative visant des attitudes interculturelles ouvertes

41

Ces composantes de communication interculturelle contribuent non seulement à la valorisation d'une conception de langue-culture interrelationnelle mais aussi à échapper les difficultés relatives en cas d'échéance de communication langagière. L'apprenant dans une perspective actionnelle décrite dans le CECR est conçu comme un acteur social qui communique tant au niveau linguistique que social, culturel et pragmatique. C'est pourquoi l'apprenant est considéré essentiel pour le déroulement d'un tas d'activités sociales et culturelles dans lesquelles il est inévitable de forger des relations interculturelles sans pour autant dénier l'importance de contact réel avec la culture étrangère.

Le Texte Littéraire Comme Le Vecteur D'interculturalité En Classe De FLE

Si tu diffères de moi, mon frère, loin de me léser, tu m'enrichis

Antoine de Saint-Exupéry

Dans le monde actuel, les objectifs de l'enseignement/l'apprentissage d'une langue étrangère nécessitent une révision selon les besoins d'une société postmoderne après le flux d'immigration des années soixante-dix. D'autant plus suite à la mondialisation, la mobilité internationale incluse dans les programmes éducatifs force les apprenants à rencontrer de plus en plus ceux prévenant des sociétés diverses à l'échelle mondiale. Pourtant l'éducation est devenue plus internationalisée. Les apprenants sont amenés à développer non seulement une compétence linguistique mais aussi une compétence interculturelle pour faire face à ce phénomène de globalisation et aussi à communiquer dans les contextes socioculturels variés. Dans l'apprentissage des langues étrangères, l'utilisation des documents authentiques dans la classe des langues est cruciale puisqu'ils sont riches de contenu culturel. De cette perspective, le texte littéraire comme un outil authentique de l'apprentissage facilite le dialogue interculturel par lequel les lecteurs sont amenés à une participation aussi bien cognitive qu'affective. Alfred, Byram et Fleming (2003, p.13) considèrent qu'une personne ayant la compétence interculturelle possède le potentiel d'établir des relations avec des gens issues des différents milieux sociaux donc peut développer facilement une conscience interculturelle comme il est question dans le CECR.

Marie-Claude Albert et Marc Souchon déclarent « Sur le plan plus proprement langagier la littérature, c'est l'exploration réglée des possibilités offertes par la langue. L'écriture des textes littéraires permet d'observer des faits de langue sans jamais les dissocier de la question du sens. Ce que l'apprenant découvre dans un texte littéraire, c'est « la langue au travail » » (Albert et Souchon,2000, p.12) Le texte littéraire est un lieu sur lequel s'opère ce travail langagier, parce qu'il associe le lecteur à l'auteur à travers des enjeux culturels. Cette association est ressentie plus dans une classe de langue dans lequel il est question de deux ou plusieurs cultures.

Néanmoins « la littérature est le lieu de croisement des cultures et l'espace privilégié de l'interculturel » (Cuq, 2003, p.159) Utiliser le texte littéraire dans le contexte d'une langue étrangère en classe de FLE à des fins interculturelles influence l'enseignement/apprentissage des langues étrangères. Cette influence est aussi bien linguistique que social et pragmatique. Puisque les apprenants acquièrent à travers le texte littéraire une compétence langagière et interculturelle. D'une part il est un dispositif didactique par lequel l'apprenant est amené à

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

s'acquérir les dimensions lexicales, syntaxiques, sémantiques et morphologiques et d'une autre part il est un support par lequel l'apprenant entre en interaction avec la culture de la langue étrangère. En plus « tous s'accordent à considérer le texte littéraire comme un véritable laboratoire de langue et comme un espace privilégié où se déploie l'interculturalité » (Cuq et Gruca, 2005, p. 413)

Les textes littéraires incitent les apprenants à réaliser les tâches dont l'importance est conçue étant inévitable par le CECR. Celles-ci provoquent des réactions affectives et cognitives chez les apprenants. Donc l'intégration des textes littéraires dans l'enseignement /apprentissage des langues étrangères est important, puisque ceux-ci contribuent non seulement à apprendre et réviser les points grammaticaux et linguistiques mais aussi à s'approprier les aspects pragmatiques d'une langue étrangère.

Les textes littéraires sont des supports de lecture qui permettent aux apprenant de développer un esprit critique. L'action de lecture est la partie la plus importante dans le contact avec l'autre dans laquelle la perception du lecteur et celle de l'auteur est confrontée. De cette confrontation est née la plupart du temps une affectivité émotionnelle ou bien une réflexion cognitive qui influencent les représentations, les expériences subjectives, les croyances et les émotions de l'un et l'autre. L'un des enjeux à l'heure actuelle est d'assurer, avec les textes littéraires, une véritable compétence de la lecture et de conduire au dialogue interculturel tout en utilisant les acquis des apprenants dans leur culture source. (Gruca, 2009, p. 165)

Le texte littéraire est plus que jamais « laboratoire langagier », lieu d'initiation et de médiation entre Soi et les Autres et où s'exprime une langue-culture dans sa richesse et sa complexité, au-delà d'une conception purement utilitariste qui ferait de la langue un simple outil transparent de communication. (Morel, 2011, p. 148) Il est ce lieu de rencontre entre la culture source et la culture cible, entre soi et l'autre. La reconnaissance de l'autre sans tomber dans un ethnocentrisme quelconque est un des éléments essentiels de l'interculturalité.

La littérature est le pont qui relie les points divergents et convergents des individus en ce qui concerne aussi bien ses modes de représentation et de l'imaginaire. De ce vaste bagage imaginaire puisse naître seulement des références communes ou variées d'une même réalité. D'après M. De Carlo (1998) le texte littéraire, par sa complexité et par la richesse des points de vue qu'il mobilise, permet la « mobilisation de plusieurs représentations de la même réalité » (p. 63-64). En général, le texte littéraire représente des situations conflictuelles, contradictoires, inattendues et qui se prêtent à des lectures multiples. (Cité par Duong, 2010,

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

p.47) Le texte littéraire est avant tout autre texte authentique polysémique qui fait que la réception du texte donne lieu à une libre circulation des idées, des sens, des images, des perceptions variées. C'est ce qui renforce son utilisation comme un médium interculturel en classe de langue étrangère.

La littérature ainsi est "à la fois comme un facteur d'épanouissement personnel, comme un plaisir et comme un besoin pour la société tout entière. La littérature constitue en effet un lieu où se forge une identité culturelle et la conscience d'une appartenance historique. Elle est aussi le vecteur d'une expérience esthétique, de l'adhésion à des valeurs, en même temps que de la transmission d'un savoir-faire argumentatif et expressif. En elle, donc, se croisent toutes les formes et tous les usages de la langue." (Aron et Viala, 2005, p.3)

Problème De La Recherche :

De nos jours l'apprentissage des langues devient crucial, puisque le monde devient un terrain de rencontre linguistique, culturel, social, économique et politique de diverses sociétés et de nations auquel s'ajoutent les développements technologiques et cybernétiques. De ce fait, la didactique des langues s'avère à développer une pédagogie intégrant la dimension interculturelle dans les classes de langues. Sous ces circonstances les élaborateurs des curriculums adoptent surtout dans le contexte francophone une perspective plus interculturelle que multiculturelle. Dans cette étude, nous abordons le caractère interculturel du texte littéraire à partir des questions suivantes :

- Quel est l'apport de l'interculturel dans une classe de FLE ?
- Comment peut-on utiliser le texte littéraire pour développer une compétence interculturelle chez l'apprenant en classe de FLE ?
- Dans quelle mesure, la littérature de la langue française est un support authentique et adéquat en classe de FLE pour stimuler une réflexion interculturelle chez les apprenants ?
- Quelles sont les compétences visées par l'adoption des textes littéraires en classe de FLE ?

Méthode De La Recherche

Il s'agit d'une exploitation d'un texte littéraire en classe de FLE dans une perspective interculturelle à partir d'une activité langagière. Pour ce faire nous avons utilisé une méthode d'analyse du texte littéraire d'un point de vue interculturel à partir de la littérature respective sur le sujet en question. Nous avons développé un plan de cours dans la classe de FLE pour

Aydınalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

déterminer la fonction du texte littéraire en classe de FLE d'un point de vue linguistique, pragmatique, interculturel, communicative et sémantique comme suit.

Déroulement De L'activité

L'exploitation de *celui qui n'avait jamais vu la mer* de Jean Marie-Gustave Le Clézio dans une perspective interculturelle.

Thème : L'exploitation d'un texte littéraire contemporain en classe de FLE

Durée : 120 min.

Support : Le texte de Jean-Marie- Gustave Le Clézio intitulé “ Celui qui n'avait jamais vu la mer” dans son livre “ Mondo et autres histoires” publié en 1978 chez Gallimard

Niveau : B2

Objectifs pédagogiques.

- Initier l'apprenant à l'interculturel à partir d'un texte contemporain littéraire. (Fonction interculturelle et linguistique)
- Faire acquérir l'apprenant d'une compétence interculturelle à partir d'un texte littéraire contemporain (fonction sémantique, pragmatique et interculturelle)
- Faire découvrir à l'apprenant un auteur contemporain français (fonction socioculturelle et interculturelle)
- Briser les préjugés des apprenants envers les cultures étrangères. (Fonction interculturelle et communicative)

Parcours pédagogique.

- Comparer les histoires racontées de sa propre culture avec celle de la culture française. (Fonction interculturelle et socioculturelle)
- Faire acquérir l'apprenant d'une compétence de compréhension à partir de la lecture d'un texte littéraire (fonction pragmatique)
- Faire acquérir l'apprenant d'une compétence de production à partir d'une compétence interculturelle (fonction linguistique, pragmatique et interculturelle)

Prélecture (15 min) (fonction socioculturelle et communicationnelle).

Quel est votre rêve ?

Quel est votre livre de chevet ? Pourquoi ?

Si un jour vous aurez l'occasion de fuir d'un environnement qui vous étouffe, où allez-vous ?

Pourquoi ?

Pendant lecture (65 min) (fonction sémantique).

Lisez le texte et répondez aux questions suivantes.

Activité 1(25 min)

Qui est le héros ?

Où est-il en train de vivre ?

Quel est son livre préféré ?

Pourquoi il aurait bien aimé s'appeler Sind Bad ?

Pourquoi le héros s'ennuyait ?

A quoi il pensait dans le lit de son dortoir chaque nuit ?

Quel est son rêve ?

Activité 2 (20 min)

Lisez le texte et répondez aux questions suivantes. (Fonction pragmatique)

Que signifie la mer pour le héros ?

C'est quand qu'il a disparu ?

Pourquoi les inspecteurs venaient au dortoir ?

Quand est-ce qu'il est arrivé à la mer ?

Où est-ce qu'il avait vécu les premiers jours, quand il est arrivé devant la mer ?

Qu'est-ce qu'il faisait pour manger ?

Qui était son ami ?

Comment s'appelait son ami ?

Activité 3 (20 min)

Lisez le texte et répondez aux questions suivantes. (Fonction interculturelle)

Avez-vous entendu le livre « Les Mille et Une nuits » ? Quelles histoires connaissez-vous ?

Ces histoires sont-elles de quelle origine ? Occidental ou oriental ?

Connaissez-vous l'auteur ? De quoi s'est-il inspiré pour vous, quand il a écrit cette petite histoire ? Pourquoi l'auteur s'inspire de l'histoire de Sind Bad à votre avis ?

Connaissez-vous les histoires de Sind Bad ?

Pourquoi pensez-vous que le héros aime les histoires de Sind Bad ?

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

Que signifie la mer dans votre culture ?

Y-a-t-il des histoires relatives aux voyages vers la mer dans votre culture ?

Que signifient les histoires de Sind Bad dans votre culture ?

Post-lecture (40 min) (fonction socioculturelle, pragmatique, interculturelle, communicationnelle).

Choisissez une des activités suivantes.

Activité 1

Où allez-vous pour vivre si vous avez l'occasion de partir et de quitter votre environnement actuel ? Décrivez et créez à partir de votre rêve une histoire ?

Activité 2

Lisez l'histoire de Daniel et imaginez et écrivez une autre fin à cette histoire à partir des éléments propres à votre culture.

Activité 3

Imaginez que vous êtes à la place de Daniel et écrivez une histoire de fuite à partir des histoires de Sind Bad. Quelles seront les ressemblances et les différences ?

Activité 4

“Il s'appelait Daniel, mais il aurait bien aimé s'appeler Sind Bad, parce qu'il avait lu ses aventures dans un gros livre relié en rouge qu'il portait toujours avec lui, en classe et dans le dortoir. En fait, je crois qu'il n'avait jamais lu que ce livre-là...”

Complétez l'histoire à partir de l'incipit ci-dessus. Ecrivez une histoire propre à votre culture.

Conclusion Et Suggestion

Le texte littéraire est une arène de rencontre de plusieurs dimensions langagières qui sont renforcées par des perspectives socioculturelles, psychanalytiques, sémantiques, structurelles, grammaticales et linguistiques. Ces dimensions contribuent toutes à la compréhension et l'appréciation du texte. Donc en tant que chercheurs, nous ne pouvons pas nous dissocier de ces dimensions au niveau des apprenants. De ce point de vue l'interculturel entre en jeu, puisque dans la perspective interculturel l'apprenant n'est pas seulement considéré comme un récepteur des règles purement grammaticales dans une classe de FLE, mais fait partie intégrant de l'apprentissage considéré comme un acteur social qui contribue aussi à son apprentissage.

Dans ce point de vue, l'apprenant est perçu comme le leitmotiv de

l'enseignement/apprentissage dans une classe la langue. Il est un individu ayant une vision du monde avec des représentations réelles aussi bien qu'imaginaires. Ces représentations sont toujours dans une société postmoderne sous tension des éléments divergents au niveau social, économique, politique et culturel. Elles peuvent être assujettis à des préjugés et des stéréotypes facilement dans un environnement codé par des clichés comportementaux, idiomatiques, politiques, unique.

Pour dépasser ces stéréotypes, il est toujours question d'aller à la rencontre de l'autre dans l'enseignement/apprentissage d'une langue étrangère où la communication intersubjective et interculturelle constitue une partie intégrale des tâches langagières. L'autre est à la fois la source et le résultat (la fin) de communication dans un environnement pluriculturel. La pluri culturalité nécessite une prise en compte d'une conscience interculturelle comme il est mentionné dans le CECR. " Comme le dit Le Clézio " La solution, c'est l'interculturel" dans un monde de conflit national, ethnique, religieux, économique pour développer une société de la cohabitation de la tolérance et de la paix. Dans une telle société, l'ethnocentrisme cède sa place à l'interculturel.

Initier à l'interculturel n'est une tâche facile ni pour l'enseignant, ni pour les apprenants, notamment quand il s'agit d'un texte littéraire dans lequel il faut repérer les éléments propres à chacune des cultures et des points d'intersections de celles-ci. Ces points conduisent l'apprentissage vers un lieu de « entre » dans lequel s'insère parfaitement le texte littéraire avec ses atouts linguistiques, pragmatiques, culturels et interculturels. Dans notre recherche nous avons dégagé la place fondamentale de l'interculturel selon le CECR, ensuite nous avons défini le texte littéraire comme le vecteur de l'interculturalité. Pour finir, nous avons élaboré une exploitation d'un texte littéraire ayant l'objectif de démontrer l'importance de faire acquérir l'apprenant de la compétence interculturelle à travers de ce-dernier.

On a constaté cinq fonctions du texte littéraire par son exploitation en classe de FLE :

- Il a une fonction pragmatique dans la mesure où celui-ci est bien situé dans une situation de communication et dans un contexte déterminé qui nécessite une prise en compte des éléments culturels de ces situations de communications diverses.
- Il a une fonction linguistique quand il est considéré comme un outil de lexique, de l'apprentissage ou la révision des éléments de grammaire. En tant que tel il est utilisé pour des fines syntagmatiques et morphosyntaxiques.
- Il a une fonction interculturelle quand il est considéré comme un médiateur entre des

Aydınalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

cultures différentes aussi bien par des activités de traductions que des activités au niveau sémantique.

- Il a une fonction socioculturelle puisqu'il est un moyen pour aller aussi bien à la rencontre de sa propre culture que celle de l'autrui.
- Il a une fonction communicative par laquelle il fait que les apprenant entrent en contact direct avec ses interlocuteurs dans la langue étrangère.

Nous avons constaté que notre démarche nous permet de rendre en compte plus en détail des attributs culturels inhérents à un quelconque texte. Quand il s'agit de l'acquisition de la compétence de l'interculturel, le texte littéraire revêt d'un coup un potentiel fécond dans lequel l'apprenant est ressenti comme la partie essentielle de l'action de lecture, de production, de compréhension etc. Tout cela se déroule au niveau aussi bien sémantique que socioculturel et psychanalytique.

Nous proposons des nouvelles pistes de recherche en ce qui concerne le recours à l'interculturel en classe de langue ci-dessous :

- La place de l'interculturel à travers le texte littéraire : l'apprenant comme un acteur social
- L'interculturalité et la fonction pragmatique du texte littéraire
- La fonction linguistique à partir d'un texte littéraire- le lexique interculturel
- L'interculturalité et l'apport du texte littéraire à connaître la culture de l'autrui.
- L'interculturalité et l'apport du texte littéraire à connaître sa propre culture.

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

Références

- Albert, M.C. et Souchon, M. (2000). *Le les textes littéraires en classe de langue*, Paris:Hachette Livre.
- Alfred, G., Byram, M. et Fleming, M. (2003) *Intercultural Experience and education*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Aron, P. et Viala, A. (2005). *L'enseignement littéraire*, Paris: PUF, (Que sais-je ?).
- Beacco, J.C. (2007). *L'approche par compétences dans l'enseignement des langues. Enseigner à partir du Cadre européen commun de référence pour les langues*. Paris: Didier, coll. Langues et didactiques.
- Byram, M., Gribkova, B. et Starkey, H. (2002). *Développer la dimension interculturelle de l'enseignement des langues*. Strasbourg : Conseil de l'Europe.
- Conseil de l'Union Européenne (2001). *Cadre Commun de Références Pour Les Langues*, Strassbourg : Unité des Politiques Linguistiques.
- Colles, L. (1994). *Littérature Comparée et reconnaissance interculturelle*. Bruxelles : De Boeck- Duculot.
- Coste, D., Moore, D. et Zarate, G. (1997). *Compétence plurilingue et pluriculturelle*. Strasbourg: Conseil de l'Europe.
- Cuq, J. P. (2003). *Dictionnaire de didactique de français langue étrangère et seconde*. Paris : Clé international.
- Cuq, J.P. et Gruca, I. (2005). *Cours de didactique du français langue étrangère et secondes* (2e éd.). Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble.
- Duong, N. B. (2010). Accès au texte littéraire et interculturalité en FLS - Le cas des classes bilingues dans l'enseignement intensif du français et en français au lycée vietnamien, *Synergies Pays riverains du Mékong*, 43-50.
- Gruca, I. (2009). Les enjeux de la littérature en didactique des langues-cultures : entre identité et altérité. *La place de la littérature dans l'enseignement du FLE* : ACTES, Athènes.
- Le Clézio, J.M.G. (1978). *Mondo et autres histoires*. Paris : Gallimard.
- Morel, A. S. (2011). Littérature et FLE: états des lieux, nouveaux enjeux et perspectives. *Actes du IIème Forum Mondial HERACLES*.
- Pretceille, M. A. et Porcher, L. (1996). *Education et communication interculturelle*. Paris:PUF
- Sperkova, P. (2009). La littérature et l'interculturalité en classe de langue, *Sens: Le revue web*

Aydinalp, E. B. (2020). Le texte littéraire et l'interculturel en classe de fle- l'exploitation de celui qui n'avait jamais vu la mer de le clézio. *Humanitas*, 8(15), 37-51

international, 3-8.

Tylkowsk, I. (2011). La Conception Dialogique de Mikhail Bakhtine et Ses Sources Sociologiques (l'exemple de Problèmes de l'Oeuvre de Dostoievski [1929]) dans le, *Cahiers de praxématiques*, 57, 51-68. Montpellier: Pulm.

**LITERARY TEXT AND INTERCULTURAL IN FRENCH AS A
FOREIGN LANGUAGE CLASSE EXPLOITATION OF THE SHORT
STORY ENTITLED *ONE WHO HAD NEVER SEEN THE SEA OF LE
CLÉZIO***

Abstract

Nowadays, the world becomes more than ever multicultural with the arrival of globalisation. The effect of this globalisation has been felt in Europe where there are transnational exchanges in not only social, cultural but also economic and political level. In these circumstances, learning a foreign language becomes crucial because it becomes a place of encounter among societies culturally, linguistically, and politically as well in which the contact with the other becomes necessary. It is impossible to envisage an education without taking into account the intercultural competence. In fact, language didactics try to develop a pedagogy integrated with intercultural communicative competence in foreign language classes. The elaboration of curriculum adopts especially in a French context an intercultural perspective rather than multicultural. The researcher tries to question the place of the intercultural against multicultural in these classes. The article deals especially with the literary texts used as a support for teaching. The literary texts are reconsidered as a productive support with the arrival of communicative approach. This revalorisation is analysed in details in the research in which the researcher also exploited a short story entitled "*one who had never seen the sea*" of Le Clezio in an intercultural perspective.

Keywords: literary text, intercultural, French Teaching as a foreign language, Le Clezio, CEFR

**GARP'S ASCENSION THROUGH THE DIEGETIC WORLD ACCORDING
TO GARP BY JOHN IRVING**

Mikail PUŞKIN¹

Davut DAĞABAKAN²

Abstract

The main focus of analysis in the article is the evolution of the protagonist in relation to the complex system of characters in the diegetic world of John Irving's "The World According to Garp". Throughout the essay, Garp's maturation and evolution is being continuously analytically measured against the other characters masterfully aligned within the story by author to support the protagonist's growth, contrast and elucidate him. A typology of characters by their diegetic function is introduced, separating them into three main groups: people, creations, symbols. The linking reciprocal element between them is the protagonist, not only connecting all the characters, but also traversing through their roles on the way to his own posthumous ascension. Starting the novel as a regular human being, the protagonist is gradually transformed into a writer – creator of worlds and characters, to finally ascend into a symbol for the new world upon his death.

Keywords: postmodern fiction, existentialism, picaresque, American novel, traditional gender roles, bildungsroman

**JOHN IRVING'IN "GARP'A GÖRE DÜNYA" ESERİNDEKİ DIEGETİK ANLATI
DÜNYASINDA GARP'IN YÜKSELİŞİ**

Öz

John Irving'in "Garp'a Göre Dünya" eserinde, kahramanın kitabın diegetic anlatı dünyasındaki karmaşık karakter sistemiyle ilişkili olarak geçirdiği evrim, makaledeki analizin odak noktasını teşkil etmektedir. Garp'ın olgunlaşması ve evrimi, yazar tarafından kahramanın gelişimini desteklemek, onu kıyaslamak ve ona ışık tutmak amacıyla hikâyeye ustalıkla sıralanmış diğer karakterler karşısında, makale boyunca süreklilikle analitik olarak ölçülmektedir. Anlatısal işlevleri nezdinde, karakterlerin üç ana gruba ayrılması suretiyle bir karakter tipolojisi ortaya konulmuştur: insanlar, kreasyonlar ve semboller. Tüm bunlar arasındaki bağlayıcı işlevli ortak element olan

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim Tercümanlık Bölümü, mpuskin@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0467-1699

² Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim Tercümanlık Bölümü, ddagabakan@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0563-0960

kahraman, tüm karakterleri birbirlerine bağlamakla kalmaz ve ölüm sonrası yükselişine doğru ilerlerken, bu karakterlerin rollerinden de geçer. Romana sıradan bir insan olarak başlayan kahraman, kademe kademe dünyaların ve karakterlerin yaratıcısı olan bir yazar haline dönüşür ve sonunda, ölümü üzerine yeni dünya için bir sembol haline gelir.

Anahtar Sözcükler: postmodern kurgu, varoluşçuluk, pikaresk, Amerikan romanı, geleneksel cinsiyet rolleri

Introduction

The novel "The World According to Garp" can in its own right be considered one of the most interesting works of the second half of the twentieth century: a rare case, when deep and complex narrative in the very best sense was appreciated not only by the intellectuals, but by the mass reader as well. Having sold more than 6 million copies Irving (2018), "The World According to Garp" has enjoyed even wider public acknowledgement beyond the reading circles with the release of a multiple award winning and Oscar nominated movie by the same title in 1982. An eclectic postmodern novel combining the best elements of the zeitgeist paradigm on thematic, stylistic and ideological levels, it has also become a subject of a myriad of academic articles, with Google Scholar alone indexing an excess of 1500 titles (2020). That being said, the majority of research is focused on these more salient, intentionally provocative subjects (feminist ideology representation (Loudermilk, 2004, p. 66), (Brabcová, 2015, p. 24), violence (Lounsberry, 1982, p. 30), postmodern and post-postmodern narrative styles shifting (Kaarle, 2016, p. 1), (Blahút, 2011, p. 84), gender and sexuality (Remåker, 2015, p. 4), often leaving the more traditional analytical focus on the central figure aside. Current research addresses specifically the development and evolution of the protagonist systematically mapped against the other characters of the novel. In order to do so effectively, all other characters are grouped according to their roles and functions within the diegetic world of the novel.

"The World According to Garp" continues novel naming and constructing tradition, which became particularly popular during the age of Enlightenment, when the very basis of the novel became associated with existence of the hero, whose life forms and drives the plot and whose name appears in the title of it. Among the most famous novels of this kind, one could name "The history of Sir Charles Grandison" by Samuel Richardson, "David Copperfield" and "Oliver Twist" by Charles Dickens, "The history of Tom Jones a foundling" by Henry Fielding. In particular, postmodern novel predecessor, Laurence Sterne's "Tristram Shandy" deserving a separate comparative analysis research. John Irving not only continues

this tradition, but also enriches it, by making the protagonist of the novel the creator of own artistic space, shifting narrative strategy to that of *künstlerroman* (McKay, 1992, p. 457) and becoming the character-idea. That is why it is important to find out how Garp relates to the system of characters in "The World According to Garp".

The system: closer look

Even though, like much of modern fiction "The World According to Garp" appears to be oversaturated with characters, their introduction into its diegetic universe is never coincidental, instead, they are linked within a rigid and logical structure. Therefore, it is the systematisation of characters that will make it possible to reveal an element, which makes the novel particularly harmonized and original – the protagonist.

Although in the beginning Irving is using traditional *bildungsroman* character building approach and narrative development model, Garp outgrows this framework as he matures, with Irving changing narrative style as well towards "a mid-century novel of manners" Wilson (1992, p. 1). At the same time, character structure establishment in relation to the protagonist is already initiated. As Sinan Altaş remarks, "Bildungsroman requires round and dynamic character typology in portrayal of its protagonist. This fine detail is all about representing a protagonist who is available for formation process, and who can change in inner or outer aspects within the light of experimentation that he or she goes through." (Altaş, 2019, p. 36).

It should be noted that Garp's dynamism, his multifunctionality provide the opportunity to compare Garp with other characters of the novel, rather than to counterpoise him to them (even his rival is an inversion, but not an opposition). The reason is that the main hero is represented in the novel in several hypostases: the human – the writer – the symbol, and according to these roles of Garp, the other characters are placed into three groups, based on their functions in the novel.

The characters of the first group are linked with the Garp-human. This group is the most common one. The reason why they are equal in terms of existential rights with Garp, is that these characters perform the same functions, as people perform to each other in real life. The group is the most numerous in the novel and is shown to us in detail. These people are usually close to the main character, being his family members, friends or enemies. Each of them somehow forms Garp's personality, enriches his life experience, makes him wiser and more tolerant to others.

The second group is linked to the Garp-writer and consists of purely fictional characters, the protagonist creates them within his own novels, provided to us by Irving inside

the "World According to Garp". They represent the traits of particular kinds of literature styles even clichés and represent evolution of the Garp-writer, being at the same time his reflection on the characters of the first group and his experience with them. They are essential for the understanding of "The World According to Garp" in the structural sense as well, because throughout their synthesis with Garp and characters of the first group, the reader has an opportunity to sense and reveal the presence of characters-symbols in the world of the novel, which will be defined below.

The characters of the third group are usually mentioned only a few times and are not necessarily personified in the novel. The main role of these characters is to represent a certain idea, emotion or intention. Characters of this group are embedded deeper within the diegetic world of the novel, they are the eternal symbols, existing as philosophies and points of view on life itself. Radically different from the characters of the first and the second groups, which live in the novel, whose lives are lasting with the temporal flow of the main novel or sub-novels. Characters of the third group (Marcus Aurelius, Vienna, Grillparzer, Under Toad...) are presented to the reader like flashes to vanish and appear again, yet they dominate whole parts of characters' lives.

To understand the system of characters of the novel, the relations between Garp and these groups should be investigated in detail. The most important characters of the first group are Jenny Fields, Helen Holm and Michael Milton (as well as Garp himself). These particular characters play the most influential role in the life of Garp, representing the most important statuses – the mother, the wife and the rival, hence Garp is represented as the son, the father and the husband.

The mother

John Irving devotes the first chapter of "The World According to Garp" completely to Miss Fields. Jenny, Garp's mother, is so different from her son that they can barely agree on anything with each other and yet, Garp inherited many of her traits of character. Jenny spends all her life in a nurse uniform, which means much more than just clothing. That is why when tragedy comes to Garp's house, all his family goes to the domain of his mother – Dog's Head Harbour - "to nurse each other" (Irving, 1998, p. 373). "Like his mother, perhaps - a nurse at heart" (Irving, 1998, p. 154), Garp possesses the talent of pacifying people – the spirit of mercy penetrates Garp's books and sometimes his life. This is most clearly evidenced in Vienna, when Garp is visiting prostitute Charlotte, who is dying of cancer. Just as a doctor treats disease, Garp treats her from the fear of ultimate death. Garp makes Charlotte feel, that there is someone, who will remember her after she dies. It was wisely noticed that we live

eternally in our children, that's why Garp tells the personnel of the hospital that Charlotte is his mother.

At the same time, radicalism is just as common for Jenny as compassion. She is overflowing with hatred for and misunderstanding of the male lust "In this dirty world you are either somebody's wife or somebody's whore - or fast on your way to becoming one or the other" (Irving, 1998, p. 154). Which is why she becomes a host and a role model to all sorts of feminists. Just like her compassion, Garp inherits Jenny's radicalism: "he had properly bullied every fast driver in the neighbourhood" (Irving, 1998, p. 243) and had started a little war in newspaper, so filled with hatred that the readers, "were intelligent enough to recognize a personal vindictiveness in his criticisms of the Ellen Jamesians" (Irving, 1998, p. 521). It is symbolic that the fanatics become the reason for the deaths of both the son and his mother.

The wife

Helen Holm is Garp's wife. She is always by his side, but their relations are not those typical for a husband and a wife. Having grown up without a mother, Helen assumes a traditionally male role in the family – she sets the rules for her husband. Meanwhile, Garp, brought up by his mother alone, plays subdominant role in relations with Helen. To begin with, Helen tells Garp that he should become a good writer, in order to marry her, and that is what Garp is working hard on until he finally writes his, no doubt, best novel "The Pension Grillparzer". All traditionally female jobs in their family are done by Garp: he is the one who cooks and raises their children, worries about their each step. Garp is a kind of a housewife. At the same time, Helen earns money for the family, drives the car and is responsible for fixing it. Even in bed "lovemaking made Helen sleepy" (Irving, 1998, p. 261), which emphasizes a stereotypically male model of behaviour, "with Garp talking" (Irving, 1998, p. 261), which underlines Garp's stereotypically female model of behaviour in their intimate life as well.

Irving shows the reader that for a short time such positions suit both of them. Even the fact that Helen starts to date a lover doesn't seem to change much: she keeps setting the rules for him as well: "We'll go to your apartment, nowhere else", "I want it clean", "We can only use your car", "You'll have to get one" (Irving, 1998, p. 320).

Meanwhile, together with infidelity a much more terrible evil quietly creeps into the house of Garp. Helen's infidelity is just a consequence of hidden pathology following from inversion of traditional functions of husband and wife, the man and the woman: while a man should be strong, the force of a woman is in her weakness.

The rival

This violation of natural relations in Garp's family had caused the emergence of Milton, who dared to write to Helen "from the first time I saw you, I wanted to be your lover" (Irving, 1998, p. 294), though he was just an average student in her group and later - "occasionally liked to treat her with some force" (Irving, 1998, p. 346). Violence as the substitute of force is one of the most terrible, malicious things in the world, in Irving's opinion. This evil makes Garp involved, provokes him to react adequately: he takes children to the movie by force, orders Helen (which has never happened before) to stay at home and not to meet with Milton, "He would have struck her if the children hadn't burst into the room" (Irving, 1998, p. 337). The price, which Garp and Helen pay for this violence and lies is a death of their child.

The image-verdict to violence becomes Garp's rival and antipode Michael Milton, whose destiny represents the type of men, for whom force is not linked with creative energy expression or with care for others, but with the desire for violence and domination in themselves: "He was aggressive in the way only someone, who believes totally in himself can be aggressive" (Irving, 1998, p. 293). Though Garp never actually meets this character, their comparison is of a great importance: if we look at the inverted image of Michael Milton, we will see Garp. A creator by nature, he expresses his rich life experience in the books. In contrast, Michael Milton is a barren superficial flower, who can only express himself in the desire to rule and produce impression, expressing life experience in his clothes: "it appeared that he'd bought all the clothes for his lifetime there, they were the kind of clothes that even the Americans of Garp's day at Steering referred to as "Continental" (Irving, 1998, p. 292).

"The body of Michael Milton was an elegant body, when dressed; unclothed, he resembled no animal so much as he resembled a heron" (Irving, 1998, p. 293), while Garp is often shown to the reader as a muscular wrestler, sporty runner, who does not pay much attention to his appearance, to the effect his clothes produce,- he goes for comfort. That is why trainers are his favourite footwear. Such an inconsiderable, from the first sight, detail takes so much space in description of the character in "The World According to Garp" not by mistake. It reveals deeper relations between Milton and Garp's points of view of the surrounding world, expressed in the books of the second.

When Milton is interested in producing effects on the surrounding world, Garp goes for the deep emotional and intellectual impact on the readers of his novels. Garp does not care that much to make his books nice, easy to read, but he is trying to make them useful for the

inner world of the reader – he prefers practical value to the decorativeness of the surrounding world.

Garp stores a huge internal potential and he expresses it in his books, his motto is “I am – the world”. While for Michael Milton the motto is “I am – I am”. His entire internal world is wasted, being spattered around, that is why John Irving “castrates” this character, thus forcefully eliminating the leak. It becomes the verdict to the destructive basis, partially personified by the character.

While Garp and Helen become reborn having passed this terrible test. Now the wife is bringing up the daughter, and the husband is doing male jobs only – he is building the house and is earning a living for the family. From now on, Garp's pains and suffering are splashed out on the pages of his novels.

“A dream within a dream” (Poe, 1849): novels by Garp

As it was noted before, Garp-writer is reflected in the characters he creates. Before proceeding with the detailed investigation of some characters of this group, it should be noticed that the structure of “The World According to Garp” is in itself rather original: apart from the description of the life of the main character, six other compositions of Garp are “inserted” in the novel with the different degree of detail. The most emotionally important moments of Garp's life push him to create these novels. Thus, the structure of the novels can be represented in the following scheme:

- Death of prostitute Charlotte - “The Pension Grillparzer”
- Birth of his son - “Procrastination”
- Double unfaithfulness game - “The second wind of the cuckold”
- The feeling of the real unfaithfulness of his wife - “Vigilance”
- Death of his son - “The World According to Bensenhaver”
- Death of the mother and assassination attempt on Garp himself - “Illusions of my father”

Therefore, the world of Garp's books is a reflection of the real world in which live the characters of the second group. The role of the world of books is to add what the reality lacks and thus to harmonise it. That is why when the life of Garp is quiet and carefree, he cannot write masterpieces and the characters of his books are drawn indistinctively, Irving places only plot of such novels in “The World According to Garp”. But when Garp is experiencing the key moments of his life, which change his point of view on the surrounding reality, they are reflected in detailed, complicated characters of his book. These are the circus actors of

Szolnok from "The Pension Grillparzer", nervous father-runner, alone with reckless drivers from "Vigilance", Bensenhaver, Hope Richardson and Oren Rath from "The World According to Bensenhaver". Thus, the characters of the second group represent the writer's evolution of Garp from flourishing extravagant vivid fantasy, romantic perception of the world, through humour and grotesque – to the harsh violent realism and in the final to the attempt to create utopia.

The Pension Grillparzer

The first impression of Garp's youth becomes Vienna, which is the place where he starts living an independent life. Meanwhile, he is surrounded by banality and vulgarity - prostitutes, hospital, decadence... That is the why flamboyant youthful fantasies, the aspiration to see the true beauty and depth of human mutual relations are transferred into the world, opposite to reality – the world of "Grillparzer" and its heroes.

The characters of "The Pension Grillparzer" from the first sight may seem miserable and sad, annoying and hooligan-like. It seems that the destiny itself prevents them from living a happy life, "as if they had always been staging a ludicrous and doomed effort at reclassification" (Irving, 1998, p. 171). A man, walking on his hands, a bear-monocyclist, a singer and fortune-teller with mysterious gypsy woman may form a perfect circus, the one, which, as it seems, is bound to be popular, yet they live a poor and unsuccessful life. Maybe that is because they need more from their life, they do not want to limit it to financial success. Szolnok circus actors are like children, they steal an inspector's car, commit a crime just to have a joyful phantasmagorical night ride around the city: "The singing driver, the man on his hands beside him – waving out of the window with his feet. And in the back, separating the dream man from his former wife [...] the old bear slouched like a benign drunk" (Irving, 1998, p. 172). All characters of "The Pension Grillparzer" are deeper, more considerable and mysterious, than their poor social life.

Vigilance

John Irving almost ignores (and makes us ignore) the "Procrastination" and "The Second Wind of the Cuckold", calm and predictable life puts the sharp writer's mind of Garp to sleep and he cannot produce anything worthy. Thus, the second work, known to us is "Vigilance". Garp becomes vigilant to any small detail himself, - he can feel the unfaithfulness of his wife and is writing a story to banish grave thoughts, laugh at his own seriousness and make Helen laugh, who, by the way (!), doesn't want to read it, preferring at that moment miserable "works" by Milton. Circumstances of Garp's life, new conditions and tasks, he defines in "Vigilance", determine the changes in the characteristics of the heroes of the story:

they are simplified, grotesque-satiric. The delicateness of "Grillparzer's" characters is replaced by rude physiology: "The sweat from my hard sprint, by now drips off my moustache [...] only a father, who genuinely fears for his children would run so hard, would stare like such a maniac, would wear such a cruel moustache" (Irving, 1998, p. 305). Dirty humour enters the story: "The man explained: "We crossed our balls". That the fat man was referring to some bizarre sexual experience seemed unlikely. I assumed that the fat man was referring to bowling" (Irving, 1998, p. 306). Heroes of this story are already far from being romantic, but not yet realistic, that is because the life (in its dreadful form) is just knocking on the door of Garp's family world, but has not yet entered the house.

The World According to Bensenhaver

When real tragedy enters Garp's home, the last of the finished works comes to life: "The World According to Bensenhaver". Rude, merciless reality, which rushed in the life of Garp, literally penetrates the flesh of the novel and its characters, this rude hyperrealism is running out of the author's control – the emotions, which Garp accumulated inside are finding their own way on to the paper... For example, Bensenhaver, planned by Garp to be "as distant from his personal anxiety as the police inspector is distant from the crime", from "someone, even Garp could understand" (Irving, 1998, p. 364), turns out to be some sort of the author's ideal. This character represents, a certain kind of justice, which Garp would want to exist – an immediate and absolute justice, where there is no way for the criminal to get away with his crime and for the victim to be unfairly punished. That is why Bensenhaver removes the condom from the dead body of the rapist, he did not "want someone suggesting that it might not have been a rape" (Irving, 1998, p. 410). Garp knows that the real life is not always like that. In "The World According to Bensenhaver", he reminds us about a paedophile maniac, who shaved his moustaches, to become unrecognisable for his small victims. Having gotten away with his crime, he will be some kind of the prototype for Oren Rath. The very name "Oren Rath" sounds a bit like as if someone, who does not have front teeth, pronounces it "Rath". Yet we know that the "moustache rapist" "had no upper teeth; the horse had kicked them out" (Irving, 1998, p. 196). Yet it won't be fair to say that Garp copies his characters from real people, no – it is the violence, which splashes out on the pages in the same form in which it comes into life.

Illusions of My Father: the end

Garp shall never finish his last novel, yet, John Irving gives us quite a number of clues, concerning its content. Garp somehow repeats the destiny of Goethe's Faust, whose effort to create his own world turns out to be illusion, the price of which is death. Garp

chooses the genre of his future novel as utopia not by mistake, even the name of it is "Illusions of My Father". The book remains unfinished; the attempt of the hero to create a new world turns out to be another one, last, illusion, the price for which is the death of its creator. Yet, the price, which Garp pays is not in vain, by his death he turns the utopia into life, thus making himself equal with the characters-symbols of the third group, taking his place in the eternal chain of the spiritual race of humanity. Together with him in this line stand "the old grey city", Vienna, "a cadaver", "a dressed-up corpse in an open coffin" (Irving, 1998, p. 161), and Marcus Aurelius, according to whom "in life of a man, his time is but a moment, his being an incessant flux, his sense a dim rushlight, his body a prey of worms, his soul an unquiet eddy, his fortune dark, his fame doubtful" (Irving, 1998, p. 124), and the Under Toad, the terrible messenger of death, who turns out to be an old friend, when this death comes to Garp himself.

Death of Garp begins a new era in "The World According to Garp" - with it a different accent is placed on the characters of the first group. Those, who remain in the world after Garp - will be slightly symbolic, hence Garp after his death will become a character of the third group, obtaining qualities and representing ideas of one of the most important symbols of all times.

Garp dies at the age of 33, no matter how strange it may sound, dies a kind death, killed by one of Ellen Jamesians, against whom he was fighting all his life, but whom he managed to defeat only after his death. At the same time, calmness and harmony enters the world. Just like Jesus Christ, born from a "pure" conception by his mother. Garp dies at the age of the messiah and leaves the old world with 12 of his apostles. As Jesus Christ, with his death, he purifies this world, forcing its rebirth, thus creating a new world, in which there is a place for everyone, and the life of everyone goes beyond simple existence. This life is beautiful and complete, purified by the death of the creator, human suffering and kindness. All his works are at the same time commandments, commandments of a man, who believes that people just need to be taught to be kind. Happiness in the world according to Garp is here, on earth - it is in the ability to love, feel compassion for others and live in harmony with everything and everybody. "In the world according to Garp we are all terminal cases" (Irving, 1998, p. 570), yet there is a place for everyone. That is why this world is so diverse, inclusive and comprehensive. This is the world according to Stuart Percy, lively and direct; and the world according to Jenny Fields - world of sterility but mercy; and the world according to Mrs Ralph - a world gone to look for a partner, sad and phantasmagorical, and the world according

Puşkin, M. ve Dağabakan, D. (2020). Garp's ascension through the diegetic "World According to Garp" by John Irving. *Humanitas*, 8(20), 52-63

to "Grillparzer", Marcus Aurelius, Vienna, Bensenhaver... "Don't worry - so what if there is no life after death? There is life after Garp, believe me" (Irving, 1998, p. 539).

As it has been said before, Garp is in the centre of the novel's universe, while other characters are placed around him. The closest ones are the characters of the first group - living people, who surround Garp, they are donors for the second group characters - products of creation of Garp-writer. And, finally, the third group, characters-symbols, being self-sufficient, finally includes the main character, who, by becoming demiurge, of his own world, is associated with one of the most important symbols of humanity – Jesus Christ.

References

- Altaş, S. (2019). *Henry James's novels within and beyond the tradition of the Victorian bildungsroman* (Unpublished master's thesis). Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- Blahút, M. (2011). Subversion of literary conventions in John Irving's novels *The World according to Garp* and *Last night in Twisted River*. *American and British Studies Annual*, 4, 84-93.
- Brabcová, B. K. (2015). *Ambivalent portrayal of feminism in John Irving's The World According to Garp* (Unpublished master's thesis). Masaryk University, Brno.
- Google Scholar. (n.d.). *The world according to Garp*. <https://scholar.google.com/scholar?start=90&q=%22the+world+according+to+garp%22>
- Irving, J. (1998). *The world according to garp*. London: Black Swan.
- Irving, J. (2018, November 21). The World According to Garp was never meant to be this timeless. *Esquire*. <https://www.esquire.com/entertainment/books/a25226509/john-irving-the-world-according-to-garp-40th-anniversary-edition-forward-excerpt>
- Kaarle, O. (2016). *The flow of reality's development: from postmodernism to post-postmodernism in John Irving's The World According to Garp and Last Night in Twisted River* (Unpublished master's thesis). University of Turku, Turku.
- Loudermilk, K. A. (2004). *How American bestsellers affect the movement for women's equality*. New York: Routledge.
- Lounsberry, B. (1982). The terrible under Toad: violence as excessive imagination in *The World According to Garp*. *Thalia: Studies in Literary Humour*, 5(2), 30-35.
- McKay, K. (1992). Double discourses in John Irving's *The World According to Garp*. *Twentieth Century Literature*, 38(4), 457-475.
- Poe, E. A. (1849). *A dream within a dream*. Boston: The Flag of Our Union.
- Remåker, D. (2015). *Promoting sexual tolerance: A study of sexual dissidence in John Irving's The World According to Garp* (Unpublished bachelor's thesis). Karlstad University, Karlstad.
- Wilson, R. J. (1992). The postmodern novel: The example of John Irving's *The World According to Garp*. *Critique: Studies in Contemporary Fiction*, 34(1), 49-62.

**“AHLAT AĞACI”NIN GÖLGESİNDE, KENTİN VE TAŞRANIN
ÖTESİNDE: MODERN GÜNDELİK YAŞAMDA BIKKINLIK RUH
HALİNİN YÜKSELİŞİ**

Sertaç Timur DEMİR¹

Öz

Bu çalışma modern kültürün bir uzantısı ve gündelik yaşamın olağan bir dışavurumuna dönüşen bıkkınlık (blasé attitude) sorunsalına odaklanmaktadır. İlk kez Georg Simmel tarafından daha çok kent yaşamına özgü mekânsal bir durum olarak tanımlanan bıkkınlık, bu makalede ise kent sınırlarına indirgenemeyen genel bir insanlık durumu olarak ele alınmaktadır. Melankoliye kıyasla yıkıcı doku taşıyan bıkkınlık tavrı, bu çalışmada Türk yönetmen Nuri Bilge Ceylan yönettiği Ahlat Ağacı (2018) filminin karakterleri üzerinden tartışılmaktadır. Bir yöntem olarak bu sinemasal izdüşüm, gri, depresif ve karamsar bir duygulanım olan bıkkınlık meselesini yetkin bir şekilde inceleme imkânı sunmaktadır. Ceylan’ın filmlerinden görüldüğü üzere, modern birey artık yalnızca öteki ile değil; kendi varlıkları, vicdanları ve verili değerlerle karşı karşıyadır. Dahası, taraflar arasında açık bir hesaplaşma da söz konusu değildir. Bıkkınlığı kent ve taşra kültürlerinin ötesinde bireysel düzeyde tecrübe edilen bir toplumsal vakıa olarak inceleyen bu makale, bıkkınlığa temelinde bir modern insan katastrofisi olarak yaklaşmaktadır.

Anahtar Sözcükler: bıkkınlık tavrı, kent, taşra, film, Ahlat Ağacı

**UNDER THE SHADOW OF “THE WILD PILLOW TREE” AND BEYOND
THE CITY AND PROVINCE: THE RISE OF BLASÉ ATTITUDE IN THE
MODERN EVERYDAY LIFE**

Abstract

This paper focuses on the question of blasé attitude that has turned into an extent of modern culture and into an ordinary manifestation of everyday life. The term blasé attitude, which was used firstly by Georg Simmel as sociological case peculiar to the urban life, is dealt with in this article as human condition that cannot be reduced to spatial borders. In this study, blasé attitude, which has more destructive feature as against melancholia, is methodologically debated through the cinematic characters of

¹ Doç. Dr. Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo TV ve Sinema Bölümü, stdemir@gumushane.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9420-9416

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentlin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

the film *Ahlat Ağacı* (The Wild Pear Tree, 2018) directed by the Turkish filmmaker Nuri Bilge Ceylan. Thus, the cinematic projection crystallises competently the issue of blasé attitude that is grey, depressed and pessimistic affect. As seen in Ceylan’s films, modern individuals face off not only against the Other but also against their existence, conscience and given values. Moreover, there is no obvious showdown among sides. This article examines blasé attitude as individually-experienced social manner beyond urban and rural cultures zooms and essentially as modern human catastrophe.

Keywords: blasé attitude, city, province, film, the Wild Pear Tree

Giriş

Filmler yalnızca eğlendirmez; aksine çoğunlukla toplumsal olanı zaman ve mekân ilişkisi içerisinde hem yansıtırlar hem de bir şekilde üretirler. Filmlerdeki karakterler de birer teknik detayın ötesinde, gündelik yaşamın temsili olmaya yatkındırlar (Demir, 2014, s. 23). Bu karakterler bazen nefret bazen de öykümler yaratarak izleyicinin sosyolojik kodlarının oluşmasında veya güncellenmesinde rol alırlar. Elbette bunu, yaşamakta olanı birebir kopyalayarak yapmazlar. Gerçekten hareketle, gerçeği görünür kılarak, gerçeği yeniden kurgulayarak ve buradan yeni bir gerçeklik inşa ederek yaparlar. Bu nedenle toplumsal bir projektör olarak filmler, sıradan bir seyir etkinliğinin üstünde, gerçekliğin tasarlandığı kurmaca bir dünyayı ifade ederler (Diken ve Laustsen, 2010, s. 27). Film ile izleyici ya da film ile analizci arasındaki ilişki, görüntünün birincil göndermelerinden ibaret değildir. Bu nedenle izleyici / analizci örneğin yönetmenin işaret ettiklerini aşmak durumunda hatta mecburiyetindedir. Bu yönüyle film, bir oranda izleyicinin ve analizcinin şahsi entelektüel mülküdür.

Jean-Luc Godard’ın X-ray cihazına benzettiği sinema (1972), sanatsal dokusunun yanında –belki de üstünde– insanlığın günümüz sorunsallarını sosyal bilimsel veri ve yöntemlerle çözümlene imkânı sunmaktadır (Sutherland ve Feltey, 2013, s. 13). Sinema, bu makaleye konu olan *Ahlat Ağacı* filminde Nietzsche’den referansla “olaylar yoktur; yorumlar vardır” tespitine² uyumlu olarak özgün yorumlamalar getirme imkanı tanımaktadır. Buna paralel, bu çalışma da film için toplum analizinden ziyade toplum analizi için film yaklaşımıyla ve yöntemiyle hareket etmekte, -daha açık bir ifadeyle sinemayı araçsallaştırmaktadır. Ancak bu araçsallaştırma bile, sinemanın modern kültürü en yetkin şekilde anlaşılır ve analiz edilir kılan enstrümanlardan olduğu (Diken, 2010, s. 22) tespitine dayanmaktadır.

² Bu alıntı hakkında detaylı felsefi tartışma için bkz. *Nietzsche’s Philosophy of Science: Reflecting Science on the Ground of Art and Life* (Babette E. Babich, 1994).

Bu çalışma, kentsel yaşam tarzına bağlı beliren ve bugün sınırlarından taşan kritik ve güncel bir insanlık durumuna odaklanmaktadır: Bıkkınlık. Simmel’e göre (2009a, s. 321) sınırsız zevk arayışıyla ilgili olan bıkkınlık tavrı (blasé attitude) temelde birbirine zıt uyarıcıların hızla ve yoğunlukla değişiminin tecrübe edildiği kent mekânının sonuçlarındandır. Hem kentin karakteristiği hem de kentli karakterin semptomlarındandır. Buna bağlı olarak bu makalede, son yılların en dikkat çeken yönetmenlerinden Nuri Bilge Ceylan’ın kent-taşra dikotomisini öne çıkartan filmlerinden Ahlat Ağacı’ndaki (2018) karakterler analizinin odağına yerleştirilmektedir. Georg Simmel’in “aksine bıkkınlığın artık bir mekân meselesi olmaktan çıkarak; yaygın / kolektif bir ruh haline, çağdaş insanlık durumuna ve zımni bir bağımlılığa” dönüştüğü fikri, bu çalışmanın en temel önermesidir.

Bu çalışmada, Ahlat Ağacı filmiyle bir kez daha gündeme gelen bıkkınlık sorunsalı, kent – taşra ikilemiyle başlatılıp bizatihi modern bireye içkin ve neredeyse bulaşıcı bir insanlık durumu olarak tartışılmaktadır. Buna göre – ister kentte ister taşrada olsun modern bireyin – günümüz filmlerinde belirlediği gibi bıkkınlık duygusuyla nasıl kuşatıldığı ele alınmaktadır. Bu bağlamda evin ve aile ilişkilerinin bu duyguya deva olup olmadığı incelenmektedir. Ayrıca bıkkınlığın neden olduğu bireysel, toplumsal, mekânsal ve kültürel grilik ve bu griliğin etrafında beliren uzaklaşma, kayıtsızlık, tiksinti, yorgunluk ve izolasyon gibi bıkkınlıkla yakından ilgili tavrılara temas edilmektedir. Tüm bu tartışmalar, özellikle mekân-bazlı duygulanımlar üzerine dikkat çekici teoriler geliştirmiş olan Georg Simmel, Walter Benjamin, Zygmunt Bauman ve Richard Sennett’in çalışmalarının etrafına örülmüştür.

Yöntem ve Yaklaşım

Bu makale, sinematik yapının en önemli unsurlarından olan oyuncuların, yani film karakterlerinin analizi üzerinden kendileriyle ve çevreleriyle kurdukları veya kuramadıkları toplumsal ilişkilerin çözümlemesine dayanmaktadır. Bu çözümlemede karakterlerin bıkkınlık tavrına hem temel hem de çıktı teşkil eden hatıraları, takıntıları, korkuları, eğitim düzeyleri, birikimleri, planları, zaafiyetleri, inançları, zevkleri, yaşam tarzları, alışkanlıkları, hayal kırıklıkları ve refleksleri bir bütün olarak ana tartışma eksenini oluşturmaktadır. Nitekim Nuri Bilge Ceylan filmlerinin gücü, görselliğin ötesinde, senaryonun üzerine inşa edildiği karakterlerin sahici ve derin tasvirinde gizlidir.³ Gündelik yaşamın ve ilişkilerinin melezleşmesine ve giriftleşmesine bağlı olarak bu karakterler de grilik ve aradalık dokusu taşımaktadır.

³ Ceylan da (2018a) filmlerini bir tür insan doğasını araştırma çalışması olarak yapmak istediğinden bahsetmektedir.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kent in ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükseliş i. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Oysa bir arka fon olarak bakılacak olursa, bu bıkkın tiplerin aksine bir zamanların Yeş ilçam’ın bıkkın karakterleri siyah-beyaz keskin ayırtlar barındırmaktaydı. Bu filmlerde vuku bulan aleni çatışmalar ve kırılmalar eninde sonunda iyinin, yani beyazın kötüye, yani siyaha açıkça galebe çaldığı bir karşılaşmayı ifade ediyordu. Burada her bir karakter, tekil fakat aş ikâr duruş a sahipti ve bu duruş toplumsalın istenciyle uyumlu gelişıyordu. Dahası bu filmler bilindik şekilde alkışları getiren mutlak zaferlerle, dolayısıyla öngörölü katarsisle son buluyordu. Film ve izleyici arasındaki bu örtük alışveriş ve bu simbiyotik bağ, Yeş ilçam’ın cazibesinin de kaynağıydı.

2000’lerden itibaren Yeni Türk Sinemasının ilgisi İstanbul’dan taşraya kaymıştır. Ayrıca bu filmlerde sıradan hayatlar, naif hikayeler (Elmacı, 2011, s. 162) ve minimalist anlatı hakimdir. Kamera artık karakterlere biraz daha yakınlaşmıştır. Ceylan’ın da içinde olduğu bu yeni sinema kültüründe, sonu saadetle biten imkânsız aşklara veya gözü kara âşıklara, zenginden intikam alan yoksulluklara, hesabı mutlaka sorulan adaletsizliklere yer yoktur. Öyle ki bu filmler “mutlu son”la bitmediği gibi, belirgin bir sona bile sahip değildir. Burada açık kimlikler ve keskin olayların ve duyguların yerinde müphem ve meçhul kişilikler, ilişkiler ve çıkarımlar vardır. Hikayeler ağırlıkla küçük beldelerde geçmektedir. Olaylardan ziyade insan doğasını anlama çabası vardır. Sinema tarihi ve anlatısındaki bu değışim, toplumsal değışimin izini süren sosyal bilimciler için de oldukça derin ve çok-katmanlı araştırmalar yapmanın kapısını aralamıştır.

Artık yıldız oyuncularından veya öykünülecek kahramanlardan bahsetmek zordur. Dahası ortada bir protagonist olabilecek kahraman da söz konusu değildir. Mustafa Presheva da (2019) Ceylan sinemasındaki karakterlerin aşırı derecede (d)evrimsiz, stabil ve kıpırtısız tipler olduğunun altını çizmektedir. Kahramanın yıkımı olan modernizm (Benjamin, 2012, s. 189), sinemasal sunumda da benzer kahramansızlığı yaratmıştır. Ceylan’ın filmlerinde “yalnız karakterler, başarısız ilişkiler, istenmeyen ve yersiz yakınlıklar garip sessizliklere doğru ilerler... En önemli şey söylenmez... Her şeyi kuşatan bir konuşma acizliği veya isteksizliği görürüz perdede, iletişimin iflasını görürüz” (Diken, Gilloch ve Hammond, 2018, s. 15). Öyle ki bıkkınlık sosyolojisinde vücut bulan bu tek başlılık, kapatılmışlık, karamsarlık, sıkıntı ve boşvermişlik halleri Ceylan’ın filmlerinin de en baskın unsurlarındandır.

Hem bir mekân göndermesi ama hem de bir yaşam algısı olarak taşra(lılık), tam da Ceylan’ın filmlerinde görüldüğü gibi, bir arada olmanın, dayanışmanın ve mahremiyetin korunamadığı, sığınak olmaktan uzak dağınıklıklar ve sıkılganlıklarla doludur artık (Diken,

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kent ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Gilloch ve Hammond, 2018, s. 14). Bu filmlerde kentleşme de kusursuz keyfi ve genişliği ifade edememektedir.

Bu minvalde bıkkınlığı özellikle kentleşmeye bağlı değişkenlerle açıklayan Georg Simmel’in sosyolojisine dair güncelleyici bir arayış içinde olmanın zemini oluşmuştur. Yine de modern toplumun demografik ve sosyolojik anlamda her geçen gün daha fazla kentleşme eğilimi gösterdiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Simmel’in bıkkınlık davranışa dair açtığı ufkun uzun yıllar geçerliliğini koruyacağı belirtilmelidir. Bu çalışma, bu açıdan bir teorinin sınanması ya da gözden geçirilmesidir. Nitekim mekânsal tecrübeyle irtibatlandırılabilen bıkkınlığın, mekândan tümüyle bağımsız bir tavır olmadığını; dahası mekân üzerinde görünür olduğunu düşünüyorum. Ancak kentte ve taşrada farklı deneyimlenen bıkkınlık, kanımca artık bu çağın semptomudur. Bu bıkkınlık hali, içinde duygusal yıkımlar yaşayan ve artık üretmek bir yana tüketecek kadar bile enerjisi kalmamış modern bireyin gittikçe toplumsallaşan duygu durumunu ifade etmektedir. Bu nedenle bu çalışmada bıkkınlığın kentli ve taşralı hallerinin tartışılmasından sonra, tam da bu fikir dayanaklandırılmaya çalışılmaktadır.

Kentin Bilindik Bıkkınlığı

Kent birbiriyle çelişkili sayısız deneyimin izlendiği bir ikilemler mekânıdır. Fırsatlar ve tehditler, özgürlük ile yetkisizlik, heyecan ile tükenmişlik burada birlikte yaşanmakta ve sunulmaktadır (Bauman, 2001, s. 183). Öyle ki bireydeki kaçma istencini baskılayan bu çetrefilli hal, temelde kısır döngüye dönüşen kentsel rutine ve alışkanlıklara eklenmektedir. Bu durum, bir yandan kentlilere daha yaşanır ve güzel bir dünyanın varlığını pazarlarken; diğer yandan bu dünyaya ulaşmanın imkanlarını imha etmektedir.

Bireyin varlık düzeyinde tecrübe etmeyi istedikleriyle gündelik yaşamda karşılaştıkları arasındaki makas açıldıkça önce anlam verememe, daha sonra tepki göstermeye meyletme, sonunda da kayıtsızlık ve normalleşen tepkisizlik tavırları belirlemektedir. Sennett’in dediği gibi (2012, s. 232), bu işleyişte bireysellik ve aldırmazlık ikize dönüşmektedir.⁴ Kentli karakter, böylesi bir paradoks karşısında kısa zamanda ironik bir şekilde durumu olumlamakta ya da olumlar gibi yapmaktadır. Bu, kentli bireyin kendini zihinsel anlamda koruyabildiği bir savunma mekanizmasıdır da. Antipati gibi yıkıcı bir duygulanım bile, Simmel’in belirttiği gibi (2009a, s. 92), kent yaşamında koruyucu bir etkiye sahip olabilmektedir. Birinden uzak

⁴ Kente bıkkınlığının Ceylan sinemasındaki en yetkin karşılığı Uzak filmidir. Bu film, bir evi paylaşan ve birbirlerinin düzenini bozan iki yabancı arasında cereyan eder. Burada yüzeysel olarak yapılan analize yönelik daha detaylı tartışma için bkz. (Sertaç Timur Demir, 2015, Cinematic Istanbul: Strangers of the Modern City” PhD thesis: Lancaster University, UK)

kalmayı istemenin vicdan azabından kurtulmanın belki de en iyi yolu, ondaki itici hali vurgulamaktır. Bu, aynı zamanda, bireyin kendiyile olan hesaplaşmasından da kaçma biçimidir.

İnsanlar kendilerini ancak nesnel dünyayı ve diğer insanları değersizleştirerek koruyabilirler. Kendini koruma yolunda ki bu ihtiyaç kent hayatındaki etkileşim tarzı üzerinde de etkili olur. Bu durum başkalarına karşı koyulan dışsal mesafede kendini gösterir – bu mesafenin altından yalnızca bıkkınlıkta olduğu gibi – kayıtsızlık değil nedeni ne olursa olsun yakın temas durumunda her an nefrete ya da kavgaya dönüşebilecek hafif bir hoşnutsuzluk karşılıklı bir yabancılık ve tikslenme hisside yatmaktadır (Simmel, 2009b, s. 27).

Tek ve gerçek bir yüzün sınır dışı edildiği bu kültürde, kendi doğallığı için üretilen maskeler yardıma koşmaktadır. Yoğun etkilenişlerin salınıp durduğu kent karşılaşmalarında (Töle, 2019, s. 24) maskeler, Sennett’e göre de (2012, s. 224) sosyal hayat ve kent yaşamıyla baş edebilmenin yolun sunmaktadır. Bir sahne olarak kent mekânında kimlikler çoğuldur ve sürekli yeniden-oluşum içindedirler (Perouse, 2011, s. 41). Bu nedenle kalabalık ve akışkan kentler, kendi varoluşunun zıddına, mukimlerinin aynı anda hem çoğullaştığı hem de ıssızlaştığı bir sosyo-mekânsallığa karşılık gelmektedir.

Bıkkın için yollar, yönlendirici işaretlerden ve belirli güzergâhlardan oluşmamaktadır. Onun gözünde neyin nasılları mevcutsa da; niçinleri, yani gerekçeleri daima belirsizdir. Eylemlerinin arkasında bilinçli gerekçeler yok gibidir. Öte yandan modern bireyin krizin içinden çıkmak amacıyla attığı her adım yeni bir çöküş getirmektedir. Böyledir, çünkü bu adımlar yine rekabetçi tüketim kültürünün ortaya koyduğu seçenekleri aşmamaktadır. Chul-Han’ın performans ve aktiflik toplumu dediği bu yönelim, geçicilikle ve hızla eşzamanlı yorgunluğu ve takatsizliği getirmektedir (2015, s. 52). Başka bir ifadeyle, kentteki her koşuşturma girişimi bireyin bıkkınlığı olarak nihayetlenmektedir (Bauman, 1998, s. 81).

Kentler hakkında geliştirilen renkli, heyecanlı ve çok tutkulu bir ağ düşüncesi, böylece yerini tiksinti, üstünkörü temaslar ve mesafelere bırakmaktadır (Simmel, 2009b, s. 93). Kent mekânı yabancı kimliklerin buluşma noktasıdır ve Bauman’ın dediği gibi (2017, s. 196), yabancıyla birlikte yaşamak gerçekten de sinir ve düzen bozucu bir durumdur.⁵ Çünkü alışkanlıklardan ibaret görünmez yüksek duvarlar örmüş olan bireyin kalesi, her yeni karşılaşmayla saldırı altına girmektedir (Demir, 2018, s. 126). Oysa taşra ahalisi tanıdıktır. Bizden biridir. Orada akrabalık ya da güçlü komşuluk ilişkileri söz konusudur.⁶ Vitrin veya yüzey yenilemenin sonu gelmez şekilde tekrar edildiği kent mekanının aksine, taşrada yüzler

⁶ Makalenin ilerleyen bölümünde ele alındığı gibi bu taşra yakınlığı da başka bir tür bıkkınlığın kaynağıdır.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

ve yüzeyle olanca stabildir. En ufak bir değişim herkes tarafından kolayca ve bir hamlede fark edilmektedir.

Kente dair ve kentle gelişen bir tavır olarak bıkkınlık, yıllarca kentin antitezi olarak konumlandırılabilen taşraya da farklı bir nosyon ve dışavurumda da olsa taşınmıştır. Bunda her şeyden önce taşranın da o işbirliği ve dayanışmayı yücelttiği varsayılan bilindik algısının bozulmuş olmasının da payı vardır. Bu pürüzsüz nostaljik taşra algısı ve tasviri de yine artık iyiden iyiye yaşanmaz olan kent bıkkınlığının bir sonucu olarak okunabilse de, böylesi bir yönelim özünde tümüyle reaksiyonel olması nedeniyle gerçekçi ve tatmin edici değildir (Demir, 2017). Bu açıdan Simmel’in de Durkheimvari yorumladığı, taşranın birincil ilişkilere dayalı samimi değerlere sahip olduğu görüşü (Sutton ve Giddens, 2001, s. 9), tümüyle geçersiz değilse de; bir bakıma boşa çıkmış gibi durmaktadır.

Ahlat Ağacı: Taşraya Gelince

Nuri Bilge Ceylan’ın çok ses getiren Ahlat Ağacı filmi, üç saati aşan süresiyle “alıntılarla dolu felsefi bir film” (Ceylan, 2018a) olarak tanımlanabilir. Hissetmenin değil; anlamının önemli olduğunu savunan yönetmene göre (2018b), bu alıntıcı yaklaşım hem risklerle dolu hem de karakterlerin daha sahici anlatımı için olmazsa olmazdır. Film sonbahar ve kış mevsimlerinde geçmektedir. Bu soğuk ve soluk aylar bıkkınlığın mevsim karşılığı olarak okunabilir ve Ceylan’ın filmlerinde bu havalarda her zaman hayati bir yere sahip olagelmiştir. Her şeyin benzer bir önem(siz)lilik değerine sahip olduğu bu portrenin başat rengi, daha önce de belirtildiği gibi, gridir. Walter Benjamin de (2012, s. 264) can sıkıntısı (boredom) kavramı⁷ etrafında kurduğu anlatıda bu hali “iç kısmı en sıcak, en alacalı ipekle astarlanmış, sıcak, gri renkli bir kumaş” olarak tasvir etmektedir.

Film, senaristlerinden Akın Aksu’nun “Ahlat’ın Yalnızlığı” adlı öyküden hareketle gerçek yaşam öyküsüne dayanmaktadır. Taşra iletişimsizliklerine dair izlenimlerin sergilendiği filmin ismi de bu nedenle amaçsız ya da tesadüfi değildir. Yönetmenin belirttiği gibi (2018c) ahlat ağacı yalnız, garip, şekilsiz, yamuk yumuk, sahipsiz ve fakat inatçı ve her an kavgaya tutuşabilecek denli sinirli bir ağaçtır. Bu bakımdan ahlat ağacı, filmin ana karakteri Sinan’ın ve içinde yaşadığı taşranın temsilidir. Filmin senaristlerinden Ebru Ceylan da (2018), bu minvalde taşrayı bir mekândan çok; bir duygu olarak görmektedir. Ona göre bu duygu, içinde uzaklığı, yalnızlığı ve yoksunluğu barındırmaktadır. Dahası taşralılığın kendisi

⁷ Sosyoloji tartışmalarının bir diğer önemli meselesi olan can sıkıntısı (boredom) kavramı da, birçok çalışmada kent ve taşra ilişkisi içinde ele alınmıştır. Üstelik bu çalışmalar sinema dışında, edebiyat eserleri üzerinden de gündeme gelmiştir. Edebiyat temelli taşra ve sıkıntı konusunda Burcu Şahin’in “Taşranın ‘Yok’luğunda Var Olan Sıkıntı: Gölgesizler’de Taşranın Okunması” (2016) başlıklı makalesi önerilebilir.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

dâhil tüm bu duygular, mekânsal kaynaklı değil; insanın kendisiyle beraber taşıdığı unsurlardır.

Film, üniversiteden mezun olduktan sonra ailesinin yanına -Çanakkale'nin Çan ilçesine dönen genç Sinan'ın hayatını konu almaktadır. Hikâyeye göre, öğretmen olan ve emeklilikten sonra köyde yaşamayı arzulayan ganyan bağımlısı babası (İdris), umutsuz bir dünyası olan annesi Asuman ve hayata tutunmak için sürekli ders çalışan kardeşi Yasemin'in yaşadığı kasvetli gri bir evin içinde Sinan, derin bir yalnızlık içindedir. Meslek atamalarındaki yetersizlik ve arkadaşları gibi polis olma olasılığının karşısında, Ahlat Ağacı isimli kitabını yayımlatabilmenin peşine düşer. Yok etmek istediği kasabada geriye kalan tek amacı budur. Fakat sürekli mikro iktidar ilişkilerinden ve taşranın dar dünyasından nasibi almakta, bir türlü anlayamamaktadır.

Bir şey olma, biri olma, hayatta bir şey etme, sınırları çoktan belirlenmiş, bir hayatın içinde çürüyüp gitmeme, aynı yere sıkışmış birbirinin tıpatıp aynısı bezelye tanelerinden biri olmama arzusu. Nuri Bilge Ceylan'ın taşra üçlemesindeki karakterlerinin de, son filmi Ahlat Ağacı'ndaki ana karakterinin de asıl arzusu budur; bu arzu kendini taşradan kopma arzusu olarak dışa vurur... Hayatın, anlamsızlığını gizleyemediği yerdir taşra. Belki büyük şehirden/merkezden farkı bundan ibarettir. Belki bu yüzden Nuri Bilge Ceylan sinemasının hâlâ kopamadığı, dönüp dönüp baktığı bir mekândır. Hayatın anlamsızlığı duygusunu bastıran gürültüyü, kalabalığı, hareketi denklemden çıkarmaya izin verdiği ölçüde, insanı (erkeği?) anlatmak için elverişli hâle gelen bir film mekânı (Çiftçi, 2019).

Film, Sinan'ın muhteşem deniz manzarasına yönelen anlamsız bakışlarının seyriyle başlar. Fakat bir bıkkın için güzel manzara onu harekete geçirmeye ve umut tazelemeye yetmeyecektir. Öyle de olur. Aradan geçen onca zaman sonra yeniden yurduna, sevdiklerinin, ailesinin ve hatıralarının yanına dönmesiyle ilgili olarak herhangi bir özlem ya da heyecan ibaresi belirmez. Döndüğü gün “şehirden hayat var mı” sorusuna “para yoksa hayat da yoktur” diye yanıt verir. Filmin henüz başında verilen bu mesaja göre kent, umudun yurdu değilse de; taşrada yaşamak da ancak mecburi bir sürüklenişin sonucudur. Yine de bıkkınlık yalnızca istenmeyen bir çevrede yaşamaktan kaynaklanmamaktadır. Aksine bu duygu fakirlik, kısıtlılık ve yokluktan ziyade yeri geldiğinde bir zenginlik, bolluk ve varlık problemi bile olabilmektedir.

Filmin ilk saniyeleri taşra izlenimleri sunar. Sinan omzunda çanta ilçe merkezinden geçerken; hem taşranın tekdüzeliği hem de ilişkilerin samimiyetsizliği dikkat çeker. Karşılaştığı kuyumcu önce içten olduğu düşünülen bir sohbete başlar, Sinan'ı çaya buyur eder, okuldan haber sorar. Ancak sonra babasının borcunu hatırlatır ve babasına durumu

iletmesini ister. Kent yaşamındaki yüzeysel geçişlerin aksine taşrada sürgit hesap soran ve hizaya getiren örtük bir mekânizma işlemektedir. Taşra bıkkınlığının bir nedeni de, kenttekinin aksine, kaçış olanaklarının ve mekânsal boşlukların kısıtlı olmasıdır. Kentte kontrol edilemeyen hızın neden olduğu bıkkınlık, taşrada birbirini tekrar eden yeniliksiz ve suçüstü yapan temaslarda kendisini göstermektedir.

Sinan eve girdiğinde de soğuk, heyecansız bir karşılama yaşanır. Kimse kimseye sarılmaz. Selam dahi verilmez. Sanki arada hiçbir zaman boşluğu yokmuş ya da Sinan’ın gelişi hiçbir şeyi değiştirmemiş gibidir. Bu noktaya kadar görünen taşra sokağı ve evi, otantik öğelerle yüklü, nostaljik bir yer değildir. Kenttekine benzer sakinme duvarları burada da mevcuttur. Eskiden beri köyünde sakin bir hayat geçiren Sinan’ın dedesi ve nenesinin hayatı da yönetmen tarafından olumlanmaz. Aksine bu hayat tarzı, yıkıcı bir rutini barındırmaktadır. Nitekim “taşrada her şey taşraya rücu eder” (Çalışkan ve Güler, 2018). Bu durum, imam olan dedenin gelgitler yaşayan hafızasıyla metaforize edilmektedir. Yani akışkan zaman hafızayı ve hatıraları silikleştirmiştir. Nene ise her gün aynı işleri yapmanın bıkkınlığıyla yüküdür.

Tepkilerini ve öfkesini sürekli olarak itici bir gülüşün arkasına saklayan İdris, kayıtsızlığın ve boşvermişliğin temsilidir. Eşi Asuman’a göre o, “saygınlığını harcamış biridir”. İdris’in insanlarla ve hayatla iletişimi salt zorunluluklar düzeyindedir. Cep telefonu dahi yoktur. Suçlanacağını düşündüğünden ulaşılmayı istemez. Bugüne dek tek bir şey için ağlamıştır: kaybolan köpeği. Ona göre, “bu dünyada onu suçlamayan tek canlı odur”. Nuri Bilge Ceylan, Cannes söyleşisinde (2018a), filme başlamadan önce hikayesini çekmek istediği asıl kişinin İdris olduğunu belirtmiş ve onu “kötün değer yargılarıyla uyuşmayan, bu nedenle onaylanmayan biri” olarak tanıtmıştır. O, toplumca onaylanan hiçbir yapıcı eylemin öznesi olamamıştır.

İdris’in arka camında kocaman yazıyla “Öğretmenden Satılık” yazan, tekerleri sönük, benzini dahi olmayan külüstür bir arabası vardır. Bu araba İdris’i metaforize etmektedir. Elbette satılması neredeyse imkânsız bir şeyin bu denli büyük harflerle görünür yapılması, İdris’in çöküşünün son aşamasıdır. Nitekim evini de kumarda kaybetmiştir. Geçmişe gönderme yapan entelektüel ve ekonomik sermayelerini tüketen İdris için artık bir tek umut kamıştır: emeklilik ikramiyesini aldıktan sonra babasından kalan köy evini onarmak ve burada yaşamak. Fakat her şeyden önce buraya su getirmek zorundadır. Bu nedenle ara ara buraya kaçıp, kuyu kazmaktadır. Bu, zamanında İdris’in babasının da denediği ama başaramadığı bir şeydir. Derine indikçe; büyük taşlar çıkmakta ve bir türlü su gelmemektedir.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentlin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Sinan’a gelince, o da kısa zaman içinde taşradaki eski arkadaşlarının, işsiz güçsüz taşra delikanlılarının arasına katılır. Fakat aradan geçen onca zamana rağmen hiçbir şey değişmemiştir. Bıkkınlık veren bu atmosferin neden olduğu can sıkıntısı, beraberinde hiçbir canlı anı taşımamaktadır (Baudrillard, 2002, s. 59). Taşranın hafızası kıpırtısızdır. Taşra hafızası tekrarlar üzerinden kendini var kılmaktadır. Bu nedenle gittiği gündün beri yavaş yavaş farklı birine dönüşen Sinan, bir türlü bu durmuş zaman kipine, akmayan ilişkilere, sabit görüşlere ve dar gündemlere kendini verememekte, adapte olamamaktadır. Filmin bir sahnesinde Sinan’ın karşılaştığı piyango bilet satıcısının gündemi, taşra insanının halini özetler gibidir. Tuttuğu görev notu mucibince bu biletçi, parasıyla o gün muz, makarna ve lavabo civatası almak zorundadır. Bu lavabo civatası taşra insanının gözünde yeri geldiğinde hayatın en önemli meselesiymiş gibi görünebilmektedir.

Taşra Bıkkınlığı

Hiçbir şey eylememek, mekânı fetheden hız ve hareket çağında (Arendt, 2008, s. 359), elbette bazen en üretici eylem biçimine dönüşebilir. Fakat bıkkın karakter, eylemsizliği ve hatta sözsüzlüğü bir strateji olarak tercih etmez. Bu, onun kendi içine dönük gerçekleştirdiği bilinçli bir tavır değildir. Sinan da –tıpkı babası gibi, çoğu zaman konuştuğu iletişimsizleşmektedir. Çünkü ayırksı kimliğinin keskin uçları, Sinan konuştuğu belirginleşmekte ve toplumsala batmaktadır. Bunun sonucu olarak Sinan, etrafına kentlilerinkine benzer kişisel sınır hatları çizmeye çalışsa da, bunu tam anlamıyla elde edemez. Çünkü gözetimin sıradanlaştığı taşrada kayıtsız kalmanın olanakları zayıftır.

Taşra bıkkınının geliştirmeyi istediği böylesi bir duygusuzluk veya yok sayma tavrı, taşranın kolektif gözcüleri tarafından el çabukluğuyla bastırılmaktadır. Walter Benjamin’in dediği gibi (2018, s. 27) “herkes kendi yalıtılmış bakış açısının optik yanılışmalarını savunmakla yükümlüdür” çünkü. Öyle ki kendisini anlaması gerektiğini düşündüğü bir yazarla (Süleyman) uzun sohbeti de kaotik bir hal alır. Daha sonra kendisinden kitabını okumasını ve yorumlamasını istese de; Süleyman bu yardım talebini “her kitap yazdım diyenin kitabını okumaya kalkarsam, kendi kitabımı nasıl yazacağım” diyerek reddeder. Taşra edebiyatı yapan biri için bu yanıt, hiç şüphesiz, oldukça kentlidir.

Taşra, film boyunca bir antagonist gibi davranır. Devasa bir kapatılmış içinde kendine bir çıkış kapısı arayan Sinan, sürekli olarak önyargılardan ya da değer yargılarından örülü duvarlara çarpılmaktadır. Filmde gösterildiği şekliyle bu durum, taşranın kadınları için de geçerlidir. Gerek istemediği kişiyle evlenmek üzere olan Hatice, gerek kaçarak evlendiği halde aradığı saadeti bir türlü yakalayamamış olan Asuman, taşranın bıkkınlaştırdıklarıdır.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentlin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Hatice'nin filmde dediği gibi, kimse kalbinin sesini duymamaktadır. Asuman da, bir sahnede Yılmaz Güney'in Umutsuzlar filmini izlerken görülür. Sinan bu iki karaktere de “harcanmış tipler” olarak bakmaktadır. Ceylan'ın tüm filmlerinde olduğu burada da kadınlar, etraflarındaki erkeklerin gölgesinde çoğu kez gönüllü köleliği tecrübe etmektedirler.

İktidar ve güç ilişkilerinin egemenliğini sürdürdüğü sokağın ve gündelik yaşamın karşısında yuva, sarsılmaz güven ve bedelsiz rahatlık vaat etmemektedir. Bıkkın mukimleriyle mecburi karşılaşma mekânı olarak evde herkes bir diğerini köşeye sıkıştırmaya çalışır gibidir. Yani, insanı kovalayan ve herkesin bir diğerini tanıdığı kasaba sokaklarının (Simmel, 2009b, s. 95) temsilinde ev, bir suçüstü mekânıdır. Bauman'ın altını çizdiği gibi (2014, s. 64), artık üst üste birikmeyen ıstıraplar, kurbanlarını birleştirememekte; aksine ayırmakta, bölmekte ve yalıtılmaktadır. Bu nedenle fiziksel yakınlığın en yoğun yaşandığı ev, zihinsel uzaklığın da en fazlaştığı yere dönüşmektedir.

Gerçekten de “yakınlık çok kısa bir mesafe değildir. Mesafeyi alt etmek göz ardı etmek ya da yadsımak bile değildir. Sadece mesafenin bastırılmasıdır” (Bauman, 2017, s.111). Sorumlulukların ve hataların devamlı hatırlatıldığı bir evde ise mesafe bastırılan bir şey değil; topluca üretilen ve bireysel olarak tüketen bir şey olmaktadır. Bu nedenle ev ahali çatışmamak ve kirli çamaşırları ortaya dökmek adına mesafeyi bir iletişim bir strateji olarak işletirler. Sennett'in dediği gibi, sosyalleşmenin yegâne yolu olarak birbirlerinden korunur ve insanın yıkıcılığına karşı engeller ve sınırlar oluştururlar (2010, s. 399) Küçük odalarda birbirlerine rastlayan aile üyeleri arasında dolaşan patlamaya hazır bomba, böylece belli bir vakte kadar ertelenir. Fakat örneğin, bir gün Sinan'ın cebinden eksilen para gibi en ufak bir şüphe bile, ev içindeki güvensizliği ve kırılabilirliği gün yüzüne çıkarır ve kapalı defterlerin yeniden ve acımasızca açılmasına neden olabilir.

Tüm bunlar Sinan'ın “insan sevmiyorum, sevemiyorum, insanlara tahammülüm yok” sözlerinin zeminini oluşturmaktadır. Kentteki tiksinti duygusu gibi, bir kişinin başkalarından hoşlanmaması elbette ona iyi gelebilir (Canetti, 2011, s. 114). Çünkü bu mesafeli davranışta, özneye kendisinin başkalarından daha iyi biri olduğunu düşündüren ve daha mühimi topluma yönelttiği eleştiriyi meşru bir ideoloji olarak kodlayan istismarcı bir taraf vardır (Adorno, 2005, s. 27). Fakat öte yandan zamanla “insan yarattığı mesafelerle taşlaşır ve çoraklaşır. Bunların yükünü sırtlanır ve yerinden kıpırdamaz. Bunları kendisinin oluşturduğunu unuttur ve kurtulmayı özler. Ama bunlardan tek başına nasıl kurtulabilir ki.” (Canetti, 2014, s. 19).

Sonuç

Filmin sonunda Sinan tıpkı bir miras gibi babasından, ona da dedesinden kalan ve bir türlü dibi gelmeyen kuyuyu kazarken görülür. Kuyu metaforik olarak hayatın ana kaynağı olan suya ulaşmak ile boş yere anlamsızca tükenmek arasında salınan bir karakterin nezdinde taşra neslinin yazgısını temsil etmektedir. Kuyu, aynı zamanda Yusuf peygamberin içine düştüğü, öncesi yıkım, sonrası kölelik, sonu krallık olan serüvenin kırılma noktasıdır. Ünlü yönetmen Metin Erksan’ın Kuyu (1968) filminde de kuyu bir intikam ve hesaplaşma yeridir. Ceylan’ın izini sürdüğü Andrei Tarkovski’nin İvan’ın Çocukluğu (1962) filminde kuyu, hafızanın ve hayalin mahrem sığınağıdır. Kuyu, bıkkın bireyin kendine içine yaptığı yolculuğun sembolüdür.

Öte yandan kuyu, toplumsaldan uzağa kaçış veya kendini dinleme mekânı, belki de tesellisidir. Özellikle Heidegger’in eleştirdiği realiteden ve kendinden değil; düşünceden kaçan tefekkürsüz modern insan için (2013, s. 9), kuyu bir yüzleşme sahasıdır. Fakat böylesi teselli veya tefekkürün ardındaki bıkkın karakterin bu taşra kuyusundaki suya, yani yaşama yeniden geri dönebilmesi için filmde yine taş imgesiyle somutlaştırılan kolektif yargılara, kolaycı ve tartışılmaz kaidelere ve banal ezberlere karşı mücadeleyi sürdürmesi gerekecektir. Elbette, yeni bir şey yapma isteğini sürekli olarak elinden alan bu bıkkınlık halini aşabilirse.

Bıkkınlık artık hem içinde bulunduğu diğer modern insanlık hallerinden ayırt edilemeyecek kadar müphem ve hem de mekânsal bir kaçışla içinden çıkılamayacak kadar insana içkin bir durumdur. Bir tür kent(lilik) tepkisi ve buhranı olarak beliren bıkkınlık hız değil; yavaşlığın, temassızlığın değil temasın neden olduğu bir refleks olarak kısa zaman içinde taşraya da sirayet etmiştir. Bıkkınlık hali, belki de tarihin her döneminde mevcuttu. Ancak ya melankoli gibi üretken bir duygu olarak tecrübe ediliyordu ya da bıkkınlığı bastırarak enstrümanların sayısı fazlaydı.

Bugün bıkkınlık, toplumun her tabakasında izlense de, özellikle bireyin kendi varlığının etrafına ördüğü ve kendinin de içinde kaldığı bir enkazı andırmaktadır. Modern bireyin bıkkınlık deneyimi, sanki bilinçli bir yalnızlık, yani cahil yığınlardan uzak kalma istencinin bir uzantısıymış gibi görünebilmektedir. Bu seçkin yorumlama, bıkkınlığın meşru hatta gerekli bir tavır olarak kodlanmasına neden olabilmektedir. Böylece bireyi taşlaştıran ve eylemsizleştiren bu sürükleniş, yanılsamalı bir şekilde, sanki bireyin özgür iradesinin bir inisiyatifiymiş gibi algılanabilmektedir. Oysa bıkkınlık, kurtuluş vaatleriyle perdelenmiş bir çözümlüş ve bir içine düşme halidir.

Bıkkınlık bu yönüyle bir şey yapma eyleminin gerektirdiği gerekçe ve anlamla birlikte heyecanın da yitirilişidir. Yeni bir başlangıç için gerekli olan harekete geçme şevkinin iflasıdır. Bu yitim, doğrudan mekânla bağılı olarak değil; daha çok mekânla birlikte tecrübe edilmektedir. Bıkkınlık kente dair özgürlük, taşraya dair dayanışma mitinin sonudur. Bıkkın karakterin mekânla da bir hesaplaşması kalmamıştır. İçinde bulunduğu mekân da yalnızca somut mimari fragmanlardan ibarettir. Bıkkın için sonsuza kadar yaşamının da geçerli bir dayanağı ve cazip bir gerekçesi kalmamıştır. O, zamana dair tüm istencinden feragat etmiştir.

Bıkkınlık, hayatta kalmak için mücadele eden büyük bir kitlenin aksine, bir varlık problemidir. O, problemsizliğin amaçsızlıkla buluştuğu yere sinmiştir. Yaşama sebebinin silikleşmesidir. İnsanın tümüyle rutinlerine ve alışkanlıklarına tutunmasıdır. Gözetim kültürünün çıktısıdır. Bakışlarıyla ve uzaktan sözleriyle baskıya maruz kalmanın bir dışavurumudur. Somut nedenlerden çok kişinin kendisinin de kendi etrafına ördüğü bir vesvese, kuruntu, korku ve geri çekilme duvarıdır. Bu açıdan küreselleşme ya da entegrasyon kavramlarının gölgesinde yalnızca devletler arası değil; kişilerarası duvarların etkisinden bahsedilebilir. Bu duvarlar ayrıca kimi zaman bürokrasi ilişkilerinde kimi zaman evlilik ilişkilerinde iyice gün yüzüne çıkmaktadır. Bıkkınlık, en derin düzeyde, bireyin kendisiyle diyalogunun kesintiye uğramasıdır.

Bıkkınlık tavrı elbette toplumsalın bir uzantısıdır ancak geline nokta da bu hal, tıpkı bulaşıcı bir hastalık gibi, kendini var eden gerekçelerden iyiden iyiye kopmuştur. Böyle olduğu bıkkınlığın nedeni olarak varsayılan mekân ve ilişki değışiklerinin -mesela bir organik bir köy evinin kalıcı bir çözüm getirmeyeceğı söylenebilir. Bu açıdan melankoli gibi esasında üretken bir ruh halinin aksine bıkkınlık hevesizliğe ve tembelliğe meyillidir. Melankoliye özdeş şiirsel hüznün karşısında bıkkınlık estetiksizdir. Bıkkın karakter kalbini, aşkı, korkuyu, keyfi ve kederi hissedemeyen bir boşluktur.⁸ O tüm varlığını, etrafında yarattığı olumsuzluklarla doldurmakta ve yaydığı tatsız aurayla görünür olmaktadır.

Bir şeylerden şikâyetçi olma huysuzluğu bile ondan elini çekmiştir. Hayattan ve insanlardan yana duyduğu rahatsızlık etkin bir söyleme dönüşmemektedir. O bir yandan çok sayıda gündemle meşgul gibi görünse de, esasında odaksız ve kıpırtısızdır. Hem çoğul bir kimliğe sahiptir, hem de dağınıktır. Bu yönüyle o bir türlü bir araya gelemeyen, bütünlenemeyen ve tamamlanamayan biçimsiz bir yapbozu andırmaktadır. Para ekonomisi,

⁸ “No! I have no heart, I feel no love. Nor fear, nor joy, nor sorrow. I am hollow... and I will live forever” (Hayır! Kalbim yok benim. Aşk nedir bilmiyorum. Ne korku, ne keyif ne de keder hissediyorum. Ben boşluğum... Ve sonsuza dek yaşayacağım) Bu sözler 2004 yapımı Van Helsing’te Count Vladislaus Dracula’nın dilinden dökülür. Tek farkla ki, bıkkın karakter için sonsuz yaşamın kendisi gibi his ve arzusu da kalmamıştır.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kent ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

tüketim ve hıza dayalı toplumsal ilişkilerin gölgesinde yükselen bu bıkkınlık hali, geldiğimiz noktada mekânsal farklılaşmalardan bağımsız olarak bireyin / varlığın kendi içinde bir araya toplanması güç parçalarına ayrılışını ifade etmektedir.

Aidiyetleri olmadığı gibi, kendine inancı da yoktur. Öyle ki toplumun kendisi hakkında geliştirdiği etiketler, bir yazgı gibi varlığına yapışmıştır. Bıkkın karakter bağlamında öne çıkan dikkat çekici bir diğer çıkarım ise konuşmanın, yani sözün artık bir iletişimsizlik biçimine dönüştüğüdür. Daha kötüsü bıkkınlık, insanın kutsandığı hümanizma kültürü içinde paradoksal olarak bir tür “insan nefreti” olarak tecrübe edilmektedir. Bu yalnızca, öteki’ne veya yabancı’ya değil; insanın kendine dönük de yorumlamasıdır.

Gittikçe kişiselleşen ve yaşamın her köşesine bulaşan teknolojik gelişmelerin hem bu yorumlamaya hem de öz-yıkım ve öz-inşa süreçlerine etkisi ayrıca tartışılmalıdır. Aynı şekilde dini ve manevi yaşamla bıkkınlık arasındaki korelasyon da incelenmeye değer bir diğer konudur. Nitekim bıkkınlık, daha önce de belirtildiği gibi, kendisini var eden sayısız nedenin kritik bir semptomudur. Bu nedenle bıkkınlık sorunsalı, birçok farklı disiplince analiz edilmeye hem açık hem de muhtaçtır.

Sonuç olarak, mekândan (dışarıdan) başlayarak, içe (ruh ve zihne) yönelen bir varlık sancısı olan bıkkınlığa çözüm olarak mimari (mekân tasarımı) ve iletişimsel (ilişki tasarımı) girişimlerden çok varlığa-içkin yönelimlerin geçerli olduğu savunulabilir. Daha açık bir ifadeyle, modern bireyin aradığı huzur ya da kaçtığı hüznün salt mekâna koşut değildir. Öyle ki, kaçış güzergâhı olan uzam, bireyin iç dünyasında tamamlamayı umduğu gerekçe ve anlamlarla doldurulmak zorundadır. Bunun için önce dış dünyadan bağımsız olarak “neden” sorusunu yanıtlayan güçlü gerekçelere ihtiyaç vardır. Yani bıkkınlığın çözümüne giden yol, içeriden dışarıya doğrudur. Fakat iç dünyanın imarı, mutlak ve kalıcı bir huzurun teminatı olamayabilir. Bunun için varlığın, her an dışarıdan gelen bozucu uyarıcıların etkisiyle kesintiye uğramaması gerekir. Nitekim bu varlık serüveninde belirebilecek her boşluk, her an tetikte olan o tekinsiz bıkkınlık duygusu tarafından doldurulmaya açıktır.

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentlin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Kaynakça

- Adorno, T.W. (2005). *Minima moralia*. (O. Koçak, Çev.). İstanbul: Metis. (Orijinal çalışma basım tarihi 1951)
- Arendt, H. (2008). *İnsanlık durumu*, (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim. (Orijinal çalışma basım tarihi 1958)
- Babich, B. E. (1994). *Nietzsche's philosophy of science: reflecting science on the ground of art and life*, Albany: State University of New York Press.
- Baudrillard, J. (2002). *Cool anılar III-IV*, (Y. Avunç, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1990)
- Bauman, Z. (1998). *Sosyolojik düşünmek*, (A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1990)
- Bauman, Z. (2001). *Parçalanmış hayat*, (İ. Türkmen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1995)
- Bauman, Z. (2014). *Siyaset arayışı*, (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis. (Orijinal çalışma basım tarihi 1999).
- Bauman, Z. (2017). *Postmodern etik*, (A. Türker, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1993).
- Benjamin, W. (2012). *Pasajlar*, (A. Cemal, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1999).
- Benjamin, W. (2018). *Tek yön*, (T. Turan, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1972).
- Canetti, E. (2011). *İnsanın taşrası*, (A. Cemal, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1978)
- Canetti, E. (2014). *Kitle ve iktidar*, (G. Aygen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1960).
- Ceylan, E. (2018, 26 Haziran). Öykü Özfirat röportajı: Ebru Ceylan: taşra yalnızlık, uzaklık ve yoksunluk duygusudur. *Birgün*. <https://www.birgun.net/haber/ebru-ceylan-tasra-yalnizlik-uzaklik-ve-yoksunluk-duygusudur-220847>
- Ceylan, N. B (2018, 27 Mayıs). Sevilmesi zor bir karakter kurmak önemliydi. *Milliyet*. <http://www.milliyet.com.tr/pazar/sevilmesi-zor-bir-karakter-kurmak-onemliydi-2676671>

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kent ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Chul-Han, B. (2015). *Yorgunluk toplumu*, (S. Karlıtekin, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap. (Orijinal çalışma basım tarihi 2010)

Çalışkan, M. A. ve Güler, M. C. (2018, 9 Ağustos). Ahlat ağacı: insan zayıflığına pornografik bir bakış. *Hayal Perdesi*. <https://www.hayalperdesi.net/vizyon-kritik/391-insan-zayifligina-pornografik-bir-bakis.aspx>

Çiftçi, A. (2019, 1 Mart). Ahlat ağacı: dipsiz kuyu. *Altyazı*. <https://www.altyazi.net/yazilar/ahlat-agaci-dipsiz-kuyu/>

Demir, S. T. (2014). The city on screen: a methodological approach on cinematic city studies. *CINEJ Cinema Journal*, 4(1), 21-36.

Demir, S. T. (2015). *Cinematic Istanbul: strangers of the modern city*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Lancaster Üniversitesi, Lancaster.

Demir, S. T. (2017). Modern kültürde kentten kaçmanın ve uzaklara gitmenin sosyolojisi. *İnsan ve İnsan*, 4(13), 242-252.

Demir, S. T. (2018). Old concepts, new contents: the city, cinema and the stranger. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. 31, 121-133.

Diken, B., ve Laustsen, C. B. (2010). *Filmlerle sosyoloji*, (S. Ertekin, Çev.). İstanbul: Metis. (Orjinal çalışma basım tarihi 2007).

Diken, B., Gilloch, G. ve Hammond, C. (2018). *Nuri Bilge Ceylan sineması: Türkiyeli bir sinemacının küresel hayal gücü*, (A. N. Bingöl, Çev.). İstanbul: Metis. (Orjinal çalışma basım tarihi 2018).

Elmacı, T. (2013). Taşrada gündelik hayatın ideolojisinin Vavien ve Süt filmleri perspektifinden okunması. *Selçuk İletişim*, 7(1), 161-173.

Festival de Cannes (2018, 17 Mayıs). *Nuri Bilge Ceylan Ahlat Agaci conf vf*. [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=fkvBthqvQ-A>

Flu TV. (2019, 20 Temmuz) *Nuri Bilge Ceylan sineması: kral ve ben Mustafa Presheva* [Video dosyası]. <https://www.youtube.com/watch?v=-dYIUZhEuzM>

Godard, J. (1972). *Godard on Godard*. New York: Viking.

Heidegger, M. (2013). *Olmaya bırakılmışlık*, (M. Keskin, Çev.). İstanbul, Avesta Basın Yayın. (Orjinal çalışma basım tarihi 1955).

Kolukısa, E. (2018, 30 Mayıs). Nuri Bilge Ceylan: hissetmek değil anlamak önemli. *Cumhuriyet*. http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kultursanat/985762/Nuri_Bilge_Ceylan_Hissetmek_degil_anlamak_onemli.html

Demir, S.T (2020). “Ahlat Ağacı”nın gölgesinde, kentin ve taşranın ötesinde: modern gündelik yaşamda bıkkınlık ruh halinin yükselişi. *Humanitas*, 8(15), 64-80

Perousé, J. M. (2011). *İstanbulla yüzleşme denemeleri: çeperler, hareketlilik ve kentsel bellek*, (İ. K. Tuncer, Çev.). İstanbul: İletişim. (Orjinal çalışma basım tarihi 2011).

Sennett, R. (2010). *Kamusal insanın çöküşü*, (S. Durak ve A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orjinal çalışma basım tarihi 1996).

Sennett, R. (2012). *Berber*, (İ. Özküraplı, Çev.). İstanbul: Ayrıntı. (Orjinal çalışma basım tarihi 2012).

Simmel, G. (2009a). *Bireysellik ve kültür*, (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Metis. (Orjinal çalışma basım tarihi 1971).

Simmel, G. (2009b). *Modern kültürde çatışma*, (T. Bora, Çev.). İstanbul: İletişim. (Orjinal çalışma basım tarihi 1969).

Sutherland, J. A., ve Feltey, K. (2013). *Cinematic sociology: social life in film*. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publication.

Sutton, P. W. ve Giddens, A. (2001). *Sociology*, Cambridge: Polity Press.

Şahin, B. (2016). Taşranın ‘yok’luğunda var olan sıkıntı: gölgesizler’de taşranın okunması. *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 36-47.

Töle, H. M. (2019). Ahlat ağacı ve var-kalma çabası. *SineFilozofi*, 5-25.

YÜKSEL PAZARKAYA’NIN “YEŞERİYOR” ADLI ÖYKÜSÜNÜN GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Furkan KOCA¹

Hikmet ASUTAY²

Öz

Nazilerin önderliğinde girdiği İkinci Dünya Savaşı’ndan büyük bir yıkımla ayrılan Almanya, ilk şoku atlattıktan kısa bir süre sonra toparlanma hamlelerine başlamıştır. Alman ekonomisinin kısa sürede gösterdiği olağanüstü başarı öyle hayret vericidir ki dünya literatürüne *Wirtschaftswunder* (*ekonomik mucize*) terimini kazandırmıştır. Almanya, ekonomik mucizesinin gelişiminde en büyük engel olarak görülen iş gücü sorununu, başka ülkelerden misafir işçi alımı yaparak çözmüştür. Türkiye, bu dönemde en fazla misafir işçi gönderen ülke olarak Almanya’nın yakın tarihinde önemli bir rol oynamış ve oynamaya devam etmektedir. İlk giden işçilerin yaşadığı dilsel, kültürel ve sosyal sorunların bir sonucu olarak doğan Türk-Alman edebiyatı, zaman içinde hem biçimsel hem de tematik olarak birçok değişime uğramıştır. Türk-Alman edebiyatı söz konusu olduğunda akla gelen ilk isimlerden biri de Yüksel Pazarkaya’dır. Bu çalışmada Yüksel Pazarkaya’nın *Yeşeriyor* adlı öyküsü göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle çözümlenmeye çalışılmıştır. Ortaya çıkarılan veriler yorumlanmış ve öyküde verilen mesajların üzerinden neredeyse elli yıl geçmesine rağmen günümüzde hala geçerliliğini koruduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Türk-Alman edebiyatı, Yüksel Pazarkaya, Yeşeriyor, göstergebilim, öykü çözümlemesi

A SEMIOTIC ANALYSIS OF YÜKSEL PAZARKAYA'S SHORT STORY *YEŞERİYOR*

Abstract

Germany, which entered the Second World War under Nazi rule, defeated the war with great destruction, began to recover after a bit of the first shock. The extraordinary success of the German economy in record time was so amazing that it was called “economic miracle”. Germany solved its labor force problem, which was seen as the

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı. kocafurkan@outlook.com.tr, ORCID: 0000-0002-7559-3483

² Profesör Dr., Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü, Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı, hikmetasutay@yahoo.de, ORCID: 0000-0002-0533-7708

Koca, F. ve Asutay, H. (2020). Yüksel Pazarkaya'nın "Yeşeriyor" adlı öyküsünün göstergebilimsel çözümlemesi. *Humanitas*, 8(15), 81-94

biggest obstacle in the development of its economic miracle, by hiring guest workers from other countries. Turkey, as a country that sent the most workers to Germany, played during this period a significant role in the recent history of Germany and continues to play. Turkish-German literature, which was born as a result of language, cultural and social problems experienced by the first outgoing workers, has undergone many changes both formally and thematically over time. Yüksel Pazarkaya is one of the first names that comes to mind when Turkish-German literature comes into question. In this study, the short story of Yüksel Pazarkaya named Yeşeriyor was analyzed by semiotic analysis. The resulting data have interpreted and it was seen that the messages given in the short story are still valid today.

Keywords: Turkish-German literature, Yüksel Pazarkaya, Yeşeriyor, semiotic, short story analysis

Giriş

Yüksel Pazarkaya, Türk-Alman edebiyatının eski ve bilinen isimlerinden biri olarak kendisi ve eserleri hakkında çokça çalışılmış bir yazardır. Bu nedenle, çözümlemede Pazarkaya'nın hem sayısal anlamda hem de içerik çözümlemesi açısından yeterince çalışılmamış öykülerinden birini seçmeye özen gösterilmiştir.

Çalışmada çözümlenen "Yeşeriyor" adlı öykü, Yüksel Pazarkaya tarafından ilk kez 1975 yılında yazılmış, daha sonra 2011 yılında Cem Yayınevi tarafından Almanya işçi göçünün ellinci yılına özel olarak basılan *Oturma İzni Güz Rengi* adlı kitapta Yüksel Pazarkaya'nın birçok eseriyle birlikte yeniden yayımlanmıştır. Toplamda üç sayfadan oluşan öykü, *Oturma İzni Güz Rengi* adlı kitabın 53. ve 55. sayfaları arasında yer almaktadır.

Ele alınan öykü daha önce Demir (2011) tarafından işçi göçünün sosyoekonomik yansımaları bağlamında kısaca incelenmiş olsa da bütünsel olarak çözümlenmemiştir. Bu nedenle öyküdeki birçok mesajın henüz gün yüzüne çıkarılamadığı düşünülmüştür. Bu çalışmada bir yandan Yüksel Pazarkaya'nın yeterince çalışılmamış bir eseri üzerine çalışıp mevcut eksikliği kapatmak, diğer yandan edebi eserlerin çözümlemelerinde sıkça kullanılmakta olan Algirdas Julien Greimas'ın göstergebilimsel analiz yöntemiyle eserdeki örtülü mesajları belirleyip, bu mesajların günümüzde hala karşılık bulup bulmadığı ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çözümlemede göstergebilimci Greimas'ın geliştirdiği eyleyenler modeli kullanılmıştır. Öykü, çözümlenme aşamasında önce beş bölüme ayrılmış, çözümleme bu bölümler üzerinden yapılmıştır. Çözümlemenin sonunda Greimas'ın göstergebilimsel dörtgeni

üzerinden öyküdeki karakterlerin öykü süresince yaşadıkları değişim ve dönüşüm gösterilmiştir.

Çözömlenen bu öykü yoluyla neredeyse elli yıl önce iletilen birçok mesaj ve sorunun, günümüzde farklı platformlar veya farklı medya araçları üzerinden de olsa Almanya'daki Türkler açısından hala benzer şekilde söz konusu olduğu ve farklı eserlerde işlendiği görölmüştür.

Bu bölümde araştırma konusuna genel bir giriş yapıp incelenen öykü üzerine özet niteliğinde bilgiler verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Türk-Alman edebiyatı ve bu edebiyatın üç farklı kuşağıyla ilgili önemli görölen konulara değinilmiştir. Üçüncü bölümde gösterge, göstergebilim ve Greimas'ın eyleyenler modeli açıklanmıştır. Çözömlene bölümü olan dördüncü bölümde Pazarkaya'nın *Yeşeriyor* adlı öyküsü, Greimas'ın eyleyenler modeline göre çözümlenmiştir. Sonuç bölümünde ise çözümlenmede elde edilen verilerin özetlemesi yapıp bu veriler yorumlanmıştır.

Türk-Alman Edebiyatı

Adolf Hitler önderliğinde büyük bir yıkıma süröklenen Almanya, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından yaşadığı büyük travmayı atlatıp yaralarını sarmanın ve yeniden ayağa kalkmanın peşine düşmüştür. Hızla atılan kalkınma adımları, Wirtschaftswunder³ denilen kavramın doğmasını sağlamıştır. Bu durum Alman ekonomisi ve sanayisi için pek de şaşırtıcı değildir. Çünkü Alman sanayisi Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra da büyük bir mucize göstermiş, fakat ortaya çıkan potansiyel birkaç yıl sonra gelen ikinci büyük savaşla heba edilmiştir. Elbette bu ikinci büyük savaşın yok ettikleri sadece ortaya çıkan ekonomik potansiyelle sınırlı kalmamış, savaşta yaşanan ölümler dolayısıyla Almanya'nın işçi gücüne de büyük zararlar vermiştir.

Almanya, sanayisinin ihtiyacını kapatacak işçi gücünü kendi içinden temin edemeyince aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ölkelerden misafir işçi talebinde bulunup sayısı milyonlarla ifade edilen işçi göçü almıştır. Göç dalgasının en yoğun yaşandığı dönem 1960'lı yıllardır.

Türkiye'den Almanya'ya giden ilk işçiler, gurbete gittikleri ölkenin kurallarına ve yaşayış biçimine ayak uydurmada aşılması zor sorunlar yaşamıştır (Zengin, 2010, s. 331-332). Ama en büyük engelleri, dil sorunları olmuştur (Zengin, 2000, s. 103). Kısa bir süre çalışıp para kazandıktan sonra memleketlerine geri dönme düşüncesiyle Almanya'ya gelen ilk kuşak,

³ Alman ekonomik mucizesi: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kısa bir süre içinde toparlanan Alman ekonomisini tanımlamak için kullanılan bir kavram

kendini burada geçici olarak görmüş ve bu nedenle içinde bulunduğu yeni kültüre uyum sağlamakta zorlanmıştır. Bu durum Alman halkının da onları dışlamasına neden olmuştur. Almanlar, hem Türk işçileri hem de farklı kültürlerden gelen tüm yabancı işçileri geri kalmış bir kültürün temsilcisi olarak görmüş, kendi kültürlerine uyum sağlamadıkları ve bir Alman gibi davranmaya çalışmadıkları için onlara kızmıştır (Kuruyazıcı, 2001, s. 4-5).

Farklı kültür, yaşam ve dile uyum sorunu yaşayan misafir işçilerden bazıları çareyi yazmakta bulmuş, gurbetteki yaşamın zorluklarını ve vatan özlemini konu ettikleri eserler yazmıştır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 20). Günümüzde üç kuşak altında incelenen Türk-Alman edebiyatının birinci kuşağı da böylece doğmuştur. Birinci kuşak yazarları, eserlerinde herhangi bir estetik kaygı gütmemiştir (Saka, 2018, s. 1878). Dil sorunu yaşayan bu kuşak, eserlerini de doğal olarak anadilde, yani Türkçe kaleme almıştır. Dönemin en yaygın edebiyat türü; şiir ve kısa hikâyelerdir (Zengin, 2010, s. 334). Birinci kuşağın yazarları Bekir Yıldız, Güney Dal, Fakir Baykurt, Aras Ören, Habib Bektaş ve bu çalışmada bir öyküsü incelenmiş olan Yüksel Pazarkaya gibi isimlerdir (Saka, 2018, s. 1878). Birinci kuşak Türk-Alman edebiyatı genelde Gastarbeiterliteratur⁴ olarak adlandırılmıştır (Zengin, 2010, s. 334).

Bu dönemdeki diğer yazarların aksine Yüksel Pazarkaya, Almanya'ya ilk misafir işçi alımından birkaç yıl önce öğrenci olarak gitmiş ve üniversite eğitimini orada tamamlamıştır (Zengin, 2010, s. 336).

Almanya yolculuğuna memlekete geri dönüş umuduyla başlayan Türk misafir işçileri, aradan yıllar geçip seksenli yıllar geldiğinde hiç de hesap etmedikleri bir şeyi fark etmişlerdir: onlar için artık memleket de yabancısıdır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 18). Bunun çözümünü ise, misafir işçi tanımındaki misafir kelimesinden kurtulma umuduyla Almanya'da ev satın alıp, misafirlikten ev sahipliğine geçişi denemekte aramışlardır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 18-19). Bu dönemde artık yavaş yavaş dil sorununu çözen birinci kuşak yazarların yanı sıra, Almanya'da doğup büyümüş ya da ilk giden aile büyüğünün ardından çocuk yaşta Almanya'ya göç etmiş ve Almancayı anadili olarak öğrenmiş yazarlar ortaya çıkmıştır. Türk-Alman edebiyatının ikinci kuşağını oluşturan bu yazarlar, eserlerini daha çok Almanca yazmaya başlamıştır (Saka, 2018, s. 1880-1881). Hem gurbete hem vatana yabancılaşan ikinci kuşağın eserlerinde işlediği konular "vatansızlık, kimlik sorunu, entegrasyon, iki kültür ve parçalanmışlık" (Saka, 2018, s. 1880) gibi konular olmuştur. İkinci kuşağın yazarları Saliha

⁴ Misafir işçi edebiyatı

Scheinhardt, Zafer Şenocak, Osman Engin, Zehra Çırak ve Feridun Zaimoğlu gibi yazarlardır (Saka, 2018, s. 1880). Bu dönem çoğunlukla Migrantenliteratur⁵ olarak anılmıştır.

Üçüncü kuşak Türk-Alman edebiyatı, doksanlı yıllarda ortaya çıkmaya başlamıştır. Günümüzde Türk-Alman edebiyatı araştırmalarını da kapsayan "göç sonrası dönem" gibi yeni kavramlar kullanılmaya başlansa da, son yıllardaki eserlerin hala üçüncü kuşak olarak sınıflandırılabilmesi söylenebilir. Günümüz kuşağında kültür şoku, kimlik arayışı, gurbette yaşamın zorlukları ya da acı çekme gibi konular artık önemini kaybetmiştir (Saka, 2018, s. 1882). Bu dönemin yazarları, Türk ve Alman kültürü arasında köprü kurma görevini üstlenip, iki kimlikli olmayı önceki iki kuşağın aksine bir avantaj olarak görmektedir (Saka, 2018, s. 1882). Bu nedenle, eserlerinde kimlik vurgusu yapmak yerine iki kültürlü olmanın ayrıcalığını kullanarak güncel konuları üçüncü bir bakış açısıyla hem Almanlardan hem de Türklerden farklı bir şekilde ele alırlar. Bu dönemde Türkçedeki deyimleri Almancaya aktararak Almanların dikkatini ve beğenisini kazanan üçüncü kuşak yazarlar da vardır. Üçüncü kuşakla birlikte artık geçerliliğini kaybeden misafir işçi edebiyatı kavramı yerine, Deutsch-Türkische Literatur⁶ kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Asutay ve Çarıkçı, 2015, s. 21).

Göstergebilim

Göstergebilimin ne olduğunu açıklamadan önce göstergenin ne olduğuna değinmek daha faydalı olacaktır. Gösterge, kendi dışında bir şeyi temsil eden her şeydir ve kelime, simge, işaret, söz vb. şeyler gösterge dizgelerinden bazılarıdır (Rifat, 2009, s. 11). Bu açıdan bakıldığında dillerin de kelime ve söz gibi gösterge dizgelerinden oluştuğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Rifat, 2009, s. 11). Türkçe, Almanca, Japonca vb. dillerin dışında jest ve mimikler, trafik işaretleri, logo ve flamalar, reklam afişleri, mimari yapıtlar, edebiyat, resim ve müzik gibi daha birçok gösterge vardır (Rifat, 2009, s. 12). İnsanlar, günlük hayatta çok sayıda göstergeyle karşılaşır bunları yaşam tecrübeleri ve günlük pratikleri sayesinde otomatik bir şekilde zorlanmadan çözümler. Ama edebiyat ya da resim gibi ilk bakışta kavraması kolay olmayan, farklı yorumlara açık ve anlamı üzerine uğraşıldıkça anlamsal açıdan daha da derinleşen göstergeler de vardır (Rifat, 2009, s. 13).

Batı edebiyatında gösterge üzerine yapılan çalışmaların tarihi binlerce yıl öncesine kadar uzansa da çağdaş göstergebilimin temelleri 20. yüzyılda Amerikalı filozof Charles Sanders Peirce (1839-1914) ve İsviçreli dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857-1913) tarafından atılmıştır (Güneş, 2013, s. 334-336). Peirce, mantıksal kökenli bir göstergebilim

⁵ Göçmen edebiyatı

⁶ Türk-Alman edebiyatı

anlayışı geliştirerek göstergelerin mantıksal işlevleri üzerinde dururken, Saussure göstergelerin toplumsal işlevlerine yoğunlaşmıştır (Güneş, 2013, s. 337). Göstergibilimin temelini atan bu iki ismin göstergibilim anlayışları arasındaki bir diğer fark, geliştirdikleri modellerde görülebilir. Peirce; yorumlayan, nesne ve göstergeden oluşan üçlü bir model geliştirirken, Saussure; gösteren ve gösterilenden oluşan ikili bir model geliştirmiştir (Güneş, 2013, s. 337).

Göstergibilim, günlük yaşamda iletişimi sağlayıp hayatı kolaylaştıran dil, tabela veya trafik işaretleri gibi belli pratikler sonucunda otomatik çözümlenen göstergelerin yanında, örneğin edebi eserlerde yer alan oldukça karmaşık yapıdaki göstergeleri de çözümlenmeye çalışır. Bunun için birçok farklı modele başvurur. Göstergibilimsel çözümleme için geliştirilen bu modellerden biri, Rus bilim insanı Vladimir Propp tarafından oluşturulup "Masalın Biçimbilimi" adlı eserde yayımlanan ve "saldırgan, aranılan kişi, yardımcı, bağışçı, gönderen, kahraman ve düzmece kahraman" olmak üzere yedi eyleyenden oluşan modeldir (Altunkaya, 2012, s. 762).

Bu çalışmada çözümleme modeline başvuru Greimas, Propp'un yukarıda sözü edilen yedi eyleyenli modelini değiştirerek altı eyleyenli ve masal dışındaki edebi türlerin çözümlemesinde de kullanılmaya uygun yeni bir eyleyenler modeli geliştirmiştir (Güran Yiğitbaşı, 2018, s. 57):

1. Gönderen: Bir anlatının öznesini bir nesneye yönlendiren şey/kişi
2. Gönderilen: Gönderenin bağlantılı olduğu şey/kişi
3. Özne: Anlatının başkişisi olarak tanımlanabilir
4. Nesne: Öznenin ulaşmaya çalıştığı şey/kişi
5. Yardımcı: Öznenin nesneye ulaşması konusunda yardımcı olan şey/kişi
6. Engelleyici: Öznenin nesneye ulaşması konusunda engelleyici olan şey/kişi

Greimas'ın modelinde çözümlenen metin öncelikle kendi içerisinde anlamlı bütün oluşturan ve asıl metinde belirli işlevlere sahip olan bölümlere ayrılır (Dağlı, 2012, s. 16). Ünlü göstergibilimci Roland Barthes (1993), bu bölümlenme ya da başka bir deyişle kesitleme işini aşağıdaki gibi tanımlamaktadır:

Her dizge, sınıfların bilinen birimler bileşimi olduğundan, öncelikle anlatıyı kesitlemek ve anlatsal söylemin az sayıda sınıfa dağıtabileceğimiz parçalarını belirlemek gerekir; kısacası en küçük anlatı birimlerinin tanımlanması yapılmalıdır (Barthes, 1993, s. 89).

Bu bağlamda bir metni doğru bir şekilde bölümlendirmenin göstergebilimsel çözümlemedeki en önemli işlemlerden biri olduğu söylenebilir. Çünkü çözümlemenin ilk aşaması olan bölümleme işlemi, çözümlemenin devamı için dayanak teşkil edecektir.

Greimas'a göre her edebi eserde öznenin karşısında gizli ya da açık bir şekilde yer alan karşı-özne vardır (Yücel, 2005, s. 157). Yücel'e (2005, s. 158) göre özenin de, karşı-öznenin de amacı bir nesneyi korumak ya da ele geçirmek olduğu için edebi eserlerde özne ve karşı-öznenin karşılaşması bazen bir çarpışma, bazen de bir değişim olarak ortaya çıkabilir. Bir eserdeki ilgili öznelerin eser boyunca yaşadıkları değişim ve dönüşümler, Greimas'ın geliştirdiği göstergebilimsel dörtgen üzerinden gösterilebilir. Rifat'a (2009, s. 79) göre göstergebilimsel dörtgen; eserdeki temel anlamsal yapıyı (karşıtlıklar) ve temel sözdizimsel yapıyı (karşıt unsurlar arasındaki mantıksal ilişkiler, dönüşümler) değerlendirmeye olanak sağlar. Greimas'a göre göstergebilimsel dörtgen bir eserde yer alan kişiler arasındaki bağlantıların gösterilmesinde tutarlı bir araç olarak hizmet edebilir (Yücel, 2005, s. 144).

Bir sonraki bölümde yapılan öykü çözümlemesinde Greimas'ın modeline uygun olarak önce öykü bölümlere ayrılmış, ardından bu bölümlerin çözümü yapılarak her bölümün öykünün bütünsel yapısındaki işlevi açıklanmıştır. Öykünün eyleyenler şeması belirlenip tablo içinde verilmiş, öyküdeki öznenin izlencesini gerçekleştirmek için gerçekleştirdiği edimler ve yaşadığı dönüşümler gösterilmiştir. Çözümlemenin son kısmında ise öyküdeki özne ve karşı-öznenin öykü süresince yaşadıkları dönüşümler ve bu iki özne arasındaki karşıtlıklar göstergebilimsel dörtgen üzerinden görselleştirilmiştir.

***Yeşeriyor* Adlı Öykünün Göstergebilimsel Çözümü**

Bu bölümde Yüksel Pazarkaya'nın ilk kez 1975 yılında yayımladığı *Yeşeriyor* isimli üç sayfalık öykünün çözümü yapılmıştır. Çözümlemede Greimas'ın eyleyenler modeli kullanılmıştır.

Öyküde, ailesini memleketinde bırakıp onları geçindirebilmek ve çocuklarını okutabilmek için Almanya'ya çalışmaya gelen Hamit adlı karakterin hayatından küçük bir kesit sunulmaktadır. Hamit, Almanya'ya gelişinin üstünden birkaç sene geçtikten sonra işsiz kalır ve işsizlik maaşı alabilmek için işçi kurumuna gider. Türk misafir işçilerin dil sorununu çözmek için kurumda görevlendirilmiş Türk bir tercüman, Hamit'i aşağılayıp kovmaya çalışır. Fakat başına geleceklere önceden hazırlanan Hamit, tüm bu aşağılamalara karşı galip gelerek istediğini elde etmeyi başarır.

Öykünün Bölümlere Ayrılması

Bölüm I.

Öykünün başkarakteri Hamit, işsizlik parası almak için Almanya'da yaşadığı şehrin işçi kurumuna gider. Fakat kurumda çalışmakta olan Türk bir tercüman, Hamit'in gelişini hoş karşılamaz:

"Ne işin var senin burada?" diye çıkıştı Hamit'e. Boynunu dolayan boyunbağı değil, tasma adamın. Öfkesi, kellesini sattığı boyunduruktan doğuyor (Pazarkaya, 2011, s. 53).

Çünkü Hamit, daha önce de bu kuruma gidip işsizlik parası almak istemiş, ama tercüman tarafından reddedilip bir daha gelmemesi konusunda uyarılmıştır. Tercüman, Hamit'i kolundan tutup işçi kurumunun koridorlarında sürükler.

Bölüm II.

Bu bölümde anlatıcı, Hamit'in hayatıyla ilgili ek bilgiler verir. Hamit, Almanya'ya geleli beş yıl olmuş, ailesini memleketinde bırakmıştır:

Hamit, beş yıldır çalışıyor. Beş yıl önce sırası gelmişti. Ana baba, bir kadın ile dört çocuk bıraktı ardında (Pazarkaya, 2011, s. 53).

Hamit'in Almanya'ya geliş amacı, burada çalışıp ailesini doyuracak ve çocuklarını okutacak kadar para kazanmaktır. Ne var ki işler istediği gibi gitmemiş ve gurbette zor bir duruma düşmüştür. Fakat memleketinde de çalışıp ailesini geçindirmeye yetecek kadar para kazanabileceği bir işi olmadığı için Almanya'da kalmaya mecburdur.

Bölüm III.

Tercüman, Hamit'i koridorda hırpalamaya devam etmektedir. Bu sırada koridorda bulunan diğer kişiler olayları sadece izlemekle yetinmekte, herhangi bir şekilde müdahale etmemektedir. Hamit, cüssesi itibariyle tercümanın iki katı olmasına rağmen hem saygısından hem de çaresizliğinden dolayı tercümanın yaptıklarına karşılık vermez.

Bölüm IV.

Kendisine yapılan aşağılamalara daha fazla dayanamayan Hamit, tercümanı tuttuğu gibi bir odaya sokar. Burada bir takım tehditkâr laflar etse de tercümanın Hamit karşısında sinmeye pek de niyeti yoktur. Tercüman, Hamit'i Almanya'dan attırmakla tehdit eder:

Sıra tercümandaydı. Dili ilk tutulmuşluğundan kurtulur gibi oldu: "Pişman edeceğim seni, Almanya'dan attıracağım, göreceksin!" dedi (Pazarkaya, 2011, s. 54).

Bölüm V.

Hamit, Almanya'dan atılma tehdidine boyun eğmeyip öfkesinin şiddetini daha da arttırır. Tercümanı Türklüğün "yüzkarası" (Pazarkaya, 2011, s. 55) olmakla suçlar. Hamit'in bu denli şiddetli öfkesini beklemeyen tercüman, şaşkınlık ve korku içinde kendisine söylenenleri dinlemektedir. Hamit, artık işçi haklarını gayet iyi bildiğini, eğer hakkı olan işsizlik maaşını vermezse kötü şeyler yapacağını söyler. Dili tutulmuşa dönen tercüman, kendisine söylenenlere hiçbir şekilde itiraz edemez ve Hamit'in istediği belgeleri hazırlar.

Bölümlerin Çözülmesi

Birinci bölüm: Giriş.

"Ne işin var senin burada?" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile başlayıp "Kaç yıldır kazandığın yetmiyor mu?" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile biten birinci bölüm, öykünün girişini yapıp okuyucu direkt olayın içine çeken bölümdür. Anlatı izlencesi, giriş bölümünde çok net bir şekilde sergilenir. Hamit, ailesini geçindirebilmek için işsizlik parası almak istemektedir.

Öyküde gönderen işlevinin üstlenicisi başka bir özne değil, paraya olan ihtiyaçtır:

Tablo 1

Eyleyenler Şeması

Gönderen	Gönderilen	Özne	Nesne	Yardımcı	Engelleyici
Para ihtiyacı	İşçi kurumu	Hamit	İşsizlik maaşı	Yasa bilgisi	Tercüman

Hamit, kuruma ilk gidişinde reddedilip yeniden gelmemesi konusunda tembihlense de gönderen (para ihtiyacı), ailesini de etkilediği için çok güçlü bir ihtiyaçtır. Bu nedenle Hamit, daha önceki başarısız denemelerine rağmen bu kez kendini daha iyi bir şekilde hazırlayıp bütün işçi haklarını öğrenir ve öykünün anlatı izlencesini başlatır. Başka bir deyişle öykü, anlatısını Hamit'in mecburiyetine borçludur.

İkinci bölüm: İhtiyacın sebebinin okuyucuya aktarılışı.

"Hamit, beş yıldır çalışıyor" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile başlayıp "Ve biliyordu [...] dönmek isteyip dönemeyeceğini; Tanrı'ya, dön dememeleri için yakarıp duracağını" (Pazarkaya, 2011, s. 53) ile biten ikinci bölüm, ilk bölümde ortaya çıkan öykü izlencesinin arka planını anlatıp, okuyucuya Hamit'in neden "gönderene" karşı gelemeyeceğini anlatır.

Üçüncü bölüm: İyi ve kötünün ayrımı.

"Tercüman, kolundan yapışmış, geri geri tepinerek çekmeye, sündürmeye çalışıyordu Hamit'i" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Dost, dost, diye yürüyüp oturan. Veyselce bir

Anadolu insanı. Kafasında dostluk yeşeren" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile biten üçüncü bölümde iyi (Hamit) ve kötü (Tercüman) ilk kez anlatıcı yorumlarıyla birbirinden ayrılır. Öykünün başkışisi Hamit'in ağzından daha önce tercümanın kötü bir karakterde oluşuna dair sözcükler dökülse de, yaptığı bu betimleme kendisi de yaşanan olayların taraflarından biri olduğu için okuyucu açısından ikna edici bir ayırım oluşturmaz. Fakat üçüncü bölümde anlatıcı bu ayırımı netleştirir ve kendini iyinin yanında konumlandırıp yorumlarıyla onu açıkça destekler.

Bölümün yukarıda verilen giriş ve çıkış cümleleri, bu iyi ve kötü ayırımının dilsel göstergeleri rolünü oynar. Tercüman, bölüm girişinde şiddet uygulayan ve kavgacı bir profilde gösterilirken, Hamit bölümün bitiş cümlelerinde dost canlısı Anadolu insanı olarak tanımlanır.

Bölümlerin giriş ve bitiş cümleleri sadece üçüncü bölümde değil, beş bölümün tümünde de ilgili bölümün konusunu ve kendi içindeki izlencesini çerçeveleyip konu ve izlencenin temeline işaret eden dilsel gösterge görevini görür.

Dördüncü bölüm: Hamit'in ilk tepkisi.

"Hamit kendini tuttukça, kuduruyordu öbürü" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Pişman edeceğim seni, Almanya'dan attıracağım, göreceksin!" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile biten bölüm, Hamit'in kendisine yapılan zorbaca davranışa karşı kontrollü bir şekilde tepki vermeye başladığı ilk bölümdür. Hamit'in öfkesi tercümanı sindirmeye yetmez. Çünkü tercüman, Hamit'in öfkesinin ne derece tehlikeli olabileceğini anlamaz.

Beşinci bölüm: Hamit'in iyice öfkelenip izlencesini gerçekleştirmesi.

"Hamit daha bir öfkeleni, ama içten içe" (Pazarkaya, 2011, s. 54) ile başlayıp "Tercüman [...] bir boş belge alıp doldurdu" (Pazarkaya, 2011, s. 55) ile sonlanmaya başlayan beşinci ve son bölümde, Hamit'in öfkesinin gerçekliğin görüp tehlikenin sıcaklığını hisseden tercüman, gerekli belgeleri doldurup Hamit'in temel izlencesini gerçekleştirmesine izin verir.

Bölümlerdeki olay sıralamasına göre Hamit, anlatı izlencesi boyunca izlencesini gerçekleştirmek için üç edim göstermiş ikisi başarısız olmuş son edimi başarılı olmuştur:

Tablo 2

Hamit'in izlencesini gerçekleştirmek için yaşadığı dönüşümler

Edim hali	Edim sonucu
Sakin ve kontrollü	Başarısız
Öfkeli ama kontrollü	Başarısız
Öfkeli ve kontrolsüz	Başarılı

Bu durum öykünün kötü karakteri tercümanın, karşısında kendisinden zayıf birini gördüğünde kendi özünü, vatanını ve en önemlisi insanlığını bir kenara bırakıp kurumsal otorite ve güce nasıl teslim olduğunu, hatta işgüzarlık yaparak kurumun işçilere verdiği hakka bile el koymaya çalıştığını, ama karşısındaki kişi dış gösterip tehlikeli olabileceğini hissettirdiğinde bu kez onun otoritesine teslim olarak işleri hallettiğini göstermektedir. Yani tercüman, otorite karşısında tamamen boyun eğip, deyim yerindeyse kraldan çok kralcı olan bir yapıdadır.

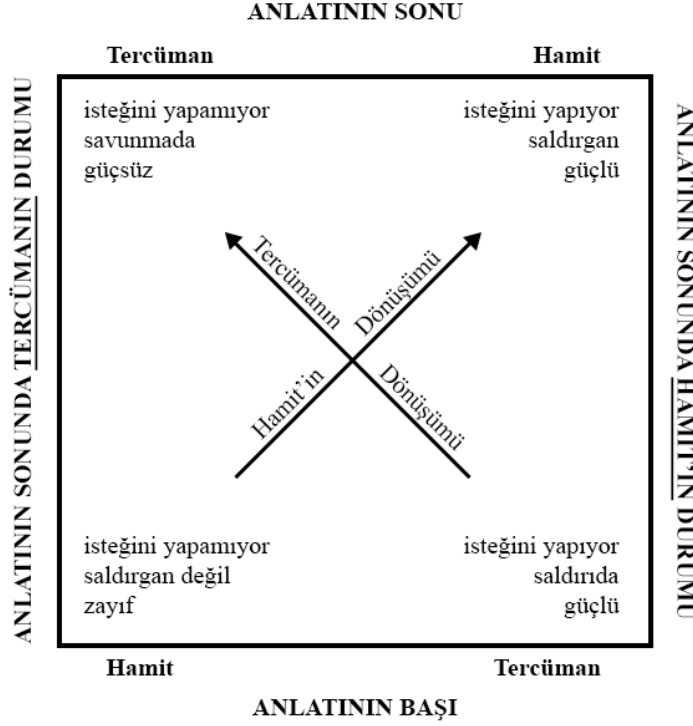
Öykünün Başı ile Sonu Arasındaki Dönüşüm

Hamit, öykünün başında isteğini yapamaz durumdayken (işsizlik maaşı almak), tercüman isteğini gerçekleştirmektedir (işsizlik maaşı vermemek). İsteğini gerçekleştirmek için adım adım çeşitli dönüşümler (bkz. Tablo 2.) yaşayan Hamit ve yukarıda ortaya çıkarılan itaatkâr yapısı gereği Hamit'in yaşadığı dönüşümün etkisi altında kalıp mecburi bir dönüşüm yaşayan tercüman, öykünün sonunda rollerini değişip adeta birbirlerinin yerine geçer.

Öykü başında saldırgan olmayan bir tavırda ve karşısındakine göre daha güçsüz bir durumda olan Hamit, öykünün sonunda saldırgan ve güçlü bir duruma gelir.

Tercümanın öykünün başındaki ve sonundaki durumu ise bunun tam tersidir. Öykü başında saldırgan ve güçlü bir durumda olan tercüman, yaşadığı dönüşümle öykü sonunda güçsüz bir duruma geçer ve artık saldırgan değil, savunma pozisyonundadır. Yani kısaca Hamit'in öykü başındaki durumuna geçiş yapmıştır.

Bu dönüşüm Şekil 1'de gösterilmiştir:

Şekil 1. Greimas'ın göstergebilimsel dörtgeni üzerinden öyküde yaşanan dönüşüm

Sonuç

Çözümlenen öyküde karakterlerin hal ve tavırları çözümlenmiş, kimin nasıl gösterildiği ve hakkını almak için nasıl davranması gerektiği ortaya çıkarılmıştır. Bu verilere göre, Pazarkaya'nın öyküyü yazdığı dönemde Almanya'daki Türklere bazı uyarılarda ve tavsiyelerde bulunduğu görülmüştür.

Bunların en başında, karşılarındaki kişi Türk bile olsa her konuda güvenilmemesi gerektiği ve bazı kişilerin bulunduğu makamı korumak ve belki de makamında daha da yükselebilmek için işgüzarlık yaparak yasal olarak kazanılmış haklara bile engel olmaya çalışabileceği uyarısı gelmektedir.

Pazarkaya, bu noktada dönemin işçi Türklerine çok önemli bir tavsiyede bulunup haklarını ve yasaları iyi öğrenmelerini öğüt verir. Tabii bunu düz ve etkisiz bir şekilde "yasaları ve haklarınızı öğrenin!" diyerek yapmaz. Önce yarattığı karakter Hamit'in yaşadıkları üzerinden öykü ve okuyucu arasında bağlantı kurup, zaten benzer sorunlarla boğuşan okuyucunun karakterle özdeşleşmesini sağlar. Daha sonra bu karakter üzerinden yapılmasını gerekeni gösterir. Çünkü Hamit, istediğini ancak haklarını öğrendikten sonra alabilmiştir.

Yüksel Pazarkaya'nın Hamit üzerinden dönemdeki işçi Türklere verdiği bir diğer önemli tavsiye ise haklı oldukları durumlarda karşısındakinden korkmamaları ve kendilerini ezdirmemeleri gerektiğidir.

Özetle incelenen öykünün yetmişlerin Almanya'sındaki işçi Türklere öyküdeki başkarakter Hamit'in yaşamı üzerinden gösterdiği ve verdiği tavsiyeler şu şekildedir:

- karşınızdaki kişi kendi milletinizden de olsa sonsuz bir güven duymayın
- haklarınızı ve yasaları iyi bir şekilde öğrenip hakkınızı arayın
- haklı olduğunuz durumlarda karşınızdakinden korkmayın ve kendinizi ezdirmeyin, gerektiğinde sertlik gösterin

Sonuç olarak Pazarkaya'nın *Yeşeriyor* adlı öyküsünde verdiği mesajların üzerinden neredeyse elli yıllık bir süre geçmiş olmasına rağmen hala geçerliliğini koruduğu görülmüştür. Almanya'daki Türkler tarafından günümüzün popüler eserlerinde işlenen hak arayamama, ezilmeye karşı mücadele ve gerektiğinde sertlik göstermenin gerekliliği gibi konular (bkz. Nakiboğlu, 2012), çözümlenen öyküde Pazarkaya tarafından da aynı şekilde işlenmiştir. Bu durum öykü başkışisi Hamit'in yaşadığı; yasaları bilmeme nedeniyle hakkını arayamama ve tercüman tarafından ezilme, daha sonra haklarını öğrenip tercüman karşısında daha dik bir duruş sergileyip gerektiğinde tercümana aynı sertlikle karşılık verme gibi olaylarda görülebilir.

Kaynakça

- Altunkaya, H. (2012). "Beyhude Ömrüm" adlı hikâyenin Greimas'ın eyleyenler modeline göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 7(4), 761-771.
- Asutay, H., ve Çarıkçı, T. (2015). Göçün ellinci yılında Almanya'da yükselen değer: Türk-Alman göçmen yazını. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 17-32.
- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel serüven* (1. Baskı). (M. Rifat ve S. Rifat, Çev.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1966)
- Dağlı, A. (2012). Göstergebilimsel yöntemle bir efsane çözümlemesi: Ferhat ile Şirin. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 13-30.
- Demir, A. (2011). Sosyo-ekonomik yönüyle Almanya'ya göçün Yüksel Pazarkaya'nın 'Oturma İzni' adlı öykü kitabına yansımaları. *Turkish Studies*, 6(3), 675-689.
- Güneş, A. (2013). Göstergebilim tarihi. *Humanities Sciences*, 8(4), 332-348.
- Güran Yiğitbaşı, K. (2018). "Yolculuk" adlı çocuk kitabının Greimas'ın göstergebilimsel çözümlemesi ile incelenmesi. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 3(1), 53-79.
- Kuruyazıcı, N. (2001). Almanya'da oluşan yeni bir yazının tartışılması. M. Karakuş ve N. Kuruyazıcı (Ed.), *Gurbeti vatan edenler Almanca yazan Almanyalı Türkler* içinde (s. 3-24). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Nakiboğlu, M. (2012). *Almanya'daki göçmen gençlerin dili / Ich bin Kanak*. Saarbrücken: Türk Alim Kitabevi.
- Pazarkaya, Y. (2011). *Oturma izni - Güz rengi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Saka, N. (2018). Almanya'daki Türk göçmen yazınına kavramsal bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1875-1888.
- Yücel, T. (2005). *Yapısalcılık*. İstanbul: Can Yayınları.
- Zengin, D. (2000). Göçmen Edebiyatı'nda yeni bir yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" adlı romanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40(3-4), 103-128.
- Zengin, E. (2010). Türk-Alman Edebiyatına tarihsel bir bakış ve bu edebiyata ilişkin kavramlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 12(12), 329-349.

**ROBERT SCHUMANN'IN OP. 129 VİYOLONSEL KONÇERTOSU'NA
GENEL BİR BAKIŞ**

Mehmet Semih KARLIDAĞ¹

Öz

Romantik dönemin en önemli bestecilerinden Robert Schumann'ın (1810-1856) hayatının son döneminde viyolonsel repertuarına kazandırdığı Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu, yorumcular tarafından sıklıkla seslendirilen bir eser olmakla beraber, viyolonsel repertuarının en önemli eserlerinden biri olarak bilinmektedir. Eseri geçmişten günümüze viyolonsel repertuarında bu denli önemli kılan başlıca unsurlar, konçertonun Robert Schumann'ın hayatı boyunca yazdığı tek viyolonsel konçertosu olması ve eserin, bestecinin hayatının son döneminin izlerini taşıyan özgün müzikal dilinin bir yansıması olmasıdır. Eser hakkında Türkiye'de yeterli akademik çalışmanın olmaması nedeniyle bu araştırmayla, Robert Schumann'ın Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu'nun viyolonsel repertuarındaki öneminin vurgulanarak, eserin bestecinin hayatındaki tarihsel süreçteki yeri ve biçimsel açılarından ele alınması, karşılaştırmalı olarak yorumlama tekniklerinin incelenmesi ve eser hakkında bilgi sahibi olmak isteyen müzik araştırmacılarına, eseri yorumlayacak çellistlere bir kaynak oluşturması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Viyolonsel, Robert Schumann, konçerto, analiz, müzik

**AN OVERVIEW OF OP. 129 VIOLONCELLO CONCERTO BY
ROBERT SCHUMANN**

Abstract

Robert Schumann (1801-1856) was one of the most important composers of the romantic period and his Op. 129 A Minor Violoncello Concerto is one of the most important works of cello repertoire, and it is frequently performed by interpreters. What makes the work so important in the cello repertoire from the past to the present is that the concerto is the only cello concerto written by Robert Schumann throughout his life, and the concerto has a reflection of the original musical language of the last period of the composer's life. Due to lack of adequate academic studies about Robert Schumann's Op. 129 A Minor Cello Concerto in Turkey, main goal of this study is to

¹ Arş. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, Çalgı Eğitimi Bölümü, mskarlidag@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2771-3743

create a source about the Op. 129 Cello Concerto and to make comparative analysis about the interpretation techniques for researchers and interpreters who will perform Schumann's Op. 129 Cello Concerto. In this study, the importance of A Minor Violoncello Concerto in the cello repertoire has been emphasized from historical perspective of the composer's life and formal aspects.

Keywords: Violoncello, Robert Schumann, concerto, analysis, music

Giriş

Robert Schumann'ın Hayatı

1810 yılında, Almanya'nın doğusunda yer alan, bugünkü Sachsen eyaleti sınırları içinde kalan Zwickau şehrinde dünyaya gelen Robert Schumann, kitap alım satımı ve yayıncılık ile uğraşan bir babanın, August Schumann'ın oğluydu. August Schumann yayıncılığının yanında özellikle İngilizce kitaplardan yaptığı çevirileri ile de dönemin edebiyat camiası tarafından tanınan bir isimdi. Erkek kardeşi ile birlikte işlettiği Gebrüder Schumann (Schumann Kardeşler) isimli kitapçı, Robert Schumann'ın büyük bir edebiyat külliyatı içinde büyümesini sağlamış, bestecinin edebiyata olan yoğun ilgisinin ana kaynağını oluşturmuştu. Kaldı ki, Robert Schumann'ın üç erkek kardeşi de baba meslekleri olan yayıncılık ile uğraşmayı tercih etmişlerdi. Schumann ilk müzik derslerine yedi yaşında Johann Gottfried Kuntsch'dan (1757-1855) aldığı piyano dersleri ile başladı. Dokuz yaşında ilk ciddi besteleme girişiminde bulundu ve on bir yaşında eşlikçi olarak sahneye çıktı. 17 yaşında Alman yazar J. P. Richter'e karşı ciddi bir hayranlık duymaya başlayıp, yazılarında onun üslubunu taklit etmeye başladı. Zwickau'daki okul yıllarında bir okul orkestrası ve bir edebiyat topluluğu kurdu. Toplulukta Alman Edebiyatı'nın önemli isimlerinin eserlerini tıpkı Beethoven'ın Lesegesellschaft'ında yaptığı gibi (Edebiyat Topluluğu) arkadaşlarına okuyordu. Piyano öğretmeni Kuntsch artık kendisinden öğreneceği bir şey kalmadığını piyano çalışmalarını kendi başına sürdürmesini söyleyince Schumann, konserlere giderek ve çeşitli partiyonları inceleyerek kendisini geliştirmeye çalıştı. Fakat bu şekilde kayda değer bir gelişme sağlayamadı. Babasının 1826'daki vefatının ardından Leipzig Üniversitesi'nde hukuk tahsiline başladı. Leipzig'de olması onun Friedrich Wieck (1785-1873) ile tanışmasını sağlayarak hayatını tamamen değiştirdi. Wieck ile piyano derslerine yeniden başlayan Schumann dersler esnasında müziğini derinden etkileyecek olan müstakbel eşi Clara Wieck ile tanışacaktı

Leipzig'de bir yıl kaldıktan sonra hukuk tahsilini yarıda bırakıp Güneybatı Almanya şehri Heildelberg'e geçen Schumann, burada müziğe odaklanarak Schubert stilinde valsler

bestelemeye bestelemiş, piyano virtüözü olmak için zamanın büyük bir kısmını piyano çalışarak geçirmişti. Schumann, tek başına yaptığı çalışmaların yeterli olmayacağını anlayıp tekrar Leipzig'e döndü ve Friedrich Wieck ile çalışmaya devam etti. Friedrich Wieck'in evine yerleşen Schumann böylelikle Friedrich Wieck'in kızı Clara ile daha çok zaman geçirme fırsatı bulmuş ve Clara'nın da kompozisyon hocası olan Heinrich Dorn'dan (1804-1892) kontrpuan ve sürekli bas dersleri almaya başlamıştı. Schumann'ın opus numarası verdiği ve 1831'de yayımlanan ilk eseri Abegg Varyasyonları olmuştu. 1831 yılı Schumann'ın piyanist olma hayallerinin de son bulduğu bir yıl olmuş, dayanılmaz el ve kol ağrıları ustaca piyano çalmasını imkânsız hale getirmişti. Bu üzücü olayın tek olumlu yanı Schumann'ın artık tümüyle besteciliğe odaklanacak olmasıydı. 1830'lu yıllarda yoğun olarak piyano repertuarı üzerine çalışan Schumann, 1840 yılında vokal müzik üzerine yoğunlaşmış, 1841'de eşi Clara'nın da teşviki ile senfonik müzikle ilgili besteler yapmıştı. Felix Mendelssohn tarafından 1843 yılında kurulan Leipzig Konservatuarı'nda piyano ve bestecilik alanlarında profesör olarak çalışmaya başlamış, 1850 yılında ise Düsseldorf Belediyesi'nde müzik direktörlüğü ve orkestra şefliği görevine getirilmişti. Orkestra şefliği gibi daha önce tecrübe etmediği bir alanda çalışmaya başlayan Schumann, yönettiği sekiz konserden sonra bu alandaki performansı beğenilmeyince bu işini kaybetti. Çalışmayı bıraktıktan sonra derin bir depresyon içine giren Schumann, bozulan sağlığının da etkisi ile 27 Şubat 1854 günü kendini Ren nehrine atarak intihar etme girişiminde bulundu. Nehirdeki kayıkçılar tarafından kurtarılan Schumann, Bonn şehrinde bir akıl hastanesine yatırıldı. 29 Temmuz 1856 tarihinde ise hayata gözlerini yumdu.

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu'nun Tarihçesi

Viyolonsel konçertosu Schumann'ın Düsseldorf Belediyesi Orkestrası'nda müzik direktörlüğü yaptığı dönemde, 10 ve 25 Ekim 1850 tarihleri arasında iki haftalık bir süre içerisinde yazılmıştır. Robert ve Clara Schumann hayatlarındaki yeni Düsseldorf dönemine mutlu bir başlangıç yapmış ve Düsseldorf Koro ve Orkestra müzisyenleri tarafından sıcak bir şekilde karşılanmışlardır. Robert Schumann, Düsseldorf'daki "kaliteli müzik" arzulayan insanlardan son derece etkilendiğini ve Düsseldorf'daki dinleyicilerin kendisini şaşırttığını söylemiş, (Jensen, 2001, s. 260) 1850-1851 yılları arasında oldukça üretken bir dönem geçirmiştir. Düsseldorf'daki ilk dört ayında pek çok koral ve vokal eserler bestelemiş, Nikolaus Lenau'nun metinleri üzerine Op. 90 şarkıları, Op. 127 Şarkılar, Op. 144 Yeni Yıl Şarkısı orkestrasyonu, Op. 99 Bunte Blaetter, Op. 124 Albumblaetter piyano eserleri, Op. 100 Braut von Messina Uvertürü gibi senfonik eserler, Op. 97 3. Senfoni ve Op. 129 Viyolonsel

Konçertosu bu mutlu dönemde yazılmıştır. Clara Schumann eşi Robert Schumann'ın Viyolonsel Konçertosu'nu çalgının karakterine yakışır bir şekilde bestelediğini, Robert Schumann ise eserin oldukça eğlenceli olduğunu belirtmiştir (Loesch, 1998, s.8). Robert Schumann için iyi başlayan Düsseldorf dönemi ne yazık ki uzun sürmemiş, Schumann'ın orkestra şefi olarak tecrübesinin ve müzikal anlayışının olmaması sert eleştirilere maruz kalmasına neden olmuştur. Alan Walker, bestecinin provalarda kendini açık ve anlaşılır şekilde ifade edemediğini ve vuruş tekniğinin olmadığını belirtmiştir (Walker, 1976, s. 109). Hatta Düsseldorf yerel gazetesi Robert Schumann ile ilgili sert eleştiriler yayımlamıştır. Bestecinin 1853 yılı sonunda Düsseldorf müzik komitesi ve müzisyenler ile olan ilişkisi, Schumann'ın görevinden istifaya zorlandığı bir noktada kötüleşmiş, Schumann'ın kötüleşen akıl sağlığı yaşadığı kariyer krizi ile iyice ağırlaşmış, Schumann 1853 yılının temmuz ayında bir sabah inme geçirmiştir. Bu zor zamanlarda kemancı Joseph Joachim, ve bestecinin arkadaşı ve genç destekçisi Johannes Brahms, Schumann'a eser bestelemeye devam etmesi için destek olarak, F.A.E. keman sonatı², Üçüncü Keman Sonatı, Opus 110 No 3 Piyanolu Üçlü, Keman ve Orkestra için Fantezi gibi eserlerin yazılmasına destek ve ilham kaynağı olmuşlardır.

Zor geçen bu günlerde Schumann, viyolonsel konçertosunu çellist Robert Bockmühl yardımıyla yeniden gözden geçirmiştir. John Worthen'e göre, besteci ayrıca Friedrich Wilhelm Forberg ve Christian Reimers ile birlikte de çalışmıştır. İlk bölüm temposunun dörtlüğe 144 metronom yerine dörtlüğe 130 metronoma indirilmesi haricinde Robert Schumann, Bockmühl'ün usta bir çellistin bakış açısıyla önerdiği, müzikte "ossia" olarak tabir edilen, eserdeki belirli orijinal pasajlara alternatif olarak çalınabilecek pasajları kabul etmemiştir. Bunun yanı sıra Joachim Draheim, Robert Bockmühl'ü viyolonsel için teknik olarak zorlu fakat müzikal olarak sığ virtüöz eserlerinin bestecisi olarak tanımlamaktadır (Loesch, 1998, s. 8). Yine de konçerto 1853 yılında Breitkopf & Härtel tarafından yayımlanmış, fakat Schumann eserin ilk seslendirilişine tanıklık edememiştir. Konçertonun ilk seslendirilişi 1860 yılının nisan ayında, Oldenburg Grand-Ducal Court Orkestrası eşliğinde çellist Ludwig Ebert (1834-1908) tarafından Robert Schumann'ın vefatından dört yıl sonra yapılmıştır. Schumann'ın eserle ilgili son düzeltme yaptığı tarih 1854 yılının şubat ayı olmuştur. Schumann'ın ciddi işitsel halüsinasyonlar gördüğü bu dönemde Clara Schumann son düzeltmelerin yapıldığı zamanları şu şekilde anlatmıştır:

² F.A.E. açılımı: Frei aber einsam (alm. Özgür ama yalnız)

Doktorlar ona yatak istirahati önermiş olmalarına rağmen, o ayağa kalktı ve viyolonsel viyolonsel konçertosu üzerinde değişiklikler yapmaya başladı. Belki de konçerto ile yeniden uğraşmak, işitsel halüsinasyonların onda yaptığı etkiyi azaltarak onu rahatlatıyordu. Robert, yaptığı düzenlemelerden sonra işitsel halüsinasyonların artık onun için daha dostane olduğunu söylemişti (Tunbridge, 2007, s. 121).

Düzeltilmeler yayıncıya 21 Şubat 1854 tarihinde, Schumann'ın intihar girişiminden altı gün önce gönderilmiştir. Bir viyolonsel konçertosu yazma fikri, Schumann'ın umut dolu Düsseldorf dönemi ile başlamış, bestecinin kariyerinde yaşadığı kriz, akıl sağlığının kötüye gitmesi ve eseri adadığı solist Bockmühl ile yaşadığı sorunlarla ilerlemiş, halüsinasyon krizlerinin etrafını sardığı bir anda son düzeltilmeler yapılmış ve intihar girişimi ile son bulmuştur. Bestecinin eşi Clara Schumann, eser hakkında şöyle bir yorumda bulunmuştur:

Eserdeki ruh, mizahi üslup, dirilik, viyolonsel ve orkestranın iç içe bir bütün oluşturması ve romantizm gerçekten heyecan vericidir. Şarkı stilineki tüm pasajlar birbiriyle ahenk içinde, derin bir his yaratmaktadır (Paxman, 2014, s. 419).

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu'na Eleştirel Bir Bakış

1850 yılında bestelenen konçerto hakkında 19. ve 20. yüzyıllarda birbirinden farklı eleştiriler yapılmıştır. Schumann'ın konçertoyu ithaf ettiği çellist ve besteci Robert Bockmühl dahil pek çok yorumcu konçertonun ne denli çalınabilir olduğunu sorgulamışlardır. Eser daha çok, teknik açıdan zorluk çıkaran ve virtüöz eseri görünümünden uzak olmakla eleştirilmiştir. Heinz von Loesch, eserin ithaf edildiği kişi olan Robert Bockmühl'ün esere olan eleştirel bakışını üç ayrı konuda ele almıştır: (Loesch, 1995, s. 114-133)

- 1- Solo çalgının eserdeki konumu ve işlevi
- 2- Viyolonsel partisinin icra edilebilirliği
- 3- Virtüözite (İcrada ustalık gerektiren kısımların eserdeki oranı)

Müzikolog Donald Tovey ise eserin biçimsel olarak küçük kaldığını ve genişleme eğilimi göstermediğini belirtmiştir (Tovey, 1972, s. 185). Özellikle eserin son bölümü, yine biçimsel olarak oldukça parçalı bir yapıda olduğundan ve tek bir motifin sürekli tekrar etmesinden dolayı eleştirilmiştir. Joseph Kerman, eser finalinin ana temasının kaba ve hantal, iki ölçülük, sürekliliği durdurulamaz bir döngüde olduğunu; (Kerman, 2007, s. 185) Alfred Nierman ise eserin son bölümün Schumann'ın bestecilik anlamında “bocalamasının” bir ürünü olduğunu söylemiştir (Nieman, 1976, s. 166).

Bazı yorumcuların ise konçertonun zayıf orkestrasyonundan şikayet ettiği bilinmektedir. Hatta bu durum 1963 yılında, ünlü Rus besteci Dmitri Shostakovich'in eserin

orkestra eşliğini yeniden düzenlemesine neden olmuş, Shostakovich tarafından esere orijinal versiyonunda yer almayan bakır üflemeliler ve arp çalgıları eklenmiştir (Yu, 2011, s. 1). Konçerto müzikal olarak anlaşılması zor olan bir eser olarak da değerlendirilmiştir. Kemancı ve besteci Karl Böhm (1799-1884), eserdeki ilginç ve alışılmadık armonik hareketliliklere dikkat çekmiş ve eserin konserlerde çalınabilecek bir eser olmadığını söylemiştir. (Draheim, 1997, s. 9) Bu eleştiriler arasında belki de en ağırlı Oldenburg orkestrası şefi August Pott (1806-1883) aittir. Pott, eseri orkestra şefi olarak seslendirmeyi reddederek; eserin sıkıcı, korkunç ve berbat olduğunu söylemiştir. (Loesch, 1998, s. 9)

Schumann'ın viyolonsel konçertosuna yöneltilen bu eleştirilerin benzerleri bestecinin hayatının son döneminde yazdığı diğer eserlere de yöneltilmiştir. Laura Tunbridge, bu durumu, Schumann'ın hayatının son dönemlerinde akıl sağlığındaki sorunların bestecinin yaratıcılığını baskılamasının bir sonucu olarak değerlendirmiştir. (Tunbridge, 2007, s. 5) Schumann'ın Mi bemol Majör Hayalet Çeşitlemeleri, son yazdığı şarkılar ve WoO³ 23 Keman Konçertosu müzik dünyası tarafından kabul görmemiş eserler olmuşlardır. Bestecinin eşi Clara Schumann, Robert Schumann'ın son dönem "kusurlu" eserlerini yayınlamayı onun itibarını koruduğunu iddia etmiştir. Hatta bestecinin viyolonsel ve piyano için yazdığı 5 Romans'ı Clara Schumann tarafından imha edilmiştir. Viyolonsel Konçertosu'nun bu tür sert eleştirilere maruz kalmasının bir başka nedeni de, Schumann'ın 27 Şubat 1854 tarihindeki intihar girişiminden birkaç gün önce, bestecinin yoğun işitsel halüsinasyonlar yaşadığı bir dönemde, viyolonsel konçertosu üzerinde bir takım düzeltmeler yapmış olmasıdır. Tüm bu eleştirilerin haklı olup olmadığı sorusuna bugünün müzikal estetik algısı üzerinden yanıt vermek son derece zordur. Tarafsız bir estetik algı ile yaklaşıldığında, eleştirilere şu sorularla karşılık vermek belki mümkün olabilir. Konçertonun çalım zorluğu, yorumlama tekniklerine getirilecek yeni yaklaşımlarla çözülebilir mi? Son bölümün parçalı bir yapıda olması ve tek bir motifin sürekli kendini tekrar etmesi, arkasında yeterli müzikal sebepler bulunursa kabul edilebilir bir üslup olarak ele alınamaz mı? Bir konçerto zengin bir solo partiye, büyük ve hacimli bir orkestra eşliğine sahip olmak zorunda mıdır? Schumann'ın akıl sağlığının bozulması viyolonsel konçertosuna etki etmiş ise Schumann'ın daha önceki dönemlerde yazdığı eserlerde görülen üslup neden viyolonsel konçertosunda da hala varlığını devam ettirmiştir?

³ WoO: Werke ohne Opuszahl, (alm. opus numarası almamış eserler) bestecilerin opus numarası vermediği eserleri kodlamak amacıyla kullanılan kodlama türü.

Bütün bu sorular belki de geçmişte esere hakkında verilmiş kesin yargıların ve esere yöneltilmiş acımasız eleştirilerin eser üzerinde oluşturduğu baskıyı azaltmak için yeterli olabilecektir.

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu'nun Müzik Estetiği Perspektifinden Müzikal Yapısı

Op. 129 “Viyolonsel Konçertosu'nun” orijinal başlığı, eserin Schumann'a ait el yazmasında “Konzertstück für Cello und Orchester” yani “Viyolonsel ve Orkestra için Konser Parçası” olarak geçmektedir. Önemli bir çevrimiçi müzik sözlüğü olarak bilinen Oxford Grove Music Online'da “Konzertstück” kavramı, konçerto ile aynı yapıda fakat konçertodan daha küçük bir müzik formu olarak tanımlanmıştır. Fakat, Schumann'ın farklı eserlerinde kullandığı Fantasiestücke (Fantezi Parçaları), Maerchenbilder (Masal Resimleri), Kinderszenen (Çocuk Sahneleri) gibi başlıklara bakıldığında ve Fantasiestücke (Fantezi Parçaları) ve Nachtstücke (Gece Parçaları) başlıklı kitaplar yazmış yazar E.T.A. Hoffmann'dan etkilendiği düşünüldüğünde, “Konzertstück” kavramının bir müzik biçiminden ziyade atıfsal bir unsur olarak kullanıldığını düşünmek mümkündür. Kaldı ki Op. 129 Viyolonsel Konçertosu, üç bölümlü ve ortalama 25 dakika süreye sahip olup, konçerto formundan daha küçük ve kısa süren bir yapıda değildir. Schumann'ın diğer bir yandan bestelediği kaprislerle⁴ ön plana çıkan usta kemancı ve besteci Niccolò Paganini hayranı olması ve onun konserlerini de takip etmesinin, Konzertstück başlığını kullanmasında başka bir etken olduğunu düşünmek de mümkündür. Hoffmann'ın edebi anlamda “Stücke” yani parçalar kavramında anlatmak istediği, hayal aleminden belirli kesitler, sahneler sunmaktır. Schumann'da da etkisi görülmekte olan bu durum bestecinin eserlerine müzikal olarak yansımıştır. Müzikolog Leonard Meyer'in müzikte atıfsal anlam olarak nitelendirdiği; bestecinin eserlerinde kültürel alt yapısı gibi müzik dışı atıflara yer vermesinin söz konusu olduğu bu durumun, Schumann'da gerçekleştiği görülmektedir. Schumann, aynı zamanda viyolonsel konçertosunda her bir bölümü birbirinden koparmadan, birbirine bağlayarak, yani tek büyük bir bölüm etkisi yaratmaya çalışarak, “viyolonsel ve orkestra için konser parçası” başlığını neden kullandığı hakkında ipucu vermektedir. Besteci, böylece eserin atıfsal anlamını müzikal yapı üzerinden desteklemeye çalıştığını da göstermektedir.

⁴ Kapris: İt. Capriccio, neşeli ve hicivli bir üsluba sahip kısa parçalardan oluşan müzik eseri.

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu'ndaki Tempo Önerilerinin Modern Dönem Yorumcularındaki Yansıması

Pek çok modern dönem yorumcusu, hızlı bölümleri daha hızlı yavaş bölümleri ise daha yavaş yorumlama eğilimindedir. Carl Phillip Emanuel Bach, Allegro (hızlı) bir bölümün olması gerektiğinden daha hızlı, Adagio (yavaş) bir bölümün ise olduğundan daha yavaş yorumlanmasından kaçınılması gerektiğini belirtmiştir (Donington, 1974, s. 387). Amerikalı Müzikolog Neal Zaslaw, bu durumun seslerin, enstrümanların ve konser salonlarının çeşitlilik kazanmasının ve hacmen büyümesinin bir yansıması olduğunu, yorumcuların dinleyiciyi etkilemek amaçlı eserlerin tempolarından ödün verdiklerini belirtmiştir (Zaslaw, 1989, s.1).

Aşağıdaki tabloda bazı önemli yorumcuların eserle ilgili kullandığı metronom hızları gösterilmektedir. Yorumculardan Lynn Harrell ve Steven Isserlis, eserin üçüncü bölümünü Schumann'ın tempo önerisinden daha hızlı yorumlamışlardır. Eser için yeni bir orkestrasyon düzenlemesi yazmış olan Rus besteci Dmitri Şostakoviç de Schumann'ın dörtlüğe 114 olan metronom hızını değiştirerek, bölümün dörtlüğe 144 metronom hızında yorumlanmasını önermiştir. Fakat bu öneri, üçüncü bölümün sahip olduğu mizahi üslubu, çalınabilirliği ve melodik anlaşılabilirliğini kaybetmesine neden olmakta ve bölümü Şostakoviç stilinde bir askeri marş havasına sokmaktadır.

Tablo 1

Schumann'ın Metronom Hızı Önerileri ve Bazı Önemli Yorumcuların Kayıtlarında Kullandıkları Metronom Hızları

Dörtlüğe Göre	Robert Schumann'ın Önerisi	Pau Casals	Jacqueline Du Pré	Lynn Harrell	Steven Isserlis	Janos Starker	Mstislav Rostropovich
İlk Bölüm Metronom Hızı	130	96	84	103	105	95	102
İkinci Bölüm Metronom Hızı	63	42	40	39	46	43	46
Üçüncü Bölüm Metronom Hızı	114	97	105	120	123	113	106

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu ilk bölüm temposu Robert Schumann tarafından “nicht zu schnell” yani “fazla hızlı değil” olarak belirtilmiştir. Besteci metronom hızı belirterek eserin ilk bölümünün dörtlüğe 130 metronomda çalınmasını istemiştir.⁵ Görüldüğü üzere, Du Pré, Starker, Rostropovich ve Casals'ın birinci bölüm için kullandıkları metronom hızları bestecinin önerisinden neredeyse yüzde 30-40 oranında daha yavaştır. Bunun nedeni ilk bölümün bestecinin önerdiği hızda çalınmasının, eserin çalınabilirliği bakımından sorun teşkil etmesi ve bölümün melodik anlamını yitirmesi olarak gösterilebilir. İkinci bölümde örnek verilen yorumculardan hiçbiri bestecinin tempo önerisine uymadığı gibi öneriye yakın bir tempo bile belirlememiştir. Bölümün yine yüzde 40'a yakın bir oranda daha yavaş yorumlanması söz konusu olmuştur. Son bölümde ise bestecinin metronom hızı önerisine genel olarak uyulduğu ve öneriye yakın metronom hızlarının tercih edildiği görülmektedir. Ayrıca örnek verilen çellistlerin son bölümde Schumann'ın eşlikli kadansının yerine eşiksiz bir kadans yazarak icra ettikleri görülmektedir. Schumann'ın eşlikli kadansı, eserdeki tüm farklı hislerin birbirine bağlanarak bütüncül ve karmaşık bir yapı yaratma isteğine bağlı olduğundan, eşiksiz kadans tercihinin, konçertonun orijinal dokusuna ve duygusal renkliliğinin sürekliliğinde duraklama yaratarak esere zarar vermesi söz konusudur.

Op. 129 La Minör Viyolonsel Konçertosu ve Schumann'ın Diğer Eserleri Arasındaki Benzerlikler

Şekil 1. Schumann Kinderszenen (Çocuk Sahneleri) Albümü, Fast zu ernst (Adeta çok ciddi) eserinin son üç ölçüsündeki ön planda duyurulan sesler

Şekil 2. Schumann Op. 129 Viyolonsel Konçertosu'nun birinci bölüm ana teması

⁵ Besteci ilk bölüm için dörtlüğe 144 metronom hızı belirlemiş, fakat konçertoyu ithaf ettiği çellist Robert Bockmühl'ün bu hızı 130 metronoma indirmesini istemesi üzerine hızı 130 metronoma indirmiştir.

Görüldüğü üzere Kinderszenen (Çocuk Sahneleri) Albümü, Fast zu ernst eseri son dört ölçüsünde ön planda duyurulan seslerin gerek ritmik yapısı gerekse ezgi çizgisi birbirine tümüyle benzemektedir. Bu benzerlik özellikle piyanist Cyprien Katsaris'in 20 Aralık 1989 tarihli Kinderszenen canlı Tokyo konseri kaydında net bir şekilde duyulmaktadır. Schumann, viyolonsel konçertosundan on iki yıl önce, 1838 tarihinde bestelediği Kinderszenen albümünde konçertonun ana temasını belki de kafasında tasarlamış fakat bunun için on iki yıl bekleme tercihinde bulunmuştur. Romantik dönemin bir başka önemli Alman bestecisi Johannes Brahms, viyolonsel repertuarı ile ilgili olarak, Op. 38 Mi Minör Viyolonsel-Piyano Sonatı'nda tema konusunda Bach'ın "Die Kunst der Fuge" (Füg Sanatı)'dan yararlanmayı tercih etmiş iken, Schumann bu konuda ilhamını kendinden alarak ve bir anlamda kendine atıf yaparak, özgün bir yöntem kullanmıştır.

The image displays two musical scores side-by-side. On the left is the vocal score for 'Mein schöner Stern!' by Robert Schumann, Op. 101 No. 4, by Ruckert. It features a Tenor voice line and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Langsam' (♩ = 69). The lyrics are: 'Mein schö - - ner Stern! ich bit - te dich, o las - se du dein heit - res Licht nicht trü - ben durch den Dampf in mir, viel - mehr den Dampf in mir zu Licht, mein schö - ner Stern, ver - klä - ren hilf!'. The score includes dynamic markings like 'p' and 'dim'. On the right is the orchestral score for the second movement of Schumann's Violoncello Concerto, Op. 129. It is marked 'Langsam' (Lento) with a tempo of ♩ = 44. The score includes parts for Flute, Oboe, Clarinet, Bassoon, Horn, Trumpet, Timpani, Arpa, Violoncello solo, and Archi. The cello part is marked 'p' and 'pizz. poco espr.'. The orchestral parts include various dynamics and articulations like 'p', 'f', 'pizz.', and 'arco'.

Şekil 3. Schumann'ın Mein Schöner Stern Şarkısı ve Viyolonsel Konçertosu İkinci Bölümü (Şostakoviç Orkestrasyonu)

Yukarıdaki görselde görüldüğü üzere bestecinin Mein schöner Stern (benim güzel yıldızım) şarkısı ve Op. 129 Viyolonsel Konçertosu ikinci bölüm eşlik figürü benzerlik

taşımaktadır. Bu benzerlik Schumann'ın viyolonsel konçertosunu bestelerken şarkı formunda yazdığı eserlerden ve yine kendinden ilham aldığını göstermektedir.

Bir diğer benzerlik ise Şekil 4'te görüleceği üzere Schumann Viyolonsel Konçertosu son bölümü ve A. Dietrich, Brahms ve Schumann gibi üç farklı bestecinin ortak bir çalışması olması bakımından müzik tarihinde örneğine fazla rastlanmayacak, Frei aber einsam (F. A. E.) Keman Sonatı'nın son bölümü arasındadır. Bu sonatın ilk ve son bölümü Schumann tarafından bestelenmiştir.

The image displays two musical scores side-by-side. The left score is for Robert Schumann's Op. 129 Violoncello Concerto, IV. Finale, marked 'Markiertes, ziemlich lebhaftes Tempo'. It features staves for Violine (Violin) and Pianoforte (Piano). The right score is for the beginning of the F.A.E. Sonata, marked 'Sehr lebhaft. (♩ = 114.)', and includes staves for Flute (Fl.), Horn (Hob.), Clarinet in A (Cltr. in A.), Bassoon (Fag.), Horn (Hör.), Trumpet (Tr.), Piano (Pk.), and Cello/Double Bass (Vcllo/Bass). Both scores show a similar rhythmic and tonal structure in their respective sections.

Şekil 4. Robert Schumann'ın ilk ve son bölümünü bestelediği F.A.E. Sonatı'nın son bölümünün başlangıcı ve Op. 129 Viyolonsel Konçertosu'nun son bölümünün başlangıcı

Yukarıdaki görselde de görüldüğü üzere her iki eserin başlangıcı ritmik, tonal, fonksiyonel benzerlikler içermektedir. Bestecinin eserlerinin kronolojisine bakıldığında F.A.E. Sonatı'nı viyolonsel konçertosundan sonra yazdığı fakat F.A.E. Sonatı'nı bestelediği dönemde viyolonsel konçertosu üzerinde düzeltmeler yaptığı da bilinmektedir. Sonatı bestelerken Schumann'ın aklında hala viyolonsel konçertosunun olması muhtemelen F.A.E. Sonatı'na böyle bir etkide bulunmuştur. İki eser arasındaki benzerliğin, ilgili eserlerin kayıtlarının dinlenmesi ile çok daha net anlaşılması mümkündür.

Sonuç

İngiliz akademisyen John Worthen, Robert Schumann'ı, klasik dönem bestecisi Joseph Haydn'dan sonra, viyolonsel konçertosu yazan ilk büyük besteci olarak tanımlamıştır (Worthen, 2007, s. 315). Tovey ise konçertonun, viyolonselın olanaklarını sınırlamayı reddeden ve çalgının tüm güzelliklerini yansıtmayı amaçlayan çellistlere ilham kaynağı olduğunu belirtmiştir. (Tovey, 1972, s. 184-185) Konçertonun tüm bu özellikleri kendinden sonra Saint Saens, Dvorak ve Elgar gibi viyolonsel konçertoları besteleyen bestecileri de etkilemiş, hatta keman ve viyolonsel için ikili konçerto bestelemiş Johannes Brahms'ın üzerinde de etkileri olmuştur. Schumann'ın şarkı besteciliği anlayışına sahip olması, viyolonsel konçertosunu, konçerto ve şarkı gibi iki farklı türün sentezlenişinin bir örneği olarak bestelemesini sağlamış, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıl başında, Mahler ve Richard Strauss gibi vokal solo ve orkestra için şarkı albümü bestelemiş bestecileri de etkilemiştir. Schumann'ın çocukluk yaşlarından itibaren edebiyat ile olan yakın ilişkisinin vokal müzik repertuarına olduğu kadar, Op. 129 Viyolonsel Konçertosu üzerinde de etkileri olduğu görülmektedir. Bestecinin çocukluk yıllarında başlayan edebiyat tutkusu, eserlerinde romantik dönem edebiyatının dili ile konuşmasını sağlamıştır. J. Eichendorff, H. Heine, A. Chamisso, F. Schiller, F. Rückert ve E.T.A. Hoffmann, J. P. Richter gibi şair ve yazarların eserlerinden yansıyan duygular, bestecinin yarattığı müziği ile bir bütün oluşturmuştur. Okuduğu ve tecrübe ettiği her şeyi gizemli bir ruh hali ile müziğine aktaran Schumann'ın viyolonsel konçertosu, bestecinin yaşadığı 46 yıllık kısa ömrün ve Düsseldorf döneminin kısa bir özeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Op. 129 Viyolonsel Konçertosu, makalede sunulan karşılaştırmalardan anlaşıldığı kadarıyla bestecinin farklı dönem eserlerinden hisler taşımakla beraber, Schumann'ın konçertodan sonra yazılmış eserlerine de etkilerde bulunmuştur. Eserin ithaf edildiği çellist tarafından seslendirilmemiş olması, Schumann'ın fırtınalı bir dönemden geçtiği sırada konçerto üzerinde değişiklikler yapmış olması, Schumann'ın başka eserleri ile konçerto arasında benzerlikler yoluyla bağlar kurmuş olması ve eserin ilk seslendirilişini Schumann'ın hiç duymamış olması, eserin viyolonsel repertuarındaki yerinin ne denli özel olduğunu göstermektedir. Schumann, yaşadığı dönemde her ne kadar sert eleştirilere maruz kalmış ise de, yaşadığı hayal kırıklıklarından, acılarından ve hissettiklerinden yansıttığı ezgilerin, insanların kalplerinde uyumlu yankılar bulması, onu ölümsüz kılmıştır.

Kaynakça

- Burger, E. (1999). *Robert Schumann*. Mainz: Schott.
- Casals, P. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. ABD: Sony Classical. (1994).
- Davidson, H. N. (1957). *Dichterliebe by Robert Schumann* (Unpublished Master Thesis)
Texas: North Texas State College
- Donington, R. (1974). *The interpretation of early music*. London: Faber and Faber.
- Draheim, J. (1997). *Robert Schumann konzert für violoncello und orchester op. 129*.
Breitkopf&Haertel: Wiesbaden
- Du Pre, J. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. İngiltere: EMI Classics. (1992).
- Harrell, L. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. ABD: Decca. (1974).
- Isserlis, S. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. ABD: RCA Victor Red Seal. (1997).
- Jensen, E. (2001). *The master musicians: Schumann*. Oxford: Oxford University Press.
- Katsaris, C. (1838). *Schumann: Kinderszenen*, [CD]. Almanya: Teldec .(1989).
- Konzertstück müzik terimi tanımı. (t.b.) *Oxford Music Online*.
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000015355?rskey=ibeUAE&result=1>
- Loesch, H.V. (1998). *Robert Schumann Konzert für Violoncello und Orchester a-Moll, Op. 129: Meisterwerke der Musik*. Munich: Fink.
- Mayer, L. (1956). *Emotion and meaning in music*. London: Chicago Uni. Press.
- Nieman, A. (1976). *The Concertos, Robert Schumann: the man and his music*, London:
Barrie&Jenkins Ltd.
- Perrey, B. (2007). *The Cambridge companion to Schumann*, Cambridge: Cambridge Uni.
Press
- Pexman, J. (2014). *Classical music 1600-2000: a chronology*, London: Omnibus Press.
- Rostropovich, M. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. ABD: Warner Classics. (1977).
- Starker, J. (1850). *Schumann: Cello Concerto*, [CD]. ABD: RCA Victor Red Seal. (1995).
- Tovey, D. (1972). *Essays in musical analysis vol 3: Concertos*. Oxford: Oxford University
Press.
- Tunbridge, L. (2007). *Schumann's late style*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Walker, A. (1976). *The great composers: Schumann*. Cambridge: Faber and Faber Limited.

Karlıdağ, M.S. (2020). Robert Schumann'ın Op. 129 viyolonsel konçertosu'na genel bir bakış. *Humanitas*, 8(15), 95-108

Worthen, J. (2007). *Robert Schumann: life and death of a musician*. New Haven: Yale University Press.

Yu, K-W. (2011). *When concerto meets song cycle: a study of vocal influences in Robert Schumann's cello concerto in a minor, op. 129, with reference to his dichterliebe, op. 48*. (Unpublished Phd Thesis). University Illinois.

Zaslaw, N. (1989). Repeat performance, *The New York Review of Book*.
<https://www.nybooks.com/articles/1989/04/27/repeat-performance/>>

ÖZBEK GÖÇMENLERİN DİLSEL UYUM STRATEJİLERİ¹

Sonel BOSNALI²

Yusuf TOPALOĞLU³

Ferda DİKMEN⁴

İrfan ATALAY⁵

Öz

Konusu, azınlık konumundaki göçmen toplulukların dil teması durumunda toplumdilsel davranış ve tutumlarının incelenmesi olan bu çalışmada, göçmen toplulukların uyum sürecinde ne tür toplumdilsel stratejiler benimsediklerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle, "dil değiştirimi" sürecinin kaçınılmaz bir strateji olup olmadığı tartışılmaktadır. Herhangi bir göçmen topluluğunun; bütünleşme (çok dilli sürdürüm), ayrışma (ana dili sürdürümü), benzeşme (dil yitimi) ve dışlanma (dilsel değişim) olmak üzere dört farklı strateji benimseyebileceği varsayımından hareketle, Özbek göçmenlerin seksenli yılların başında gelip yerleştikleri yaklaşık 7000 nüfuslu Hatay'ın Ovakent Mahallesi araştırma sahası olarak seçilmiştir. Dillerin aktarım, kullanım ve işlevine yönelik tutum ve davranışları belirlemek amacıyla, kota yöntemiyle oluşturulan 210 kişilik bir örnekleme gerçekleştirilen anket çalışması, Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle yapılandırılan dilsel uyum stratejileri ölçeğiyle çözümlenmiştir. Bu üç düzlemde sergilenen davranış ve tutumlardan elde edilen bulgular, topluluğun bütünleşme çerçevesinde "çok dilli sürdürüm" yönünde bir dilsel uyum stratejisi benimsediğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Özbek, göç, dil teması, uyum, dil değiştirimi

¹ Bu çalışma Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: NKUBAP.01.GA.17.122. Çalışma, Namık Kemal Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu tarafından 08/06/2017 tarihinde onaylanmıştır.

² Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, sbosnali@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3425-4397

³ Dr. Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, ytopaloğlu@nku.edu.tr, ORCID:0000-0003-2832-6902

⁴ Öğr. Gör., Namık Kemal Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, fdikmen@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1064-5190

⁵ Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, iatalay@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4437-5539

LINGUISTIC ACCULTURATION STRATEGIES OF UZBEKS

EMIGRANTS

Abstract

This work aims to study the sociolinguistic behaviours and attitudes of immigrants in order to question the sociolinguistic strategies adopted by immigrants in acculturation situation. It consists of discussing, in the context of Berry's model of acculturation strategies, whether the process of "language shift" is the inevitable strategy. From the assumption that any immigrant community can adopt four different strategies: integration (maintenance of multilingualism), separation (maintenance of the mother tongue), assimilation (language shift) and marginalization (language change), we have chosen Ovakent district (Hatay), where nearly 7,000 Uzbeks have lived since early 1980s. To determine behaviours and attitudes regarding transmission, use and function of languages, the data obtained by the investigation conducted among 210 participants, were analysed with the scale of linguistic adaptation strategies, structured on the Berry's model of acculturation strategies. The results show that the community has adopted an integration strategy in the sense of "maintaining of multilingualism".

Keywords: Uzbeks, migration, language contact, acculturation, shifting

Giriş

1979 Rus işgali sonucunda ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve siyasal atmosfer nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan çok sayıda Afganistan vatandaşından Türkiye'ye göçen Özbek kökenlilerin bir kısmı, Hatay'ın Ovakent Mahallesi'ne yerleştirilmiştir. Zaman içerisinde gerçekleşen yeni göçlerle Özbeklerin nüfusu, günümüzde yedi bine yaklaşmıştır. Göç ve dilsel uyum sorunsalının incelenmesi için oldukça elverişli bir yapı sunan bu göçmen topluluğunun içinde bulunduğu koşullar üzerine yapılmış herhangi bir çalışmanın bulunmaması, bu araştırmanın gerekliliğini pekiştirmektedir. Diğer taraftan, kültürel ve toplumsal yaşantının şüphesiz en önemli ögesi olan dili temel alarak yapılacak çalışmalar, göçmenlerin kültürel ve sosyal yapılarını anlamayı, bu yapılarıdaki hareketliliği ve özellikle de içinde buldukları topluma uyum sürecini izlemeyi sağlayacak çok önemli verilerin elde edilmesine olanak sağlayabilir. Göç ortamında bulunan toplulukların kültürleşme stratejileri ile toplumdilsel davranış ve tutumları arasında doğrudan bir ilişki (korelasyon) olduğu varsayımından hareketle, bu çalışmada Afganistanlı Özbek göçmen topluluğunun dilsel uyum süreci kültürleşme bağlamında incelenecektir.

Göç Kapsamında Dilsel Uyum

Çok eski geçmişine rağmen, her geçen gün önemini artırarak çok boyutlu ve evrensel çapta bir olguya dönüşen göç, hem göçmenlerin hem de sığındıkları ülke toplumlarının, genel olarak kültürel, özellikle de dilsel yaşantıları ve yapıları düzleminde maruz kaldıkları süreçlerin incelenmesine önemli bir bilimsel etkinlik değeri katmaktadır.

Göç ve dil konusu, yapı bakımından dilbilim; dil ve kültür veya dil ve kimlik ilişkisi bakımından budundilbilim (etnolinguistik) kapsamında ele alınabileceği gibi, dil ve toplum ilişkisinden hareketle toplumdilbilimsel bir yaklaşımla da incelenebilir. İşin gerçeği toplumdilbilim dili yalnızca iletişim aracı olarak değil, aynı zamanda onu ait olduğu toplumun budunbilimsel, kültürel, tarihsel, toplumsal, yazınsal ve hatta ruhsal yapı ve değerleri gibi birey ve topluma ait daha birçok olguyu yerleştirme ve aktarma aracı olarak kullanır. Dolayısıyla, göçer toplulukların yaşadıkları ülkede benimsedikleri uyum sürecinin dilsel boyutunu, dili toplumsal bağlamında ele alan toplumdilbilimin “dil teması” sorunsalı açısından incelemek mümkündür. Göçmenlerin yaşamakta oldukları ülkede uygulanan dil politikaları ve ev sahibi konumundaki dil topluluklarının göçmenlerin dillerine ve onların dilsel davranışlarına karşı davranış ve tutumları da konuya dâhil edilebilir. Ancak bu çalışmada dil politikalarına yer verilmemiş, yalnızca dil değinimi sorunsalı üzerinde durulmuştur.

Diğer taraftan, dil teması konusu iki farklı yaklaşımı barındırmaktadır. İlk yaklaşım, göç ortamında temas nedeniyle dillerin yapısında meydana gelen ses, biçim, sözcük ve dizim düzlemindeki dilsel hadiselerin incelenmesini gerektirmektedir. Bu çerçevede, göçmenlerin dil kullanımlarında stratejik olarak ortaya çıkan nispeten daha basit yapıdaki “ödüncleme”, “düzenek kaydırımı” (code switching) ve “düzenek karışımı” (code mixing) gibi olguların incelenmesi, yaklaşımın birinci boyutunu oluşturur. Bir diğer boyutu ise, göçmenlerin dilleri ile buldukları ülkede konuşulan diğer diller arasında gerçekleşen değinim neticesinde ortaya çıkan *pidjin*, *kreol* gibi yeni karışık dil yapıları (Britain ve Trudgill, 2000, s. 245-256) veya ortaya çıkan bu karma diller çerçevesinde oluşan yeni kimlikler (Melliani, 1999, s. 59-77) gibi daha karmaşık olguları kapsamaktadır.

Konunun dil değinimi kapsamında ele alınmasında benimsenebilecek ikinci yaklaşım, bir topluluğun iletişim ve sosyalleşme aracı olarak kullanmakta olduğu dilin yerine bir başka dili kullanması” olarak tanımlanan “dil değiştirimi” (language shift) olgusudur. Ancak, bir topluluğun eş zamanlı olarak ana dilini terk ederek sosyal veya ekonomik bakımdan daha güçlü olan baskın bir dili benimsemesiyle belli bir süreçte gerçekleşen dil değiştiriminin

(Fishman, 1966, s. 424–458) sadece göç ortamında gözlemlenen bir hadise olmadığını belirtmek gerekir. Gerçekten, belli bir ülkede siyasal, ekonomik ve kültürel bakımdan önemsiz bir konuma sahip topluluk bireylerinin geniş alan ve iletişim durumunda kendi öz dilleri yerine giderek daha fazla prestijli olan başka bir dili kullanmayı tercih etmeleri nedeniyle, belli bir sürede gerçekleşen dil değişimine çok sayıda örnek vardır (Bosnalı, 2003; Bosnalı, 2007). Fishman’ın çalışmalarının (Fishman 1966, 1971) öncüllük ettiği “dil değişimi” konusu, 1970’li yıllardan itibaren büyük bir ilgi görerek çeşitli bağlamlarda gerçekleştirilen çok sayıda çalışmanın odağını oluşturmuştur. İlk aşamada toplumbilimsel ve dilbilimsel bakış açılarıyla bu alanda yapılan çalışmalarda, daha çok Kuzey Amerika ve Avrupa’da değişim durumundaki diller incelenmiştir. Bu çerçevede, baskın dil/azınlık dili, yerli dili/göçmen dili, vb. gibi, iki farklı sınıfta değerlendirilen diller arasındaki değişim koşullarında ortaya çıkan “dil değişimi”, bazen “dil yitimi” veya “dil ölümü” kavramları kapsamında da ele alınmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen veriler, dil değişimine maruz kalan dillerin genel olarak azınlık dilleri ve göçmenlerin dilleri olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Dorian, 1973; Dorian, 1981; Dorian, 1989; Gal, 1978). 1990’lı yıllardan sonra, bu tür çalışmaların, Afrika başta olmak üzere dünyanın diğer bölgelerine genişletildiği görülmektedir (Brenzinger, 1992; Bosnalı, 2007; Bosnalı, 2011; Bosnalı, 2012; Bosnalı, 2016). Ancak bu çalışmaların önemli bir bölümünde konu, kendi ülkeleri içinde siyasal, ekonomik veya kültürel anlamda azınlık konumundaki toplulukların toplumdilsel durumları çerçevesinde ele alınmıştır.

Özellikle 1990’lı yılların sonundan itibaren giderek yaygınlaşan göç araştırmaları kapsamında, dil değişimi olgusu önemli bir ilgi alanı olmuştur. Gerçekten, günümüzün en önemli hadislerinden birini oluşturan göç, o yıllardan itibaren bilim dünyasının daha yakından ilgilendiği bir konu olmaya başlamış ve günümüzde en önemli araştırma konularından biri hâline gelmiştir. Hem uluslararası hem de ulusal çapta, özel olarak göç konusunun işlendiği çok sayıda bilimsel şölen, dergi (*Göç Dergisi*, *Border Crossing*, *Migration Letters*, *Hommes et Migrations*, vs.), bilimsel araştırma ve bilimsel yazıların giderek arttığına tanık olunmaktadır. Diğer taraftan, göçe toplumbilimsel, siyasal, ekonomik, kültürel vd. boyutlarıyla yaklaşan çalışmalar yaygınlaşmaktadır. Bu kapsamda, göçün dil veya toplumdilsel boyutuna yönelik çalışmalar da çoğalarak (Melliani, 1999; Britain ve Trudgill, 2000; Deprz, 2005; Asselah-Rahal, 2004; Alessio ve Baude Sibille, 2010), Türk göçmenler üzerine bile (Akıncı, 2003; Yağmur, 2004) giderek yaygınlaşmaktadır. Ayrıca Türkiye’de

yaşayan göçmenlerin toplumdilsel durumları üzerine yapılan çalışmalar da gün yüzüne çıkmaktadır (Karabulut, 2005; Bosnalı ve Şafak, 2016).

İstemli veya istemsiz, başka bir coğrafyada yaşamak zorunda kalan göçmen toplulukların maruz kaldığı “dil değişimi” üzerine yapılan çalışmaların neredeyse tamamı başka bir ülkede, özellikle kentlerde, göçmen durumunda yaşayan bireylerden oluşan toplulukların durumuyla ilgilidir. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, dil topluluklarının stratejilerinin kişiden kişiye, aileden aileye, toplumdans topluma, ülkeden ülkeye değiştiği ve daha birçok etkene bağlı olarak çeşitlilik sunduğunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum da konuyla ilgili genel bir kuramın oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Örnek olarak; Akıncı'nın Fransa'da (Akıncı, 2003), Yağmur'un Avusturya'da (Yağmur, 2004) aynı dönemlerde yaptıkları çalışmalar, Avrupa'da yaşayan Türk göçmenlerin bu konudaki davranış ve tutumlarının çeşitlilik sunduğunu göstermektedir. Dil değiştirimi hadisesinin sadece yaşanılan ülkenin dil politikalarına bağlı olmadığı, Fransa'nın değişik bölgelerinde veya Paris'in farklı mahallelerinde veya aynı mahallesinde yaşayan iki Türk ailesinin, hatta aynı ailedeki iki bireyin farklı toplumdilsel davranış ve tutum içinde olmalarından anlaşılmaktadır.

Dil değiştirme olgusunun benimsenen tek davranış ve tutum olmadığını, aynı zamanda bunun her göç ortamında gerçekleşmediğini belirtmek gerekir. Ancak, bu hadiseye göç ortamında daha sık rastlandığını ve göçmen toplulukları arasında çok daha hızlı bir şekilde gerçekleştiğini vurgulamak gereklidir. Bunun için, öncelikle göç ortamında göçmenlerin benimseyebileceği uyum stratejileri kapsamındaki davranış ve tutumlarına göz atmak faydalı olacaktır. Bu bağlamda, göçmen topluluğu, ne asimile olan ne de kendi kültüründe kalan, ancak hem ayrıldığı ülke hem de vardığı ülkeyle bağlantılı olan bir yapıdır. Gerçekten, başka bir dil veya dillerin konuşulduğu ülkede yaşayan göçmen topluluklarının dil değiştirimi açısından ne tür bir duruma dönüşeceklerini belirleyen çok çeşitli etkenler olsa da, bu etkenlerden en belirleyici olanının topluluğun ana diline ve içinde yaşadığı toplumun diline karşı takınacağı tutum ve davranış biçimi olduğu söylenebilir. Özellikle son dönemlerde en önemli araştırma konularından birini oluşturan göç bağlamında kültürleşme konusu kapsamında, Berry'nin oluşturduğu model, göç temelli kültürel uyum süreçlerini ve kültürel temas sonrası göçmenlerin kültürleşme tutumlarını incelemek için başvurulan en önemli modellerden biri olmuştur. Buna göre, öz kültür ile yabancı kültürün ilişki içinde bulunduğu bir ortamda, göçmenlerin benimsediği belli başlı uyum stratejileri bulunmaktadır. Bu kapsamda, göçmenlerin bir yandan yerel kültürel değerler, diğer yandan öz kültüre ait değerler karşısında benimsediği davranış ve tutumun niteliğine bağlı olarak dört farklı strateji

ortaya çıktığı görülmektedir. Bu modelde öz kimlik sürdürülürken yerel kültürün de benimsenmesi “bütünleşme”; öz kültür sürdürülürken yerel kültürün reddedilmesi “ayrışma”; öz kültürün terk edilerek yerel kültürün benimsenmesi “benzeşme” ve son olarak hem öz kültürün hem de yerel kültürün terk edilmesi “dışlanma” olarak tanımlanan göçmen stratejilerini ortaya koymaktadır (Berry, 1997, s. 10).

Topluluğun öz kültür ve yabancı kültür karşısındaki davranış ve tutumlarından hareketle ortaya çıkan bu stratejilerin dil konusunda da benzer sonuçlar doğuracağını varsayarak dilsel uyum stratejilerinin incelenmesi için de ölçüt alınabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda, herhangi bir göç ortamında etnik dil ile yabancı dilin ilişki içinde bulunduğu bir değişim durumunda, göçmenlerin benimseyebileceği belli başlı dilsel uyum stratejileri bulunmalıdır. Bu model, dil değişimi bağlamına uyarlandığında kültür bağlamında belirlenen dört farklı yapının her birine karşılık gelen dört strateji ve buna uygun olarak dört dilsel uyum modeli söz konusu olacaktır. Bununla birlikte, topluluğun kendi dili ve egemen dil karşısındaki davranış, pratik ve tutumlarının belirlediği bu dört uyum modelini, ana dil temel alınarak ilk aşamada “sürdürüm” ve “değiştirim” olmak üzere iki ayrı ulamda değerlendirmek mümkündür.

Topluluğun ana dilinin aktarımı ve kullanımını sürdürme eğilimi içinde bulunduğu durumlar “sürdürüm” olarak nitelenmelidir. Bu kapsamda, birinci strateji, ana dil sürdürülürken eş zamanlı olarak yabancı dilin benimsenmesi olarak karşımıza çıkar. Berry’nin “bütünleşme” olarak adlandırdığı bu durum, dilsel uyum stratejileri kapsamında “iki dilli sürdürüm” kavramıyla betimlenebilir. Sürdürüm kapsamındaki bir diğer strateji, Berry’nin “ayrışma” olarak nitelediği durumun dil alanındaki denkliğidir. “Ana dili sürdürümü” olarak nitelendirilen bu modelde, ana dili sürdürümü öncelenirken yabancı dilin benimsenmesinin ötelendiği bir uyum stratejisi söz konusudur.

“Değiştirim” olarak adlandırılan diğer durum da kendi içinde iki farklı stratejiyi barındırmaktadır. Birincisi, Berry’nin “benzeşme” olarak nitelediği modelin (Berry, 1997, s. 13-14) karşılığı olarak ana dilin terk edilerek yabancı dilin tamamen özümsemiği dil yitimi stratejisidir. Göçmen topluluklar tarafından benimsenebilecek dördüncü strateji ise, Berry’nin “dışlanma olarak betimlediği duruma (Berry, 1997, s. 9) eşdeğer olan dilsel değişim stratejisidir. Bu durumda, hem ana dilin hem de yabancı dilin benimsenmediği, reddedildiği değişim durumlarında meydana gelebilecek modeldir.

+	YD		-
AD	Çok Dillilik Sürdürümü	Ana Dili Sürdürümü	S Ü R D Ü R Ü M
	Dil Yitimi	Dilsel Değişim	D E Ğ İ Ş T İ R İ M
-			

Şekil 1. Dilsel uyum modeli

Ovakent Özbeklerinin Dilsel Uyum Stratejileri

1982 yılında çıkarılan 2641 sayılı özel bir yasayla Pakistan'dan kabul edilerek Hatay'ın Ovakent beldesine yerleştirilen ve bugün sayıları 7000'e yaklaşan Özbek göçerler, dilsel uyum sorunsalının incelenmesi için oldukça elverişli bir durum sunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada toplumdilbilimin veri toplamak için başvurduğu tekniklerinden biri olan anket tekniği ile topluluğun dilsel davranış ve tutumları üzerine elde edilen veriler, Berry'nin "uyum stratejileri" modelinden hareketle geliştirilen "dilsel uyum ölçeği" ile çözümlenmiştir. Dilsel uyum ölçeğinin belirlenmesi için aktarım, kullanım ve işlev olmak üzere üç alanda katılımcıların toplumdilsel davranış ve tutumları göz önünde bulundurulmuştur. Böylece, göçmenlerin bir yandan öz dillerine, diğer yandan da yabancı diller karşısında takındıkları davranış ve tutumların incelenmesi, göçmenlerin stratejilerinin sürdürüm veya değiştirim bakımından belirlenmesine olanak sağlayacaktır.

Araştırma konusu olan topluluğun dilsel davranış ve tutumlarının ölçülmesine yönelik verileri elde etmek için yüz yüze görüşmeyle gerçekleştirilen anket tekniğine başvurulmuştur. Katılımcıların sosyolojik özelliklerini belirlemeye yönelik 8 olgusal sorunun da yer aldığı anket formu, topluluğun toplumdilsel yapısı ve bu yapının "aktarım", "kullanım", ve "işlev" bakımından dinamikleri üzerine veri elde etmeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Bu üç alandaki sorularda gerçek uygulamalara yönelik dilsel davranışların yanında, toplumdilsel durum hakkındaki düşünce ve tercihleri içeren tutumlar ayrıca değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, öncelikle göçmen topluluğun toplumdilsel koşulları, çok dilli yapıları, ana dili ve bilinen başka dillerdeki dil becerilerinden hareketle dillerin aktarım durumu üzerine verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Diğer taraftan, topluluğun dil

kullanımları ve buna yönelik tutumlarından hareketle, her dilin kullanımının belirlenmesi ve topluluğun kullanım uygulamalarının tespiti hedeflenmiştir. Ayrıca, “ev dili”, “akran dili”, “kamusal alan dili”, “sosyal iletişim dili” olmak üzere dillerin farklı sosyal işlevlerde kullanımı ve buna yönelik tutumlardan hareketle işlev alanındaki durumun belirlenmesi amaçlanmıştır.

7000 nüfuslu Ovakent Mahallesiindeki araştırma evreni 0,03 oranında küçültülerek ve yaş, cinsiyet gibi değişkenler göz önünde bulundurularak oluşturulan 210 kişilik bir örneklem oluşturulmuştur. Anket uygulamasının her kesimi kapsamı ve tutarlı bilgilerin edinilmesi için, örneklem aşağıdaki gösterildiği gibi beş yaş grubuna ayrılmış ve her yaş grubu eşit sayıda cinsiyet sınıfına bölünmüştür.

Tablo 1

Örneklem (Yaş/Cinsiyet)

Yaş / Cinsiyet	Y1 (7-18)	Y2 (19-28)	Y3 (29-39)	Y4 (40-50)	Y5 (50+)	T
E	21	24	18	22	20	105
K	22	23	20	21	19	105
G	43	47	38	43	39	210

Önceden kotalarla belirlenmiş bu yaş ve cinsiyet özelliklerine uygun katılımcılara yöneltilen sorulara verilen yanıtlardan elde edilen bilgiler ışığında, örneklemin diğer etnik ve sosyolojik özellikleri belirlenmiştir.

Her iki dilin aktarımı, kullanımı ve işlevine yönelik davranış ve tutumlarla ilgili elde edilen bulgular, Likert ölçeğiyle 0-4 aralığında değerlendirilmiştir. Öncelikle topluluğun gerçek dil davranışları aktarım, kullanım ve işlev bakımından değerlendirilmiştir. Aktarım ölçeği için dil edinçlerinden yola çıkılmış, genel dil kullanımı çerçevesinde katılımcıların günlük hayatta kullanmayı seçtikleri dillerin sıklığı temelinde kullanım ölçeği belirlenmiştir. İşlevsellik ölçeği olarak hem Türkçenin hem de Özbekçenin “ev dili”, “akran dili”, “kamusal alan dili”, “sosyal iletişim dili” olarak kullanım sıklıkları temel alınmıştır. Böylece, topluluğun benimsediği davranışların aktarım, kullanım ve işlev boyutları iki dil açısından ayrı ayrı ölçümlenmiştir. Her dil için bu üç alanda elde edilen ölçeklerin ortalaması ise, o dilin “genel davranış ölçeği” olarak değerlendirilmiştir.

Diğer taraftan, dillerin aktarımı, kullanımı ve işlevlerine yönelik tutumları; ayrı ayrı iki dil özelinde değerlendirilmiştir. Genel bir tutum ölçeğinin belirlenmesi amacıyla katılımcıların üç alanda tutumları ölçümlenmiştir. Bunlardan ilki gelecek kuşaklara aktarılacak için tercih edilen dille ilgili olup her bir dil için ayrı bir ölçek saptanmıştır.

Kullanım tutumu ölçeği, kullanılması tercih edilen dil temelinde belirlenmiştir. İşlev tutumu ise, Türkçe ve Özbekçe bilmemenin sorun yaratıp yaratmadığı, bu dillerden herhangi birini bilmeden topluluk içinde yaşamının mümkün olup olmadığı konusundaki tutumlarla sabitlenmiştir.

Böylece, aktarım, kullanım ve işlev bakımından elde edilen davranış ve tutum ölçekleri temelinde “genel dilsel uyum” düzeyi belirlenmiştir. 0-4 arasında değişen bu ölçeğin iki yönü iki farklı eğilimi gösterecektir: “sürdürüm” veya “değişirim”. Sürdürüm eğiliminin saptanması için her iki dile karşı olumlu tutum ve davranışların belirlenmesi ve her iki dil ölçeğinin 2’den yüksek olması gerekir ($\bar{O}/T \geq 2$). Bu durum “bütünleşme” kapsamında, iki dilli sürdürüm stratejisi olarak değerlendirilecektir. Sürdürülen dilin Özbekçe olduğu durumlar, Berry’nin “ayrışma” durumuna karşılık gelen ana dili sürdürüm stratejisiyle betimlenecektir. Bu durumda Özbekçe için ölçek 2’den yüksek, Türkçe için 2’den küçük olmalıdır ($\bar{O} \geq 2 / T \leq 2$). Değişirim bağlamında; her iki dile karşı da olumsuz tutum ve davranışların benimsendiği topluluklar “dışlanma” çerçevesinde, “değişim” stratejisi ile betimlenecektir. Böyle bir durumda, hem Özbekçe hem de Türkçe ölçeği 2’nin altında gerçekleşmelidir ($\bar{O}/T \leq 2$). Diğer taraftan, olumlu davranış ve tutumlardan yararlanan dilin Türkçe olması durumu, uyum stratejisinin “benzeşme” yapısına karşılık gelen “değişim” kavramıyla nitelenecektir. Bu durumda Özbekçe ölçeği 2’den küçük, Türkçe ölçeği ise 2’den yüksek olmalıdır ($\bar{O} \leq 2 / T \geq 2$).

Dil	T					UM
	4	3	2	1	0	
Ö	3	$\bar{O} / T \geq 2$		$\bar{O} \geq 2 / T \leq 2$		S Ü R D Ü R Ü M
	2	Çok Dillilik Sürdürümü		Ana Dili Sürdürümü		
Ö	1	$\bar{O} \leq 2 / T \geq 2$		$\bar{O} / T \leq 2$		D E Ğ İ Ş T İ R İ M
	0	Dil Yitimi		Dilsel Değişim		

Şekil 2. Dilsel uyum ölçeği

Bulgular ve İnceleme

Hem beyan edilen ana dili hem de bilindiği belirtilen diller göz önünde bulundurulduğunda Ovakent'te yaşayan topluluğun birden çok dilin temas durumunda bulunduğu çok dilli bir yapıda olduğu görülmektedir. Ana dili olarak katılımcıların belirttiği diller Özbekçe (190), Türkçe (10), Farsça (4), Türkmençe (3), Kürtçe (1), Zazaca (1) ve Darice (1) olarak sıralanmıştır. Ancak bu topluluğun sadece %6'sı tek dillidir; %94'e varan bir oranda çok dillilik söz konusudur: Topluluğun bireylerinin %43'ü iki dilli, %39'ü üç dilli, %7'si dört dilli, %2'si beş dilli ve %2'si altı dillidir. Topluluğun önemli bir bölümü, ana dilinden başka bildiği diller arasında ikinci sırada Türkçeyi belirtmektedir (132). Ana dilinin dışında bilinen diğer diller ise sırasıyla şöyledir: Farsça (64), Peştuca (15), Arapça (14), Türkmençe (11), Darice (4) ve Rusça (2).

Oldukça karmaşık “çok dilli” yapıya sahip Ovakent göçmenlerinin toplumdilsel yapısının niteliklerini ve dillerinin konumlarını belirlemek için günlük yaşamda bu dillerle ne tür ilişki içerisinde olduklarının incelenmesine gerek görülmüştür. Bu amaçla, Ovakent göçmenleri tarafından gelecek kuşaklara aktarılmak için benimsenen dil veya diller, günlük hayatta kullanılan diller ve bu dillere yüklenen işlevlerden yola çıkılarak bu göçmenlerin özellikle ana dili Özbekçe ile ülkenin resmi dili Türkçe karşısındaki davranış ve tutumları ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Aktarım stratejileri.

Bir dilin sürdürümünü etkileyen en önemli tutumlardan biri, bu dilin gelecek kuşaklara öğretilip aktarılmasıdır. Bu çerçevede Özbek ailelerin çocuklarına hangi dili aktaracağını çok büyük bir önemi vardır. Göç ortamında yaşayan bu topluluğun ana dilinin gelecek kuşaklara aktarımının sürdürülüp sürdürülmediği, buna koşut olarak topluluk içinde var olan diğer dillerin benimsenip benimsenmediği ve bunlardan hangilerinin aktarıldığının belirlenmesi, uyum sürecinin aktarım boyutuyla ilgili veriler elde etmemizi sağlamıştır. Bunun için, katılımcıların ana dilleri ile bildikleri diğer dillerdeki edinçleri ile bu dillerin gelecek kuşaklara aktarılması konusundaki tutumları ele alınmıştır.

Aktarıma yönelik tutumlar.

“Çocuklarınıza hangi dili öğretmeyi tercih edersiniz?” sorusuna alınan yanıtlardan elde edilen verilere göre, Türkçenin 3,61 ölçeğiyle ilk sırada olduğu görülmektedir. Ana dili konumundaki Özbekçe ikinci sırada yer almasına karşın, 3,21 ölçeğiyle önemli bir düzeydedir. Bununla birlikte, öğretilmek istenen diller arasında ilk tercih olarak Özbekçe, Türkçenin önünde yer almaktadır. Hepsi 0'a yakın bir ölçekle oldukça düşük seviyede

konumlanan diğer diller arasında Arapçaya ayrı bir yer ayırmak gerekir. Gerçekten hiçbir katılımcının ana dili olmadığı halde, 0,70 ölçeğiyle çocuklara öğretilmek istenen diller arasında üçüncü sırada yer alması, bu dilin ya dinsel ya da dil coğrafyası boyutuyla ilişkilendirilebilir. Ana dili olmasına karşın Özbekçenin Türkçenin altında yer alması, Türkçenin topluluk içindeki konumuyla açıklanabilir. Diğer taraftan, her iki dil için 4'e yakın bir seviyede gerçekleşen tutum ölçeği, toplumun "iki dilli" yapıyı sürdürme eğilimine işaret etmektedir.

Katılımcıların repertuarlarında bulunan dilleri aktarılacak için önemine göre sıralamaları istendiğinde Özbekçe 104 katılımcı tarafından en önemli dil sıralamasında ilk sırayı işgal ederken Türkçe 98 kişi tarafından ilk sırada belirtilmiştir. Ancak genel olarak bakıldığında Türkçe 191, Özbekçe ise 186 katılımcı için aktarılması önem arz eden dil olarak belirtilmiştir.

Aktarılması önem arz eden diller bakımından, Türkçe yine 3,63 ölçeğiyle 3,54 düzeyinde olan Özbekçeden önce gelmektedir. Bir önceki verilere benzer bir biçimde diğer dillerin ölçekleri 0,40 (Farsça) ile 0,02 arasında değişmektedir. Yine bir önceki durumda olduğu gibi, bu açıdan da aktarılması önem arz eden dil olarak Türkçenin ilk sırada yer aldığı, bununla birlikte Özbekçenin aktarımının da yüksek düzeyde önemsendiği görülmektedir.

Sonuç olarak, bu iki tutum ölçeği birlikte değerlendirildiğinde 3,62 düzeyindeki Türkçenin 3,38 düzeyinde olan Özbekçeden daha yüksek seviyede ilgi gördüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Ovakent Özbek göçmenlerinin gelecek kuşaklara Türkçe ve Özbekçeden oluşan iki dilli bir aktarım stratejisi eğiliminde olduğu ifade edilebilir. Ancak, bunun gönüllerde kalan bir tercihten ibaret mi, yoksa gerçek hayatta uygulamaya dönüşen bir davranış mı olduğu sorusuna yanıt bulabilmek ve gerçek aktarım uygulamalarının parametrelerini belirleyebilmek için topluluğun bu iki dildeki edinçlerine başvurulmuştur.

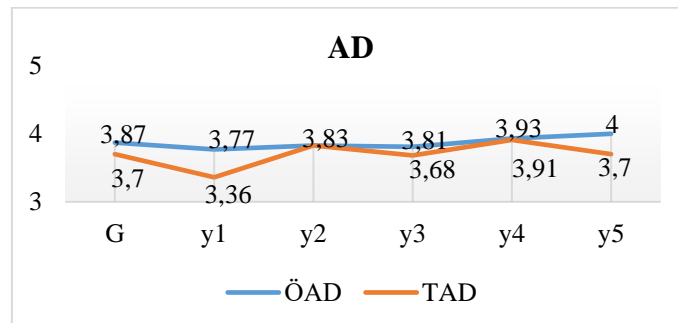
Aktarıma yönelik uygulamalar.

Aktarılması en çok istenen Türkçe ve Özbekçenin aktarımının gerçekte hangi boyutlarda gerçekleştiğinin incelenmesi için bu iki dildeki edinç düzeyleri ele alınmıştır. Ayrıca, aktarım etkenlerinin belirlenmesinde hem yaş hem de cinsiyet faktörleri göz önünde bulundurulmuştur. Elde edilen veriler, öncelikle iki dilde ayrı ayrı ele alınmıştır. Sonra bu veriler iki dilde karşılaştırılmak suretiyle topluluğun aktarım eğilimleri belirlenmiştir.

Özbekçenin aktarım düzeyine bakıldığında bunun 3,87 ölçeğiyle yüksek bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Ancak, bunun yaş grupları arasında düşük düzeyde de olsa değişkenlik gösterdiği, dolayısıyla, yaş etkeninin Özbekçe aktarımında anlamlı bir rol

oynadığı görülmektedir. 50 yaş üstü topluluk arasında aktarımın 4 ölçeği ile tam olarak gerçekleştiği saptanmaktadır. Bu ölçeğin, yaş etkenine göre kademeli olarak düşerek, 7-18 yaş grubunda en düşük seviyesi olan 3,77 ölçeğine indiği gözlemlenmektedir. Dilin en iyi aktarıldığı en yaşlı grup ile en az aktarıldığı en genç grup arasında 0,23 düzeyinde bir fark söz konusudur. Aktarım düzeyinde cinsiyetin bir etken olduğu, 3,92 ölçeğiyle Özbekçenin aktarımının kadın bireyler arasında erkeklere göre daha yüksek düzeyde gerçekleştiği, ancak cinsiyet faktörünün 0,11 ölçeğiyle sınırlı kaldığı görülmektedir. Her şeye karşın cinsiyet, Özbekçe aktarımında yaş etmeninden daha etkilidir. Nitekim y5 kategorisi için aktarımda cinsiyetin hiç bir etkisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, diğer yaş kategorilerinde aktarım ölçeğinin kadın katılımcılarda erkeklere göre daha düzenli ve yüksek ölçekte gerçekleştiği görülmektedir. Cinsiyet bakımından en yüksek fark 7-18 yaş grubunda 0,19 ölçeğindedir.

Yaşamakta oldukları ülkenin dili Türkçenin Özbekler arasındaki aktarım ölçeği ise 3,70 seviyesindedir. Aktarım düzeyinin yaş faktörüne göre değiştiği de net bir şekilde görülmektedir. Türkçe aktarımının en yüksek seviyede gerçekleştiği yaş kategorisi 3,91 ölçeği ile 40-50 yaş grubudur. Peşinden 3,83 ölçeği ile 19-28 yaş grubu gelmektedir. En düşük seviye ise 3,36 ile 7-18 yaş grubunda görülmektedir. Aktarım değişkesinde yaş etkenine göre en yüksek değişimin 0,53 ölçeğiyle bu iki yaş grubu arasında olduğu saptanmaktadır. Türkçe aktarımının da genel olarak kadın topluluk arasında erkeklere göre daha yüksek seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Erkek katılımcılarda 3,67 olan ölçek, kadınlarda 3,71 seviyesindedir. Ancak iki grup arasındaki fark 0,04 ölçeğiyle oldukça sınırlıdır. Hatta y2’de bu farkın tamamen yok olduğu; bazen, y1 ve y3 gruplarındaki gibi, ters yönde gerçekleştiği dikkatleri çekmektedir. Dolayısıyla, cinsiyet değişkeninin aktarımdaki etkisinin yaşa göre çok daha düşük seviyede olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Şekil 3. Aktarım ölçeği

Ovakent Özbek toplumunda değişim durumunda bulunan çok sayıda dil arasında topluluğun ana dili Özbekçe ile ülkenin resmi dili Türkçenin en önemli iki dil olduğu hem aktarım tutumlarından hem de gerçek aktarım davranışlarından görülmektedir. Tutum

bakımından, genel ölçeği 3,62 olan Türkçenin 3,38 ölçekli Özbekçeden daha önemli ve aktarımda öncelikli dil olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşılık, gerçek aktarım davranışları bakımından Özbekçenin aktarımının hâlihazırda 3,87 ölçeğiyle ölçeği 3,70 olan Türkçeye göre biraz daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu iki farklı durum birlikte ele alındığında, Türkçenin 3,66 ölçeğiyle Özbekçeden (3,63) daha iyi durumda olduğu, ancak aradaki farkın 0,03 ölçeği ile oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, resmî dil konumundaki Türkçeyi yüksek düzeyde aktarma eğiliminde olan Özbek topluluğunun eş zamanlı olarak ana dilini de yüksek bir seviyede sürdürme taraftarı olduğu ortaya çıkmaktadır.

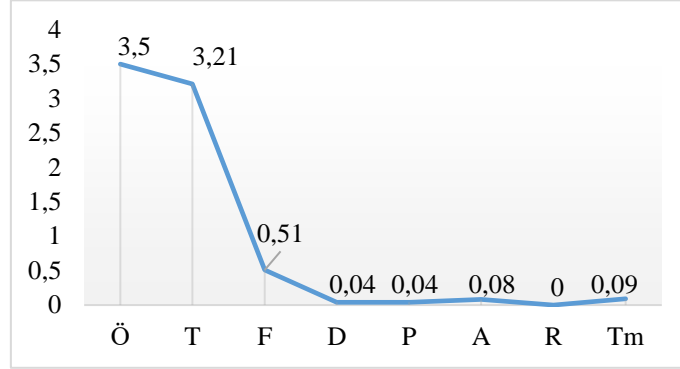
Kullanım stratejileri.

Bir dili veya dilleri bilmek, bu dil(ler)in her zaman gerçek yaşamda kullanıldığı anlamına gelmez. Oysa bir dilin konumu, o dilin gerçek yaşamda kullanım olanağı bulup bulmamasıyla doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, Özbek topluluğunun toplumdilsel yapısının belirlenmesi açısından, topluluğun uyguladığı dil kullanımlarının incelenmesi önem arz etmektedir.

Dil kullanımları.

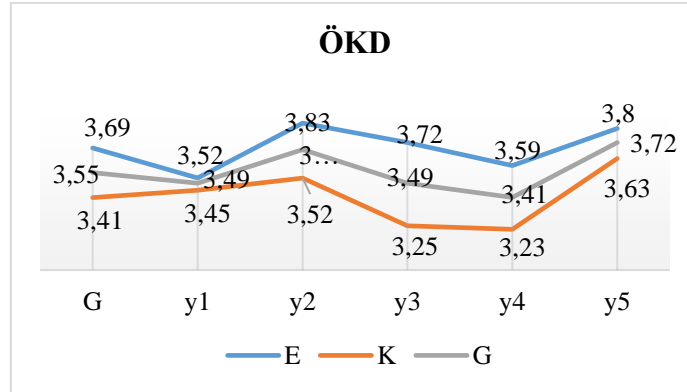
Katılımcıların bildiklerini ifade ettikleri dillerden hangilerini Ovakent'te kullandıkları araştırıldığında, elde edilen veriler, kullanım açısından da “çok dillilik” durumunun söz konusu olduğunu göstermektedir. Gerçekten, bilinen mevcut dillerden sekizi, değişik oranlarda da olsa, kullanım olanağı bulmaktadır. Katılımcıların 167'si birinci dili olarak Özbekçeyi belirtirken yalnızca 29 kişi Türkçeyi birincil düzeyde kullandığını belirtmektedir. Buna karşılık, 148 katılımcının ifade ettiği gibi Türkçe, Özbekçeden sonra kullanılan ikinci dil niteliğindedir. Bu iki önemli dilin dışında kalan diğer dillerin kullanımına nadiren başvurulduğu saptanan bir diğer bulgudur. Örneğin birinci dil olarak hiç kullanılmayan Farsça, en çok kullanılan üçüncü dil olarak görülmektedir. Afganistan'ın resmi dillerinden biri olan Darice aynı kökenden gelen Farsça ile sıklıkla karıştırılmaktadır. Büyük bir olasılıkla bu dilin çok az sayıda kişi tarafından kullanıldığı yönündeki bulgu, bununla ilgili olmalıdır. Afganistan'ın resmi dillerinden bir diğeri olan Peştuca da, birinci dil olarak hiç kullanılmazken, sadece üç katılımcının nadiren kullandığı bir dil olarak sıralanmıştır. Afganistan'dan Özbeklerle birlikte gelip Ovakent'te yerleşen bir grup Türkmen bulunmaktadır. Bunların ana dillerini birinci ve ikinci dil olarak değil, sadece üçüncü ve dördüncü dil konumunda kullanmaları, araştırma sahamızın baskın dillerinin Özbekçe ve Türkçe olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Genel verilere bakıldığında 3,50 ölçeğiyle Özbekçe toplulukta en sık kullanılan dil konumundadır. Hemen peşinden 3,21 kullanım ölçeğiyle

Türkçe gelmektedir. Diğer dillerden bazıları da, oldukça sınırlı da olsa, belli bir kullanım olanağı bulmaktadır: Farsça (0,51), Türkmençe (0,09), Arapça (0,08), Peştuca (0,04) ve Darice (0,04).

Şekil 4. Dil kullanımı

Kullanım sıklığına Özbekçe özelinde bakıldığında, bu ölçeğin “çok sık” ile “her zaman” arasında konumlanan 3,55 düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir. Yaş değişkeni göz önünde bulundurulduğunda Özbekçe kullanımına en sık başvuran kesimin 3,72 ölçeğiyle en yaşlı grup ile 3,68 ölçeğiyle 19-28 yaş grubunun olduğu anlaşılmaktadır. 29-50 yaş arasındaki katılımcıları içeren üçüncü (3,49) ve dördüncü (3,41) yaş kategorilerinin Özbekçe kullanım sıklıklarının daha düşük olması, çalışan kesim olarak bu kişilerin işleri gereği Türkçeyi kullanmak durumunda olmalarıyla açıklanabilir. 7-18 yaş arasındaki genç katılımcıların 3,49 ölçekli kullanım sıklığı ise okul ortamında Türkçe kullanılması ile ilişkilendirilebilir.

Şekil 5. Özbekçe kullanımı

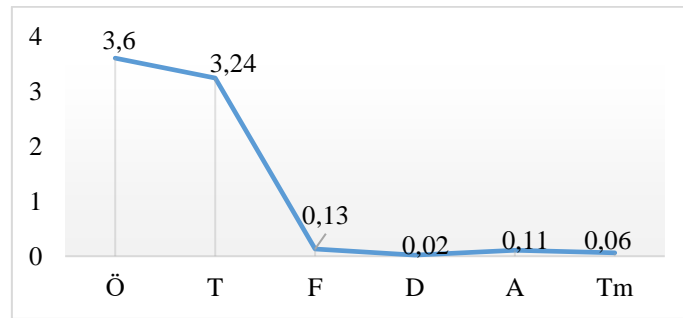
Özbekçe kullanım sıklığının kadınlarda erkeklere göre daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Genelde 0,18 seviyesindeki bu fark, kadınların ev dışında sosyal yaşama sık olarak katılmadıkları; bundan dolayı daha çok bu dili evde kullanmalarıyla ilişkili olmalıdır. Özbekçe kullanımının 3,23 ve 3,25 ölçekleriyle en düşük seyrettiği kategori, kadınların yer aldığı üçüncü ve dördüncü yaş kategorileridir. Kullanımın her iki cinsiyet için en düşük olduğu kategori dördüncü yaş grubu olmakla birlikte, iki cinsiyet arasındaki en önemli fark da

0,47 ölçeğiyle bu yaş kategorisinde ortaya çıkmaktadır. En genç kuşakta, 0,07 olan bu farkın neredeyse ortadan kalktığı saptanmaktadır.

Kullanıma yönelik tutumlar.

Günlük hayatta kullanımı tercih edilen diller göz önünde bulundurulduğunda Özbekçenin en tercih edilen dil olduğu görülmektedir. 189 katılımcının kullanmayı tercih ettiği Özbekçeden hemen sonra, 170 katılımcının olumlu görüş belirttiği Türkçe gelmektedir. Bununla birlikte, çok az sayıda katılımcı Farsça, Arapça ve Türkmenceye tercih edilen diller arasında yer vermiştir.

Tercih sırası bakımından, Özbekçeye 132 kişi tarafından ilk sırada yer verilirken, Türkçe sadece 71 katılımcı için ilk sırada yer almaktadır. Ancak, Türkçe 99 katılımcının tercihiyle ikinci sıraya yerleşmektedir. Özbekçe ve Türkçe dışındaki diller, üçüncü veya dördüncü sırayı alır. 7 kişinin tercihi arasında bulunan Farsça, 2 kişi tarafından birinci, bir kişi tarafından ikinci, dört kişi tarafından da üçüncü dil olarak tercih edilmiştir. Arapça ise, toplamda 6 katılımcının tercih ettiği dil olmakla birlikte, 1 kişi tarafından ikinci, 4 kişi tarafından üçüncü ve 1 kişi tarafından da dördüncü dil konumundadır. Bu veriler değerlendirildiğinde dillerin kullanım alanında tutum ölçekleri, aşağıdaki gibi şekillenmektedir. Özbekçe 3,6 ölçeğiyle ilk sırada yer alırken hemen peşinden 3,24 ölçeğiyle Türkçe gelmektedir. Diğer dillerin ölçekleri, en yüksek olan 0,13 (Farsça) ile en düşük olan 0,02 (Darice) arasında değişmektedir.

Şekil 61. Kullanım tercihleri

Sonuç olarak, topluluk içinde en yüksek değere sahip olan Özbekçe ve Türkçenin bir yandan gerçek kullanım ölçeği, diğer taraftan kullanıma yönelik tutum ölçeği temelinde, genel kullanım ölçekleri, Özbekçe için 3,55, Türkçe için 3,23 olarak belirlenmiştir. Böylece, Özbek göçmenlerin kullanım bakımından da iki dilli bir sürdürüm stratejisi benimsedikleri sonucuna varılmıştır.

Dillerin işlevlerine yönelik stratejiler.

Özbek göçmenlerin benimsediği dilsel uyum modelinin belirlenmesinde ele alınan bir diğer alan, topluluğun değinim halindeki dillere yükledikleri işlevlerdir. Önceki alanlarda olduğu gibi, işlev alanında da gerçek dilsel pratikler ile tutumlar ayrıca değerlendirilmiştir.

İşleve yönelik pratikler.

Dillerin işlevsel konumlarını değerlendirmek amacıyla dört farklı iletişim durumu temel alınmıştır: ev içi, sosyal alan, kamusal alan ve akran. Bu dört alanda elde edilen verilerden hareketle her dil için “genel işlev ölçeği” belirlenerek topluluğun Özbekçe ve Türkçenin işlevlerine yönelik davranışları değerlendirilmiştir.

Öncelikle dillerin ev içi iletişimde sahip oldukları işleve bakıldığında Özbekçenin en sık başvurulan dil olduğu görülmektedir. Gerçekten, katılımcıların 176’sı için bu işlevde öncelikli olarak kullanılan Özbekçe, ayrıca 16 katılımcı tarafından ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Toplamda 193 katılımcının işlev yüklediği Özbekçenin ev içi işlev ölçeği 3,67 olarak belirlenmiştir. Türkçenin de evlerde işlev bulmaya başladığı, bu dili ev içi iletişimde kullanan 172 katılımcının bulunmasından anlaşılmaktadır. Ancak, birinci dil olarak sadece 23 katılımcı tarafından bu işlevde kullanılan Türkçe, 147 katılımcının ikinci dil olarak başvurduğu dil konumundadır. Bu dili üçüncü dil olarak evde kullanan diğer 2 katılımcı da hesaba katılırsa Türkçenin ev içi işlev ölçeği için 3.27 gibi oldukça yüksek bir seviye elde edilir. İlgi çekici bir diğer bulgu, göçmenlerin geldiği ülkenin resmi dillerinin ev içinde çok nadiren işlev bulmasıdır. Birinci dil olarak Farsça 3, Türkmençe sadece 2 katılımcı tarafından kullanılmaktadır. Söz konusu diller, bu bakımdan da oldukça düşük düzeyde işleve sahiptir: en iyi durumda olan Farsça bile 0,36 ölçeğiyle sınırlıdır. Bu veriler, Özbekçenin “vernaküler” (topluluk içi iletişim) işlevinin yüksek seviyede sürdürüldüğünü göstermektedir.

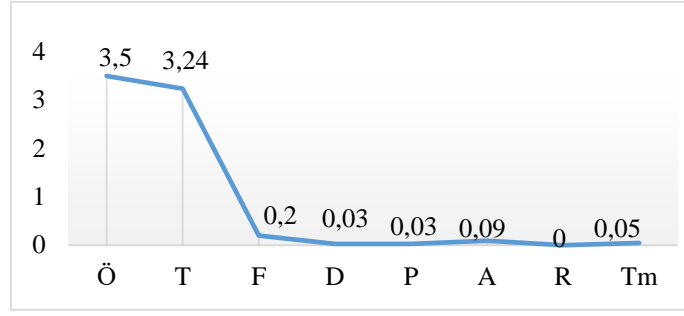
Dillerin en önemli işlevlerinden biri, günlük hayatta sürekli temas halinde bulunan bireylerin oluşturduğu akran grupları içerisinde iletişimi sağlamasıdır. Bu bakımdan, grup içi iletişimde başvurulan diller ele alındığında 194 katılımcı ile en fazla işlev üstlenen dilin Özbekçe olduğu görülmektedir. Bu dil 166 kişi tarafından birinci, 27 kişi tarafından ikinci, 1 kişi tarafından da üçüncü dil olarak arkadaşlar arasındaki iletişim için başvurulan dildir. Böylece, Özbekçenin grup içi işlev ölçeği 3,69 olarak saptanabilir. Türkçe, toplam olarak 156 kişi tarafından aynı işlevde sıklıkla kullanılan bir diğer dildir. Bununla birlikte birinci dil konumunda 32 katılımcının kullandığı Türkçe, daha çok 121 katılımcı tarafından başvurulan ikinci dil olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki farklı grup birlikte değerlendirildiğinde, Türkçenin grup içi işlev ölçeği 2,97 olarak gerçekleşmektedir. Çok nadiren kullanılan diğer

diller arasında Farsça 11 katılımcı sayısı ile daha çok ikinci ve üçüncü dil konumuyla dikkat çekmektedir. Bu da, Farsçanın grup içi iletişimde 0,21 ölçeğinde işlev bulduğunu göstermektedir. Diğer diller ise, 0,08 ile 0,02 arasında değişen oldukça düşük ölçeklerde işlev bulabilmektedir.

Aile ve arkadaş grupları dışında kalan bireylerle köy içindeki günlük iletişim için başvurulan diller ele alındığında, yine Özbekçenin 189 katılımcı ile en fazla işlev bulan dil olduğu belirlenmiştir. Bunların 132'si Özbekçeyi ilk dil olarak, 57'si ikinci dil olarak kullanmaktadır. Dolayısıyla, Özbekçenin bu işlevdeki ölçeği 3,60 seviyesindedir. Bu işlevde Özbekçeden sonra sıklıkla başvurulan bir diğer dil, 170 katılımcının ifade ettiği gibi, Türkçedir. Ancak, bu katılımcılardan sadece 71'i birinci dil olarak Türkçeyi kullandığını ifade etmektedir. Geri kalan 99 katılımcı için Türkçe ikinci sırada kullanılmaktadır. Buna karşın, bu alanda Türkçe 3,23 gibi yüksek bir ölçekte işlev bulmaktadır. Bu iki dilin yanında, çok sık olmamakla birlikte Farsça ve Arapçanın da bu işlevde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bunların işlevi, sırasıyla 0,13 ve 0,11 ölçeğindedir.

Dillerin kamusal alandaki işlevlerini değerlendirmek amacıyla "alışveriş" esnasında kullanımına başvuru diller temel alınmıştır. Bu alanda ilk defa Türkçenin Özbekçeden daha yüksek seviyede işlev bulduğu görülmektedir. Gerçekten katılımcıların önemli bir bölümü (183) alışverişte öncelikle Türkçeyi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Bunların 117'si birinci, 66'sı ise ikinci dil olarak Türkçeye başvurmaktadır. Buna göre, köy içinde en önemli sosyal etkinliklerden biri olan alışverişte Türkçe yüksek düzeyde (3,48) bir işlevsellik düzeyine sahiptir. 160 katılımcının kullandığını beyan ettiği etnik dilin bu alandaki işlevselliği, 3,04 ölçeği ile ilk defa Türkçeden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Bu alanda birinci dil olarak 83 katılımcının başvurduğu Özbekçe, 77 katılımcı tarafından ikinci dil olarak kullanılmaktadır. Çok az bir katılımcı tarafından kullanılan Farsçanın yanı sıra (0,08), Arapçanın da bu sahada çok sınırlı seviyede işlev bulması (0,06), topluluğun yaşadığı coğrafyada Arap dilli nüfusun varlığıyla ilgili olmalıdır. Her halükarda, diğer dillerin nadiren üçüncü dil olarak kullanıldığı bu alanda çok yakın ölçeklere sahip olan Türkçe ve Özbekçenin önemli bir işlevselliğe sahip olduğu saptanmaktadır.

Ele alınan farklı alanlarda dillerin işlevleri bütünsel olarak değerlendirildiğinde Özbekçenin 3,50 ölçeğiyle en işlevsel dil olduğu, hemen peşinden 3,24 gibi yüksek bir ölçekte Türkçenin de bir o kadar işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Topluluğun diğer dillerinin işlevlerinin 0,20 ile 0 arasında değişen ölçeklerle oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Şekil 2. İşlev ölçeği (d)

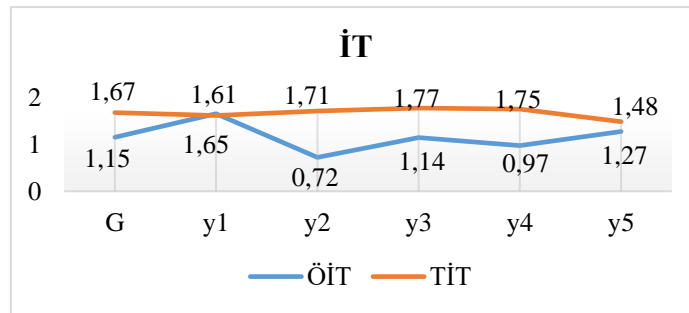
İşleve yönelik tutumlar.

Yukarıdaki analizler birçok dil arasında Türkçe ve Özbekçenin bu topluluk içerisinde çok özel bir konumunun olduğunu göstermektedir. Hangisinin daha önemli olduğunu belirleyecek en önemli etkenlerden biri topluluğun bu dillerin işlevleri hakkındaki tutumlarıdır. Bu bakımdan, topluluğun bu iki dilin işlevlerine yönelik düşünce ve görüşlerinden hareketle, işlev tutumlarının da belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu tutumların belirlenmesi için, her dil için ayrı ayrı yöneltilen iki sorudan elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Özbekçenin Ovakent topluluğu arasındaki işlevine yönelik tutumlarla ilgili “Özbekçe bilmeden burada yaşamak mümkün müdür?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, genel olarak 1,10 ölçeği elde edilmiştir. Söz konusu ölçek, “Evet, Özbekçe bilmeden burada yaşamak mümkün olabilir.” anlamına gelmektedir. Buna yönelik tutumların yaş gruplarına göre önemli bir farklılık içermediği görülmektedir: genel olarak 0,79 ile 1,28 arasında değişen tutum ölçeklerinde en önemli sapma 0,79 ölçeğiyle ikinci yaş grubunda meydana gelmiştir. Cinsiyet faktörü göz önünde bulundurulduğunda, kadınlarda erkeklere göre daha yüksek bir ölçek elde edilmiştir. Erkeklerde 0,86 olan bu ölçeğe göre, “Özbekçe bilmeden Ovakent’te yaşamak kesinlikle mümkündür.” anlamına daha yakınken kadınlarda 1,34 olarak bulunan ölçek, “mümkün olabilir” ile “mümkün olmayabilir” arasında konumlanmaktadır. Ayrıca ikinci yaş grubundaki erkekler açısından ölçek “kesinlikle mümkündür” seçeneğine oldukça yakındır. Bu da Türkçeyi çok iyi bilen erkek genç kuşağın Özbekçeye daha az bağımlı olduğunu göstermektedir. Tutumlarla ilgili diğer sorudan elde edilen veriler, bir önceki verilerle büyük oranda örtüşmektedir. Gerçekten, 1,17 seviyesindeki bu ölçek, genel olarak toplumun burada yaşamak için “Özbekçe bilmemek sorun yaratmayabilir.” ile “Sorun yaratabilir de yaratmayabilir de.” düşüncesine yakın olduğunu göstermektedir. Yaş bakımından birinci ve ikinci yaş gruplarının bu konudaki tutumları genel tutumlardan farklılaşmaktadır. 2.07 ölçeğiyle en yüksek pozitif ilgileşim birinci yaş grubunda görülürken

tam tersine 0,64 ölçeğiyle en düşük negatif ilgileşim ikinci yaş grubunda söz konusudur. Özbekçenin işlevlerine yönelik tutumlarda iki cins arasında 0,44 ölçeğinde küçük bir farklılık bulunmaktadır. Genelde olduğu gibi, bütün yaş kategorilerinde kadınların erkeklere göre daha olumlu bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, en olumlu tutumun tespit edildiği ikinci yaş grubunda cinsiyet etkeninin en düşük seviyede olduğu (0,04), en belirgin farkın 0,74 ölçeğiyle dördüncü yaş grubundaki kadın ve erkeklerin tutumlarında görülmektedir.

Türkçenin işlevine yönelik Özbek göçmenlerin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yukarıda Özbekçe için yöneltilen aynı sorulardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Türkçenin işlevine yönelik tutum için birinci sorudan elde edilen 1,64 ölçeği, Ovakent'te Türkçe bilmeden yaşamanın mümkün olabileceği anlamını taşımaktadır. Bu da, kendisiyle rekabet hâlinde bulunan Özbekçeyi bilmenin burada yaşamak için yeterli olabileceği anlamına gelmektedir. Bütün yaş gruplarının bu tutumunun 1,85 ile 1,48 arasında değişen oldukça yakın ölçeklerde olduğu anlaşılmaktadır. Genel ölçekte ortaya çıkan 1.21'lik fark bu tutumun cinsiyete göre değişiklik arz ettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim kadın katılımcıların erkeklere göre tutumları, bütün yaş gruplarında çok daha olumludur. Erkeklerde en olumsuz tutumun sergilendiği yaş kategorisi 0,61 ölçeğiyle üçüncü yaş kategorisinden aynı yaş kategorisindeki kadınların 2,60 tutum ölçeğiyle en olumlu tutumu sergiledikleri tespit edilebilmektedir. "Ovakent'de Türkçe bilmemek bir sorun yaratır mı?" sorusuna elde edilen yanıtlar da, bir önceki bulgularla örtüşmektedir. Bu kapsamda elde edilen genel ölçek, "yaratmayabilir" anlamına gelen 1,69 düzeyindedir. Bu konuda kadın ve erkek tutumlarının önemli ölçüde farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. İki cinsiyetin tutum ölçeği arasında 1,20 ölçeğinde bir farklılık söz konusudur: kadınlar sorun yaratacağı görüşüne daha yakınken erkeklerin görüşü daha çok sorun yaratmayacağı yönündedir. Bu görüş, özellikle genç ve orta yaş erkek grubunda 0,75 ve 0,61 ölçeğiyle "kesinlikle yaratmaz" seçeneğine en yakındır.

Şekil 8. Dillerin işlevlerine yönelik tutumlar

Günlük yaşamdaki dilsel pratiklerle dillere yüklenen işlevler açısından 3,50 ölçeğinde olan Özbekçe, 3,24 ölçeğindeki Türkçeye göre biraz daha yüksek konumdadır. Dillerin işlevlerine yönelik tutumlar bakımından ise Türkçe (1,67) Özbekçeden (1,15) daha iyi bir konumdadır. Bu iki veri temelinde dillerin genel işlev ölçekleri olarak Türkçe için 2,59, Özbekçe için ise 2,20 ölçeğine erişilmektedir. Bu ölçeklerin birbirine çok yakın çıkması, topluluk içerisinde her iki dilin yaygın olarak kullanıldığını ve ayrıca iki dilin de birbirine eş işlevlerde rahatlıkla kullanılabilceğini göstermektedir.

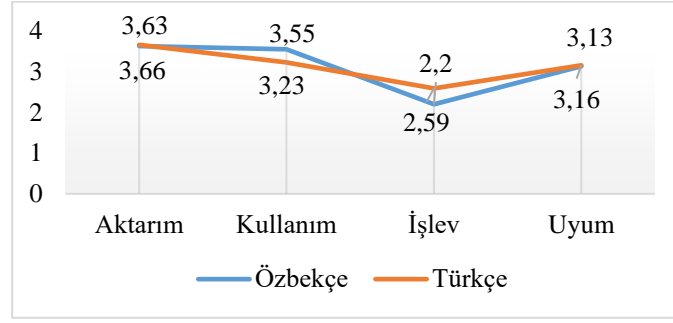
Sonuç

Ovakent Özbek göçmenlerinin toplumdilsel durumları üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma, Berry'nin uyum stratejileri modelinden hareketle oluşturulan "dilsel uyum stratejileri" yönteminin göçmen toplulukların dilsel uyum süreçlerinin incelenmesi için oldukça uygun bir yöntemsel altyapı sunduğunu göstermektedir. Bu çerçevede elde edilen bulgular, Özbek topluluğunun öngörülen iki farklı eğilimden "sürdürüm" eğilimini benimsediğini göstermektedir.

Çok sayıda dilin değinim koşullarında bulunduğu bu toplulukta ana dili Özbekçe ile yerel dil konumundaki ülkenin resmî dili Türkçenin rekabet halinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede en fazla bilinen bu iki dil için elde edilen ölçek, 3'ün üzerinde ve birbirine oldukça yakındır: T=3,66 / Ö=3,63. Bu ölçekler, ana dilini yüksek bir seviyede sürdürme eğiliminde olan topluluğun aynı zamanda Türkçeyi de yüksek düzeyde benimsediğini ve "iki dilli sürdürüm" eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Dillerin kullanımı açısından da "iki dilli sürdürüm" stratejisini gösterir nitelikte bulgulara ulaşılmıştır. Gerçekten, 3,55 ölçeğiyle Özbekçenin çok yaygın ve sık olarak kullanıldığı tespit edilmekle birlikte, topluluğun neredeyse ana dili kadar Türkçe kullanımına başvurduğunu, bu dilin 3,23 olan kullanım ölçeği göstermektedir.

Son olarak işlevleri bakımından dillerin konumları değerlendirildiğinde dil pratikleri açısından, her iki dilin, göz önünde bulundurulan bağlamların hepsinde, yüksek ölçekte işlev bulduğu saptanmaktadır: Türkçe için 3,50 olan bu ölçek, Özbekçe için 3,24 düzeyindedir. Ancak, dillerin işlevlerine yönelik tutumlar daha düşük seviyede olduğu için (1,67 Türkçe, 1,15 Özbekçe), genel işlev Türkçe için 2,59, Özbekçe için 2,20 olarak ölçümlenmiştir.

Şekil 9. Özbek Göçmenlerin dilsel uyum ölçeği

Bu üç farklı alandaki dilsel davranış ve tutumlardan elde edilen veriler temel alınarak Ovakent Özbek göçmen topluluğunun dilsel uyum ölçeğinin Özbekçe için 3,13, Türkçe için 3,16 olduğu saptanmaktadır. Buna göre Ovakent Özbek göçmenlerinin uyum süreci, “sürdürüm” modeli çerçevesinde her iki dilin yüksek düzeyde benimsendiği “iki dilli sürdürüm” stratejisi kapsamında değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Akıncı, M. A. (2003). Une situation de contact de langues: le cas turc-français des immigrés turcs en France. J. Billiez (Ed.), *Contacts de langues: modèles, typologies, interventions* içinde (s.127-144). Paris: L'Harmattan.
- Alessio, M., Baude O. ve Sibille, J. (2010). Modèles d'intégration et pratiques langagières. *Hommes & migrations*, 1288, 70-73.
- Asselah-Rahal, S. (2004). *Plurilinguisme et migration*, Paris: L'Harmattan.
- Bosnalı, S. (2004). İran'da diller ilişkisi, diller çatışması: Azeri Türkçesinin konumu ve işlevine toplumdilbilimsel bir bakış. *Dilbilim Araştırmaları*, 111-122.
- Bosnalı, S. (2007). *İran Azerbaycan Türkçesi: toplumdilbilimsel bir inceleme*. İstanbul: Kebikeç Yayınları.
- Bosnalı, S. (2010). Halaççanın yitim ve değişim sürecine tasarlama kipleri açısından bir bakış. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 53, 67-86.
- Bosnalı, S. (2012). Dil edimi açısından Halaççanın konumu. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, 32, 45-67.
- Bosnalı, S. (2016). Değinim durumundaki azınlık dillerinin sürdürümü. *Border Crossing*, 6(2), 292-304.
- Bosnalı, S. ve Şafak Z. (2016). Bulgaristan Türk Göçmenlerinde dil değinimi. A. Tilbe ve S. Bosnalı (Ed.), *Göç üzerine yazın ve kültür incelemeleri* içinde (s.141-149), Londra: Transnational Press.
- Bentzin, A. (2010). Türk, Türkistan ve Özbek kimlikleri arasında: İstanbul'daki Özbek Göçmenler. B. Push ve T. Wilkoszewski (Ed.) *Türkiye'ye uluslararası göç* içinde (s. 281-296) (M. Çomak-Özbatır, Çev.), İstanbul: Kitap Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 2007).
- Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M. ve Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology: In International Review*, 38(2), 185-206.
- Brenzinger, M. (1992). Language death: factual and theoretical explorations with special reference to East Africa. *Journal of Linguistics*, 31(2), 469-482.
- Britain D. ve Trudgill, P. (2000). Migration, dialect contact, new dialect formation and reallocation. K. Mattheier (Ed.), *Dialect and migration in a changing Europe* içinde (s.73-78), Frankfurt am Main: Peter Lang.

- Coşkun, E. (2011). Türk ve Göçmen öğrencilerin yazılı anlatımlarında metin bağdaşıklığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: Theory & Practice*, (11)2, 892-899.
- Çakırer Özservet, Y. (2013). İstanbul Zeytinburnu İlçesi'nde Afgan Türklerinin ulusötesi kentleşme ağlarının analizi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 163-181.
- Çakırer Özservet, Y. (2014). Zeytinburnu kentsel mekânında soydaş diasporasının örgütlenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 3, 231-243.
- Çetin, B. ve Gün, İ. (2015). "Türkiye'ye göçen Özbeklerde iktisadi kültür ve adaptasyon süreci Ovakent örneği (Hatay). S. Zaman ve O. Coşkun (Ed.), *Coğrafya'ya adanmış bir ömür Prof. Dr. Hayati Doğanay içinde* (s.535-570), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Deprez, C. (2005). Langues et migrations: dynamiques en cours. *La linguistique*, 41(2), 9-22.
- Dorian, N. C. (1973). Grammatical change in a dying dialect. *Language*, 49(2), 413-438.
- Dorian, N. C. (1982). Language death. The life cycle of a Scottish Gaelic dialect. *Studies in Second Language Acquisition*, 4(2), 227-230.
- Dorian, N. C. (Ed.) (1989). *Investigating obsolescence. Studies in language contraction and death*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eraslan, A. (2015a). Antakya'da yaşayan Özbeklerde Nevruz Bayramı ve Nevruz Tatlısı: Sümelek. *Folklor/Edebiyat*, 21(84), 109-129.
- Eraslan, A. (2015b). *Antakya'da Yaşayan Özbeklerde Kimlik ve Aidiyet*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Eraslan, A. (2016). Antakya'da yaşayan Özbeklerde "Tüvekli Beşik" geleneği. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 39-51.
- Fishman, J. A. (1966). Language maintenance and language shift as a field of inquiry". J.A. Fishman, V.C Nahirny, J.E. Hofman ve R.G. Hayden (Ed.), *Language Loyalty in the United States*, içinde (s.424-458), Mouton: The Hague.
- Fishman, J.A. (1971). The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society. J.A. Fishman (Ed.), *Advances in the sociology of language* içinde (s.217-304), Mouton: The Hague.
- Gal, S. (1997). Language change and sex roles in a bilingual community. N, Coupland ve A. Jaworski (Ed.), *Sociolinguistics (Modern Linguistics Series)* içinde (s. 376-390), London: Palgrave.

- Grimshaw, A. D. (1974). Textbooks - Joshua A. Fishman, The sociology of language: an interdisciplinary social science approach to language in society. *Language in Society*, 3(2), 312-320.
- Gömmez, E. (2008). *Afganistan'dan gelen Göçmen Özbeklerin sosyo-kültürel ve dini hayatları üzerine sosyolojik bir araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Karabulut, F. (2005). Dil ölümü bağlamında Kayseri'de yaşayan Uygur Türk toplumu. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 17-47.
- Melliani, F. (1999). Le métissage langagier comme lieu d'affirmation identitaire. Le cas de jeunes issus de l'immigration maghrébine en banlieue rouennaise. *Lidil, les parlers urbains*, 19, 59-78.
- Yağmur, K. (2004). Language maintenance patterns of Turkish immigrant communities in Australia and Western Europe: the impact of majority attitudes on ethnolinguistic vitality perceptions. *International Journal of the Sociology of Language (IJSL)*, 165, 121-142.

**HENRY JAMES AND THE BILDUNGSROMAN: BETWEEN
CONVENTION AND ITS ALTERATION**

Petru GOLBAN¹

Sinan ALTAŞ²

Abstract

Some of the most important and popular Victorian novels are Bildungsromane, in which authors construct or rather reconstruct their own life experiences as formative processes. To mention just *David Copperfield*, *Great Expectations*, *Jane Eyre*, *The Mill on the Floss*, *Marius the Epicurean*, and so on. Following its long development history from ancient narratives to Goethe's *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, the Bildungsroman enters as a newly established fictional tradition into Victorian culture and literature through Carlyle's threefold literary reception of the novel of formation and displays its subsequent flourishing and complexity as a literary system encompassing particular thematic and narrative patterns. In this study, a number of novelistic works by Henry James are scrutinized, and each faces the question as to whether its thematic and narrative perspectives fit the pattern and shape of the Bildungsroman.

Keywords: Bildungsroman, Victorian Age, novel, thematic pattern, Henry James

**HENRY JAMES VE BILDUNGSROMAN: GELENEK VE GELENEĞİN
DEĞİŞİMİ ARASINDA**

Öz

En önemli ve popüler Viktorya dönemi romanlarından bazıları, yazarların kendi yaşam tecrübelerini, biçimlendirici süreçler olarak tasarladıkları ve hatta yeniden kurguladıkları Bildungsromanlardır. *David Copperfield*, *Büyük Umutlar*, *Jane Eyre*, *Kıyadaki Değirmen*, *Marius the Epicurean* ve benzeri kitaplar bunlara örnek verilebilir. Bildungsroman, antik anlatılardan başlayarak, Goethe'nin *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları* eserine kadar gelişim halinde olduğu uzun tarihi sürecin ardından, Carlyle'in oluşum romanı üzerine yazdığı üç bölümden oluşan kabul yazısıyla, yeni oluşmakta olan bir kurgusal gelenek olarak Viktoryan kültürüne ve edebiyatına girmiştir ve ortaya çıkışını, kendi içindeki karmaşıklığı, belli başlı tematik

¹ Assoc. Prof. Dr., Namik Kemal University, Faculty of Arts and Sciences, Department of English Language and Literature, petrugo@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-8409-0415

² Independent Researcher, sinanaltaşuzem@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2083-3686

ve anlatısal modelleri kapsayan bir edebi sistem olarak ortaya koymuştur. Bu çalışmada, Henry James'in roman türüne ait bazı eserleri incelenerek her bir eser, tematik ve anlatısal açılarından Bildungsroman modeline ve şekline uyup uymadıkları sorusuyla karşı karşıya getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bildungsroman, Viktorya Dönemi, roman, tematik model, Henry James

Introduction: The Writer-Critic Henry James

Henry James, a famous nineteenth-century Anglo-American writer-critic, enriched world literature with novels which are among the best works of fiction and as independent entities they have received much criticism from different points of view. None, however, has been regarded with direct reference to the conventions of the Bildungsroman. Moreover, no special critical efforts were made to assess them comparatively with regard to other Victorian Bildungsromane. Among Henry James's novels that can be termed Bildungsromane are *Roderick Hudson* and *The Portrait of a Lady*, and in order to overcome this critical handicap, in the following we will thematically scrutinize and compare these two novels, concerning the degree of textualization of the main thematic elements of the Bildungsroman literary system, with the realist *Great Expectations* and *Jane Eyre*, and the non-realist *Marius the Epicurean: His Sensations and Ideas*.

The Victorian Bildungsroman is largely realist but not exclusively since the first English Bildungsroman, *Sartor Resartus* by Carlyle, is heavily influenced by Goethe and romanticism; *Wuthering Heights* is gothic as well as romantic; and *Marius the Epicurean* by Pater deploys the principles of aesthetic hedonism. Another author of the Bildungsroman that would alter the Victorian realist tradition is Henry James, who emphasizes the inner perspectives of formation in his attempt to achieve psychologization of the thematic material.

In matters of narrative technique, James rejects the author's involvement, the direct statement, and the omniscient point of view, by which the narrator is the controlling voice in the narrative, allowing his/her characters no freedom to act and speak on their own behalf, and hurrying up with assumptions and interpretations so the reader concludes and understands the narrative message from the authorial point of view. James rejects hereby a very popular mode of narration in Victorian fiction, known as "moral retrospect", found especially in the Bildungsromane, in which the character is the narrator situated at the end of the narrative process, more mature, able to remember, "to judge and interpret his own activities in the light of his later, greater wisdom" (Lawrence, Seifter, and Ratner, 1985, p. 210).

James's theoretical criticism of the novel might have no intrinsic value, or his ideas might be viewed as obsolete and redundant. However, his merit is the raising of the interest in the critical and theoretical potential of the novel, which is proved by the fact that in the twentieth century and nowadays the novel has been critically the most discussed literary form.

In the Victorian age, the novel was a form of entertainment, and the majority of the Victorian population was actually prose-readers. Also, for the Victorians, the modern distinction between the literary novel and the popular best-seller had not yet come into existence. The novels of Brontë sisters, Dickens, George Eliot, Trollope, and Hardy were read not merely by the literary elite, but widely throughout the expanding middle-class and, particularly in the case of Dickens, by the working-class as well. The establishment of the novel as a dominant literary form resulted in the need for its critical evaluation and theorisation. In James's famous *The Art of Fiction*, the aim is clear: as English novel "had no air of having a theory, a conviction, a consciousness of itself behind it – of being the expression of an artistic faith, the result of choice and comparison", then in this study and in the prefaces to his own novels, James assumes the task to provide such a theory of writing for the novel. In doing so, he insists on the aesthetic value of fiction, on the fact that the novel should be viewed as art and as the expression of the author's personal impressions of life, not just as a form of entertainment subject to the principle of realism that requires fidelity to actuality in its representation as well as the moral effect of art. For James, the novel is not a depository of "realist data from real-life experiences", but is "organic" and "has a life of its own that grows according to its own principles or themes" (Bressler, 2007, p. 43).

Apart from realism, James reacts against the biographical method in critical assessment and promotes a method which focuses on psychology of the writer and which would demonstrate the art of writers' texts by outlining "their unique individuality of style, tone and vision, their artistic, but not biographical, personalities" (Dutton, 1984, p. 65).

Henry James exposes his own methods of writing fiction and insists on the "artistic personality" of the author, which he describes impressionistically. In terms reminiscent of Pater, James, in *The Art of Fiction*, asserts impression to be an essential condition of fiction: "A novel is in its broadest definition a personal, a direct impression of life; that, to begin with, constitutes its value, which is greater or less according to the intensity of the impression". James insists also on the unique "personality" of the work of fiction and describes the novel, in terms reminiscent of Coleridge's theories of growth and of the interrelationship between the whole and the parts in literature, as "a living thing, all one and continuous, like any other organism, and in proportion as it lives will it be found, I think, that in each of the parts there is

something of each of the other parts.” Like Coleridge with poetry, James insists on the need of the work of fiction to achieve “organic form”, since “form alone takes, and holds and preserves, substance – saves it from the welter of helpless verbiage that we swim in as in a sea of tasteless tepid pudding”. James’s approach shows resemblance to a Formalist one, as he “implies the same interdependence and kinship for all other aspects of a work of fiction – setting, theme, scene and narrative, image and symbol” (Guerin, Labor, Morgan, Reesman, and Willingham, 2005, p. 100).

The Bildungsroman: Definition and Thematic Pattern

In English literature, the Bildungsroman – or the novel of identity formation – flourished in Victorian Age and became a fruitful subgenre in particular among the realists, such as Thackeray, Dickens, Eliot, who found in its fictional model, consisting of the literary treatment of the process of development and formation of a character in relation to society, the necessary extension and complexity to the realist literary concern with individual experience and the social background, a concern which is framed within a large-scale diachronic model of human existence.

In this respect, the Bildungsroman can be defined as a type of autobiographical fiction typically starting from some point in early-childhood and leading the protagonist towards further stages of life, where he or she is shaped by experience or social factors at the instance of living in a chronotope that is operating in a certain value system.

To the present, the definitions given to the novel of formation have been many and often confusing. As it often happens in the field of literary history and literary theory, and insofar as writing about writing (literary criticism) is concerned, the word “Bildungsroman” has become a term of abuse, flexible and vague, and often misleading; to the present, its meaning and value have been continuously changed, defended, disputed, and expanded. Some critics use the term very broadly also applying it to verse narratives; others obsessively declare a canon and tradition, and offer, like Buckley, taxonomic definitions. Dilthey considers the Bildungsroman an aesthetic expression of the Enlightenment concept of *Bildung* and stresses that the Bildungsroman presents a regulated development of the hero or heroine who has to reach fulfilment and harmony by passing through various conflicts of life and succeeding and interrelated stages of growth and maturation, yet each with an intrinsic value. Martin Swales, however, does not consider the acquiring of success or a happy ending necessary in a novel in order that it be regarded as Bildungsroman, although the process of development targets the whole of an individual that has to be revealed organically in all his or her complexity. Some critics emphasize individuality and individual change of the self in the

process of formation, whereas others look more at milieu, regarding the condition of the protagonist actively involved in the social world as essential. The latter critics would claim that the *Bildung* is “the earlier bourgeois, humanistic concept of the shaping of the individual from its innate potentialities through acculturation and social experience to the threshold of maturity” (Sammons, 1991, p. 42). Some see this type of novel as indulging into wishful thinking, others as a construct of various, including aesthetic, forms of ideology.

These other voices, representatives of more recent criticism, regard the Bildungsroman also as a self-reflexive or self-reflective novel, where it is neither the experience – either emphasizing individuality or involving society – of the protagonist, nor the personal organic growth or the self-realization of the hero or heroine that counts, but the narrative process itself, which renders the “narrator’s discursive self-understanding”. Here *Bildung* or formation is an “epistemological concept” and the Bildungsroman is a “discursive essay in the aesthetic mode” (Swales, 1978, p. 4). Psychoanalytical, feminist, post-feminist, Marxist, post-Marxist, structuralist, post-structuralist, postmodern, thematological, narratological, post-colonial, minority, cultural and other studies only further broaden the definition and approach. Also, since the Bildungsroman claims its origins in *Wilhelm Meisters Lehrjahre*, a lot of critical attention comes from German scholarship, but, as the genre flourished and became popular among Victorian and later writers in England, there are many Anglo-American and other critics that approach it too.

To us, the Bildungsroman is essentially a novel of identity formation we would insist on the principle of *formation (Bildung)* to be the central distinguishable feature and the essential element in the Bildungsroman literary system. *Formation* imparts specificity and uniqueness to this particular type of novel. In this, we are supported by Bakhtin’s description, which we subscribe to, of the three novelistic kinds (the “travel novel”, the “novel of ordeal”, and the “biographical novel”) culminating in a fourth one, which is the Bildungsroman. We also agree to his argument that the “*ready-made*” character identified in the first three types of the novel is replaced in the Bildungsroman by a hero that is in the process of *stanovlennia* (becoming). Bakhtin, in his “The Bildungsroman and Its Significance in the History of Realism”, promotes Goethe’s *Wilhelm Meisters Lehrjahre* (1795-6) as the canonical Bildungsroman and defines this novelistic subgenre with respect to the issue of time-space and discusses the deep “chronotopic nature” of Goethe’s foundation of the novel of formation or, as he calls it, the “novel of emergence”. Bakhtin focuses on the image of man in the novel, where the emphasis lies on “the assimilation of real historical time and the assimilation of historical man that takes place in that time”; since the problem is too broad, it can be

delimited and narrowed towards what can be taken as the defining thematic essence of the Bildungsroman, which is “the image of *man in the process of becoming* in the novel” (Bakhtin, 1986, p. 19).

Thus, the Bildungsroman reveals its essential *hybridity* since it would form its literary system by preserving and modifying, for its own thematic and narrative purposes, many of the elements of the previous three types of novel, as well as others derived from other kinds of fiction, even other different genres, or from other literary periods and movements, in which some of these elements receive a dominant, defining status.

The thematic elements, which are dominant and defining for the Bildungsroman fictional tradition, are the following:

- (1) a child (sometimes orphaned or fatherless) lives in a village or provincial town;
- (2) the child is in conflict with his actual parents, especially father, or any parental figures (the trial by older generation);
- (3) the child leaves home to enter a larger society (usually city), and the departure is determined either by (2) or other external stimuli, or by an inner stimulus (usually the desire for an experience that the incomplete, static atmosphere of home does not offer);
- (4) the child, or the adolescent, passes through institutionalized education and/or self-education;
- (5) a young person now, the character seeks for social relationship with other humans;
- (6) his/her experience of life is a search for vocation and social accomplishment, as well as, or rather above all, a working philosophy of existence;
- (7) he/she has to undergo the ordeal by society and occupational requirements (professional career);
- (8) he/she has to resist the trial by love (sentimental career);
- (9) the character passes through moments of spiritual suffering and pain;
- (10) now in his/her early manhood/womanhood, after having passed through physical change, the character experiences epiphanies that lead to (or should determine) his/her final spiritual (psychological, moral) change in the sense of initiation and by this achieve formation as the concluding stage of the process of development; formation is complete or relativistic, or not existing at all, that is to say, the final stage of the formative process upon entering maturity implies the dichotomy success/failure, or a third possibility of partial success/partial failure.

These thematic elements represent the literary system of the Bildungsroman and co-exist on the structural level with narrative ones to form a particular archetypal plot, helping critics and readers to identify a Bildungsroman.

The Experience of Childhood and Its Thematization

To the Victorian writers of the Bildungsroman, the experience of childhood is clearly of first importance in the formation of personality, having been granted “an emblematic and lasting prominence” (Moretti, 2000, p. 182). In *Great Expectations*, Pip’s both parents are deceased, and he is being raised by his sister Mrs Joe in the marshes of Kent. In *Jane Eyre*, the child protagonist is an orphan in the household of her aunt. In *Marius the Epicurean*, the child Marius is also an orphan, residing in the rural Etruria of Italy. Unlike in these novels in which childhood receives an extended narrative movement, the stories of both Roderick Hudson and Isabel Archer start in *medias res* and the protagonists’ childhoods are only implied in the process of narration. In *Roderick Hudson*, the protagonist’s father is dead, and he lives with his mother in Northampton, Massachusetts. Roderick is invited to Europe by Rowland Mallet, who wants to give him an opportunity to emerge in the art of sculpture. In *The Portrait of a Lady*, another American resident, Isabel Archer, is an orphan who, a year after her father’s death, is invited by her aunt Mrs Touchett to live at Gardencourt Country Manor in England. The non-existing actual parents are often replaced by parental figures, either obstructing, as Jane’s aunt is, or congenial, as Joe is for Pip. The death of parents, apparently a tragic event, may suggest that the process leading to formation would be free from any paternal domination, as for Marius:

The devotion of the father then had handed on loyally – and that is all many not unimportant persons ever find to do – a certain tradition of life, which came to mean much for the young Marius. The feeling with which he thought of his dead father was almost exclusively that of awe; though crossed at times by a not unpleasant sense of liberty, as he could but confess to himself, pondering, in the actual absence of so weighty and continual a restraint, upon the arbitrary power which Roman religion and Roman law gave to the parent over the son. (Pater, 2005, p. 13)

In this fragment, Marius admits deep inside that the loss of his father is a blessing of liberation, which breaks the chains of parental determinism. He comments on his mother’s death in a similar manner:

It would hardly have been possible to feel more seriously than did Marius in those grave years of his early life. But the death of his mother turned seriousness of feeling into a matter of the intelligence: it made him a questioner; and, by bringing into full evidence to him the force of his affections and the probable importance of their place in his future, developed in him generally the more human and earthly elements of character. (Pater, 2005, p. 35)

In the case of Marius, the death of the paternal figure is a symbol of independence over destiny which is covering outer aspects of the character, whereas the death of the

maternal figure means independence over mentality covering inner matters such as conscience and philosophy.

In the Victorian Bildungsroman, in general, if the actual parents were alive, the protagonists would become in various ways subjected subjects and eventually rebel in the course of formation, but a rebellious attitude towards parental authority would contradict the Victorian moral values. Rebelliousness leading to the conflict and eventual separation from home might be accepted towards parental figures when they obstruct the spiritual endeavours of the hero or heroine. The experience of childhood is not far removed from the expression of its vulnerability to frustration of adult rationality (parents, older generation), in particular, and to social victimisation, in general. Child characters “now throng into the novel, becoming a means for the authors to confront the personal past and also a focus for their indignation and protests on behalf of new generations of children” (Banerjee, 1996, p. xxi).

With regard to the conflict with the parents or parental figures, Pip has serious issues with his sister, Mrs Joe; in the case of Jane Eyre, she is subjected to discrimination and ill-treatment by her uncle’s family; Roderick is dominated by his mother and condemned to work in an occupation that he never desired to be a part of. Mrs Hudson, as she once admitted, has “a holy horror of a profession which consists exclusively, as she supposes, in making figures of people without their clothes on”. Roderick’s mother has a bad opinion about the art of sculpture: she thinks that it is “an insidious form of immorality”, and “for a young man of a passionate disposition”, such as Roderick, “she considers the law a much safer investment”. As her father and brothers practiced law, she desires the family tradition to be perpetuated by Roderick. Unlike these characters, Isabel Archer and Marius are not placed in any conflict with the older generation.

The Larger Society and the Experience of Urban Life

In a Bildungsroman, next comes the stage in which the protagonist departs from home to embark on the quest of self-discovery and enters a larger society, usually located in urban setting, where, through education and professional and sentimental careers, the protagonist would achieve a “metropolitan success” with moral implications. The departure may occur due to an inner impulse and compass guiding the protagonist or due to an outer influence determining his or her destiny. In Pip’s case, his sister Mrs Joe is fatally wounded as a result of a suspicious attack (later we find out that it was committed by Orlick), and he finds himself blessed with an opportunity to become a part of city life. Pip’s journey is plotted against his free-will by the external influence of Mr Magwitch and Miss Havisham. Jane Eyre is sent to boarding school by her deceased uncle’s wife Mrs Reed in an attempt to get rid of her. In

Roderick's case, Rowland Mallet is the outer stimulus for the departure; like with Pip – who is an instrument of becoming a gentleman for Magwitch, by which losing his identity – he considers Roderick as a medium for fulfilling his life and accomplishing himself:

It seemed to him that the glow of happiness must be found either in action, of some immensely solid kind, on behalf of an idea, or in producing a masterpiece in one of the arts. Oftenest, perhaps, he wished he were a vigorous young man of genius, without a penny. As it was, he could only buy pictures, and not paint them. (James, 1986, p. 58)

Mallet desires to see his dreams come true in Roderick since he himself lacks talent in fine arts. He takes his protégé to Europe to provide him with the possibility of exerting his full potential, and Roderick himself, dissatisfied with his “benighted” hometown, takes the opportunity. In *The Portrait of a Lady*, in a manner similar to that of Roderick Hudson, Isabel Archer is invited to Europe by her aunt, who seems to be a person of good will. Marius's departure stems from his inner dynamics which urges him to discover new philosophical horizons and religious practices.

With regard to the thematic element where the subject of formation passes through institutionalized education or self-education, Pip is tutored by Bidley and then by Mr Pocket, and finally dedicates himself to an education which would lead him to becoming a gentleman. Jane Eyre receives institutionalized education at a boarding school. At the beginning of James's novel, Roderick is a law-school student who terminates this education for another one, more suitable for his inner needs, meaning that he abandons institutionalized education for the sake of apprenticeship. Another protagonist, Isabel Archer, is ascribed with a tragic biographical detail of being expelled from the school, but she, nevertheless, improves herself with self-education by means of an enormous family library. In Pater's novel, Marius also attends a boarding school. These examples designate a pattern in which apart from the protagonists going through the experience of studying at various schools, more often travelling, interpersonal relations, and the influence of the acquaintances and role models demonstrate a stronger influential capacity on the educational career of the protagonists.

The fifth thematic element in the Bildungsroman literary system encompasses the need for friendship and social relationship, which is an important aspect in terms of one's establishing himself or herself as a part of desired social circle. The protagonists become both individuals with or without an identity and “children of the century”, “social creatures”, in Moretti's terms, where each of them is “a transparent image that receives all its colour from forces much greater than itself” (p. 134). In *Great Expectations*, Pip struggles for a venerable place in the milieu, his great expectations being to become a gentleman as well as Estella's

admiration and hand in marriage. Supporting him in these endeavours is Herbert Pocket, his best friend, who does not judge Pip openly and always inflicts a positive effect on him. Herbert, Pip's "intimate companion and friend", is also a contrasting character who acts based on his moral compass since he is not driven by ambitions or monetary matters. Like Herbert for Pip, for Jane Eyre, Helen Burns, an orphan at Lowood School, stands for a character that is in possession of contrasting features to the protagonist Jane. Helen plays an important part in Jane's development by enriching her identity in formation with moral qualities.

In the case of Roderick Hudson, Rowland Mallet is his companion and moral compass who is in constant struggle for designating his actions in the righteous way of living. Mallet's friendship functions in an educational manner, but Roderick is driven by his ambitions and ego instead of responding to Rowland's sincere and selfless attempts to build a moral being for his friend.

Isabel Archer thinks that "one should try to be one's own best friend and to give one's self", yet develops a sincere friendship with her cousin Ralph – "She coloured and then observed, quickly, that she must leave him. They stood together a moment; both her hands were in both of his. 'You've been my best friend,' she said. 'It was for you that I wanted – that I wanted to live. But I'm of no use to you.'" (James, 2011, p. 530) – whose interest in Isabel turns into a hopeless love, but he would always care for her and respect her limits. In *Marius the Epicurean*, the protagonist becomes acquainted with Flavian and falls under the influence of the young hedonist: "And, dating from the time of his first coming to school, a great friendship had grown up for him, in that life of so few attachments – the pure and disinterested friendship of schoolmates" (Pater, 2005, p. 40).

Most of the characters who are friends of the protagonists act as contrasting figures and/or moral guides. In the non-realist novel by Pater, instead of moral values, the hero is permeable to any new philosophy in which he can put his faith. Flavian awakens the love of literature in him and educates him with the principles of hedonism. Like with the educational quest, the social relationship cannot be limited to the influence of a friend, and the individual in the process of formation gathers experience also from various social circles and faces the dangers of manipulation and corruption. The need for social relationships is inevitable since identity is formed in order to be demonstrated publicly and social learning cannot be achieved in isolation.

Concerning the stage in which the protagonist is in search of professional career, social accomplishment and a meaningful philosophy of existence, Pip is concentrated on the social aspect of self-accomplishment as he aims at impressing Estella and proving himself to

be a gentleman. Jane Eyre is focused on vocational and marital aspects. The plot of *Roderick Hudson's* reveals certain differences due to the particular nature of the Künstlerroman, since the protagonist is less in pursuit of social achievement than of the highest aesthetic standards in art. Isabel Archer seeks no professional career as she persistently neglects financial matters for the sake of being herself:

Pray, would you wish me to make a mercenary marriage – what they call a marriage of ambition? I've only one ambition – to be free to follow out a good feeling. I had others once, but they've passed away. Do you complain of Mr. Osmond because he's not rich? That's just what I like him for. (James, 2011, p. 365)

Her sense of social accomplishment is a vehement and sometimes irrational marginalization of the self through a blindfolded rebellion against social mind-sets, in particular, the ones assuming men to be born superior to women, and that beautiful women have to pursue conventional marriage with rich men. Unlike in the realist Bildungsroman, in *Marius the Epicurean*, the protagonist is in search of a meaningful existence, a working philosophy, and discloses, like Roderick, to possess little ambition of social accomplishment:

He lived much in the realm of the imagination (...) something of an idealist, constructing the world for himself in great measure from within, by the exercise of meditative power. A vein of subjective philosophy, with the individual for its standard of all things, there would be always in his intellectual scheme of the world and of conduct, with a certain incapacity wholly to accept other men's valuations. (Pater, 2005, p. 13)

In a Bildungsroman, the seventh thematic element considers the issue of protagonist's ordeal by society and embarking on a professional career. Pip's trial is built on "great expectations"; he is provided with social and financial opportunities, but the process of ordeal defamiliarizes his former self, corrupts his essence, and, tragically, he submits himself to be abused by social determinism. Jane, Roderick and Isabel are characters of non-conformist spirit as they challenge community's expectations. In *Jane Eyre*, after two years of teaching at Lowood School, the heroine starts her new job as governess, but her professional career is interrupted by sentimental career as she falls in love with Rochester and accepts his marriage proposal. After the cancellation of marriage because of the surfacing truth about Rochester already having a wife, Jane does not compromise her dignity and stands for her own ideals of living. She faces poverty and loneliness in the most dignified way as to eventually emerge successful.

Fuelled by feminine pride, Isabel Archer goes through social trial as she faces the conflict about her marriage. Conventional social expectations require her to marry a rich man

of noble lineage; she resists convention and forces herself to choose the opposite type of person since she believes that she has nothing but her own ideas to follow. Madame Merle manipulates her, abusing her feminine pride, and arranges her marriage with her old lover Gilbert Osmond. Ironically, while avoiding a mercenary marriage, since Mr. Touchett has left some of his fortune to Isabel on Ralph's demand, Osmond becomes the one who has a mercenary marriage. Ralph's intervention in Isabel's life can be regarded as a trial as well, when he discusses the risk with his father at the first place:

Mr. Touchett (...) began again 'Tell me this first. Doesn't it occur to you that a young lady with sixty thousand pounds may fall a victim to the fortune-hunters?' 'She'll hardly fall a victim to more than one.' 'Well, one's too many.' 'Decidedly. That's a risk, and it has entered into my calculation. I think it's appreciable, but I think it's small, and I'm prepared to take it. (James, 2011, p. 194)

Ralph is aware of all possible outcomes, yet he acts on his faith for Isabel. Isabel, eventually, fails in the social ordeal, as she chooses poorly and betrays Ralph's faith in her. Given the author's interest in psychology, Roderick Hudson does not go through any explicit social trials or tribulations as much as he goes through inner conflicts. On a side note, another character in *Roderick Hudson*, Christina Light, seems to be exposed to maternal dominion and social trial by male-dominated society's expectations from a lady of iconic beauty.

In the case of Marius, his spiritual journey as a search for a working system of philosophy can be categorized as his professional career. His direct experience with society is when he works as an amanuensis, where he faces brutality, and the lack of conscience in stoicism and his observations make him question the values of the system of philosophy. As Marius encounters with new beliefs and philosophies, he goes through a spiritual trial, in which he should decide whether the new system is actually working.

With regard to the sentimental career, involving the individual's trial by love, Pip's relationship with Estella corresponds to the central element in Pip's excessive ambition to become a valuable part of society as a gentleman. The ordeal by love, as a necessary stage in character development process, usually implies a twofold perspective, a kind of love triangle, and the protagonist must come to the right decision to achieve success in his or her sentimental career. Pip neglects Bidy since he is blinded by his love for Estella. Jane almost accepts St. John's proposal but reunites with Rochester. Roderick Hudson betrays his fiancé Miss Garland and indulges into wishful thinking as he chases Christina Light's companion. When discussing his attitude towards his mother and Miss Garland, Roderick says that "they mean no more" to him "than a Bible text to an atheist". In return, Rowland questions if

Roderick has broken their engagement with Miss Garland, and Roderick summarizes his commitment to the young woman as follows:

Roderick shrugged his shoulders and let his hands drop at his sides. 'She adores me! That's my relation.' And he smiled strangely. 'Have you broken your engagement?' 'Broken it? You can't break a ray of moonshine.' 'Have you absolutely no affection for her?' Roderick placed his hand on his heart and held it there a moment. 'Dead—dead – dead!' he said at last.' (James, 1986, p. 278)

Contrary Roderick's devious and selfish attitude towards his fiancé, Isabel's naïveté and restless ambition drive her to choose poorly and blind her from Osmond's many obvious flaws; consequently, she fails to notice that she is being used as a pawn by Madame Merle and her fiancé. Isabel Archer, a source of admiration from the point of view of most men, rejects Ralph, who admires her for who she really is. Ralph's intimate feelings for her backfire as Isabel ardently defends Osmond against him. Ralph never wants to change her free spirit or disrespect her attitude towards life, yet Isabel is extremely confident that she is making the right decision about Osmond, an expatriate American who, unlike Ralph, does not value her freedom of choice. Isabel's free will remains somewhat illusory. Unlike other protagonists of the Bildungsroman, Marius is not involved in a particular love affair in which he can undergo a trial. His sentimental career may be discussed in relation to his comradeship with Cornelius, or his impressions of Cornelius's and Cecilia's love affair.

Formation as Success or Failure

Both the preparation for a professional career and the sentimental journey, as determinant parts of the whole process of character development and formation, are also dominant elements of the central conflict in every Bildungsroman, which is personal in origin. In most of the cases, the conflict demands the protagonist to reappraise his/her values, escape his/her selfish drives, and change his/her consciousness, judgments and ways of behaviour. The responsibility of change is assumed as a result of the protagonist's understanding of true values of moral behaviour towards himself/herself and others. Change is a value indispensable from identity, as freedom and happiness are, as well as security and metamorphosis, which, according to Moretti, "are all equally important for modern Western mentality" and are present in a Bildungsroman (p. 9).

Change demanding the protagonist to struggle with spiritual suffering and pain receives different forms of textualization. In a realist Bildungsroman, the suffering usually reveals a cause and effect relationship: Pip finds out about the origin of his great expectations, and, inevitably and tragically, his world collapses when he learns that a convict is the source

of his money and he realises the vanity of his dreams about Estella, which completely destroys his dreams and brings him back to reality from an illusionary world. Jane Eyre faces the truth about Rochester's wife and goes into a self-imposed exile, through which she suffers poverty and loneliness. Roderick's social and sentimental trials regard the moral choice that he is expected to make on the basis of his love affair and engagement. Importance of individual competence overshadows the social competence as Roderick Hudson is mostly driven by his ego and an extremely narcissistic personality. There is a strong asymmetric influence relationship between inner and outer stimuli in Roderick Hudson's formative experience. He does not seem capable of processing criticism, as he flies into a tantrum or rage when his decisions and actions are questioned. Rowland Mallet describes the crisis that they are going through with Roderick Hudson as follows:

The poor fellow is incomplete, and it is really not his own fault; Nature has given him the faculty out of hand and bidden him be hanged with it. I never knew a man harder to advise or assist, if he is not in the mood for listening. I suppose there is some key or other to his character, but I try in vain to find it; and yet I can't believe that Providence is so cruel as to have turned the lock and thrown the key away. (James, 1986, p. 237)

Roderick, who usually rejects outer stimulus especially when he is enraged, undergoes a spiritual trial and consequently the experience of spiritual suffering. In *The Portrait of a Lady*, Isabel Archer goes through a phase of suffering when she finds out that Pansy is the illegitimate daughter of Madame Merle and Osmond, and she is nothing but a prey for fortune hunters. She questions Madame Merle's and Osmond's motivation: "Why then did she want him to marry me?' 'Ah my dear, that's her superiority! Because you had money; and because she believed you would be good to Pansy.' (...) 'Why did Osmond never marry her?' she finally asked. 'Because she had no money'" (James, 2011, p. 573).

Isabel cannot handle the truth, especially considering the fact that she has been warned by Ralph, whom she earlier treated in the most unfair way: "I've done wrong to speak – I've made you ill!" the Countess cried. 'Ah, I must see Ralph!' Isabel wailed; not in resentment, not in the quick passion her companion had looked for; but in a tone of far-reaching, infinite sadness" (James, 2011, p. 577).

Isabel's suffering stems from her both social and sentimental ordeals. In Marius's case, the epicurean sacrifices himself to save his friend's life, by which performing the highest, the most respectable and noble deed. When he is captured along with Cornelius, and they are kept prisoners for the trial, a rumour arises that one of the captives is not a Christian. Marius, for the love of his friends Cornelius and Cecilia, puts himself in serious danger and

bribes the soldiers. Marius, not a Christian, convinces them to set Cornelius free (instead of him), because he is not a Christian, and then marches to his end with the satisfaction of knowing that Cornelius is safe.

In a Bildungsroman, the inner change is the basis for formation or *Bildung* of identity, and the main cause for change is understanding, epiphanic realization. This tenth and last thematic element corresponds to entering upon maturity regarding the protagonist suffering to lead him or her to the final stage of formation where he or she would experience epiphanies which determine the outcome of social, sentimental, and psychological experiences, and, consequently, the success or failure of formation. The success of formation is weighed in direct proportion to individual, professional, sentimental, and social competences that the protagonist possesses. The formation of identity can be success, failure or partial success. In *Great Expectations*, Pip understands that Joe was the one who has “so abundantly given of the wealth of his great nature”, and soon finds himself strangling in whispers of an uneasy conscience:

I soon began to understand that the cause of it was in me, and that the fault of it was all mine. Ah! Had I given Joe no reason to doubt my constancy, and to think that in prosperity I should grow cold to him and cast him off? Had I given Joe’s innocent heart no cause to feel instinctively that as I got stronger, his hold upon me would be weaker, and that he had better loosen it in time and let me go, before I plucked myself away? (Dickens, 1881, p. 508)

Pip, the repentant protagonist, loses everything and everyone including his dignity and self-esteem at the first place; his epiphany cannot compensate for his mistakes as the damage is done. He fails from both individual and social aspects of character formation. Jane Eyre, on the other hand, reaches the individual fulfilment as she finds happiness and peace with her real love for Rochester, yet she gives up on her professional career. She maintains her non-conformist character and her feminine pride is not subdued or does not get injured as Rochester leans on her care and love. She experiences her epiphany in a dream where Rochester desperately calls her name, and it seems that the epiphany decides for her between St. John and Rochester.

Roderick apparently does not experience any revelation or realization as his life ends during the ninth thematic stage. Roderick has already been self-destructed by the end of his spiritual suffering. Despite the formation seems incomplete, it is not difficult to conclude the outcome of Roderick’s development as an artist and individual. The novel is not concerned with Roderick’s social accomplishment as its primary focus; as a consequence of his quest in the aesthetic frame, Roderick fails in both individual and professional competences. Henry

James himself identifies Christina Light as the primary obstructing determinant in Roderick's formation; however, he also suggests that she is guilty without guilt:

It has all begun too soon, as I say, and too simply, and the determinant function attributed to Christina Light, the character of well-nigh sole agent of his catastrophe that this unfortunate young woman has forced upon her, fails to commend itself to our sense of truth and proportion. (James, 1986, p. 13)

Roderick Hudson is driven by his impulses; Christina Light is subjected to social determinism. In Isabel Archer's case, her suffering leads her to a tragic epiphany when she comes to realize that she treated Ralph unjustly and that she ruined her opportunity to be an independent woman as she always desired. When Isabel visits Ralph at Gardencourt, standing next to his deathbed, she wants to confess her realizations to the beloved cousin in a hurry as if she is afraid that he might pass away before she could do so. She seeks relief for her consciousness in the aftermath of epiphany. Isabel is aware that she has been warned by Ralph long ago and for this, he is a central figure in her realization of events and she calls his name at that very moment in "a tone of far-reaching, infinite sadness" (James, 2011, p. 577). Isabel Archer's formation fails on the individual level of existence since she cannot fulfil her ambition of avoiding a conventional marriage and she remains a victim of the fortune hunters who seek mercenary marriage. Her union with Osmond is not actually out of love, at least from Osmond's perspective, but he is driven more by materialistic reasoning than love. By the same token, she cannot be seen socially accomplished, because she does not possess her partner's respect for her independence and feminine pride. At the end of the novel, despite her knowing that her marriage is built upon a lie, Isabel goes to Rome to reunite with her family.

Marius experiences epiphanies first at the moment of perfect tranquillity in Sabine Hills and then at the instance of some Christian rituals that he witnesses. Marius's formation is interrupted by his death and Walter Pater leaves us with an ambiguity about whether Marius is converted to Christianity. More importantly, his sacrifice for the happiness of his beloved ones represents a noble act, more significant than any philosophical pilgrimage which might bring meaning to life. This may lead one to conclude that Marius might have found a meaningful existence in this noble deed, by which achieving formation on individual level. Christian or pagan, Marius was honoured and glorified as a martyr to the Christian faith.

Concluding Reflections

Henry James, as a craftsman of fiction, was aware of the truthful or untruthful, beautiful and ordinary, profound or superficial, by which life is represented by the verbal art, the art of fiction. Henry James's literary practice, both as an author and a critic, promotes

artistic freedom and imaginative aspect of novel writing over prescriptive tendencies, and removes the invisible shackles from the author's chamber of consciousness. As emphasised before, artistic freedom is the key element in James's philosophy concerned with the art of novel writing, and there is no debate, no critical discourse or differing viewpoints that can change it. In this sense, as a critic, Henry James advocates and encourages the novice novelists; he stands against harsh and discouraging criticism and derogatory treatment of an artist's work. As a writer who is famous for experimenting with narrative aspects, James does not set the rules, but rather avoids limiting the narrative possibilities. James's critical discourse overlaps with the spirit of the newly institutionalizing literary criticism in Victorian Period. According to James, fiction is one of the fine arts, which shares the same cognitive and aesthetic field of operation as her sister arts. Furthermore, fiction is capable of representing reality as a verbal art and is able to capture the moment through descriptive techniques such as impressionist writing, word-painting or ekphrasis.

Henry James's remarkable authorial skills along with his propensity for perpetual experimentation make it virtually impossible to accurately assign his fiction to specific literary categories. Despite this, it is obvious that at least two of his novels – *Roderick Hudson* and *The Portrait of a Lady* – are Bildungsromane and therefore parts of a Victorian fictional mainstream. Their thematic level is constructed according to the pattern and includes all the ten main elements.

The ten thematic elements of the Bildungsroman literary pattern are *defining* but on the whole *not compulsory* features or aspects of thematic construction; they are rather common or typical, or *representative*. The necessary and *obligatory defining* characteristic or element is *formation* (of a personal identity). The ten thematic elements are *similarities* for and in novels viewed as Bildungsromane, in which they combine and interrelate in various ways around the element of *Bildung*; in this, they are “family resemblances” rather than simultaneously mandatory aspects to be ordered strictly chronologically. In other words, many, but not all of these elements, are shared by the texts – which in this way resemble each other. Yet, these elements are more common and typical for the Bildungsroman than, say, various movements, trends and styles are for modernism.

The Victorian Bildungsroman, heavily influenced by realism, assumes as its main concern the relationship between the individual and society, as in *Great Expectations* and *Jane Eyre*, and, to a certain extent, in *The Portrait of a Lady*. *Marius the Epicurean* and *Roderick Hudson* display a low-mimetic expression focusing instead on the inner, spiritual and psychological perspectives of existence.

At the beginning of their formative process, Pip, Jane, Roderick, Isabel and Marius depart from the provincial, rural area as determined by external or internal stimuli; they move to the city to experience the life of the milieu, of the larger society. All the protagonists go through spiritual suffering as a consequence of their professional, social and sentimental ordeals (except for Roderick Hudson, who prematurely dies) and, depending on their attitude – reluctance or, on the contrary, rejection – towards determinant factors and considering their loyalty to their roots and inner motives, their identity formation reveals certain varying degrees of success or failure. Meanwhile, ordeals by society and love, in particular, lead the protagonist into a state of spiritual suffering, which should result in epiphany. In Pip's case, as he seeks social connection with others, he also desires occupational and social accomplishment to be worthy of the admiration of higher social circles. Pip is subjected socially and sentimentally as he has to face the truth that everything he longed for is no more. Roderick Hudson is driven by his ego, where his ego-centrism prevails over self-control; in the following extract, Rowland comments on the instability of his actions: "I think he hasn't a grain of conscience, and sometimes I think that, in a way, he has an excess. He takes things at once too easily and too hard; he is both too lax and too tense, too reckless and too ambitious, too cold and too passionate" (James, 1986, p. 237).

Rowland Mallet attempts to analyse his personality beyond his artistic identity as to find that "he hasn't what I call a heart. (...) I think it is established that, in the long run, egotism makes a failure in conduct" (James, 1986, p. 238). In a similar manner, while answering to Mr Mallet about the progress he has made, Roderick expresses that he has dramatically changed since he left Northampton: "Verily! Don't I look so? Surely, I haven't the same face. Haven't I a different eye, a different expression, a different voice?" (James, 1986, p. 104). It seems that Henry James designed Rowland Mallet to be the "central consciousness" of the events in *Roderick Hudson*, just as, praising them to Miss Garland, Mrs Hudson comments on Rowland to be a critic and Roderick an artist: "I am sure no young lady ever had such advantages. You come straight to the highest authorities. Roderick, I suppose, will show you the practice of art, and Mr Mallet, perhaps, if he will be so good, will show you the theory" (James, 1986, p. 259).

For this reason, the Bildungsroman thematic components are textualized through Rowland's own ideas and impressions, whereas Roderick resembles the hero of a guest in his own story. The novel is certainly a Bildungsroman as well as a Künstlerroman, in which the protagonist undergoes the process of formation of an artistic sensibility along with a sentimental career. In a Künstlerroman, the hero or heroine often emerges as an artist: a prose

writer like David Copperfield, an artisan and aspiring intellectual like Hardy's Jude, a poet like Stephen Dedalus, a painter like Lawrence's Paul Morel or Maugham's Philip Carey. In such novels-studies of the inner life of the artist in his or her progress from early childhood through adolescence, and given the fact that they are highly autobiographical, the artist "is often not far removed from the novelist, or at least from the novelist as he remembers himself to have been in his formative youth" (Buckley 1974, p. 14).

Another character in the novel, Christina Light, undergoes a process of identity formation completely in accordance with social determinism which is imposed on her by the circumstances. By linking two different developmental experiences in *Roderick Hudson*, James creates a Bildungsroman with a perfectly balanced combination of romantic and realist thematic components.

Roderick Hudson resembles Marius, who likewise searches for a working philosophy of life, unlike Pip, Jane Eyre, and Isabel Archer, who are subjected to and mostly determined by social influence. The formative experiences of Roderick and Marius reveal their authors' similar concern with individual experience, but the protagonists, as individuals, are quite different in that Roderick is selfish and a rigid egoist, whereas Marius is a selfless and modest person.

What differentiates James's Bildungsromane from the others is the motif of departure of the protagonists from America to the Europe and subsequently James's focus on the trial of American innocence in the European society. This recurrent thematic component overlaps with the rest of the Bildungsromane in which the protagonists' departure from rural area to metropolitan background is presented as the initial factor in their identity formation.

Roderick Hudson and *The Portrait of a Lady* are representative texts of the Victorian Bildungsroman tradition, and although they both lack the thematic representation of the childhood experience, they comply in general with the thematic requirements of the Bildungsroman literary system. *The Portrait of a Lady*, in particular, resembles *Jane Eyre* with regard to the well-balanced treatment of the social concern and the concern with individual experience. Also, both *Jane Eyre* and *The Portrait of a Lady*, regardless their feminist subtext, serve the moral didacticism in favour of Victorian ethics, but for Henry James, the moral didacticism in novel is the natural outcome of representing reality rather than a purpose. *The Portrait of a Lady* and *Jane Eyre* deal with similar ethic issues, which question a woman's place in the social hierarchy and her accomplishment as a self-sufficient social being. Jane Eyre rejects to become a mistress and follows her moral compass just as Isabel chooses to stay with her husband despite knowing that she was deceived. Also, Jane's

and Isabel's non-conformist characters and their conformist counterparts Helen Burns and Henrietta Stackpole, respectively, strengthen the intertextual relationship. Some themes in *Jane Eyre*, such as the conflict with parental figures, the institutionalized education and the professional career, do not exist in *The Portrait of a Lady*, but this does not threaten the consideration of James's novel to be a constituent part of the Victorian Bildungsroman.

Roderick Hudson and *The Portrait of a Lady* are Bildungsromane textualizing the individual personality as an experience of identity formation, which is a process encompassing various thematic elements, such as the experience of childhood, formal and self-education, the larger society and the experience of urban life, pursuit of a profession, ordeal by love, artistic maturation and individualization, and so on. In these and other Bildungsromane, the logic of rendering the process of formation reveals its great length, of hundreds of pages, in exploring the main character's growth and development as a remembered personal history of at least 25-30 years covering the three biological stages of childhood, youth, and early maturity. Youth must come to an end and be subordinated to maturity, as Moretti declares, in order for the formation of identity to occur, and, like the narrative, youth "has meaning only in so far as it leads to a stable and 'final' identity", where "happiness" is "the highest value, but only to the detriment and eventual annulment of 'freedom'" (Moretti, 2000, p. 8).

References

- Bakhtin, M. M. (1986). The Bildungsroman and its Significance in the history of realism: Toward a historical typology of the novel. In C. Emerson & M. Holquist (Eds.), *Speech genres and other late essays*. Austin: University of Texas Press.
- Banerjee, Jacqueline. (1996). *Through the northern gate: childhood and growing up in British fiction, 1719-1901*. Bern: Peter Lang AG.
- Bressler, C. E. (2007). *Literary criticism: an introduction to theory and practice*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall Inc.
- Bronte, C. (1847). *Jane Eyre*. London: Smith, Elder & Co.
- Buckley, J. H. (1974). *Season of youth: The Bildungsroman from Dickens to Golding*. Cambridge: Harvard University Press.
- Dickens, C. (1881). *Great expectations*. London: Estes and Lauriat.
- Dutton, R. (1984). *An introduction to literary criticism*. London: Longman.
- Guerin, W. L., Labor, E., Morgan, L., Reesman, J. C., & J. R. Willingham. (2005). *A handbook of critical approaches to literature*. Oxford: Oxford University Press.
- James, H. (1986). *Roderick Hudson*. London: Penguin Classics.
- James, H. (2011). *The portrait of a lady*. London: Penguin Classics.
- Lawrence, K., Seifter, B. & L. Ratner. (1985). *The McGraw-Hill guide to English literature, volume one: Beowulf to Jane Austen*. New York: McGraw-Hill Book Co.
- Moretti, F. (2000). *The way of the world: The Bildungsroman in European Culture*. London: Verso.
- Pater, W. (2005). *Marius the Epicurean*. New York: Cosmo Classics.
- Sammons, J. L. (1991). The Bildungsroman for nonspecialists: An attempt at clarification. In J. Hardin (Ed.) *Reflection and action: essays on the Bildungsroman*. Columbia: University of South Carolina Press.
- Swales, M. (1978). *The German Bildungsroman from Wieland to Hesse*. Princeton: Princeton University Press.

İDARİ COĞRAFYA AÇISINDAN BİR İNCELEME: TEKİRDAĞ İLİ

Kübra ERHAN¹

Öz

Zamanın gereksinimleri, artan nüfusa paralel olarak yerleşmelerin büyümesi, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde sağlanabilmesi, idarî sistemdeki değişiklikleri zorunlu kılmaktadır. Nüfusu giderek artan illerde, yerel yönetimler arasında yeterince koordinenin sağlanamaması, hizmetlerin aksaması ve kaynak israfı gibi sorunlara yol açmaktadır. Hizmetlerin tek merkezden yürütülmesi, mahalli yönetimler arasında koordinasyonun güçlenmesi, hizmet kalitesini arttıracak ve birim maliyeti azaltacak düşüncesiyle ülkemizde yeni büyükşehir belediyeleri kurulmuştur. Bunlardan biri de Tekirdağ büyükşehir belediyesi olup, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı büyükşehir belediyesi kanunuyla il belediyesi büyükşehir belediyesine dönüştürülmüştür. Merkez ilçe alanında Süleymanpaşa ilçesi ve Çerkezköy ilçesi sınırlarında Kapaklı, Çorlu ilçesi sınırlarında ise Ergene ilçeleri kurularak ilçe sayısı 9'dan 11'e yükselmiştir. Gelişen sanayi sektörü ve konum özellikleri ilin göç almasında ve nüfusun artmasında etkili olmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tekirdağ, yönetim, coğrafya, nüfus, büyükşehir belediyesi

AN ANALYSIS IN TERMS OF ADMINISTRATIVE GEOGRAPHY: TEKİRDAĞ PROVINCE

Abstract

The requirements of the time, the growth of the settlements parallel to the increasing population, the efficient provision of public services, necessitate changes in the administrative system. In cities with increasing population, lack of coordination between local administrations causes problems such as disruption of services and waste of resources. New metropolitan municipalities have been established in our country with the idea that services will be carried out from a single center, coordination between local administrations will be strengthened, service quality will be increased and unit cost will be reduced. One of them is Tekirdağ metropolitan municipality, which was established in 2012 with the metropolitan law 6360. The

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, kerhan@nku.edu.tr, ORCID:0000-0002-5391-8435

gösteren kıyı taraçaları üzerinde gelişmiş bir yerleşmedir (Tuncel, 2011, s.363). Bu seviye değişikliği sonucu oluşan taraçaları kıyı ovalarının gerisinde görmek mümkündür. İlin en önemli yükseltisini oluşturan Ganos (Işıklar) Dağı (945 m), şehrin güneybatısında Kumbağ'dan başlayıp, Gelibolu'ya doğru uzanır. Kıyıya doğru dik bir şekilde inen bu dağlık saha kısa boylu akarsularla derince yarılmıştır. İlin kuzeydoğusunda ise Yıldız (Istıranca) Dağları'nın uzantıları (Karatepe 484 m) yer alır. Kıyı boyunca akarsuların taşımış olduğu materyallerin birikmesiyle oluşan dar ve küçük ovalara karşın iç kesimlerde geniş tabanlı vadileri içine alan geniş ovalar (Ergene, Hayrabolu, Çene ovaları) bulunmaktadır (Kurt vd., 2003, s.38-39).

Tekirdağ'da görülen iklim tipi, Trakya'nın iç kesimleri ve Karadeniz kıyıları hariç bütün Marmara Bölgesinde hâkim olan *Yarınemli Marmara İklimi*'dir (Koçman, 1993, s.78). Yıllık ortalama sıcaklık 14,1°C, yıllık ortalama yağış 590,5 mm'dir (Eroğlu, 2016, s.193). Kıyıdan uzaklaştıkça iç kesimlere doğru denizden uzaklığın ve yükseltinin etkisiyle sıcaklık ve yağış değerlerinde küçük farklılaşmalar görülür. Karasallık ve kış aylarında Balkanlar'dan gelen soğuk havanın etkisiyle iç kesimlerde sıcaklıklar 1-2°C, yükseltinin etkisiyle Ganos Dağı'nda 3-4°C düşmektedir (Kurt vd., 2003, s.41).

İlin en önemli akarsuyunu Ergene Nehri ve kolları oluşturmaktadır. Marmara kıyıları boyunca kısa boylu, dönemlik akarsular bulunur. Bu akarsular vasıtasıyla ilin suları, Karadeniz, Marmara Denizi ve Saroz Körfezi vasıtasıyla Ege Denizi'ne ulaşmaktadır. Tekirdağ'ın kuzeyinde İstıranca Dağları'nın Karadeniz'e bakan yamaçlarının daha fazla yağış alması nedeniyle buralarda kayın ormanları gelişmiştir. Güney yamaçlarında ve güneye gelindikçe yağış şartlarının değişmesiyle meşe, gürgen, karaağaç toplulukları bulunur. Yerleşme ve diğer faaliyetler neticesinde Trakya'nın iç kesimlerinde antropojen step karakteri hâkim olmuştur. Ganos Dağı'nın kuzey yamaçlarında gürgen, meşe, ıhlamur ağaçları yer alırken, güney yamaçlarında kuru orman ve maki türleri yetişme imkânı bulmuştur (Kurt vd., 2003:40-43).

Tekirdağ ili 2018 toplam nüfusu 1029927 kişidir. Bu nüfusun yarıdan fazlası (%62) başta Çorlu olmak üzere Süleymanpaşa ve Çerkezköy ilçelerinde toplanmıştır. Yıllık nüfus artış hızı 2018 yılında %24,0 olup, Türkiye yıllık nüfus artış hızından (%14,7) fazla gerçekleşmiştir. Tekirdağ'ın gerek özel konumu ve gerekse özellikle sanayi alanında istihdam imkânları neticesinde nüfusu giderek artmaktadır.

Amaç ve Metot

Bu çalışmanın amacı yerel yönetimlerde idarî düzenlemeler sonrasında meydana gelen değişimleri Tekirdağ örneği üzerinden ele almaktır. Çalışma içerisinde Tekirdağ ilinin Osmanlı Döneminden bu yana geçirdiği idarî yapılanmadaki değişikliklere değinilmiş ve Cumhuriyet Dönemi ile özellikle mevcut belediyenin büyükşehir belediyesine dönüşmesiyle beraber kır-şehir nüfusundaki farklılıklar ele alınmıştır. Öncelikle saha ile ilgili kaynaklar taranmıştır. Tekirdağ büyükşehir belediyesinden alınan il idarî haritası amaç doğrultusunda yeniden yorumlanmış, TÜİK verilerinden faydalanılarak kentsel ve kırsal mahalle nüfusları tespit edilmiş ve bu değişim sürecinde yerel yönetimlerin karşılaştığı sorunlara değinilmiştir.

Tekirdağ İlinin İdarî Coğrafya Özellikleri

Türkiye'nin mülkî idare bölümlenmesinde en büyük idarî üniteyi iller oluşturmaktadır. Birden fazla ilçenin bir araya gelmesiyle oluşan iller, valilikler ve bu makama bağlı diğer kadrolar tarafından yönetilmektedir. İlçeler ise köy idarî alanları ve belediye örgütlü yerleşmelerin idarî alanları ile bu idarî alanların içinde ya da dışında yer alan hazine arazilerinden oluşmaktadır (Koday ve Erhan, 2008, s.237, Koday, Erhan, Akbaş, 2016, s.541).

Trakya'da yer alan iller içerisinde yüzölçümü bakımından Kırklareli (6550 km²) ve Edirne'den (6218 km²) sonra 3. sırada yer alan Tekirdağ ili 6216 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye topraklarının %0,8'ni oluşturmaktadır. İl toprakları ismini aldığı dağlardan ziyade %75 oranında geniş düzlüklerden oluşmuştur (İncekara, 2006, s.117). Topoğrafyanın önemli bir engel teşkil etmediği il arazisinde ilçe yüzölçümleri değişken olup, yüzölçümü en büyük olan ilçe Malkara (1190 km²), en küçük ilçe ise 6360 sayılı kanunla Çerkezköy'den ayrılarak kurulan Kapaklı (195 km²) ilçesidir. Nüfus büyüklüğü bakımından 81 il içerisinde 21. sırada (2018) olup, Türkiye nüfusunun %1,2'sini (1.029.927) barındıran Tekirdağ'da nüfus yoğunluğu km²'ye 165,6 kişidir. İlçeler bazında ise yeni ilçe kurulmasıyla birlikte yüzölçümü küçülmüş olan Çerkezköy (1437 km²) en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip iken Çerkezköy'ü Çorlu (642 km²) ve Kapaklı (599 km²) ilçeleri takip etmektedir. İl nüfusunun yarıdan fazlasının (%53) yaşadığı bu ilçeler sanayinin de yoğunlaştığı alanlar olarak dikkat çekmektedir (Tablo 1). Dolayısıyla sanayi faaliyetleri nüfusun toplanmasında en önemli etken olmuştur.

Tablo 1

Tekirdağ İlinde İlçelerin Yüzölçümü, Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu (2018)

İlçe Adı	Toplam Nüfus (2018)	%'si	Yüzölçümü km ²	Yoğunluk km ² /kişi
Süleymanpaşa	199.960	20	1082	184
Çerkezköy	166.789	16	116	1437
Çorlu	262.862	26	409	642
Ergene	62.458	6	422	148
Hayrabolu	32.137	3	999	32
Kapaklı	116.882	11	195	599
Malkara	52.758	5	1190	44
Marmara Ereğlisi	25.873	2	194	65
Muratlı	28.537	3	398	71
Saray	49.106	5	697	70
Şarköy	32.565	3	514	63
Toplam	1.029.927	100	6216	165.6

<http://www.tekirdag.bel.tr>, TÜİK, 2018 verilerinden yararlanılmıştır.

Büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için il merkezi konumundaki şehrin nüfusunun 750.000 ve üzeri olması şartının ilin tamamını kapsayacak şekilde 2012 (6360 sayılı kanun) yılında değiştirilmesiyle Tekirdağ'da büyükşehir belediyesi kurulabilmiştir. İl nüfusu belirtilen nüfus kriterini 2008 yılında aşmış (770.772 kişi) ve 2012 yılında 852.321 kişiye ulaşmıştır. Yıllan yıla sürekli artan nüfusuyla 2017 yılında nüfusu 1 milyonu (1.005.463 kişi) aşarak, Türkiye'nin nüfusu 1 milyonun üzerinde olan 22 ilinden biri olmuştur. TÜİK 2018 yılı verilerine göre ilin toplam nüfusu 1.029.927 kişidir. Bu nüfusun %91,1'ni kentsel nüfus, %8,9'unu ise kırsal nüfus oluşturmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi Öncesi İdarî Değişiklikler

Tekirdağ'ın antik dönem bilinen ilk ismi Bisanthe (Kanal, 2015, s.1, Serez, 2014, s.10), bölgede yaşayan Biston Traklarına istinaden verilmiştir. Yunanlılar döneminde Rhaidestos, Romalılar döneminde Rahidestus olan Tekirdağ, Roma'nın ikiye ayrılmasıyla Bizans hakimiyetine geçmiştir. Deniz ticareti için uygun bir limana sahip olan Tekirdağ'da İuistinianos tarafından VI. Yüzyıl sonlarına doğru Tekirdağ kalesi inşa edilmiştir (Ateş, 2009, s.7-11). Rumeli toprakları ilk kez Orhan Bey'in oğlu Süleyman Paşa'nın Sırp ve Bulgarlara karşı Bizans İmparatoru Kantakuzenos'a yardımı sonucu Osmanlılara 1353'te Çimbi kalesinin verilmesiyle Türklere açılmış ve Türkler için ilk askeri üs olmuştur. (Aktepe, 1993, s.317). Süleyman Paşa'nın vefatıyla görevi devralan Murat Han, Gelibolu'dan Bozant (Bizanthe, Rodoscuk Hisarı) Hisarı'na gelerek sahanın fethini H.759 (1357) tarihinde gerçekleştirmiştir. Fetihden sonra ismi Rodoscuk olarak anılmış, Osmanlı resmi kayıtlarında ise şehrin ismi için Tekfurdağı ve Rodoscuk birlikte kullanılmıştır (Ateş, 2009, s.14-15; Kahraman, 2011, s.753; Kanal, 2015, s.11; Serez, 2014, s.8). XVI. Yüzyıl ortalarına doğru ise Tekirdağ Kazâsı olarak kaydedilmeye başlanmıştır (Ateş: 2009, s.19) Tekfurdağı isminin şehrin güneybatısında

bulunan Tekir (Ganos) Dağı'na istinaden verildiği (Darkot, 1979, s.133), Evliya Çelebi'nin ise Seyahatnamesinde, süslü cihan bağı (İrem cenneti) olarak bahsettiği Tekirdağ'ın, Rum tarihçilerin yazdıklarına göre İstanbul Tekfurlarının bağlarının burada yer aldığını ve şehrin batısı ve kuzeyinde dağların uzandığını belirtmesi üzerine, Tekfurdağı isminin buna istinaden verildiği şeklinde yorumlanmıştır (Kahraman (EÇS), 2011, s.753-760; Kanal, 2015, s.11; Serez, 2014, s.39-40). Cumhuriyet Döneminde Tekirdağ (10 Kasım 1924) ismini almıştır (Serez, 2014, s.7).

Rumeli'nin fethini takiben bölgede Vize, Kırk-Kilise, Çirmen olmak üzere üç livâ (sancak) kurulmuş ve bunlar Rumeli Beylerbeyliğini oluşturmuşlardır (Gökbilgin, 1954, s.17 (akt.Ateş,2009); Serez, 2014, s.15). Bu idarî yapılanma içinde coğrafi bir bağlantı olmamasına rağmen Tekirdağ, askeri sistem içerisinde Çirmen Sancağı'na bağlanmış ve merkezle birlikte Rodosçuk ve İncik olmak üzere iki nâhiyesi bulunmakta idi. (Ateş: 2019, s.18-19; Serez, 2014, s.15; Kanal, 2015, s.16). Osmanlı klasik döneminde Hayrabolu Nahiyesi de Çirmen Sancağı'na, Malkara Gelibolu Sancağı'na, Çorlu, Ereğli ve Saray ise Vize Sancağı'na bağlı kalmıştır. Eyalet sistemi 1860'lı yılların ortalarına kadar yapısını korumuş, 1864 yılında hazırlanan Vilayet Nizamnamesinin yürürlüğe konulmasıyla birlikte taşra yönetiminde yeni düzenlemelere gidilerek vilayet sistemine geçilmiştir. Mevcut yeni yapılanmada Tekirdağ (Tekfurdağı), Cumhuriyet Dönemine kadar Edirne Vilayeti'ne bağlı bir sancak olarak kalmıştır (Göktepe, 2014, s. 101). Bu süreçte 1877 yılında Malkara Tekfurdağı'na bağlanmıştır (Kurt vd., 2003, s.47). Vilayet yapılanmasıyla birlikte idarî sınırlar da değişmiştir. Özellikle Tekirdağ ve Gelibolu sancağına bağlı kazalar birinden alınıp diğerine bağlanmıştır. Tanzimat döneminde Tekirdağ'a bağlı Şarköy kazası (Ovamüstecip, Evreşe Nahiyesi), sonraki süreçte Gelibolu'ya bağlanmıştır (Göktepe, 2014, s.105). 19. Yüzyıl sonlarında (1890/91) Tekirdağ Sancağı üç kaza (Çorlu, Malkara, Hayrabolu) ve beş nahiyeden (İncik, Ereğli, Naip, Ortaca, Işıklar) oluşan idarî bir yapıya sahipti (Şekil 2), (Güran,1997, s.4; Kanal, 2015, s.19; Özey, 2002, s.10; Serez, 2006, s.72-83). Ortaca ve Işıklar Nahiyesi'nin sonradan statüsünün değiştirilmesiyle nahiye sayısı 3'e (1903 Edirne Vilayeti Salnamesi) düşmüştür (Kurt vd., 2003, s.33).

Şekil 2. 1900'lü Yılların Başında Tekirdağ ve Çevresinin İdari Taksimi Haritası (Özşahin ve ark., 2016, s.310)

Nüfusun doğal seyriyle (doğumlar-ölümler) birlikte savaşlar, göçler ve iskân politikaları Tekirdağ nüfusunun değişiminde etkili faktörler olmuştur. Osmanlı Dönemi Tekirdağ ve bağluların nüfus özellikleri incelendiğinde, modern anlamda ilk nüfus sayımı olarak değerlendirilen 1831 yılı sayımlarında sadece erkek nüfusun tespiti yapılmıştır. Sayıma göre Tekfurdağı nüfusu 11.557, Malkara 5.585, Çorlu 3.027, Hayrabolu 3.254, İncecik 1.672, Ereğli 755 kişi olmak üzere toplamda 25.850 kişidir (Karal, 1995, s.195). Kadın nüfusun da sayıma dahil edildiği 1881/82- 1893 tarihi nüfus tespitinde Tekfurdağı Sancağı nüfusu 48.072'si kadın, 52.629'u erkek olmak üzere toplam 100.701 kişidir (Kanal, 2015, s.107). 1905-1906 yıllarını kapsayan nüfus sayım devresinde ise sancağın nüfusu 159.002 olarak tespit edilmiştir (Kanal, 2015, s.112). Türkiye Cumhuriyeti ilk nüfus sayımı olan 1927 yılında Tekirdağ nüfusu 131.446 kişi olarak kaydedilmiştir (Behar,1996, s.63).

Cumhuriyet Dönemi İdarî Değişiklikler

20 Ocak 1921 tarihli ilk Teşkilatı Esasiye Kanununun 10. maddesinde "Türkiye, coğrafi durum ve ekonomik ilişkiler bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılmıştır." hükmü gereğince Tekirdağ il statüsü kazanmış fakat savaş güçlükleri neticesinde teşkilat hemen kurulamamıştır. Cumhuriyetin ilanından önce 15 Ekim 1923 tarihinde il merkezi olduğu kesinlik kazanmıştır (anayasa.tbmm.gov.tr/docs/1921; Kurt vd., 2003, s.47-48). İl statüsü kazanan Tekirdağ, Cumhuriyetin ilk yıllarında Merkez ilçe dahil Çorlu, Hayrabolu, Malkara, Saray ve Şarköy olmak üzere 6 ilçeden oluşan bir idarî yapılanmaya sahipti. Türkiye'de yeni kazaların kurulmasına dair 19.6.1957 tarihli 7033 sayılı kanunla, Çorlu'nun Muratlı Nahiyesi'nden 13 köy ve Hayrabolu'nun Damlabaşı Nahiyesi'nden 3 köyün dahil edilmesiyle Muratlı Kazasının kurulması ve Saray'a bağlı Çerkezköy Nahiyesi'nden 8 köy, Merkez Nahiyesi'nden 1 köy ve Çorlu'nun Merkez Nahiyesi'nden 1 köyün dahil edilmesiyle

Çerkezköy Kazasının kurulması kararlaştırılmıştır². Böylece Tekirdağ'ın ilçe sayısı 8'e yükselmiştir. 19.6.1987 tarihli 19507 sayılı 103 ilçe kurulmasına dair kanun gereği Çorlu'ya bağlı olan, merkezi Marmara Ereğlisi Bucak Merkezi olmak üzere aynı adla yeni bir ilçe kurulması kararlaştırılmış ve Tekirdağ ilçe sayısı 9 olmuştur³.

1982 T.C. Anayasasının 126. maddesinde “Türkiye merkezi idare kuruluşu bakımından, coğrafi durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere; iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır” ibaresi belirtilmiştir. Yakın zamana kadar Türkiye'nin mülkî idare kademelerini iller, ilçeler ve bucaklar oluşturuyordu (www.tbmm.gov.tr/anayasa; Özçağlar, 2018). Kademeli olarak bucakların idarî sistemdeki statüsü önemini kaybetmiş ve resmi olarak 2014 yılı 6552 sayılı kanun ile tüm illerde kaldırılmış, bucağa bağlı belde ve köyler bucağın bağlı olduğu idarî birime bağlanmıştır. Böylece Türkiye'de mülkî idare kademelenmesi il ve ilçe olarak iki kademeli hale getirilmiştir. İller yönetsel bölgeleri, ilçeler yönetsel bölümleri, belediyeler, köy ve mahalle muhtarlıkları ile özel idaren oluşan yerel yönetimler ise yönetsel alanları oluşturmaktadır (Özçağlar,2018; www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6552).

Tekirdağ'ın büyükşehir belediyesi kurulmadan önceki idarî şematığı Merkez ilçe olmak üzere toplam 9 ilçe, merkez bucaklar dahil 19 bucak ve 257 köyden oluşuyordu. 6360 sayılı büyükşehir belediyesi kanunu öncesi köy statülerini koruyan idarî birimlerin 2012 yılı toplam nüfusu 93.439'dur. İl ve ilçe merkezliği gibi idarî bir görevi olmayan, belediye teşkilatına sahip şehir, kasaba ya da kasabalaşmamış “belde” olarak tanımlanan yerleşmelerin sayısı Tekirdağ ilinde 24 olup dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir (Koday ve Erhan, 2008, s.245, Özçağlar, 2011, s.62). Belde belediyeleri 2012 yılı toplam nüfusları 169.833 kişi, merkez belediyeleri 589.049 kişidir. Buna göre 2012 yılı Tekirdağ toplam nüfusu 852.321 kişi olup bunun 93.439'unu kır nüfusu, 758.882'ini ise şehir nüfusu oluşturmaktaydı. Büyükşehir kurulmasına dair 6360 sayılı kanununun 3. maddesi gereği belde belediyeleri ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı buldukları ilçenin mahallesi olmuşlardır. Böylece Tekirdağ ili 2013 yılı TÜİK nüfus verilerinde kırsal nüfusu yansıtan köy nüfusu verisi bulunmayıp, mahalle nüfusundan ulaşılan ve toplamda 874.475 kişi olan nüfusun tamamı şehir nüfusu olarak yansıtılmaktadır. Bu durum coğrafi araştırmalarda özenle incelenmesi gereken bir konudur. Mevcut düzenlemeler neticesinde büyükşehir belediyesine sahip illerin (30 ilin)

² Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9644.pdf>

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf>

nüfus verilerinde artık kırsal nüfus verisi sağlanamamaktadır (Bekdemir, Kocaman, Polat, 2014, s.283).

Tablo 2

2012 yılı Tekirdağ İli Belde Belediyeleri, Köy Sayıları ve Nüfusları

İlçeler	İl Merkezine Uzaklığı	Belediyenin Kurulduğu Yıl	Belde Belediyeleri (6360 sayılı kanun öncesi)	Köy Sayısı ve Nüfusu	
Çerkezköy	60	1911	Kapaklı, Kızılpınar, Veliköy, Karaağaç	5	4.813
Çorlu	38	1878	Ulaş, Velimeşe, Marmaracık, Misinli, Yenice	17	14.298
Ergene*	50	2014	-	-	-
Hayrabolu	52	1923	Çerkezmüsellim, Şalgamlı	46	11.643
Kapaklı*	69	1986-2014	-	-	-
Malkara	56	1923	Balabancık, Kozyörük, Sağlamtaş	70	20.447
MarmaraEreğlisi	40	1958	Yeniçiftlik, Sultanköy	3	752
Muratlı	23	1941	-	16	6.254
Saray	80	1918	Beyazköy, Büyükyoncalı	19	11.529
Süleymanpaşa*	-	1879-2014	Banarlı,Barbaros,Karacakılavuz,Kumbağ	55	15.579
Şarköy	86	1923	Hoşköy, Mürefte	26	8.124

TÜİK, 2012. Kurt vd., 2003.

*6360 sayılı kanunla kurulması kararlaştırılan ilçe ve belediyeler.

2012 yılı 6360 sayılı kanun ve 2013 yılı 6447 sayılı kanunla Türkiye genelinde 14 yeni büyükşehir belediyesi ve 27 ilçe kurulması hükümleri gereğince Tekirdağ ilinin de içinde bulunduğu 14 yeni büyükşehir belediyesi kurularak Türkiye geneli toplam büyükşehir belediye sayısı 30'a çıkmıştır (www.resmigazete.gov.tr/2012). 2004 yılında İstanbul ve Kocaeli'nde uygulamaya konulan büyükşehir belediye yönetim alanının il idarî sınırlarıyla örtüşmesi yönetim modeli, 2012 yılından sonra, önceki 14 (Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Eskişehir, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Kayseri, Konya, Mersin, Sakarya, Samsun) büyükşehir belediyesine ilaveten yeni 14 (Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa, Van) büyükşehir belediyesi yönetim alanı için de uygulanmıştır. 6360 sayılı kanun gereği Tekirdağ ilinde üç ilçe kurulmuştur. Bunlardan biri, Tekirdağ belediyesinin mahalleleri merkez olmak üzere, Tekirdağ Merkez ilçe sınırları içerisindeki köyler ile belediyelerden oluşan Süleymanpaşa ilçesi olup aynı adla belediyesi kurulmuştur. Diğer, Kapaklı Belediyesi merkez olmak üzere Çerkezköy'e bağlı 5 köyün dahil edilmesi ve Karaağaç beldesinden oluşan Kapaklı ilçesidir ve aynı adla belediyesi kurulmuştur (http://www.resmigazete.gov.tr/2012, Tablo 3).

Tablo 3

Kapaklı İlçesine Bağlanan Belde ve Köyler

Birimin Adı	İlçesi	Bağlı Olduğu Bucak
Karaağaç B. Bld.	Çerkezköy	Merkez
Bahçeağıl	Çerkezköy	Merkez
Yanıktaş	Çerkezköy	Merkez
Karlı	Çerkezköy	Merkez
Pınarca	Çerkezköy	Merkez
Uzunhacı	Çerkezköy	Merkez

<http://www.resmigazete.gov.tr/2012>

Yeni kurulan ilçelerden bir diğeri de Ergene ilçesi olup, Çorlu ilçesine bağlı Marmaracık Belediyesi merkez olmak üzere Ulaş, Misinli, Velimeşe beldeleri ve Çorlu Belediyesi'nin Sağlık ve Yeşiltepe mahalleleri ile 10 köy de dahil edilerek belediyesiyle birlikte kurulmuştur (<http://www.resmigazete.gov.tr/2012>, Tablo 4). Yeni kurulan iki ilçenin Çerkezköy ve Çorlu'nun yönetim alanı içerisinde oluşturmalarıyla her iki ilçenin de yüzölçümlerinin küçülmesine, tarım arazilerinin azalmasına ve sanayi tesislerinin bir kısmının yeni ilçe sınırları içerisinde kalmasına yol açmıştır (Tablo 1).

Tablo 4

Ergene İlçesine Bağlanan Beldeler, Mahalleler ve Köyler

Birimin Adı	İlçesi	Bağlı Olduğu Bucak
Sağlık Mah.	Çorlu	Merkez
Yeşiltepe Mah.	Çorlu	Merkez
Ulaş Belediyesi	Çorlu	Merkez
Misinli B. Bld.	Çorlu	Merkez
Velimeşe B.Bld.	Çorlu	Merkez
Paşaköy	Çorlu	Merkez
Pınarbaşı	Çorlu	Merkez
Ahimehmet	Çorlu	Merkez
İğneler	Çorlu	Merkez
Vakıflar	Çorlu	Merkez
Esenler	Çorlu	Merkez
Kırkgöz	Çorlu	Merkez
Bakırca	Çorlu	Merkez
Karamehmet	Çorlu	Merkez
Yulaflı	Çorlu	Merkez

<http://www.resmigazete.gov.tr/2012>.

Mevcut düzenlemeler neticesinde Tekirdağ ilinde ilçe sayısı 11'e yükselmiştir. Tekirdağ, büyükşehir statüsüne kavuşunca il arazisinin tamamı büyükşehir belediyesi yönetim sınırları içerisinde kalmıştır. Belde belediyeleri kapatılmış, köylerin statüleri değişerek bağlı buldukları ilçenin mahallesi durumuna getirilmiş ve bu kırsal mahallelerin nüfusu kentsel nüfusa dahil edilmiştir.

6360 sayılı büyükşehir yasası yeni büyükşehir belediyelerin kurulmasını sağlarken, altyapının buna hazır olmayışı, artan sorumluluğu yerine getirecek personel eksikliği, uygulamada bilgi eksikliği, ilçe belediyelerine ait olan bazı kamu hizmetlerinin (su işletmesi, otobüs işletmesi, mezarlık hizmetleri...gibi) büyükşehir belediyesine geçmesiyle yaşanan gelir kaybı, yetki karmaşası gibi bazı sorunlar ortaya çıkmıştır.

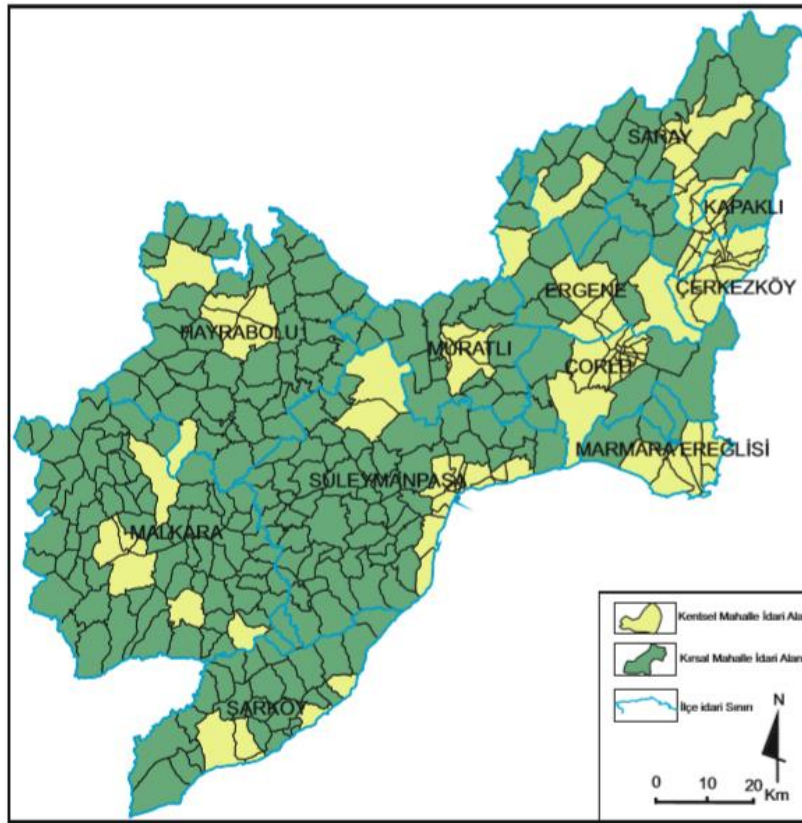
Kırsal Mahalle İdarî Alanları

Büyükşehir belediyesine sahip illerde köy idarî birimlerinin statülerinin değişmesiyle köy idarî alanları olarak tanımlanan sahalalar kırsal mahalle idarî alanı şeklinde ifade edilmektedir. Kırsal mahalleler yerleşme olarak köy niteliği taşımakla birlikte, köy muhtarlığı yerine mahalle muhtarlığı tarafından yönetilen yönetsel alanlardır (Özçağlar,2018). Mahalle muhtarlığı kamu tüzel kişiliğine, kendi bütçesine ve personeline sahip bir yönetim türü değildir. Büyükşehir belediyesi kurulmuş olan illerde 16.545 köyün tüzel kişiliğinin kaldırılarak mahalleye dönüştürülmesiyle, tüzel kişiliğine tanımlanmış hakları da kaybetmişlerdir (Dik, 2014, s.88-90)⁴. Kırsal yönetim alanlarında tek bir yerleşme bulunabileceği gibi iki ya da daha fazla yerleşim birimi bulunabilmektedir. Tek yerleşmeli köyler tek yerleşmeli mahalleye, çok yerleşmeli köyler çok yerleşmeli mahalleye dönüşmüşlerdir (Özçağlar, 2015, s.111) Tekirdağ köyleri genellikle tek yerleşmeli köylerdir. Köy statüsünden mahalle statüsüne geçmiş olan bu yönetsel alanlarda sosyoekonomik faaliyetler aynı şekilde devam etmektedir.

Tekirdağ ilinde 257 kırsal mahalle idarî alanı yer almaktadır. Kırsal mahallelerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde, hemen hemen yüzölçümlerine paralel bir dağılım dikkat çekmektedir (Şekil 3). Kırsal mahalle sayısı en fazla olan ilçe (70) yüzölçümü en büyük olan Malkara ilçesi (1190km²)'dir. İkinci olarak 55 kırsal mahallesi ile yine yüzölçümü büyüklüğü bakımından ikinci sırada olan Süleymanpaşa (1082km²), üçüncü sırada ise 46 kırsal mahallesi ile yüzölçümü büyüklüğü bakımından da üçüncü olan (999km²) Hayrabolu ilçesi gelir. Diğer ilçelerin kırsal mahalle sayıları ise sırasıyla; Şarköy 26, Saray 19, Muratlı 16, Ergene 10, Çorlu 7, Kapaklı 5'tir. En küçük yüzölçümüne sahip olan ilçelerden ikincisi olan Marmara Ereğlisi (194 km²) 3 kırsal mahalleye sahiptir. İlin en küçük yüzölçümüne sahip Çerkezköy ilçesinin ise kırsal mahallesi bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise Çerkezköy'e bağlı 5 köyün (Tablo 3) 6360 sayılı büyükşehir belediye kanunu gereği yeni bir ilçe olarak kurulan Kapaklı ilçesine bağlanmasıdır. Aynı kanun ile Çorluya bağlı 17 köyden 7'si Çorlu'da kalmış ve 10'u ise yeni ilçe olan Ergene ilçesine mahalle statüsüyle bağlanmıştır (Tablo 5).

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 91.

2004 tarihli 5215 sayılı kanunun 11. maddesi gereği “nüfusu 2000’in altına düşen belediyelerin, Danıştay görüşü ve İçişleri Bakanlığı önerisiyle köye dönüştürülür” hükmüncce Beyazköy belde belediyesinin kapanmaması için Servi Köy, Beyazköy’e bağlanmıştır. 2000 yılı ve öncesi sayımlarda ismi geçen köy, devam eden sayımlarda yer almamıştır. Böylece Saray ilçesine bağlı kırsal mahalle sayısı 19’a düşmüştür. Kırsal alanlarla ilgili tespit edilen diğer bir konu ise köy veya kırsal mahallelerin isim değişikliğidir. Hayrabolu ilçesine bağlı eski adıyla Faraş, Ataköy ismini almıştır. Yine bazı kırsal mahalle isimlerindeki harf değişikliği özellikle Hayrabolu ilçesi bağlılarında dikkat çekicidir. Doğucalı, 2018 nüfus bilgisinde Duğcalı, Lahana-Lahna, Umurca-Umurçu olarak kaydedilmiş kırsal mahallelerdir. Köyden mahalle statüsüne geçirilen kırsal idarî alanların sınırları Tekirdağ ilinde mevcut haliyle kabul edilmiştir.

Şekil 3. Tekirdağ İli Kentsel ve Kırsal Mahalle İdari Alan Haritası

Tablo 5

Tekirdağ İli Kırsal Mahalleler ve Nüfusları (2018)

ÇORLU	Nüfus	KAPAKLI	Nüfus	Tekkeköy	139	Palamut	43
Deregündüzlü	112	Bahçeagıl	522	Teteköy	283	Şenköy	214
Maksutlu	77	Karlı	394	Vakıfgedemir	198	Sofuköy	83
Önerler	3767	Pınarca	1820	Yaylagöne	571	Tepeköy	340
Şahpaz	570	Uzunhacı	379	Yaylaköy	173	Uçmakedere	198
Sarılar	387	Yanıkağıl	1533	Yenice	117	Ulaman	281
		MALKARA	Nüfus	Yenidibek	178	Yayaagaç	315
Seymen	1096	Ahievren	308	Yılanlı	186	Yayköy	217
Türkgücü	1052	Ahmetpaşa	175	Yörücek	239	Yeniköy	654
ERGENE	Nüfus	Aksakal	186	Yörük	255	Yörgüç	300
Ahimehmet	673	Alaybey	373	MARMARAEREĞ.	Nüfus	Yukarıkalamış	218
Bakırca	603	Allışik	170	Çeşmeli	530	SÜLEYMANPAŞA	Nüfus
Esenler	828	Bağpınarı	253	Türkmenli	331	Ahmedikli	132
İğneler	386	Ballı	542	Yakuplu	260	Ahmetçe	79
Karamehmet	934	Ballısule	106	MURATLI	Nüfus	Akçahalil	172
Kırkgöz	1244	Batkın	211	Arzulu	323	Araphacı	110
Paşaköy	202	Bayramtepe	215	Aşağısevindikli	1129	Aşağıkılıçlı	69
Pınarbaşı	824	Çavuşköy	376	Aydinköy	225	Avşar	29
Vakıflar	2311	Çimendere	287	Balabanlı	283	Bıyıkali	667
Yulaflı	616	Çınaraltı	663	Ballıhoca	511	Çanakçı	117
HAYRABOLU	Nüfus	Çınarlidere	289	Çevrimkaya	78	Dedecik	317
Ataköy(Faraş)	197	Danişment	274	Hanoğlu	124	Demirli	124
Avluobası	127	Davuteli	225	İnanlı	478	Doğrukaracamurat	135
Aydınlar	380	Deliller	153	Kepenekli	104	Evciler	93
Bayramşah	92	Demirci	104	Kırkkepenekli	642	Ferhadanlı	865
Büyükkarakarlı	421	Dereköy	134	Müsellim	77	Gazioğlu	329
Buzağcı	176	Deveci	444	Yavaşa	112	Generli	159
Cambazdere	221	Develi	124	Yeşilsirt	746	Gündüzlü	4938
Canlıdır	115	Doğanköy	304	Yukarısevindikli	531	Güveçli	77
Çene	304	Dolu	408	Yukarısirt	53	Hacıköy	215
Çıkrıkçı	305	Elmalı	324	Yurtbekler	117	Husunlu	289
Dambaşlar	335	Emirali	127	SARAY	Nüfus	İnecik	678
Danişment	333	Esendik	65	Ayvacic	357	Işıklar	318
Delibedir	211	Evrenbey	407	Bahçedere	99	Karabezirgan	131
Duğcalı	55	Gönence	320	Bahçeköy	425	Karaçalı	102
Emiryakup	281	Gözsüz	667	Çayla	410	Karaevli	383
Fahrioğlu	53	Güneşli	95	Çukuryurt	1741	Karahalil	65
Hacilli	33	Hacısungur	321	Demirler	166	Karahisarlı	172
Hasköy	288	Halıç	363	Edirköy	357	Karansıllı	62
Hedeyli	295	Hasköy	286	Göçerler	803	Kaşıkçı	651
İsmailli	95	Hemit	472	Güngörmez	1358	Kayı	316
Kabahöyük	358	Hereke	335	Kadıköy	329	Kazandere	191
Kadriye	322	Izgar	389	Karabürçek	153	Kılavuzlu	159
Kandımaş	145	İbribey	443	Kavacık	253	Kınıklar	126
Karababa	149	İbrice	183	Küçükyoncalı	1829	Köseilyas	286
Karabürçek	161	İshakça	176	Kurtdere	598	Mahramlı	107
Karakavak	236	Kadıköy	332	Osmanlı	217	Naipköy	525
Karayahşi	190	Kalaycı	66	Sefaalan	1216	Nusratfakı	72
Kemaller	182	Karacagür	245	Sinanlı	184	Nusratlı	244
Kılıçlar	219	Karacahalil	430	Sofular	243	Oğuzlu	107
Küçükkarakarlı	97	Karaiğdemir	207	Yuvalı	351	Ormanlı	155
Kurtdere	141	Karamurat	295	ŞARKÖY	Nüfus	Ortaca	309
Kutlugün	277	Kavakçeşme	174	Aşağıkalamış	217	Oruçbeyli	129
Lahna	690	Kermeyan	211	Beyoğlu	185	Osmanlı	319
(Lahana)							
Muzruplu	121	Kiremitlik	197	Bulgur	142	Otmanlı	102
Örey	139	Kırıkali	167	Çengelli	143	Selçuk	362
Övenler	159	Küçükahdır	216	Çınarlı	503	Semetli	262

Parmaksız	92	Kürtüllu	384	Eriklice	1043	Seymenli	164
Soylu	451	Kuyucu	47	Gaziköy	418	Taşamurca	89
Subaşı	388	Mestanlar	202	Gölcük	375	Tatarlı	84
Susuzmüsellim	229	Müstecep	250	Güzelköy	199	Yağcı	563
Tatarlı	215	Pirinççeşme	198	İğdebağları	377	Yayabaşı	95
Temrezli	267	Sarıpolat	178	İshaklı	101	Yazır	142
Umurbey	171	Sarıyar	217	Kirazlı	276	Yenice	234
Umurçu (Umurca)	130	Sarnıç	470	Kızılcaterzi	528	Yeniköy	168
Yörgüç	228	Sırtbey	129	Kocaali	265	Yukarıkılıçlı	191
Yörükler	117	Şahin	278	Mursallı	329	Yuva	62

TÜİK, 2018

Kırsal mahallelerin nüfus bilgileri incelendiğinde, en fazla kırsal mahalleye sahip olan Malkara 18.529 nüfusıyla ilk sırada gelir. Onu sırasıyla Süleymanpaşa (17.041 kişi), Saray (11.089 kişi), Hayrabolu (10.191 kişi), Ergene (8.621 kişi), Şarköy (7.964 kişi), Çorlu (7.061 kişi), Muratlı (5.533 kişi), Kapaklı (4.648 kişi) ilçeleri takip eder. En az kırsal mahalleye sahip olan Marmara Ereğlisi ise aynı şekilde kırsal mahalle nüfusu (1.121 kişi) en az olan ilçedir.

Tekirdağ büyükşehir belediyesinin hizmet sınırlarının il mülkî sınırlarıyla birleşmesi neticesinde kırsal mahallelerden geçen ana yolların bakımı büyükşehir belediyesine geçmiştir. Diğer yolların bakımı ise ilçe belediyelerine aittir. Yerleşme içerisindeki yolların yapımı ya da iyileştirmesinde ilçe belediyeleri daha kısa sürede hizmet verirken, büyükşehir belediyesinin sorumlu olduğu ve merkez yerleşme ile bağlantıyı sağlayacak ana yolun yapımı ya da onarımı gecikebilmektedir. Tekirdağ gibi büyükşehir belediyesi yeni kurulmuş illerde, büyükşehir belediyesinin, yönetimi altındaki yerleşim birimlerine hizmet sağlaması (özellikle uzak kırsal mahallelerde) zaman almaktadır. Köylere gelir sağlayan kaynakların (su kaynakları gibi) yönetimi, köylerin tüzel kişiliğinin kalkması neticesinde büyükşehir belediyesine geçmiş ve ilçe belediyeleri gibi kırsal mahalleler de gelir kaybına uğramıştır. Köyler ortak işlerin yürütülmesi için kendi tasarrufunda olan geliri ihtiyaçlarına yönlendirebilirken, kırsal mahalle olmalarıyla yetkilerini kaybetmişlerdir. Kırsal mahallelerde katı atık toplama hizmeti bağlı oldukları ilçe belediyeleri tarafından sağlanmakta, bu durumun sıklığı nüfusa göre değişebilmektedir.

Kentsel Mahalle İdarî Alanları

Kent, şehir yerleşim birimlerine karşılık gelmekle birlikte il merkezi ve ilçe merkezi konumundaki şehir ve kasaba yerleşmelerini içeren bir terimdir (Özçağlar, 2011, s.137-138). Kentsel idarî alan; belediye teşkilatı bulunan il ve ilçe merkezi konumundaki kentsel yerleşmelerle birlikte il ve ilçe merkezliği görevi olmayan belediye örgütlü kentsel yerleşmeleri de (beldeler) kapsamaktadır. Şehir, yöre, memleket anlamına gelen beldeyi,

sonradan kullanılmaya başlanmış idarî bir unvan olarak algılamak gerekir (Koday ve Erhan, 2008, s.242-245). Büyükşehir belediyesi kurulmadan önce Tekirdağ ilinde 1'i il merkezi olmak üzere 9 ilçe merkezi ve 24 belde dahil toplam 33 kentsel idarî alan bulunmaktaydı. 6360 sayılı büyükşehir belediye kanunu ile beldelerin tüzel kişiliğinin kaldırılıp bağlı buldukları ilçenin mahallesi durumuna getirilmesiyle 24 beldenin de statüsü değişmiştir. Böylece kentsel idari alan sayısı 11 olmuştur. Bu kentsel idari alanlar da birçok kentsel mahalleden oluşmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6

Tekirdağ İli Kentsel Mahalleler ve Nüfusları (2018)

ÇERKEZKÖY	Nüfus	Balabancık M.	1.041
Bağlık M.	15.624		
Cumhuriyet M.	5.782	Cami Atik M.	13.312
Fatih M.	15.408	Gazibey M.	5.028
Fevzi Paşa M.	18.312	Hacievhat M.	9.387
Gazi Mustafa	19.356	Kozyörük M.	1.272
Kemalpaşa M.			
Gazi Osmanpaşa M.	15.767	Sağlamtaş M.	1.964
İstasyon M.	15.590	Yeni M.	2.225
Kızılıpınar M.	38.103	MARMARA EREĞLİSİ	Nüfus
Veliköy M.	8.110	Bahçelievler M.	5.459
Yıldırım Beyazıt M.	14.730	Cedit Ali Paşa M.	2.323
ÇORLU	Nüfus	Dereağzı M.	3.232
Alipaşa M.	9.853	Kamaradere M.	1.073
Cemaliye M.	8.634	Mustafa Kemal Paşa	854
Çobançeşme M.	13.230	Sultanköy M.	2.457
Cumhuriyet M.	668	Yeniçiftlik M.	9.354
Esentepe M.	13.670	MURATLI	Nüfus
Hatip M.	3.364	Fatih M.	4.458
Havuzlar M.	10.320	İstiklal-Kurtpınar M.	7.087
Hıdırağa M.	8.831	KazımDirik-Turan M.	4.519
Hürriyet M.	9805	Muradiye M.	6.939
Kazımiye M.	10.528	SARAY	Nüfus
Kemalettin M.	15.863	Atatürk M.	1.415
Muhittin M.	38.296	Ayaspaşa M.	9.893
Nusratiye M.	19.032	Aziziye M.	2.062
Reşadiye M.	34.575	Beyazköy M.	1.209
Rumeli M.	8.914	Bozoba M.	2.388
Şeyhsinan M.	38.256	Büyükyoncalı M.	2.039
Silahtarağa M.	3.299	Cumhuriyet M.	2.395
Yenice M.	1.610	Kemalpaşa M.	7.468
Zafer M.	7.050	Pazarcık M.	3.081
ERGENE	Nüfus	Yeni M.	6.067
Cumhuriyet M.	6.681	ŞARKÖY	Nüfus
Marmaracık M.	3.546	Camikebir M.	5.577
Misinli M.	1.341	Cumhuriyet M.	6.503
Sağlık M.	12.091	Hoşköy M.	1.562
Ulaş M.	6.028	İstiklal M.	8.446
Velimeşe M.	10.033	Mürefte M.	2.513
Yeşiltepe M.	14.112	SÜLEYMANPAŞA	Nüfus
HAYRABOLU	Nüfus	100.Yıl M.	34.064
Aydınevler M.	6.043	Altınova M.	12.195
Çerkezmüsellim M.	2.438	Aydoğdu M.	11.042
Hisar M.	3.011	Bahçelievler M.	1.948
İlyas M.	6.993	Banarlı M.	796
Kahya M.	2.113	Barbaros M.	5.084
Şalgamlı M.	1.345	Çınarlı M.	24.270
KAPAKLI	Nüfus	Değirmenaltı M.	2.061
Atatürk M.	28.878	Ertuğrul M.	3.049
Bahçelievler .	15.309	Eskicami-Ortacami	14.275

Cumhuriyet M.	31.234	Gündoğdu M.	19.543
Fatih M.	4.806	Hürriyet M.	27.273
İnönü M.	12.431	Karacakılavuz M.	2.861
İsmetpaşa M.	10.727	Karadeniz M.	4.043
Karaağaç M.	4.186	Kumbağ M.	2.309
Kazımkarabekir M.	2.231	Namık Kemal M.	2.751
Mimar Sinan M.	2.423	Yavuz M.	7.920
MALKARA	Nüfus	Zafer M.	7.435

TÜİK, 2018.

Tekirdağ ili genelinde toplam kentsel mahalle sayısı 102'dir (Tablo 6, Şekil 3). Kentsel mahalle sayısı en fazla (19 mahalle) olan ilçe sahip olduğu sanayi imkânları ile nüfusu büyük oranda kendine çeken ve hızla büyüyen Çorlu ilçesidir. İkinci sırada ise Tekirdağ ilinin il merkezi konumundaki Süleymanpaşa ilçesi (18 mahalle) gelmektedir. Bunları sırasıyla, Çerkezköy ve Saray (10 mahalle), Kapaklı (9 mahalle), Malkara, Ergene ve Marmara Ereğlisi (7 mahalle), Hayrabolu (6 mahalle), Şarköy (5 mahalle), Muratlı (4 mahalle) takip etmektedir (Tablo 6).

Kentsel mahallelerin 2018 yılı nüfus verileri incelendiğinde, 255.798 kişi ile en fazla nüfusun Çorlu'da yaşadığı ortaya çıkar. Çorlu'dan sonra en kalabalık nüfusa sahip ilçe merkezleri Süleymanpaşa (182.919 kişi), Çerkezköy (166.782 kişi) ve Kapaklı (112.225 kişi)'dir. Bu ilçelerin merkezini oluşturan kentsel mahallelerin nüfusu 100.000'nin üzerindedir. Çorlu, Çerkezköy ve Çerkezköy'den ayrılarak kurulmuş olan Kapaklı ilçelerinde nüfusun toplanmasını sağlayan faktör sanayi faaliyetleri olmuştur. İl merkezini oluşturan Süleymanpaşa ise sahip olduğu konum özellikleri, eğitim olanakları, yönetim fonksiyonu gibi faktörler neticesinde nüfusu kendine çekmektedir. Ayrıca deniz kıyısı yerleşmesi olan Süleymanpaşa'nın sayfiye özelliği taşıyan bazı mahallelerinin (Kumbağ, Barbaros) nüfusu yaz döneminde daha da artmaktadır. Aynı şekilde Marmara Ereğlisi, Çorlu Yenice, Şarköy kıyı yerleşmelerinde ikincil evlere sahip sayfiye alanları yazın nüfusun arttığı yerleşmelerdir. Kentsel nüfus büyüklüğüne göre diğer ilçeler sırasıyla; Ergene 53.832 kişi, Saray 38.017 kişi, Malkara 34.229 kişi, Marmara Ereğlisi 24.752 kişi, Şarköy 24.601 kişi, Muratlı 23.003 kişi ve Hayrabolu 21.943 kişi nüfusa sahiptir (Tablo 6).

Sonuç

Kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde halka ulaştırılabilmesi için nüfusu 750.000'i yakalayan illerde, il belediyeleri büyükşehir belediyelerine dönüştürülmektedir. Ülkemizde mevcut 16 büyükşehir belediyesine ilaveten 2012 yılı 6360 sayılı yasayla Tekirdağ'ın da içinde bulunduğu 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Bu dönüşüm beldelerin kapanmasını, köylerin tüzel kişiliğini kaybederek mahalleye geçişlerini sağlamıştır. Büyükşehir belediyesinin yönetim alanı il sınırlarıyla örtüşmüştür. Hizmet yelpazesi geniş

olan, kamu yatırımlarının uygulayıcısı İl Özel İdareleri, büyükşehir belediyelerinin kurulduğu illerde kapanarak yerine denetleyici konumda Yatırım İzleme Koordinasyon Başkanlığı kurulmuştur. Büyükşehir belediyeçiliği, hizmetlerin tek merkezden yürütülmesi ve koordinasyon bütünlüğünü sağlamak amacını taşımakla birlikte yerel yönetimlerin bazı problemlerle karşılaşması söz konusudur. Süleymanpaşa ilçesinde büyükşehir belediyesi ve ilçe belediyesi arasında özellikle yol onarımında, görev karmaşası nedeniyle yapılacak iş gecikmekte bu durumda yerleşme sakinleri mağdur olmaktadır. Gerek ilçe belediyeleri ve gerekse köyler, gelir kaynaklarını oluşturan (su işletmesi, otobüs işletmesi, hal işletmesi, mezarlık hizmetleri) hizmetlerin büyükşehir belediyesine geçmesiyle gelir kaybına uğramıştır. Köy statüsüne sahip yerleşmeler, gelir kaynakları vasıtasıyla köyün ihtiyaçlarını kısa sürede giderilebilmekte iken, mahalle statüsüne geçince gelir kaynaklarını ve yetkilerini kaybetmişlerdir. Kırsal mahalle, idarî alanı içerisinde yapılacak olan herhangi bir düzenlemede ya büyükşehir belediyesinin ya da ilçe belediyesinin hizmet getirmesini beklemek durumundadır. Bu alanda ise talepler öncelikle ilçe belediyelerine iletilmekte fakat yetkileri alınan ilçe belediyeleri taleplere cevap verememektedir. Merkezden uzakta olan ilçe ve kırsal mahallelere hizmetlerin sağlanmasında eşitsizlik yaşanabilmektedir. Karmaşanın yaşandığı (yol, zabıta, mezarlık hizmetleri... gibi) konularda, büyükşehir belediyelerinin kırsal alanlar üzerindeki yetki ve gelirlerinin, yeni bir düzenlemeyle ilçe belediyelerine verilmesi, hizmet alanlarını daha iyi tanıyan ilçe belediyelerinin yönetim sahalarında etkin olmalarını sağlayacaktır. Tekirdağ il belediyesinin büyükşehir belediyesine dönüştürülmesiyle yeni bir yapılanma süreci içine girilmiştir. Hizmet alanı büyümüş, özellikle yeni kurulan ilçelerde belde belediyeleri daha küçük bir alana hizmet verirken, bu alan genişlemiş ve bu geçiş sürecinde bilgi ve uygulamada eksikler yaşanmış, personel ihtiyacı doğmuştur. Yeni yönetim modeli hususunda ilçelerde, yönetimi büyükşehir belediyesine geçen birimlerde görevli personele verilecek olan eğitimler uyum sürecini kolaylaştırılacaktır.

İstanbul'un yanı başında, büyüyen sanayisi, liman olanakları, elverişli konum özellikleri Tekirdağ'ın gelişmesinde etkili olurken, son yıllarda özellikle göç kaynaklı nüfus artışı dikkat çekicidir. Tekirdağ'ın son 10 yıllık (2008-2018) aldığı göç, nüfus artışını desteklemiştir. Başta çevre illerden olmak kaydıyla Türkiye genelinden göç almaktadır. İstanbul, Edirne, Kırklareli en fazla göç aldığı illerdir. İstanbul'dan büyükşehir belediyesi kurulmadan önce 15 bin ile 17 bin arasında nüfus göç ederken, 2014 yılından itibaren bu sayı 20 binin üzerine (21.279 kişi) çıkmıştır. Bu süreç içerisinde maksimum değeri ise 2016 yılında (25.422 kişi) yakalamıştır. İstanbul'dan sonra en fazla göç aldığı il olan Edirne'den ise on yıllık süreçte göç eden nüfus yıllık 2 binin üzerinde gerçekleşmiş ve maksimum değere

2014 yılında 2995 kişi ile ulaşmıştır. En fazla göç aldığı illerden üçüncü sırada gelen Kırklareli'nden ise Edirne gibi göç eden insan sayısı 2 binin üzerinde gerçekleşmiş ve en fazla göçü 2393 kişi ile 2014 yılında almıştır. Bunlara ilave olarak özellikle büyükşehir belediyesinin kurulmasından sonra Ankara, Tokat, Samsun, İzmir, Erzurum, Van göç eden insan sayısı binin üzerinde gerçekleşmiş olan illerdir. Mevcut süreçte zaman zaman diğer illerden Kars (2014 yılı 1.081 kişi) ve Ordu'dan (2017 yılı 1.005 kişi) binin üzerinde göç gerçekleşmiştir (TÜİK, 2008-2018). 2014-2015 yılında iller arasında pozitif göç etkinliğinin en yüksek olduğu il %23,24 etkinlik değeri ile Tekirdağ ili olmuştur (Birinci, 2017, s.84). Bu hızlı nüfus artışı beraberinde düzensiz yapılaşma, yeşil alanların ortadan kalkması, alt yapı sorunları gibi problemlere yol açmakla birlikte, özellikle kıyı yerleşmelerinde yazın artan nüfus çevre üzerinde baskıyı artırmaktadır. Diğer taraftan sanayi faaliyetlerinin hava, toprak ve su kirliliği üzerindeki etkileri, nüfusun çevre baskısının yanı sıra karşılaşılan sorunlar arasındadır. İl merkezi için artan trafik baskısına karşı yeni yolların yapımı, mevcut yolların genişletilmesi ve otopark ihtiyacı öncelik taşımaktadır. Gerek konum özellikleri ve gerekse sanayi ve nüfus özellikleriyle bu dönüşüm sürecini geçiren illerin önemli bir örneğini teşkil eden Tekirdağ'ın gelişimine katkı sağlayacak projelerin, mevcut sorunların göz önünde bulundurularak planlanması büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla hizmet alanı tüm ili kapsayan büyükşehir belediyelerine büyük sorumluluk düşmektedir.

Kaynakça

- Aktepe, M. (1993). Çimbi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 8, 317-318.
- Ateş, H. (2009). *Kuzey Marmara sahilleri ve ard alanında şehirleşmenin tarihi süreci: XVI-XVII. yüzyıllarda Tekirdağ ve yöresi* (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Behar, C. (1996). *Tarihi istatistikler dizisi, 2: Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin nüfusu 1500-1927*. Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- Bekdemir, Ü., Kocaman, S., Polat, S. (2014). Yeni büyükşehir yasası sonrasında Türkiye'de şehir nüfusu ve şehir yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 19 (32), 277-297.
- Birinci, S. (2017). Türkiye'de göç etkinliği, nüfus devinimi ve nüfus değişimi (2014-2015), *Türk Coğrafya Dergisi*, 69, 81-88.
- Darkot, B. (1979). Tekirdağ. *MEB İslam Ansiklopedisi* içinde (s.133-135). İstanbul: MEB Yayınları.
- Dik, E. (2014). 6360 sayılı kanun bağlamında köylerin mahalleye çevrilmesi sorunu, *Mülkiye Dergisi*, 38 (1). 75-102.
- Eroğlu, İ. (2016). Tekirdağ limanının coğrafi özellikleri ve Türkiye limanları arasındaki yeri. *Humanitas*, 4 (7), 189-213.
- Kahraman S.A. (2011). *Evliya Çelebi seyahatnamesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökbilgin, M. T. (1954). *XV.-XVI. asırda Edirne ve Paşa Livası- vakıflar, mülkler-mukataalar*. İstanbul: İşaret Yayınları
- Göktepe, K. (2014) Türkiye Trakya'sında nüfus ve iskan politikaları (1830-1914), *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 99-123.
- Güran, T. (1997). *Osmanlı Devleti'nin ilk istatistik yıllığı 1897*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.
- İnan, H. (2006). Trakya ekonomisinin gelişmesinde tarım sektörünün yeri ve önemi, *Tekirdağ İlinin Ekonomik Gelişmesi -İktisadi Araştırmalar Vakfı*, İstanbul.
- İncekara, A. (2006). Tekirdağ ilinin ekonomik gelişmesinde sanayi sektörünün yeri ve önemi. *Tekirdağ İlinin Ekonomik Gelişmesi*. İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- Kanal, H. (2015). *20. yüzyıl başlarında Tekirdağ Sancağı (1900-1912)*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Erhan, K. (2020). İdari coğrafya açısından bir inceleme: Tekirdağ ili. *Humanitas*, 8(15), 154-174

Karal, E.Z. (1995). *Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk nüfus sayımı 1831* (2. baskı), Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

Koçman, A. (1993). *Türkiye İklimi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Koday, Z., Erhan, K. (2008). Erzurum ilinin idari coğrafya analizi, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(41), 231-248.

Koday, Z., Erhan, K. (2013). Rize ilinin idari coğrafya analizi, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 50, 39-54.

Koday, Z., Erhan, K. (2015). Türkiye'de mülki idare bölümlerindeki ve belediye sınırlarındaki değişikliğin coğrafi araştırmalara etkisi (Artvin, Erzurum, Rize örneği). S. Zaman, O., Coşkun (Ed.) *Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Hayati Doğanay* (1.baskı) içinde (s.429-446). Ankara: Pegem Yayınları.

Koday, Z., Erhan, K., Akbaş, F. (2016). Manisa ilinin idari coğrafya analizi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20 (2),537-558.

Kurt, S., Ertunç, V., Çevik, M., Korkmaz, A., Işın, M.A., Serez, M., Ertun, E., Şemkin, D., Gaytancıoğlu, O. ve Kubaş, A. (2003). *Yaşayan Tekirdağ*. Tekirdağ: Tekirdağ Valiliği Yayınları.

On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmialtı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012, 6 Aralık). *Resmi Gazete* (Sayı: 6360).<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm>.

Özçağlar, A. (2011). *İdari coğrafya*, Ankara: Ümit Yayınevi.

Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik coğrafya*, Ankara: Nika Yayınevi.

Özçağlar, A. (2018, Şubat). İdari coğrafya açısından mülki ve yerel sınırlar, kavramlar, mülki idari alanları sayısallaştırma projesi, *Ankara Farkındalık Çalıştayı*, Ankara.

Özey, R. (2002). 19. asırda Edirne vilayeti coğrafyası. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 6, 1-36.

Özşahin, E. (2015). Tekirdağ'da kentsel gelişim ve jeomorfolojik birimler arasındaki ilişkinin zamansal değişimi. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (1), 579-602.

Özşahin, E., Pektezel, H., Eroğlu, İ. (2016). Tekirdağ şehri ve yakın çevresinde arazi kullanımının zamansal ve mekansal değişimi, *ZfWT*, 8 (1), 307-326.

Serez, M.S. (2006). *Osmanlı döneminde Tekirdağ (Tekirdağ) salnameleri (yıllıklar)*. Ankara:Dönmez Yayınevi.

- Erhan, K. (2020). İdari coğrafya açısından bir inceleme: Tekirdağ ili. *Humanitas*, 8(15), 154-174**
- Serez, M.S. (2014). *Tekirdağ tarihi coğrafyası araştırmaları II, odalar ve dernekler*. Ankara: Dönmez Yayınevi.
- Şahin, V. (2014). Tekirdağ ilinde nüfus ve yerleşmenin coğrafi analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (35), 345-357.
- T.C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü-Genel Gerekçe (2012, 8 Ekim). <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0690>.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). *2008-2018 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi*. <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks>.
- Tuncel, M. (2011). Tekirdağ (bugünkü Tekirdağ). *TDV İslam Ansiklopedisi*, 40, 362-364.
- Tuncel, M. (2015, Mart). Türkiye’de kıyı taraçaları üzerinde kurulan şehirler: Tekirdağ örneği, M.Yıldız (Ed.) *Rodosto’dan Süleymanpaşa’ya Tekirdağ içinde* (s.63-66). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Yeniden (78) Kaza Kurulması ve İzmir Vilayetine Bağlı Kuşadası Kazasının Aydın Vilayetine Bağlanması Hakkında Kanun (1957, 27 Haziran). *Resmi Gazete* (Sayı: 9644). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/9644.pdf>.
- 103 İlçe Kurulması Hakkında Kanun (1987, 4 Temmuz). *Resmi Gazete* (Sayı:19507). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/19507.pdf>.

Yayın İlkeleri

- Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimleri Dergisi, Toplum ve İnsan Bilimleri alanlarında elde edilen bilimsel birikimleri ortaya koymak amacıyla bahar ve güz dönemlerinde olmak üzere yılda iki kez yayımlanan hakemli elektronik bir dergidir.
- Humanitas MLA, EBSCO, CEEOL, ASOS, TEİ, COPERNICUS indeksleri tarafından dizinlenmektedir.
- Dergiye Psikoloji, Sosyoloji, Felsefe, Tarih, Coğrafya, Arkeoloji ve Edebiyat yanı sıra Dilbilim alanlarında bilimsel ve özgün makaleler gönderilebilir.
- Dergiye gönderilecek olan makaleler herhangi bir yerde daha önce yayımlanmamış ve herhangi bir yere yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Bilimsel toplantılarda sunulan bildiriler, daha önce başka bir dergide veya bildiri kitapçığında yayımlanmamış ise etkinlik bilgilerinin dipnotta belirtilmesi koşuluyla yayımlanmak üzere değerlendirmeye alınabilir. Bu konudaki her türlü etik sorumluluk yazarlara aittir.
- Derginin yazım dili Türkçedir. Bununla birlikte İngilizce, Almanca ve Fransızca makaleler de yayımlanabilmektedir.
- Makaleler dergi yazım kurallarımıza uygun bir şekilde hazırlanarak, kaynakçalar dahil eksiksiz olarak Dergipark sistemi aracılığıyla gönderilmelidir. Yazarların Dergipark sistemine giriş yaparken **ORCID** kullanması zorunludur.
- Dergipark üzerinden gönderilen makaleler ilk olarak yazı işleri sorumluları tarafından ön kontrole alınmaktadır. Ön kontrolü tamamlanan makaleler içerik ve biçim açısından incelenmek üzere yayın kurulu tarafından belirlenen çift kör; bağımsız ve önyargısız en az iki hakeme gönderilir. Hakemler makalelerin yayımlanmasına, yazarlardan düzeltme istenmesine veya geri çevrilmesine karar verebilir. Hakemler tarafından yapılan değerlendirme sonucunda olumlu bulunan makaleler yayımlanmaktadır. Ancak makalenin yayımlanması ile ilgili son karar dergi yayın kurulundadır.
- Gönderilen makalelerin bilimsellik şartlarına ve dergi yazım kurallarına uygun olmaması hakem değerlendirme sürecine alınmaması ve reddedilmesi için yeterlidir.
- Dergimizde yayımlanan yazıların her türlü bilimsel yazım ve hukuksal sorumluluğu yazarlarına aittir.
- Gönderilecek araştırma makaleleri için ve etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için **etik kurul onayı** alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.
- Yayımlanmış yazıların tüm yayın hakları saklı olup, dergimizin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.
- Dergide yayımlanan makalelerin yazarlarına telif ücreti ödenmez.

Principles of Publication

- Humanitas - International Journal of Social Sciences is a double-blind peer-reviewed international journal, published twice a year in Spring and Autumn by the Faculty of Arts and Sciences at Tekirdağ Namık Kemal University. The aim of the journal is to publish research papers in the fields of social and human sciences, which would evaluate contemporary and historical issues and matters of concern with a scientific approach.
- Humanitas is indexed in MLA, EBSCO, CEOOL, ASOS, TEİ, COPERNICUS.
- Original and scientific articles are accepted as representing the domains of Psychology, Sociology, Philosophy, History, Geography, Archeology, Linguistics, and Literature.
- The articles that are submitted to Humanitas should be based on research, be original, follow ethical rules, and should not have been published or sent to be published before. The papers presented at scientific conferences are taken for evaluation to be published if they have not been published in other journals or conference books on condition that the information regarding the conference is given as a footnote. This ethic responsibility belongs to the writer.
- The language of publication is Turkish, but articles in German, French, and English are also accepted.
- The form of the article should be organized according to the publication principles and the complete version, including bibliography, is sent via Dergipark system. Authors are required to use [ORCID](#).
- The articles submitted to be published via Dergipark are checked by the publication committee for their form and content before they are reviewed and eventually published. The texts that are confirmed to correspond to the publication principles are evaluated scientifically by at least two reviewers according to double-blind independent and unprejudiced peer-reviewing principles. The reviewers have the authority to declare the manuscript acceptable or not for publication, or suggest it be corrected, re-written, re-arranged, or proofread. However, the last decision belongs to the publication committee.
- If the article is not properly organized according to the scientific publication principles, it is not taken into peer-review process and is rejected.
- The writers, whose texts are published in our journal, are responsible for all the scientific, orthographical and legal aspects.
- Ethics committee approval should be obtained for the research articles (for clinical and experimental studies on humans and animals). Ethics committee approval must be specified and documented in the article.
- All copyrights of the published texts are reserved. It is illegal to make quotations without citing our journal's name.
- The writers of the articles published in the journal are not paid for royalty.